

EKSPERTU KOMITEJA NOZIEDŽĪGI IEGŪTU
LĪDZEKĻU LEGALIZĒŠANAS NOVĒRŠANAS PASĀKUMU
UN TERORISMA FINANSĒŠANAS JOMĀ (MONEYVAL)

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi

Latvija

Piektās kārtas savstarpējais novērtējuma
ziņojums

2018. gada jūlijs

Ekspertu komiteja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtēšanai - MONEYVAL ir pastāvīga Eiropas Padomes uzraudzības struktūra, kurai uzticēts izvērtēt atbilstību galvenajiem starptautiskajiem standartiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanā un to īstenošanas efektivitāti, kā arī sniegt rekomendācijas valstu institūcijām par nepieciešamajiem uzlabojumiem to sistēmās. MONEYVAL mērķis ir uzlabot valsts iestāžu spējas efektīvāk apkarot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, izmantojot dinamisku savstarpējās izvērtēšanas, salīdzinošās izvērtēšanas un ziņojumu regulāras pēcpārbaudes procesu.

Piektās kārtas savstarpējās izvērtēšanas ziņojumu par Latviju pieņēmusi MONEYVAL komiteja 56. plenārsēdē (Strasbūra, 2018. gada 3.–6. jūlijs).

Visas tiesības aizsargātas. Pārpublicēšana ir atļauta, ja tiek iekļauta atsauce uz avotu, ja vien nav norādīts citādi. Jebkādam izmantošanai komerciālos nolūkos aizliegts jebkuru šīs publikācijas daļu tulkot, pārpublicēt vai pārraidīt jebkādā veidā vai ar jebkādiem elektroniskiem (CD-ROM, internets u.c.) vai mehāniskiem līdzekļiem, tostarp kopējot, ierakstot vai jebkādā veidā glabājot informāciju vai izmantojot atgūšanas sistēmu, bez iepriekšējas rakstiskas atļaujas no Eiropas Padomes Cilvēktiesību ģenerāldirektorāta MONEYVAL sekretariāta (F-67075 Strasbūra vai moneyval@coe.int)

SATURS

Kopsavilkums	6
Galvenie secinājumi	6
Riski un vispārējā situācija.....	8
Vispārējais efektivitātes un tehniskās atbilstības līmenis	8
Prioritārās darbības.....	12
Efektivitātes un tehniskās atbilstības reitingi.....	14
Savstarpējais novērtējuma ziņojums	15
Priekšvārds.....	15
1. NODAĻA NILLTF RISKI UN KONTEKSTS	16
NILLTF riski un augstāka riska jautājumu loks.....	16
Nozīmīgums.....	20
Strukturālie elementi.....	20
Pamatinformācija un citi kontekstuāli faktori	21
2. NODAĻA NILLTFN POLITIKA UN KOORDINĀCIJA VALSTS LĪMENĪ	32
Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	32
1. efektivitātes rādītājs (IO.1) (riski, politika un koordinācija)	35
3. NODAĻA NORMATĪVĀ REGULĒJUMA UN TĀ PRAKTISKĀS PIEMĒROŠANAS PROBLEMĀTIKA	41
Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	41
6. efektivitātes rādītājs (IO.6) (finanšu izlūkdati NILLTF jomā)	44
7. efektivitātes rādītājs (IO.7) (NILL izmeklēšana un kriminālvajāšana).....	54
8. efektivitātes rādītājs (IO.8) (konfiskācija)	65
4. NODAĻA TERORISMA FINANSĒŠANA UN PROLIFERĀCIJAS FINANSĒŠANA	73
Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	73
9. efektivitātes rādītājs (IO.9) (TF izmeklēšana un kriminālvajāšana).....	76
10. efektivitātes rādītājs (IO.10) (TF preventīvie pasākumi un finanšu sankcijas)	80
11. efektivitātes rādītājs (IO.11) (PF finanšu sankcijas).....	84
5. NODAĻA PREVENTĪVIE PASĀKUMI	89
Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	89
4. efektivitātes rādītājs (IO.4) (preventīvi pasākumi)	93
6. NODAĻA UZRAUDZĪBA	107

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	107
3. efektivitātes rādītājs (10.3) (uzraudzība).....	109
7. NODAĻA JURIDISKĀS PERSONAS UN VEIDOJUMI.....	122
Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	122
5. efektivitātes rādītājs (10.5) (juridiskas personas un veidojumi)	123
8. NODAĻA STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA.....	127
Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība	127
2. efektivitātes rādītājs (10.2) (starptautiskā sadarbība).....	128
TEHNISKĀS ATBILSTĪBAS PIELIKUMS.....	139
1. rekomendācija – risku novērtēšana un uz risku balstītas pieejas piemērošana	139
2. rekomendācija – sadarbība un koordinācija nacionālā līmenī.....	142
3. rekomendācija – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījums	143
4. rekomendācija – konfiskācija un pagaidu pasākumi	145
5. rekomendācija – terorisma finansēšanas nodarījums.....	147
6. rekomendācija – mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar terorisma un teroristu finansēšanu.....	150
7. rekomendācija – mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar proliferāciju.....	155
8. rekomendācija – bezpeļņas organizācijas	157
9. rekomendācija – finanšu iestāžu slepenības tiesību akti	160
10. rekomendācija – klienta izpēte.....	161
11. rekomendācija – datu uzglabāšana.....	168
12. rekomendācija – politiski nozīmīgas personas.....	169
13. rekomendācija – korespondentbankas.....	171
14. rekomendācija – naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi.....	172
15. rekomendācija – jaunās tehnoloģijas.....	173
16. rekomendācija – elektroniski naudas līdzekļu pārskaitījumi.....	174
17. rekomendācija – paļaušanās uz trešajām pusēm.....	176
18. rekomendācija – iekšējās kontroles mehānismi, ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi.....	177
19. rekomendācija – augsta riska valstis	179
20. rekomendācija – ziņošana par aizdomīgiem darījumiem	180
21. rekomendācija – izpaušana un konfidencialitāte.....	181
22. rekomendācija – NNDP: klienta izpēte.....	182
23. rekomendācija – NNDP: citi pasākumi	184
24. rekomendācija – juridisko personu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji.....	186

25. rekomendācija – juridisko veidojumu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji	189
26. rekomendācija – finanšu iestāžu regulēšana un uzraudzība	190
27. rekomendācija – uzraudzības iestāžu pilnvaras	195
28. rekomendācija – NNDP regulēšana un uzraudzība	196
29. rekomendācija – finanšu izlūkošanas vienības.....	198
30. rekomendācija – tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pienākumi.....	200
31. rekomendācija – tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pilnvaras	202
32. rekomendācija – skaidras naudas pārvadātāji.....	204
33. rekomendācija – statistika.....	206
34. rekomendācija – vadlīnijas un atgriezeniskā saite	207
35. rekomendācija – sankcijas.....	208
36. rekomendācija – starptautiskie instrumenti	209
37. rekomendācija – savstarpēja tiesiskā palīdzība	210
38. rekomendācija – savstarpēja tiesiskā palīdzība: iesaldēšana un konfiskācija.....	212
39. rekomendācija – izdošana	213
40. rekomendācija – citi starptautiskās sadarbības veidi.....	215
Atbilstība FATF rekomendācijām	219
SAĪSINĀJUMU SARAKSTS	226

KOPSAVILKUMS

Šajā ziņojumā sniegts kopsavilkums par īstenojamajiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) un terorisma finansēšanas (TF) novēršanas pasākumiem Latvijā, kas tika vērtēti klātienes vizītes laikā (no 2017. gada 30. oktobra līdz 10. novembrim). Tajā analizēts atbilstības līmenis FATF 40 rekomendācijām un Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas efektivitāte, kā arī sniegti ieteikumi, kā šo sistēmu stiprināt.

Galvenie secinājumi

- Latvija 2017. gada aprīlī ir izstrādājusi jaunu pilna apjoma Nacionālo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) un terorisma finansēšanas (TF) risku novērtēšanas ziņojumu, iesniedzot to kā svarīgāko dokumentu, kurā visaptveroši uzsvērta izpratne par NILL/TF draudiem, trūkumiem un neapzinātajiem riskiem valstī. Augsta līmeņa apņemšanās un atbalsts valsts līmeņa NILL un TF risku novērtējuma veikšanai sistemātiskā un konsekventā veidā tika demonstrēts divās nacionālā riska novērtējuma (NRA) kārtās attiecīgi 2010. un 2014. gadā. Latviju kā reģionālo finanšu centru šķēršo lielas finanšu plūsmas, radot būtisku apdraudējumu. Noteiktas institūcijas, tādas kā Kontroles dienests (KD) un Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK), demonstrēja samērā plašu izpratni par riskiem NILL/TF sistēmā. Tomēr pastāv nevienmērīgs un vispārīgi neatbilstošs novērtējums par potenciālo ar NILL saistīto pārrobežu līdzekļu plūsmu caur Latviju.
- Kompetentajām institūcijām ir pieejams un izmantojams plašs finanšu izlūkošanas spektrs. Ziņojumi par neparastiem darījumiem un ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem pilnībā neatbilst Latvijas riska profilam un to kvalitāte šķiet pieticīga. Šajā jomā aktuāli faktori ir neparastu un aizdomīgu darījumu ziņojumu jaukšana, iespējamu apjukumu rada paralēlā ziņošanas sistēma par aizdomām nodokļu jomā, “aizsardzības” ziņošana, nepietiekama pamatojuma dokumentācija, kas pievienota aizdomīga darījuma ziņojumam, neprecīza vai nepilnīga informācija attiecībā uz patiesajiem labuma guvējiem (PLG) un ierobežota KD atgriezeniskā saite ziņojumu iesniedzējiem. KD veiktais darbs sniedz ieguldījumu tiesībaizsardzības iestāžu (TAI) izmeklēšanās un ir būtisks faktors rezultātu sasniegšanā attiecībā uz konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Tomēr dažas TAI arī atzīmēja ierobežoto KD analīzes kvalitāti. Sadarbība starp KD un citām institūcijām šķietami uzlabojas, tomēr darbības un politikas līmenī tā ir jānostiprina vēl precīzāk.
- Vēl nesen Latvijas tiesu sistēma šķietami neuzskatīja NILL par prioritāti un nevērtēja NILL atbilstoši tās reģionālā finanšu centra riska profilam. Šķiet, ka šī situācija zināmā mērā ir mainījusies nesen, notiekot vairākām liela apjoma NILL izmeklēšanām saistībā ar banku darbiniekiem, kuri ir aktīvi veicinājuši noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Piecu gadu laikā pirms klātienes vizītes valsts ir sasniegusi konkrētu notiesājošu spriedumu skaitu NILL lietās. Ir pieņemti notiesājoši spriedumi NILL lietās gan par iekšzemes, gan ārvalstu predikatīviem pārkāpumiem. Latvija ir arī uzrādījusi vienu notiesājošu spriedumu par trešās personas līdzekļu legalizāciju un vienu spriedumu atsevišķi tikai par NILL bez predikatīvā nodarījuma, kas bija iespējams tikai tādēļ, ka apsūdzētā persona pilnībā atzinās. Citādi, prokurori joprojām paļaujas uz predikatīva nodarījuma pastāvēšanu, lai pierādītu priekšnoteikumus, ka apsūdzētajai personai ir bijušas zināšanas par legalizētā īpašuma nelikumīgo izcelsmi. Sankcijas fiziskām personām nešķiet ne atturošas, ne samērīgas biežās piespriedē soda samazināšanas dēļ, ņemot vērā procesa ilgumu vai tiesiskās iespējas apturēt brīvības

atņemšanas sodu un laiku līdz pieciem gadiem. Latvija ir demonstrējusi Krimināllikumā paredzēto piespiedu līdzekļu piemērošanu pret juridiskām personām. Valstī arī tiek piemēroti vairāki alternatīvi krimināltiesību pasākumi, saistībā ar kuriem notiesājošs spriedums par NILL nav iespējams attaisnojoša iemesla dēļ.

- Pārliecinoša TF riska novērtējuma neesamība, tostarp bezpeļņas organizāciju sektorā, rada ievērojamus trūkumus Latvijas efektīvajos centienos novērst un apkarot TF. Valstī vēl nav nevienas kriminālvajāšanas vai notiesājoša sprieduma tieši saistībā ar TF, lai gan ir veiktas vairākas izmeklēšanas saistībā ar terorismu. Tomēr Latvija lielākoties spēj demonstrēt alternatīvu pasākumu piemērošanu, lai izjauktu iespējamās TF darbības.
- Latvijas tiesiskajam pamatam attiecībā uz mērķētām finanšu sankcijām (MFS) nepieciešama steidzama precizēšana un uzlabojumi. Lielākā daļa ziņojumu sniedzēju ievēro uz sarakstu, kas ir saistīts ar ierobežotu efektivitāti klientu izpētē, balstītu pieeju, kas šķiet nepietiekama, ņemot vērā valstī esošo izvairīšanos no sankcijām risku. Tādās proliferācijas valstīs kā Korejas Tautas Demokrātiskā Republika (KTDR) šāda izvairīšanās tiek veikta, izmantojot ļoti sarežģītus paņēmienus. Proliferācijas finansēšanas gadījumi, kuri saistīti ar mērķētu finanšu sankciju apiešanu, 2017.gadā tika konstatēti Latvijas bankās un atspoguļo ievainojamību. Nav skaidrs vai institūcijas, tostarp KD un FKTK, veic atbilstošus pasākumus (un vai tām ir nepieciešamie līdzekļi, tostarp tiesiskie), lai mazinātu ar sankciju apiešanu saistītos riskus. Turklāt joprojām nav skaidrs, vai citas uzraudzības institūcijas var iekļaut un iekļauj mērķētu finanšu sankciju atbilstības pārbaudi savās uzraudzības programmās.
- Kopumā NILLTF riska novērtējums finanšu sektorā nav proporcionāls faktiskajam finanšu iestāžu, it īpaši banku, riskam tikt ļaunprātīgi izmantotām NILL un TF nolūkos. Vispārējā izpratne par riskiem, noteiktajiem nefinanšu uzņēmumiem un profesijām, aprobežojas ar riskiem, kas ir attiecināmi uz to konkrēto uzņēmējdarbību un profesijām, nesasniedzot visaptverošu sapratni un informētību par NILLTF riskiem. Latvijas veiktais nacionālais NILL risku novērtējuma ziņojums (NRA) pilnībā nenodrošina labāku izpratni par NILLTF riskiem un attiecīgajām NILLTF novēršanas saistībām privātajā sektorā. Pastāv bažas par nepietiekamu neatkarīgas atbilstības (kā arī revīzijas) funkciju, it īpaši attiecībā uz lēmumu pieņemšanu par darījumu attiecību pārtraukšanu un ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem.
- Uzraudzības institūcijas pauž ļoti atšķirīgus viedokļus un zināšanas par NILLTF riskiem. Institūcijas apzinās šo problēmu, kā norādīts Finanšu sektora attīstības padomes (FSAP) stratēģiskajā plānā. FKTK demonstrē visaugstāko izpratnes līmeni par riskiem. Neskatoties uz zināšanām balstīto un uzstājīgo FKTK rīcību banku sektorā attiecībā uz nerezidentiem, šajā sektorā riska apetīte mainās lēni. Praksē tādas problēmas kā izpratne par NILLTF risku būtību vai nozīmi, vai kvalificētu personālrесурсu trūkums kavēja uzraudzības institūciju spējas pilnībā īstenot programmas, kas vērstas uz augstākā riska tirgus segmentiem.
- NRA ziņojumā atzīts, ka pastāv liela iespējamība, ka būtisks skaits Latvijas juridisko personu un ārvalstu juridisko personu ir iesaistītas NILLTF shēmās. Tomēr NRA to neuzskata par NILLTF novēršanas sistēmas trūkumu valstī. Intervijās ar privāto sektoru tika identificēta nepietiekama izpratne par NILLTF riskiem uzņēmumu pakalpojumu sniedzēju sektorā. Iepriekš minētais apstāklis rada bažas, ņemot vērā to, ka NRA ziņojumā minētie uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji ir iekļauti vidējā līdz augstā riska grupā. Neseno tiesību aktu grozījumu rezultātā Uzņēmumu reģistrā (UR) datubāzē tiks iekļauta no visām juridiskajām personām

iegūtā informācija par PLG. Klātienēs vizītes laikā grozījumi normatīvajā regulējumā, kas paredz pienākumu sniegt informāciju par PLG, vēl nebija apstiprināti.

- Starptautiskā sadarbība ir valsts NILLTF novēršanas sistēmas būtiska sastāvdaļa. Šajā jomā Latvija uzrāda daudzas efektīvas sistēmas īpašības. Kopumā Latvijas institūcijas proaktīvi sadarbojas ar ārvalstu iestādēm, efektīvi sniedzot un saņemot ne tikai savstarpējo tiesisko palīdzību, bet arī veicot finanšu izlūkošanas datu apmaiņu un veiksmīgi iesaistoties kopīgās izmeklēšanas un sadarbības sanāksmēs. Tomēr šķiet, ka uzraudzības institūcijas, izņemot FKTK, aktīvi nepiedalās starptautiskajā sadarbībā. Galvenais izaicinājums varētu būt saistīts ar grūtībām saņemt palīdzību no Neatkarīgo Valstu Savienības (NVS) valstīm, kurām būtu jābūt svarīgām partnerēm, ņemot vērā Latvijas riska profilu.

Riski un vispārējā situācija

1. Ņemot vērā valsts ģeogrāfisko atrašanās vietu, dalību Eiropas Savienībā (ES) (tostarp valsts piederību Šengenas zonai un eiro zonai) un tās finanšu iestāžu spēju nodrošināt pakalpojumu sniegšanu krievu valodā, Latvija ir nozīmīgs starpnieks starp Rietumeiropu un NVS valstīm. Turklāt Latvija ir kļuvusi par reģionālo finanšu centru, jo tajā esošās komercbankas lielu uzmanību velta sadarbībai ar ārvalstu klientiem (galvenokārt no NVS valstīm), kā arī ieguldījumu un pārvaldības pakalpojumu sniegšanai.

2. NVS valstu ievainojamība ekonomiskajos noziegumos, jo īpaši korupcijā, joprojām ir Latvijas galvenais NILL risks. Tāpat būtiski NILL riska faktori, ar kuriem saskaras Latvija, ir valsts iekšējais korupcijas līmenis, ievainojamība starptautiskajā organizētajā noziedzībā, kā arī augstie ēnu ekonomikas rādītāji. NRA vispārējais NILL risks valstī novērtēts kā "vidēji augsts". Ziņojumā norādīts, ka galvenā noziedzīgā ceļā iegūto līdzekļu izcelsme ir korupcija un kukuļošana, nodokļu likumu pārkāpumi, krāpniecība un kontrabanda, ko apstiprinājušas arī vairums apmeklēto tiesu un tiesībaizsardzības iestāžu. Saskaņā ar NRA norādīto informāciju liela daļa legalizēto naudas līdzekļu tiek iegūti ārvalstīs, kamēr vietēja NILL galvenokārt ietver pašu līdzekļu legalizāciju. Latvijā pielietotās NILL metodes ir sarežģītas, plaša mēroga un ietver virkni nozaru. NRA norādīts, ka TF rada relatīvi nelielu apdraudējumu, tomēr Latvija nav pienācīgi identificējusi un izvērtējusi TF risku.

Vispārējais efektivitātes un tehniskās atbilstības līmenis

3. Kopš pēdējā novērtējuma Latvija ir veikusi pasākumus, lai uzlabotu NILLTF novēršanas sistēmu. Jāatzīmē, ka kopš 2012. gada Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums (NILLTFN likums) ir vairākas reizes grozīts, lai paplašinātu politiski nozīmīgu personu (PNP), finanšu iestāžu un terorisma finansēšanas definīcijas; likums tika aktualizēts saistībā ar PLG identificēšanu, kā arī tika sagatavoti vairāki citi normatīvie FKTK noteikumi, lai paaugstinātu atbilstības līmeni FATF rekomendācijām. Latvijas institūcijas ir arī izdarījušas grozījumus Latvijas tiesiskajā regulējumā, lai transponētu ES 4. Direktīvu. Tomēr Latvijas tehniskās atbilstības regulējumā ir daži trūkumi, piemēram, attiecībā uz preventīvajiem pasākumiem, mērķētu finanšu sankciju režīmu un starptautisko sadarbību.

4. Noteiktas Latvijas institūcijas ir apliecinājušas plašu izpratni par riskiem NILLTFN sistēmā. Tomēr pastāv nevienlīdzīgs un kopumā neatbilstošs apdraudējuma novērtējums, kas saistīts ar lielajām finanšu plūsmām caur Latviju kā tranzīta punktu un reģionālo finanšu centru.

5. Ievērojams efektivitātes līmenis ir sasniegts starptautiskās sadarbības jomā. Zems efektivitātes līmenis ir sasniegts juridisko personu un veidojumu pārskatāmības jomā, kā arī proliferācijas finansēšanas finanšu sankciju piemērošanā. Latvija ir sasniegusi vidējus rezultātus citās jomās, uz kurām ir attiecināmi FATF standarti.

Risku, koordinācijas un politikas struktūras novērtējums (2. nodaļa - 10.1; R.1, R.2, R.33)

6. Latvija 2017. gadā izstādāto NRA ziņojumu pozicionē kā nozīmīgu dokumentu, kurā visaptveroši atspoguļota izpratne par NILLTF draudiem, ievainojamību un neapzinātajiem riskiem valstī. Atsevišķas galvenās institūcijas, piemēram, KD un FKTK, demonstrēja samērā plašu sapratni par riskiem NILLTF novēršanas sistēmā. Tomēr lielākajā daļā gadījumu kompetento iestāžu dalība NRA ziņojuma procesā bija tikai informācijas sniegšana, ar ierobežotu vai liegtu iespēju piedalīties savāktu datu analīzē un atbilstošu secinājumu izdarīšanā.

7. Svarīgs dokuments, kas nosaka valsts mēroga centienus, kas ir vērsti uz efektīvu NILLTF novēršanas pasākumu īstenošanu, ir Pasākumu plāns 2017.–2019. gadam. Tomēr Pasākumu plānā ir trūkumi konkrētu mērķa pasākumu jomā, lai risinātu svarīgu NILLTF apdraudējumu, kas, cita starpā, izriet no augstas ārvalstu klientu bāzes koncentrācijas kredītiestādēs un ar to saistītu lielu naudas līdzekļu kustību pāri robežām.

8. FSAP, ko vada Ministru prezidents un kas sastāv no visu galveno valsts un privātā sektora ieinteresēto personu pārstāvjiem, ir koordinējošā iestāde ar mērķi uzlabot sadarbību starp valsts institūcijām un privāto sektoru NILLTF novēršanas jomā. KD Konsultatīvās padomes, kuru vada ģenerālprokurors, uzdevums, cita starpā, ir veicināt KD darbu un koordinēt tā sadarbību ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru, tiesu un NILLTFN likuma subjektiem. Lielākā daļa valdības iestāžu (izņemot Ekonomikas ministriju un Ārlietu ministriju) ir FSAP sastāvā, kā arī ir pārstāvētas KD Konsultatīvajā padomē.

9. Privātais sektors neizrādīja vai izrādīja nelielu interesi par riska novērtējuma rezultātu izmantošanu, lai pārskatītu to politikas, procedūras un kontroles pasākumus. Šādu rīcību daļēji varētu izskaidrot ar 2017.gada NRA izklāstītajiem iepriekš neidentificētiem draudiem, ievainojamību un neapzinātiem riskiem, kā arī daļēji saistībā ar iebildumiem pret tajā apkopotajiem analīzes rezultātiem un secinājumiem.

Finanšu izlūkošana, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un konfiskācija (3. nodaļa – 10.6-8, R.3, R.4, R.29-32)

10. Visas kompetentās institūcijas ziņo, ka tām ir pieejami nepieciešamie finanšu izlūkošanas avoti un tie tiek izmantoti, lai atbalstītu to analītisko un izmeklēšanas darbību. Tomēr informācijai par PLG ir ierobežota ticamība. Vispārējā aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumu kvalitāte ir pieticīga, institūcijas jauc neparastus un aizdomīgus darījumus, iespējamu apjukumu rada paralēlā ziņošanas sistēma par aizdomām nodokļu jomā, "aizsardzības" ziņojumi, nepietiekama pamatojuma dokumentācija, kas pievienota aizdomīga darījuma ziņojumam, neatbilstoša ar PLG saistīta informācija un ierobežota KD atgriezeniskā saite ziņojumu iesniedzējiem. Ziņojumi pilnībā neatspoguļo valsts riska profilu. Lai gan nereti KD izplatītās informācijas rezultātā tiek veiktas NILLTF izmeklēšanas, dažas TAI KD analīzes kvalitāti uzskata par nepietiekamu. Tomēr KD/Valsts policijas koordinācijas centieni kopš 2015.gada ir nesuši rezultātus, proti, KD izplatītā informācija arvien biežāk kļūst par galveno NILLTF kriminālvajāšanas lietu avotu. Plašākā kontekstā koordinācijas un sadarbības centieni starp KD un TAI ir attīstījušies kopš 2015.gada, it īpaši operatīvajā līmenī, taču nav nostiprināti skaidri mehānismi.

11. Latvijā ir pārdomāta tiesiskā sistēma un iestāžu regulējums NILL izmeklēšanai un kriminālvajāšanai. Vēl nesen valsts tiesu sistēma šķietami neuzskatīja NILL par prioritāti un nevērtēja NILL atbilstoši Latvijas riska profilam kā reģionālam finanšu centram. Šķiet, ka šī joma zināmā mērā ir mainījusies nesen, notiekot vairākām liela apjoma NILL izmeklēšanām saistībā ar banku darbiniekiem, kuri ir aktīvi veicinājuši noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju. Piecu gadu laikā pirms klātienes vizītes valsts ir sasniegusi konkrētu notiesājošu spriedumu skaitu NILL lietās, tomēr šķiet, ka šie sasniegumi ir pieticīgi salīdzinājumā ar lielo notiesājošo spriedumu skaitu par predikatīvajiem nodarījumiem šajā pašā periodā. Ir pieņemti notiesājoši spriedumi NILL lietās gan par iekšzemes, gan ārvalstu predikatīviem pārkāpumiem. Latvija ir arī uzrādījusi vienu notiesājošu spriedumu par trešās personas līdzekļu legalizāciju un vienu spriedumu atsevišķi tikai par NILL bez predikatīvā nodarījuma, kas pēdējā gadījumā bija iespējams tikai tādēļ, ka apsūdzētā persona pilnībā atzinās. Citādi, prokurori joprojām paļaujas uz predikatīva nodarījuma pastāvēšanu, lai pierādītu priekšnoteikumus, ka apsūdzētajai personai ir bijušas zināšanas par legalizētā īpašuma nelikumīgo izcelsmi. Lielākā daļa brīvības atņemšanas sodu tiek atlikti. Sankcijas fiziskām personām nešķiet ne atturošas, ne samērīgas biežās piespriedē soda samazināšanas dēļ, ņemot vērā procesa ilgumu vai tiesiskās iespējas apturēt brīvības atņemšanas sodu uz laiku līdz pieciem gadiem. Latvija ir demonstrējusi Krimināllikumā paredzēto piespiedu līdzekļu piemērošanu juridiskām personām. Valstī arī tiek piemēroti vairāki alternatīvi krimināltiesību pasākumi, saistībā ar kuriem notiesājošs spriedums par NILL nav iespējams attaisnojams iemeslu dēļ.

12. Latvijā ir plaša un pārdomāta tiesiskā sistēma noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiskācijai, kas ir balstīta uz konfiskāciju, pamatojoties uz notiesājošu spriedumu, un konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Konfiskācijas, pamatojoties uz notiesājošu spriedumu, rezultātus kavē prasības par iepriekš iesniegtiem pierādījumiem, lai pamatotu īpašuma noziedzīgo izcelsmi, regulāri veiktas paralēlas finanšu izmeklēšanas trūkums un ar tiesu sistēmu panākto notiesājošo spriedumu pieticīgais skaits NILL lietās. Konfiskācijas lietas bez notiesājoša sprieduma, ir nesušas iepriecinošus rezultātus, ļaujot Latvijas institūcijām konfiscēt ievērojamas summas gan iekšzemes, gan starptautiskās lietās. Atsevišķos gadījumos Latvija ir spējusi parādīt efektīvu lielu konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu repatriāciju uz trešajām valstīm, kā arī iekšzemes kontekstā atlīdzināt ekonomiskajos noziegumos cietušajiem.

13. Latvija nav spējusi uzrādīt efektīvu konfiskācijas sistēmu nedeklarētās vai nepatiesi deklarētās valūtas un apgrozāmo finanšu instrumentu pārrobežu kustības jomā. ņemot vērā to, ka Latvijā kontrabanda tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem NILL riskiem, efektivitātes trūkums šajā jomā rada raizes. Varas institūcijas veic aktīvu nelikumīgi iegūta īpašuma iesaldēšanu un izņemšanu, jo īpaši attiecībā uz banku kontos esošajiem līdzekļiem, kā rezultātā ierosinātas vairākas lietas ar ievērojamu daudzumu nelegālo līdzekļu konfiscēšanu. Lai sasniegtu efektīvas sistēmas raksturojumu, vērtētāji tomēr cerēja, ka Latvija uzrādīs spēcīgākus konfiskācijas rezultātus atbilstoši valstī pastāvošajiem NILL riskiem.

Terorisma finansēšana un proliferācijas finansēšana (4. nodaļa – IO.9, 11, R.5-8)

14. Pārliecinoša TF riska novērtējuma neesamība rada nopietnus šķēršļus IO.9 efektīvai īstenošanai Latvijā. Bez padziļinātas izpratnes par to, kāda ir Latvijas finanšu sistēmas ievainojamība tikt pakļautai teroristu darbībām, valsts nevar nodrošināt sistemātiski efektīvu atbildi uz TF draudiem. Drošības policija šķietami ir gan pilnvarota, gan spējīga identificēt potenciālos terorisma un TF riskus, kas piemīt Latvijai.

15. Latvijā nav nacionālas pretterorisma vai TF novēršanas stratēģijas, bet TF novēršanas elementi ir iekļauti citu jomu stratēģijās. Latvijas institūcijas spēj sadarboties, lai izmeklētu TF gadījumus, taču tām nav vienotas platformas, lai iegūtu informāciju visās attiecīgajās institūcijās par lietām, kas saistītas ar TF. Informētība un sadarbība starp iestādēm tādēļ nav cietusi, taču to varētu uzlabot. Latvijā vēl nav nevienas kriminālvajāšanas vai notiesājoša sprieduma tieši saistībā ar TF, taču ir bijušas dažas ar terorismu saistītas izmeklēšanas. Šis trūkums šķietami atbilst Latvijas terorisma draudu līmenim, ja arī ne terorisma finansēšanas risku līmenim, jo nav veikts novērtējums par tās kā finanšu centra lomu. Valsts lielākoties var uzrādīt alternatīvu pasākumu piemērošanu, lai izjauktu potenciālās TF aktivitātes.

16. Atbilstoši pasākumi nav veikti bezpeļņas organizāciju sektorā. Tomēr šķiet, ka sektoru proaktīvi uzrauga vairākas kompetentās institūcijas, kuras mazina iespējamos TF izmantošanas riskus.

17. Latvijas mērķētu finanšu sankciju tiesiskajā pamatojumā ir nopietnas problēmas (gan TF, gan PF jomā), kas var ietekmēt mērķētu finanšu sankciju režīma efektivitāti, jo tās noteikti ierobežo pilnvaras regulēt, uzraudzīt un sodīt par mērķētu finanšu sankciju saistību pārkāpumiem. Uz sarakstu balstīta pieeja attiecībā uz atbilstības novērtēšanu, ko ievēro lielākā daļa NILLTFN likuma subjektu, liels ārvalstu "čaulas" uzņēmumu skaits, trūkumi klientu izpētes pasākumu efektivitātē (IO.4) un līdz šim piemērotie ierobežotie sodi rada labvēlīgu vidi, lai izvairītos no sankcijām, kā to uzskatāmi parāda Latvijas banku izmantošana 2017. gadā ar mērķi apiet ar proliferācijas finansēšanu saistītās sankcijas. Sankciju apiešanas shēmu konstatācijas rezultātā 2017.gada vidū tika piemēroti piespiedu izpildes pasākumi, autonoma Latvijas mērķētu finanšu sankciju noteikšana par proliferācijas finansēšanu, papildu vadlīnijas finanšu sektoram un uzlabotas iekšējās kontroles programmas ieviešana bankās.

Preventīvie pasākumi (5.nodaļa – IO4, R.9-23)

18. Finanšu sektora NILLTF riska novērtējums nav samērojams ar finanšu iestāžu, it īpaši banku, faktisko pakļautību riskam kopumā, bankas tiek ļaunprātīgi izmantotas NILL, kā arī TF nolūkos. Vispārējā izpratne par NILLTF riskiem starp nefinanšu sektorā strādājošajiem, kuru uzņēmumu un profesiju specifika pēc būtības nav saistīta ar NILLTF sekām, nav atbilstoša pieņemtajiem NILLTF riskiem.

19. Bankas un citas nebanku finanšu iestādes apliecināja pietiekamas zināšanas par NILLTFN likumā un attiecīgo jomu regulējošo tiesību aktos noteiktajām prasībām saistībā ar galvenajiem preventīvā režīma elementiem, t.i., klientu izpēte (tostarp PLG identifikācija un nemitīga darījumu/darījuma attiecību uzraudzība) un datu uzglabāšana. Tomēr pastāv pamatotas bažas par banku iegūtās un uzturētās papildu informācijas/dokumentu kvalitāti, kas iegūta klientu izpētes procesā, lai pārbaudītu PLG, iegūtu pierādījumus par līdzekļu izcelsmi un ienākumu izcelsmi, kā arī uzraudzītu darījumus attiecībā uz to leģitimitāti un ekonomisko pamatojumu, kur galvenais uzsvars tiek likts uz pašidentifikāciju, turklāt ir novērojama pārāk augsta paļaušanās uz internetā iegūtiem datiem. Nepilnīga preventīvo pasākumu īstenošana nefinanšu sektorā tiek uzskatīta par nepietiekamu zināšanu sekām NILLTFN jomā.

20. Pastāv konkrētas bažas par nepietiekamu neatkarīgas atbilstības (kā arī revīzijas) funkciju, it sevišķi attiecībā uz lēmumu pieņemšanu par darījumu attiecību pārtraukšanu un ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem. Kā viens no iemesliem ir banku īpašnieku koncentrēta struktūra.

Uzraudzība (6. nodaļa – 10.3; R.26-28, R. 34-35)

21. Uzraudzības institūcijas uzrāda ļoti atšķirīgus viedokļus un zināšanas par NILLTF riskiem. FKTK apliecina vislielāko risku izpratnes līmeni ar dažādiem piemēriem. Citas uzraudzības institūcijas nereti kā riskus minējušas apstākļus mikstinošas darbības un neatbilstību preventīvajiem pasākumiem.

22. Visas finanšu un nefinanšu iestāžu uzraudzības institūcijas šķietami teorētiski saprot, ka vairāk uzmanības uzraudzībā jāvelta augstāka riska tirgus segmentiem. Tomēr praktiski tādas problēmas kā izpratne par NILLTF risku būtību vai nozīmi, vai zināšanu resursa trūkums kavēja tās pilnībā īstenot.

23. Lai gan FKTK veic uz zināšanām balstītu un uzstājīgu rīcību nerezidentu banku sektorā, ir vērojamas ļoti lēnas izmaiņas šo nozari raksturojošajos riska rādītājos.

24. Efektīvas, samērīgas un atturošas sankcijas Latvijā ir samērā jaunas, jo NILLTFN likuma noteikumi par sankcijām stājās spēkā (banku sektorā) laikā no 2016. gada jūlija līdz klātienes vizītei.

25. Uzraudzības institūciju ietekme finanšu iestāžu un nefinanšu iestāžu sektoros svārstās starp nenozīmīgu (attiecībā uz atsevišķiem nefinanšu sektoriem) un samērā labu (attiecībā uz FKTK).

Juridisko personu un veidojumu pārskatāmība (7. nodaļa – 10.5; R. 24-25)

26. NRA atzīst, ka pastāv liela iespējamība, ka būtisks skaits Latvijas juridisko personu un ārvalstu juridisko personu ir iesaistītas NILLTF shēmās.

27. Intervijās ar nefinanšu sektora pārstāvjiem tika uzsvērta uzņēmumu dibināšanas pakalpojumu sniedzēju iesaiste uzņēmumu dibināšanā Latvijā. Tomēr uzņēmumu dibināšanas pakalpojumu sniedzēju sektorā nav pietiekamas sapratnes par NILLTFN riskiem un pasākumiem.

28. Informācijai par labuma guvējiem, ko apkopojusi ziņojumu sniedzēji, jāatbilst NILLTFN likumam, taču pašidentifikācija ar klienta parakstītas izziņas palīdzību tika izmantota kā galvenā metode, lai noteiktu darījuma vai darījumu attiecību patieso labuma guvēju.

29. Saskaņā ar NILLTFN likuma grozījumiem, kas stājās spēkā klātienes vizītes laikā, visām juridiskajām personām Latvijā ir pienākums apkopot un iesniegt Uzņēmumu reģistrā informāciju par patiesajiem labuma guvējiem. Klātienes vizītes laikā šī funkcija vēl nedarbojās.

30. KD, TAI un kontroles iestādēm nodokļu administrācijas jomā, publisko iepirkumu vai valsts un privātā sektora partnerībām ir tieša elektroniska piekļuve plašai informācijai un datu bāzēm, kā arī netieša piekļuve citām datu bāzēm. Pēc pēdējo tiesību aktu grozījumu spēkā stāšanās, Uzņēmumu reģistrā iekļautā informācija par patieso labuma guvēju būs publiski pieejama.

Starptautiskā sadarbība (8. nodaļa – 10.2; R. 36-40)

31. Starptautiskā sadarbība ir Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas būtiska sastāvdaļa. Starptautiskās sadarbības jomā valsts uzrāda daudzas efektīvas sistēmas īpašības. Kopumā Latvijas institūcijas proaktīvi sadarbojas ar ārvalstu iestādēm, efektīvi sniedzot un saņemot ne tikai savstarpējo tiesisko palīdzību, bet arī veicot finanšu izlūkošanas datu apmaiņu un ar labiem rezultātiem iesaistoties kopīgās izmeklēšanās un sadarbības sanāksmēs. Tomēr šķiet, ka uzraudzības institūcijas, izņemot FKTK, aktīvi nepiedalās starptautiskajā sadarbībā. Galvenais izaicinājums varētu būt saistīts ar grūtībām saņemt palīdzību no NVS valstīm, kurām būtu jābūt svarīgām partnerēm, ņemot vērā Latvijas riska profilu.

Prioritārās darbības

- Attiecībā uz atbilstošu izpratni par tās NILLTF riskiem Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai:
1) nodrošinātu būtisku kompetento iestāžu dalību visos NRA procesa posmos; 2) uzlabotu NILLTF draudu un ievainojamības aspektu analīzi un sapratni par tiem.
- Latvijai jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka atbildīgās institūcijas izdarītu atbilstošus secinājumus no nacionālajiem NILLTF riska novērtējumiem, lai pilnveidotu vai papildinātu sava sektora riska novērtējumus.
- Latvijai jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka NILLTFN likuma subjekti: 1) saprot, ka TF risks sniedzas tālāk par pārbaudi pret “teroristu sarakstu”; 2) subjektu izpratni par NILLTF riskiem praktiski iespējams paplašināt, veicot nacionālos riska novērtējumus un sniedzot atgriezenisko saiti par tiem.
- Latvijai jāveic pasākumi, lai paplašinātu minimālo prasību izpildi par NILLTFN likuma subjektu savāktās un uzturētās papildu informācijas un dokumentu kvalitāti klienta izpētes procesā (piemēram, pārbaudot patieso labuma guvēju).
- Attiecībā uz iekšējo kontroli un procedūrām, Latvijai jāveic pasākumi, lai: 1) apsvērtu papildu (tiesību aktu) pasākumu ieviešanu, neatkarīgas atbilstības (kā arī revīzijas) funkcijas nodrošināšanai; 2) nodrošinātu efektīvu un būtisku iekšējās kontroles un procedūru ieviešanu visiem NILLTFN likuma subjektiem, kā konstatēts mērķa uzraudzības darbībās.
- Latvijai ir jāveic pasākumi ziņojumu sniedzēju informētības palielināšanai, un visbeidzot arī regulēšanai, lai attīstītu un iedibinātu iekšējās kontroles sistēmas, kas spēj noteikt iespējamās proliferācijas finansēšanas darbības, ņemot vērā veiktos centienus, lai konstatētu proliferācijas finansēšanas apiešanas centienus un Latvijas ievainojamības aspektus šajā jomā.
- Latvijai ir jāpārskata tiesiskais regulējums mērķētu finanšu sankciju jomā un jāpiešķir atbilstoši līdzekļi proliferācijas finansēšanas un TF mērķētu finanšu sankciju jomas atbilstības uzraudzībai.
- FKTK ievērojami jāpalielina NILLTFN uzraudzības vizīšu biežums ārvalstu ieguldījumu banku sektorā.
- Latvijai ir jānodrošina, ka atbilstoši NILLTFN likumam, iestādēm ir pieejama atbilstoša informācija par patiesā labuma guvējiem visā juridisko personu reģistrācijas un pastāvēšanas laikā. Prioritāte jāpiešķir Sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA) sektoram, jo saskaņā ar NRA šis sektors ir visbiežāk pārstāvēts un arī visvairāk pakļauts NILLTF riskam. Latvijai ir jāizveido mehānisms, lai panāktu, ka finanšu/nefinanšu sektors veic saprātīgus pasākumus, lai noteiktu savu klientu (juridisko personu) patieso labuma guvēju un aktīvi pārbaudītu šādu informāciju.
- Latvijai ir jāveic pasākumi, lai pārskatītu neparasta darījuma un aizdomīga darījuma jēdzienus un izslēgtu attiecīgo definīciju pārklāšanos.
- Latvijai NILL ir jāizvirza kā prioritāte un jācenšas sistemātiski veikt kriminālvajāšanu par plašāku NILL spektru, tostarp trešo personu un atsevišķu NILL bez predikatīvā nozieguma, atbilstoši valsts profilam kā reģionālam finanšu centram.
- Latvijai ir jāizstrādā tiesībaizsardzības vadlīnijas par minimālajām pierādījumu prasībām, kuras tiesas var pieprasīt, lai pierādītu NILL apsūdzības pamatā esošo nodarījumu saskaņā ar nesen grozītajiem tiesību aktiem. Minētās vadlīnijas jāpapildina ar atbilstošu apmācību visām tiesībaizsardzības iestādēm, kas ir iesaistītas tādu nodarījumu izmeklēšanā, kas rada ienākumus.

Efektivitāte un tehniskās atbilstības reitingi

Efektivitātes reitingi

IO.1 – Risks, politika un koordinēšana	IO.2 – Starptautiskā sadarbība	IO.3 – Uzraudzība	IO.4 – Preventīvie pasākumi	IO.5 – Juridiskās personas un veidojumi	IO.6 – Finanšu izlūkošana
Vidējs	Būtisks	Vidējs	Vidējs	Zems	Vidējs
IO.7 – NILL izmeklēšana un kriminālvajāšana	IO.8 – Konfiskācija	IO.9 – TF izmeklēšana un kriminālvajāšana	IO.10 – TF preventīvie pasākumi un finanšu sankcijas	IO.11 – Finanšu sankcijas par proliferācijas finansēšanu	
Vidējs	Vidējs	Vidējs	Vidējs	Zems	

Tehniskās atbilstības reitingi

(A – atbilst, LA – lielākoties atbilst, DA – daļēji atbilst, NA – neatbilst, NAV – neattiecas)

R.1 – Risku novērtēšana un uz risku balstītas pieejas piemērošana	R.2 – Sadarbība un koordinācija nacionālā līmenī	R.3 – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījums	R.4 – Konfiskācija un pagaidu pasākumi	R.5 – Terorisma finansēšanas nodarījums	R.6 – Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar terorisma finansēšanu
A	LA	LA	A	LA	DA
R.7 – Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar proliferāciju	R.8 – Bezpeļņas organizācijas	R.9 – Finanšu iestāžu slepenības tiesību akti	R.10 – Klienta izpēte	R.11 – Datu uzglabāšana	R.12 – Politiski nozīmīgas personas
DA	DA	A	DA	LA	LA
R.13 – Korespondentbankas	R.14 – Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi	R.15 – Jaunās tehnoloģijas	R.16 – Elektroniskie pārskaitījumi	R.17 – Paļaušanās uz trešajām pusēm	R.18 – Iekšējās kontroles mehānismi, ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi
LA	LA	LA	LA	LA	LA
R.19 – Augsta riska valstis	R.20 – Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem	R.21 – Izpaušana un konfidencialitāte	R.22 – NNDP: klienta izpēte	R.23 – NNDP: citi pasākumi	R.24 – Juridisko personu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji
LA	LA	A	DA	LA	LA
R.25 – Juridisko veidojumu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji	R.26 – Finanšu iestāžu regulēšana un uzraudzība	R.27 – Uzraudzības iestāžu pilnvaras	R.28 – NNDP regulēšana un uzraudzība	R.29 – Finanšu izlūkošanas vienības	R.30 – Tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu atbildība
LA	DA	A	DA	LA	LA
R.31 – Tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pilnvaras	R.32 – Skaidras naudas pārvadātāji	R.33 – Statistika	R.34 – Vadlīnijas un atgriezeniskā saite	R.35 – Sankcijas	R.36 – Starptautiskie instrumenti
LA	DA	LA	A	LA	LA
R.37 – Savstarpējā tiesiskā palīdzība	R.38 – Savstarpējā tiesiskā palīdzība: iesaldēšana un konfiskācija	R.39 – Izdošana	R.40 – Citi starptautiskās sadarbības veidi		
LA	LA	DA	DA		

SAVSTARPĒJAIS NOVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMS

Priekšvārds

Šajā ziņojumā apkopoti NILLTFN pasākumi, kas ieviesti līdz klātienes vizītes datumam. Tajā analizēts atbilstības līmenis FATF 40 rekomendācijām un Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas efektivitāte, kā arī sniegti ieteikumi, kā šo sistēmu stiprināt.

Šis novērtējums balstīts uz 2012. gada FATF rekomendācijām un sagatavots, izmantojot 2013. gada metodoloģiju. Novērtējuma pamatā bija valsts sniegtā informācija un informācija, ko vērtēšanas grupa ieguva valsts apmeklējuma laikā no 2017. gada 30. oktobra līdz 10. novembrim.

Vērtēšanu veica novērtēšanas grupa šādā sastāvā:

- Blazs Mozina [*Mr. Blaz Mozina*] – Slovēnijas Augstākās tiesas vecākais juriskonsults (tiesību eksperts)
- Borha Aguado Delgado [*Mr. Borja Aguado Delgado*] – prokurors, Ģenerālprokuratūra, Andora (tiesību aizsardzības eksperts)
- Maikls Lībermans [*Mr. Michael Lieberman*] – ASV Valsts kases departaments, Terorisma finansēšanas un finanšu noziegumu apkarošanas birojs, direktora asistents, ASV (tiesību eksperts)
- Nikolass Šūls-Bērbidžs [*Mr. Nicolas Choules-Burbidge*] – bijušais vecākais direktors, NILL un atbilstības nodaļa, Finanšu iestāžu uzraudzības birojs, Kanāda (finanšu eksperts)
- Arakels Meliksetjans [*Mr. Arakel Meliksetyan*] – direktora vietnieks, Finanšu uzraudzības centrs, Centrālā banka, Armēnija (finanšu eksperts)

MONEYVAL sekretariāts

- Matias Klots [*Mr. Matthias Kloth*] – izpildsekretārs
- Astgika Karamanukjana [*Ms. Astghik Karamanukyan*] – administratore
- Solēna Filipa [*Ms. Solène Philippe*] – administratore

Ziņojumu pārskatīja Baudeveins Verhelsts [*Mr. Boudewijn Verhelst*] (FIU, Beļģija), Ričards Vokers [*Mr. Richard Walker*] (Gērnsijas politikas padome), Endrjū Le Bruns [*Mr. Andrew Le Brun*] (Džērsijas Finanšu pakalpojumu komisija) un FATF sekretariāts.

Pēdējais MONEYVAL savstarpējais novērtējums Latvijā tika veikts 2012. gadā, un tas tika veikts saskaņā ar FATF 2004. gada metodoloģiju. 2012. gada novērtējums un 2016. gada papildu ziņojums ir publicēts un pieejams <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/latvia>.

Minētajā savstarpējā novērtējumā secināts, ka valsts atbilst 15 rekomendācijām, lielā mērā nodrošina atbilstību 19 rekomendācijām un daļēji nodrošina atbilstību 14 rekomendācijām. Vienu rekomendāciju (R.34) uzskatīja par nepiemērojamu. Tika atzīts, ka Latvija atbilst vai lielākoties atbilst 12 no 16 galvenajām rekomendācijām. Uzreiz pēc 4. kārtas savstarpējā novērtējuma ziņojuma pieņemšanas Latvijai tika piemērots regulārais pēcpārbaudes process, un kas tika izbeigts 2016. gada septembrī.

1. NODAĻA. NILTF RISKI UN KONTEKSTS

1. Latvijas Republika atrodas Ziemeļeiropā, tā ir viena no trim Baltijas valstīm un tās teritorija aizņem aptuveni 64 589 kvadrātkilometrus. Latvija ziemeļos robežojas ar Igauniju, dienvidos ar Lietuvu, austrumos ar Krievijas Federāciju un dienvidaustrumos ar Baltkrieviju, savukārt rietumos tai ir jūras robeža ar Zviedriju. Latvijas galvaspilsēta ir Rīga. Latvijā dzīvo 1,95 miljoni iedzīvotāju (2016. gada Centrālās statistikas pārvaldes novērtējums, dati iegūti 2015. gada novembrī). Latvijas IKP ir aptuveni 25,0 miljardi eiro, un tās oficiālā valūta ir eiro (EUR).

2. Latvija ir parlamentāra republika. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi augstākā valsts pārstāvniecības iestāde ir Saeima, kura īsteno arī konstitucionālo un likumdošanas varu. Saeima sastāv no simts pārstāvjiem, kas tiek ievēlēti uz četriem gadiem. Valdību veido Ministru prezidents (kurš pilda valdības vadītāja funkcijas) un Ministru kabinets (MK), kuri kolektīvi pilda valsts augstākās izpildvaras funkcijas. Latvijas Republikas augstākā amatpersona ir Latvijas Valsts prezidents, kura amats lielā mērā ir ceremoniāls, bet prezidents pilda arī kontroles funkciju likumdošanas procesā. Latvijas tiesību sistēmas pamatā ir civiltiesību principi.

3. 2004. gadā Latvija pievienojās Eiropas Savienībai (ES), bet 2014. gadā pievienojās eiro zonai. Latvija ir daudzu starptautisku organizāciju, piemēram, Eiropas Padomes, Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO), Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO), Drošības un sadarbības organizācijas Eiropā (OSCE), Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD), Pasaules tirdzniecības organizācijas (WTO), Starptautiskā Valūtas fonda (IMF), Pasaules Bankas (PB), Eiropas rekonstrukcijas un attīstības bankas (ERAB), kā arī Interpola, locekle.

NILTF riski un augstāka riska jautājumu loks

Pārskats pār NILTF riskiem

NILL draudi

4. Nacionālais riska novērtējums (NRA) kā primāros noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) draudus Latvijā identificē nelikumīgas saimnieciskas darbības, īpaši korupciju un kukuļošanu (tostarp publisko līdzekļu piesavināšanos¹), krāpšanu (tostarp ar fiktīvu uzņēmumu starpniecību²) un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.³ Šādu noziedzīgu nodarījumu risks ir augstāks salīdzinājumā ar citiem nodarījumiem, no kuriem tiek gūti ieņēmumi, piemēram, narkotiku kontrabandu⁴.

5. Kā vēl vienu būtisku NILL apdraudējumu NRA identificē nelikumīgu saimniecisko darbību⁵. Apdraudējuma ziņā amatpersonu izdarītie noziedzīgie nodarījumi ir ievērojamāki nekā cita veida naudas līdzekļus ģenerējošie nodarījumi, piemēram, narkotiku kontrabanda.⁶ Trīs galvenie predikatīvo nodarījumu veidi pārskata periodā bija izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, krāpšana (tostarp ar fiktīvu uzņēmumu starpniecību⁷), kā arī korupcija un kukuļošana (tostarp publisko līdzekļu piesavināšanās)⁸.

¹ NRA, 22. lpp.

² NRA, 23. lpp.

³ NRA, 41. lpp.

⁴ NRA, 22. lpp.

⁵ NRA, 41. lpp.

⁶ NRA, 22. lpp.

⁷ NRA, 23. lpp.

⁸ NRA, 22. lpp.

6. Arī organizētā noziedzība ir faktors, kas būtiski ietekmē kopējo NILL riska situāciju Latvijā. Saskaņā ar NRA datiem augsts riska līmenis tiek piešķirts NILL apdraudējumiem, kuru pamatā ir starptautisku organizētu noziedzīgu grupu (ONG) darbības. Reģionālo ONG piekļuvi Latvijas un arī starptautisko finanšu sistēmai veicina Latvijas tuvums citām Neatkarīgo valstu sadraudzības (NVS) valstīm un ar tām nodibinātās ciešās finansiālās saites. Zināms, ka organizētām noziedzīgām grupām no NVS ir ietekme uz iekšzemes grupējumiem. Latvijā faktiski pastāv aptuveni 80 organizētās noziedzīgās grupas (saskaņā ar Krimināllikuma 21. panta definīciju)⁹, no kurām tikai 10–12 grupas nodarbojas ar smagu un organizētu noziedzību starptautiskā mērogā¹⁰. ONG darbības Latvijā ir saistītas ar plaši zināmiem noziedzīgu nodarījumu veidiem – narkotisko/psihotropo vielu, ieroču/munīcijas un akcīzes preču kontrabandu, cilvēku tirdzniecību, šantāžu un parādu piedziņu, kas bieži nomaskēta kā likumīga komercdarbība, kā arī Latvijai raksturīga krāpšana un kibernoziegumi¹¹.

7. Organizētās noziedzības pieaugošo klātbūtni Latvijā ir pastiprinājis arī augstais korupcijas līmenis valsts dienestos, kā arī ēnu ekonomika. Precizējot – abi faktori ir palīdzējuši veicināt jauna veida ONG, kas saistīta ar ļaunprātīgām darbībām maksātnespējas procesā, kurā galveno lomu pilda maksātnespējas procesa administratori, bet noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā iesaistīti arī privātā un publiskā sektora pārstāvji¹².

8. NRA augstu riska līmeni piešķir arī Latvijas finanšu iestāžu (FI) ārvalstu klientiem piedāvātajiem finanšu pakalpojumiem un produktiem. Tas ir saistīts ar ārkārtīgi augsto risku, ko rada ārvalstu klientus apkalpojošo banku klientu profils (galvenokārt NVS valstīs); augsto vai vidēji augsto risku attiecībā uz līdzekļu apgrozību, kas saistīts ar minētajiem produktiem; augsto vai vidēji augsto starptautisko darījumu skaitu saistībā ar šiem produktiem; un šo produktu neklātienas izmantošanas pieejamību. Ļoti iespējams, ka šādi produkti un pakalpojumi varētu tikt izmantoti fiduciāriem trastiem, aizdevumiem pret nodrošinājumu, norēķinu kontiem, elektroniskiem naudas līdzekļu pārskaitījumiem utt., un tie var radīt negatīvas sekas valsts finanšu sistēmai.¹³

TF draudi

9. Pievēršoties terorisma finansēšanas riskam (TF), Latvijā līdz šim nav konstatēti specifiski terorisma finansēšanas vai terorisma gadījumi. NRA terorisma finansēšanas risks ir novērtēts kā zems, galvenokārt ņemot vērā Latvijā esošo nelielo (tomēr pieaugošo) “riskam pakļauto” kopienu, tās nelielo interesi par teroristu grupējumiem, kā arī faktu, ka Latvijā nav atrastas personu grupas vai atsevišķi indivīdi, kas būtu iesaistījušies terorismā¹⁴. Tomēr Latvija atzīst plašāku risku, kas sastopami citur Eiropā, klātesamību, piemēram, teroristu propagandas izplatīšana internetā un radikāļu rīcība. Lielākais valsts saskatītais riska faktors ir atsevišķu indivīdu iesaistīšanās Sīrijas un Irākas konfliktos. Tāpat Latvija saskata “ārvalstu izcelsmes” finansējuma plašo izmantošanas iespēju draudus.

10. NRA identificē bezpeļņas sektora radīto risku kā zemu. ņemot vērā valsts vispārējo riska profilu, to Latvijas bezpeļņas organizāciju (BO) skaits, ko varētu apdraudēt teroristu ļaunprātīga rīcība, ir neliels. Tomēr vismaz vienu Latvijas BO vadīja persona, kas vēlāk Sīrijā kļuva par ārvalstu

⁹ NRA, 25. lpp.

¹⁰ Eiropadomes 2008. gada 24. oktobra pamatlēmums 2008/841/TI par cīņu pret organizēto noziedzību.

¹¹ NRA, 24. lpp.

¹² NRA, 24. lpp.

¹³ NRA, 64–65. lpp.

¹⁴ NRA, 104–105. lpp.

teroristisko kaujinieku. Latvijas institūcijas neuzskata, ka šis gadījums var tikt saistīts ar plašu apdraudējumu no šīs nozares. Institūcijas pieprasa BO, tostarp organizācijām, kas potenciāli ietilpst augstāka riska grupā, iesniegt ikgadējos pārskatus, kuros atspoguļoti organizāciju finanšu rādītāji un darbības rezultāti. Kontroles dienests (KD) veicis divus izpētes lietas par BO, Valsts ieņēmumu dienests (VID) ir atbildīgs par šo ziņojumu izskatīšanu.

Valsts riska novērtējums

11. 2012. gadā Latvija izstrādāja pirmo NRA, ievērojot augstas konfidencialitātes prasības. Otrais NRA tika publicēts 2017. gadā. NRA ziņojumā aplūkots gan NILL, gan TF. KD koordinēja NRA izstrādi, izmantojot PB izstrādāto Nacionālo NILL un TF risku novērtēšanas rīku.

12. NRA informācijas avoti ietver informāciju un statistikas datus, kas iegūti no KD, uzraudzības iestādēm, tiesībaizsardzības iestādēm (TAI), Finanšu ministrijas (FM), Tieslietu ministrijas (TM), citām valsts iestādēm un privātajām struktūrām¹⁵. Informācija iegūta arī no aptaujām, intervijām un informācijas pieprasījumiem.

13. NRA metodoloģijā izmantots MS Excel programmā izstrādāts riska novērtēšanas rīks, kas palīdz valstij identificēt galvenos NILLTF riskus un ievainojamību. Šis rīks sastāv no deviņiem savstarpēji saistītiem moduļiem, kuru ietvaros tiek novērtēti vairāk ievades mainīgie lielumi, kas ļauj vērtētājiem izvērtēt NILLTF draudus un ievainojamību. Šie deviņi riska novērtēšanas rīka moduļi ir šādi: 1) NILL draudi; 2) NILL ievainojamība valsts līmenī; 3) banku sektora ievainojamība; 4) vērtspapīru sektora ievainojamība; 5) apdrošināšanas sektora ievainojamība; 6) citu FI nozaru ievainojamība; 7) noteiktu nefinanšu darbību un profesiju (NNDP) ievainojamība; 8) TF riska novērtējums; un 9) finansiālu pakalpojumu pieejamības riska novērtējums.

14. Katrs modulis paredz statistikas un citu datu vākšanu, analīzi, riska identifikāciju, secinājumu izdarīšanu un atbilstoša reitinga piešķiršanu uz veiktā novērtējuma pamata. Riska novērtēšanas rīks novērtē NILL draudus un ievainojamību, pamatojoties uz 5 pakāpju skalu (zema, vidēji zema, vidēja, vidēji augsta un augsta). Kopējais NILL risks tiek noteikts kā attiecīgo draudu un ievainojamības novērtējumu kombinācija. Nacionālas un nozares mēroga ievainojamības galīgos reitingus¹⁶ iegūst, izmantojot punktus, kas piešķirti dažādiem ievainojamības faktoriem robežās no 0,00 līdz 1,00,¹⁷ pamatojoties uz “atvērto durvju pieeju” vai “svērto pieeju”.

Augstāka riska jautājumu loks

15. Novērtēšanas grupa noteica jomas, kurām nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību, analizējot Latvijas iestāžu sniegto informāciju (tostarp NRA) un iepazīstoties ar dažādiem publiski pieejamiem avotiem. Tās ir šādas:

16. **Ārvalstu korupcija un kukuļošana**¹⁸: Ievērojama uzmanība tika pievērsta visu ieinteresēto personu izpratnei par korupcijas radītajiem riskiem, kā arī par attiecīgo NILLTFN preventīvo

¹⁵ Vērtēšanas procesā tika iesaistītas šīs institūcijas – FM, KD, TM, IeM, Ģenerālprokuratūra, DP, VID, FKTK, LB, IAUI, VRS, ZI, TA, PTAC, PMLP, LZRA, LZAP, LZNP, LKA, TAI, KNAB, ARO, kā arī NILLTFN likuma subjekti.

¹⁶ Reitingi tiek iegūti, koriģējot sākotnējā ievainojamības novērtējuma rezultātu atbilstoši tā svaram NILLTFN būtiskuma izteiksmē.

¹⁷ Punktu skaits no 0,00 līdz 0,20 atbilst zemam, 0,20-0,40 – vidēji zemam, 0,40-0,60 – vidējam, 0,60-0,80 – vidēji augstam un 0,80-1,00 – augstam ievainojamības līmenim.

¹⁸ Latvija Transparency International 2016. gada korupcijas uztveres indeksa valstu sarakstā ieņem 44. vietu. Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupa (GRECO) 2016. gada martā ceturtajā kārtā “Korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem” konstatēja, ka Latvijas atbilstība GRECO ieteikumiem ir “globāli neapmierinoša”, bet 2017. gada jūnijā konstatēja, ka valsts ir panākusi pietiekamu progresu, lai zemo atbilstības līmeni

pasākumu un ar korupciju saistīto NILL izmeklēšanas/kriminālvajāšanas procesu īstenošanas un uzraudzības efektivitāti, īpaši to, kā to veicis Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB).

17. **Ekonomiskie noziegumi:** Kā minēts iepriekš, ekonomisko noziegumu skaits Latvijā pārsniedz tādus tradicionāli līdzekļu ģenerējošos noziegumus kā narkotiku kontrabandas, skaitu. Tādēļ novērtēšanas grupa pētīja, vai tiesībsardzības mērķi un darbības ir pilnveidoti, lai novērstu tieši šos jaunos apdraudējumu veidus.

18. **Korespondentbanku pakalpojumi:** Ņemot vērā faktu, ka Latvijas bankas (koncentrējas uz ārvalstu klientu apkalpošanu), kas vēl nesen bija iesaistītas augsta profila starptautiskās NILL shēmās, sniedz korespondentpakalpojumus NVS bankām, novērtētāji īpašu uzmanību pievērta jautājumiem, kas saistīti ar korespondentbanku darbību riskiem, preventīvo pasākumu efektivitāti un uzraudzību.

19. **Savstarpējā tiesiskā palīdzība un starptautiskā sadarbība:** Gan NILL, gan TF ietver nozīmīgu pārrobežu elementu Latvijā. Novērtēšanas grupa īpašu uzmanību pievērta NRA identificētajām problēmām¹⁹ sadarbībā ar vairākām attiecīgajām valstīm (īpaši NVS valstīm), kā arī uzraudzības iestāžu starptautiskās sadarbības efektivitātei ar ārvalstu partneriem.

20. **Ēnu ekonomika**²⁰: Latvijā ēnu ekonomika veido ļoti būtisku iekšzemes kopprodukta (IKP)²¹ daļu. Tādējādi apgrozībā esošās skaidrās naudas apjoms ir liels²². Ņemot vērā, ka skaidras nauda tiek plaši izmantota un to, ka izvairīšanās no nodokļu maksāšanas ir viens no būtiskākajiem NILL apdraudējumiem Latvijā, ar nodokļu administrāciju tika pārrunāti pasākumi šo risku mazināšanai.

21. Attiecībā uz **uzraudzību** novērtēšanas grupa izvērtēja riskus un ievainojamību, kas izriet no pašreizējā uzraudzības resursu līmeņa, sodu piemērošanas pilnvarām un pārbažu prioritāšu noteikšanas.²³ Ievērojama uzmanība tika pievērsta arī prasībām, kas attiecas uz darbības uzsākšanu NNDP nozarē, un izpratnes līmenim par NILLTFN pienākumiem.

22. **Juridisko personu un patieso labuma guvēju pārskatāmība:** Lai slēptu NILL shēmu patiesos labuma guvējus, kā tas izklāstīts jau minētajās augsta profila NILL lietās, tiek plaši izmantoti "čaulas veidojumi"²⁴, kas nereti ir reģistrēti ārvalstīs. NRA uzsver riskus, kas saistīti ar pakalpojumu sniegšanu ārvalstu trastiem. NRA norāda arī riskiem, ka nepieredzējušas personas, trūkumcietēji vai personas bez noteiktas dzīvesvietas, varētu tikt izmantotas kā marionetes NILL mērķu sasniegšanai. Tādējādi novērtēšanas grupa apspriedās ar varas institūcijām par to, vai Latvijā esošā kārtība ir pietiekama, lai novērstu juridisku personu un veidojumu ļaunprātīgu izmantošanu NILL vai TF mērķos.

23. **Kriminālvajāšana un notiesāšana NILL jomā:** Novērtēšanas grupas mērķis bija noteikt, vai kriminālizmeklēšanas uzmanības centrā joprojām ir predikatīvie nodarījumi un vai nesen veiktās

vairs neuzskatītu par pamatotu (GRECO, otrais starpposma ziņojums par Latviju, 2017. gada jūnijs, 3. un 79. punkts; pieejams: <http://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/round-4>).

¹⁹ NRA, 21. lpp.

²⁰ Saskaņā ar NRA starp galvenajiem ēnu ekonomikas elementiem ir nepietiekami pārskati par uzņēmumu ieņēmumiem, darbiniekiem un amatu algām.

²¹ Saskaņā ar NRA datiem ēnu ekonomika veido 20-25% no oficiālā IKP (jeb 5–6 miljardi EUR gadā). Skat. F. Schneider: "Ēnu ekonomikas apjomi un attīstība 31 Eiropas un 5 citās OECD valstīs no 2003. līdz 2015. gadam: dažādas attīstības tendences" (Ekonomikas departamenta pētījums, Johannes Kepler universitāte, Linca (Austrija), pieejams tiešsaistē).

²² NRA, 29. lpp.

²³ OECD darba grupa kukuļošanas jautājumos, 2. posma ziņojums par OECD Konvencijas pret kukuļošanu īstenošanu, 31. lpp

²⁴ Čaulas veidojumi ir definēti NILLTFN likuma 1. panta 15.¹ daļā, un tiem ir raksturīgas iezīmes, kas kavē patieso labuma guvēju pārskatāmību un ļauj tos izmantot dažādos finanšu manevros.

kriminālvajāšanas bijušas rezultatīvas. Būtiska uzmanība tika pievērsta tādiem jautājumiem kā autonomu NILL notiesājošu spriedumu trūkums, notiesājošu spriedumu trūkums attiecībā uz tiem bankas darbiniekiem, kuri tika iesaistīti minētajās NILL shēmās, un iespējamā sodu nepiemērošana šajos gadījumos juridiskām personām, atbilstoši spēkā esošajam krimināllikumam.

Nozīmīgums

24. Latvija ir reģionāls finanšu centrs. Bankas tiek uzskatītas par finanšu sektora dzinējspēku, un tām pieder 90% no finanšu sistēmas aktīviem²⁵. Banku sistēmas īpatsvars kopējos finanšu sistēmas aktīvos ir aptuveni 90%²⁶. Banku sektora kopējie aktīvi 2016. gadā sasniedza 21,36 miljardus EUR un tā rentabilitāte sasniedza 454 miljonus EUR²⁷, savukārt ienākošo un izejošo klientu maksājumu apjoms caur bankām, izmantojot "NOSTRO" korespondenttīklu (ieskaitot kontus Latvijas Bankā), kopā sasniedza 312,2 miljardus EUR (un 235,3 miljardus EUR 2017. gada pirmajos deviņos mēnešos). Latvijas banku sektors ir sadalīts divos segmentos: valsts rezidentu apkalpojošo banku sektorā dominējošā loma ir Ziemeļvalstu banku grupam, kurām pieder 54% akcionāru kapitāla,²⁸ un bankas, kas galvenokārt nodarbojas ar nerezidentu apkalpošanu un tām nav ciešas saiknes ar iekšzemes ekonomiku. Šīm bankām galvenokārt ir iekšzemes īpašnieki (tikai 10% banku sektora kapitāla nāk no NVS valstīm)²⁹. Kopumā nerezidentu īpatsvars banku kapitālā 2017. gadā ir samazināts līdz 43%. Sniegtie banku pakalpojumi ietver noguldījumus (gan rezidentu, gan nerezidentu), aizdevumus, naudas pārvedumus, ārvalstu valūtu maiņu, garantijas, čaulu uzņēmumu kontus un maksājumu pakalpojumus.

25. Ievērojamus NILL draudus Latvijā rada apjomīgā ēnu ekonomika, ko papildus saasina arī plaši izplatītā skaidras naudas izmantošana. Saskaņā ar oficiālajiem avotiem ēnu ekonomikas apjoms valstī sasniedz aptuveni 20-25% no IKP, un skaidras naudas īpatsvars no visa naudas apjoma ir augsts, jo ēnu ekonomikas pamatā balstās uz skaidrās naudas apgrozījumu.

26. Kā norādīts NRA, atsevišķas personas (piemēram, nepieredzējušas personas, trūcīgas personas vai personas bez noteiktas dzīvesvietas) var tikt izmantotas un padarītas par neskaitāmu (fiktīvu) uzņēmumu īpašniekiem, jo spēkā esošie tiesību akti šajā ziņā nenosaka nekādus ierobežojumus. NRA arī norāda, ka Latvijā vai ārvalstīs reģistrētas juridiskas personas (galvenokārt sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA)), biedrības, nodibinājumi un fondi ar labu reputāciju un operacionālo pieredzi, kā arī ārzonu sabiedrības, kurām ir norēķinu konti Latvijas bankās, rada līdzīgu risku, ja tās tiek ļaunprātīgi izmantotas nelikumīgām darbībām.

Strukturālie elementi

27. Galvenie strukturālie elementi, kas nepieciešami efektīvam NILLTFN režīmam, Latvijā pārsvarā ir sastopami. Apņēmība risināt NILLTFN jautājumus ir augsta. NILLTFN politikas veidošanu

²⁵ OECD, *Latvija: Finanšu sistēmas pārskats*, 2016. gada aprīlis, 6. lpp, pieejams: <https://www.oecd.org/finance/Latvia-financial-markets-2016.pdf>

²⁶ OECD, *Latvija: Finanšu sistēmas pārskats*, 2016. gada aprīlis, 6. lpp, pieejams: <https://www.oecd.org/finance/Latvia-financial-markets-2016.pdf>

²⁷ Skatīt <https://www.ebf.eu/latvia/>

²⁸ Bankas kapitāla struktūra pa valstīm: Latvija ar 18%, Zviedrija – 43%, Norvēģija – 11%, ASV – 5% un Apvienotā Karaliste – 4%. Skatīt <https://www.ebf.eu/latvia/>

²⁹ OECD, *Latvija: Finanšu sistēmas pārskats*, 2016. gada aprīlis, 6. lpp, pieejams: <https://www.oecd.org/finance/Latvia-financial-markets-2016.pdf>

un koordinēšanu veic Finanšu sektora attīstības padome (FSAP). Padomi veido augstākās amatpersonas, kas pārstāv visas institūcijas, kas iesaistītas NILLTF novēršanas procesos³⁰.

Pamatinformācija un citi kontekstuāli faktori

28. Korupcija ir plaši izplatīta un dažādā mērā sastopama visos valsts pārvaldes līmeņos³¹. Tas nopietni grauj sabiedrības uzticību valsts institūcijām un krimināltiesību sistēmai, un pamudina noziedzniekus rīkoties nesodāmības apstākļos³². 2016. gadā *Transparency International* korupcijas uztveres indekss Latviju ierindoja 44. vietā no 176 valstīm. KNAB koordinēja korupcijas apkarošanu Latvijā, īstenojot tās darbības stratēģiju 2014.–2016. gadam un pasākumu plānu 2014.–2016. gadam organizētās noziedzības apkarošanai un novēršanai³³.

29. Finansiālo pakalpojumu pieejamības līmenis tiek uzskatīts par augstu, jo 90% pilngadīgo iedzīvotāju ir kontu oficiālā FI³⁴. Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) ir izstrādājusi Latvijas finanšu pratības stratēģiju (2014.–2020. gadam), kuras mērķis ir pakāpeniski paaugstināt Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības līmeni³⁵. Par spīti tam, skaidras naudas izmantošana joprojām tiek identificēta kā NILL riska faktors,³⁶ un novērtēšanas grupa to ņēma vērā.

NILLTFN stratēģija

30. Pēc NRA apstiprināšanas Ministru kabinets (MK) apstiprināja arī Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novēršanas pasākumu stratēģiju 2017.–2019. gadam. Stratēģijā norādīts, ka tā noteiks KD darbības. Stratēģiju plānots aktualizēt reizi trijos gados. Papildus stratēģijai NILLTFN ir noteikta kā prioritāte un iekļauta valsts iestāžu darba plānā ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadam³⁷; FM ēnu ekonomikas ierobežošanas stratēģijā 2015.–2020. gadam³⁸; Valsts policijas (VP) darbības prioritāšu plānā 2016. gadam³⁹; MK korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnēs 2015.–2020. gadam⁴⁰; KNAB darbības stratēģijā 2014.–2016. gadam; MK⁴¹ plānā organizētās noziedzības novēršanai un apkarošanai 2014.–2016. gadam⁴²; un KD darbības stratēģijā 2017.–2019. gadam.

³⁰ FSAP veido: (1) Ministru prezidents (valdes priekšsēdētājs); (2) ekonomikas ministrs; (3) ārlietu ministrs; (4) iekšlietu ministrs; (5) finanšu ministrs; (6) tieslietu ministrs; (7) ģenerālprokurors; (8) Centrālās bankas priekšsēdētājs; (9) FKTK priekšsēdētājs; (10) KD vadītājs; (11) Latvijas Komerčbanku asociācijas prezidents; (12) Latvijas Apdrošinātāju asociācijas prezidents; (13) Latvijas Vērtspapīru tirgus profesionālo dalībnieku asociācijas prezidents 14) Latvijas Privātbanku asociācijas

³¹ NRA korupciju identificē kā vislielāko NILL apdraudējumu Latvijā (25. lpp).

³² Tomēr jāatzīmē, ka pēdējos gados ir ieviesti dažādi valsts mēroga pasākumi korupcijas apkarošanai.

³³ Ministru kabineta 2014. gada 5. jūnija rīkojums Nr. 276 "Par Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plānu 2014.–2016.gadam".

³⁴ Skatīt <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=1228>

³⁵ Skatīt http://www.fktk.lv/texts_files/FIN_STRATEGIJA-ENG.pdf

³⁶ Plaši sastopama skaidras naudas izmantošana azartspēlēs, valūtas maiņas operācijās zem noteiktā 8000 EUR identificēšanas sliekšņa, pilnvaroto/fiktīvo priekšnieku izmantošana darījumos ar nekustamo īpašumu un nereglamentētas darbības, konkrētu profesiju ietvaros, piemēram, juridiskās konsultācijas, konsultācijas nodokļu jautājumos un līdzīgi pakalpojumi iekšzonas un ārzonas uzņēmumu veidošanai, kā arī starpniecība nekustamā īpašuma darījumos.

³⁷ Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadam (pieņemts 2016. gada 10. jūnijā)

³⁸ FM prezentācija "Ēnu ekonomikas ierobežošanas stratēģija 2015.–2020. gadam"

³⁹ Pielikums VP 2015. gada 29. decembra rīkojumam Nr. 4981 "VP darba plāns 2016. gadam"

⁴⁰ Ministru kabineta 2015. gada 16. jūlija rīkojums Nr. 393 "Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnēm 2015.–2020.gadam"

⁴¹ KNAB darbības stratēģija 2014.–2016. gadam

⁴² Ministru kabineta 2014. gada 5. jūnija rīkojums Nr. 276 "Par Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plānu 2014.–2016. gadam"

31. Valsts stratēģijas mērķis 2017.–2019. gadam ir ierobežot vispārējos NILLTF riskus, veicot pasākumus, kas orientēti uz NILLTF apdraudējuma, kā arī finanšu un nefinanšu sektora neaizsargātības mazināšanu, un nodrošināt atbilstību starptautiskajām saistībām un standartiem NILLTFN jomā, veicinot sabiedrības drošību, ekonomiskās vides konkurētspēju un uzticību Latvijas varas institūcijām. Lai sasniegtu šos mērķus, tā nosaka septiņus darbības virzienus: 1) uzlabot koordināciju NILLTFN stratēģijas un politikas izstrādē un ieviešanā; 2) uzlabot tiesību aktos noteikto NILLTFN regulējumu; 3) uzlabot izmeklēšanas, apsūdzību izvirzīšanas un tiesas spriedumu efektivitāti; nodrošināt preventīvo pasākumu un sodu efektīvu piemērošanu; 4) uzlabot KD darbības efektivitāti; 5) stiprināt subjektu kapacitāti NILLTFN jomā; 6) stiprināt pārraudzības un kontroles iestāžu kapacitāti NILLTFN jomā; un 7) uzlabot datu apkopošanu un analīzi attiecībā uz NILLTF riska novērtēšanu un citiem NILLTFN mērķiem. Katrs darbības virziens nosaka konkrētu veicamo pasākumu kopumu, to paredzamos rezultātus, rādītājus, pēc kuriem to īstenošanu novērtēt, (līdz)atbildīgās iestādes un šādu pasākumu īstenošanas termiņu.

Normatīvais regulējums un institucionālais ietvars

32. NILLTFN tiesisko un organizatorisko regulējumu Latvijā galvenokārt regulē Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums (NILLTFN likums), MK, FSAP un KD tiesību akti, kā arī citu valsts iestāžu tiesību akti. NILLTFN likumu papildina konkrēti Latvijas Krimināllikuma (KL), Latvijas kriminālprocesa likuma (KPL), Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (APK), Civillikuma, likuma Par Latvijas Banku, Azartspēļu un izložu likuma, Komerclikuma, Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma (Sankciju likums) un citu (starptautisko) normatīvo aktu noteikumi.

33. Kopš pēdējā novērtējuma veikšanas Latvija ir veikusi pasākumus, lai uzlabotu NILLTF novēršanas sistēmu. Jāatzīmē, ka kopš 2012. gada Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums ir grozīts vairākas reizes, lai paplašinātu politiski nozīmīgu personu (PNP), finanšu iestāžu un terorisma finansēšanas definīcijas; likums tika aktualizēts saistībā ar patieso labuma guvēju (PLG)⁴³ identificēšanu, kā arī tika sagatavoti vairāki citi normatīvie FKTK noteikumi⁴⁴, lai sasniegtu ievērojamu atbilstību FATF ieteikumiem. Latvijas institūcijas ir arī izdarījušas grozījumus Latvijas tiesiskajā regulējumā, lai īstenotu ES 4. Direktīvu.

34. Turklāt MK, FKTK un Latvijas Banka (LB) ir izdevusi virkni deleģēto normatīvo aktu,⁴⁵ lai detalizēti regulētu noteiktas NILLTFN likuma prasības.

35. Galvenās Latvijas institucionālajā struktūrā iesaistītās aģentūras, kas īsteno NILLTFN režīmu, ir šādas:

36. **FSAP** ir augsta līmeņa NILLTFN politikas veidošanas un koordinācijas struktūra, kas koordinē dažādu valsts iestāžu un privātā sektora darbības NILLTF novēršanas jomā (NILLTFN likums,

⁴³ 13.08.2014. grozījumi NILLTFN likumā

⁴⁴ Piemēram, banku pienākums izstrādāt klientu riska skaitliskās novērtēšanas sistēmu, darbinieku apmācības prasības; pilnvarojums izdot saistošus normatīvos aktus, kas attiecas uz atbildīgajiem subjektiem, ir deleģēts arī vairākām NILLTFN uzraudzības institūcijām (FKTK, LB) u.c.

⁴⁵ MK 08.03.2016. noteikumi Nr. 138 Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā; MK 22.12.2008. noteikumi Nr. 1092 Kārtība, kādā valsts un pašvaldību institūcijas sniedz informāciju Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam; FKTK 23.12.2015. noteikumi Nr. 234 Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm, FKTK 27.08.2008. noteikumi Nr. 125; LB 30.10.2017. noteikumi Nr. 158 Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu; u.c.

61. pants). FSAP vada Ministru prezidents, un tajā piedalās visu atbildīgo institūciju, kas nodarbojas ar NILLTFN, pārstāvji, kā arī pašregulējošo struktūru pārstāvji⁴⁶. FSAP galvenie uzdevumi ir:

- i) novērtēt iespējamos NILLTF riskus;
- ii) izstrādāt pasākumu plānu, paredzot valsts prioritātes finanšu sektora attīstības veicināšanā un NILLTF novēršanā; un
- iii) izskatīt priekšlikumus par normatīvo aktu, kas nepieciešami, lai veicinātu finanšu sektora attīstību un samazinātu NILLTF īstenošanas iespējas Latvijā, izstrādi, kā arī lemt par minēto priekšlikumu turpmāko virzību.

37. **Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (Kontroles dienests/FIU)** ir administratīva veida finanšu izlūkošanas vienība. Tas darbojas prokuratūras uzraudzībā un likumā paredzētajā kārtībā saņem, apstrādā un analizē ziņojumus par neparastiem un aizdomīgiem finanšu darījumiem. Tā arī sniedz šo informāciju kontroles, pirmstiesas izmeklēšanas un tiesu iestādēm, tostarp prokuratūrai.

38. **Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra** ir tiesu varas institūcija, kas patstāvīgi veic likuma ievērošanas uzraudzību Prokuratūras likuma noteiktās kompetences ietvaros. Tās uzdevums ir reaģēt uz likuma pārkāpumiem un nodrošināt ar to saistīto jautājumu lemlšanu likumā noteiktajā kārtībā. Ģenerālprokuratūra uzrauga izmeklēšanas iestāžu darbu un citu iestāžu izmeklēšanas darbu, organizē, vada un veic pirmstiesas izmeklēšanu, ierosina un veic kriminālvajāšanu, uztur valsts apsūdzības, uzrauga sodu izpildi, likumā noteiktajā kārtībā aizsargā personu un valsts tiesības un likumīgās intereses, likumā paredzētajos gadījumos iesniedz tiesā sūdzības vai iesniegumus un likumā paredzētajos gadījumos piedalās lietas izskatīšanā tiesā.⁴⁷

39. Ģenerālprokuratūra ir viena no trim centrālajām institūcijām, kas izsniedz savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus⁴⁸, ir atbildīga par izdošanas jautājumiem⁴⁹ un ir viena no kompetentajām institūcijām, kas var sniegt atļauju kopīgas izmeklēšanas grupas izveidošanai.⁵⁰

40. **Drošības policija (DP)** ir iekšējs pretizlūkošanas un drošības dienests, kas ievāc informāciju no dažādiem avotiem, veic analīzi, kā arī informē augstākās amatpersonas par konstatētajiem draudiem valsts drošībai. Tā arī veic pasākumus, lai šos draudus neitralizētu.

41. DP ir atbildīga par pretizlūkošanas darbību veikšanu, valsts noslēpuma aizsardzību, konstitucionālās kārtības aizsardzību, ekonomisko drošību, pretterorisma pasākumu koordinēšanu un īstenošanu, kā arī augstāko amatpersonu aizsardzību (detalizētāka informācija pieejama sadaļā Kompetences). DP ir arī vienīgais drošības un izlūkošanas dienests, kuram ir tiesības veikt pirmstiesas izmeklēšanu (uzsākt kriminālprocesu, kriminālvajāšanu, kā arī apcietināt personas).

42. DP darbu uzrauga iekšlietu ministrs, savukārt operatīvās darbības un pirmstiesas izmeklēšanas procesa likumību uzrauga ģenerālprokurors. Parlamentāro kontroli pār DP veic Saeimas Nacionālās drošības komisija.

43. **Valsts policija** ir valsts iestāde, kuras uzdevums ir aizsargāt valsti un sabiedrību no noziedzīgiem un citiem prettiesiskiem draudiem dzīvībai, veselībai, tiesībām un brīvībām, īpašumam

⁴⁶ Pilnu sastāvu skatīt iepriekš.

⁴⁷ Prokuratūras likums, 1. nodaļa (2. pants)

⁴⁸ KPL 846. pants

⁴⁹ KPL 704. pants

⁵⁰ KPL 889. pants.

un interesēm. VP ir atbildīga arī par ienākošo un izejošo savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildi.

44. VP centrālā pārvalde organizē un koordinē VP struktūrvienību darbību. Latvijas VP sastāv no VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes, VP Galvenās kārtības policijas pārvaldes, VP Galvenās administratīvās pārvaldes un piecām reģionālām pārvaldēm.

45. **Valsts ieņēmumu dienests** (VID) ir finanšu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes institūcija, kas nodrošina nodokļu maksājumu un nodokļu maksātāju uzskaiti, nodokļu, nodevu un citu obligāto maksājumu iekasēšanu, kā arī muitas politikas un muitas kontroles īstenošanu. Atbilstoši savai darbībai tā ir noteikusi šādas prioritātes: cīņa ar organizēto noziedzību valsts ieņēmumu jautājumos; maksimālo resursu novirzīšana smagu un sevišķi smagu noziegumu valsts ieņēmumu jautājumos izmeklēšanai; un līdzekļu atgūšana valsts budžetā, atrisinot finanšu jautājumus kriminālprocesa ceļā.

46. VID ir atbildīgs par šādu NILLTFN struktūru uzraudzību (NILLTFN likuma 45. pants): nodokļu konsultanti un ārpakalpojumu grāmatveži; neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji; pakalpojumu sniedzēji, kas veic juridisku personu uzņēmējdarbības dibināšanu un to darbību nodrošināšanu; personas, kas darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu; citas juridiskas vai fiziskas personas, kas nodarbojas ar transportlīdzekļu, dārgmetālu vai dārgakmeņu, to izstrādājumu un citu preču veidu tirdzniecību, kā arī darbojas kā starpnieki šāda vai cita veida darījumos vai sniedz cita veida pakalpojumus; un citas FI (ko neuzrauga finanšu uzraudzības institūcijas).

47. **KNAB** ir Latvijas vadošā specializētā korupcijas novēršanas institūcija. Tā mērķis ir koordinēti un visaptverošā veidā cīnīties pret korupciju, veicot preventīvas darbības, izmeklēšanu un izglītošanu. KNAB kompetencē ir šādi ar korupciju saistīti pārkāpumi: valsts amatpersonas pilnvaru pārkāpšana; dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana; valsts amatpersonas bezdarbība, t.i., valsts amatpersonas pienākumu nepildīšana tiši vai nolaidības dēļ, tādējādi radot kaitējumu valsts institūcijai, tās tiesībām un interesēm; kukuļu pieņemšana un došana, tostarp kukuļa nelikumīga piesavināšanās un starpniecība kukuļdošanā; valsts amatpersonai uzlikto ierobežojumu pārkāpšana atkārtoti vai ja tas nodara būtisku kaitējumu valsts interesēm; valsts amatpersonas nelikumīga līdzdalība mantiskos darījumos; ļaunprātīga ietekmes izmantošana, t.i., valsts amatpersona piešķir/pieņem materiālas vērtības, mantu vai cita veida priekšrocības, lai tā personīgi ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmumus; un politisko partiju nelikumīga finansēšana lielā apjomā.

48. KNAB atrodas Ministru prezidenta un MK uzraudzībā, bet tā aprobežojas tikai ar lēmumu likumības kontroli. KNAB ir arī pirmstiesas izmeklēšanas struktūra ar tradicionālajām policijas pilnvarām.

49. **Latvijas Banka** (LB) ir Latvijas centrālā banka, kuras galvenais uzdevums ir nodrošināt cenu stabilitāti. Lai to panāktu, LB piedalās eiro monetārās politikas izstrādē, ar to saistīto lēmumu pieņemšanā un īstenošanā. LB galvenie veicamie uzdevumi ir ārvalstu valūtas rezervju pārvaldīšana, skaidras naudas emitēšana Latvijā un dalība skaidras naudas aprites procesa nodrošināšanā eiro zonā, maksājumu sistēmu vienmērīgas darbības veicināšana, finanšu un monetārās statistikas, kā arī maksājumu bilances statistikas apkopošana, kredītu reģistra uzturēšana un attīstība.

50. Papildus LB izsniedz licences ārvalstu valūtu skaidras naudas pirkšanai un pārdošanai un veic NILLTFN uzraudzību valūtas maiņas birojos valsts līmenī⁵¹ saskaņā ar NILLTFN likuma prasībām.

⁵¹ Likums Par Latvijas Banku, 11. panta 2. daļa; NILLTFN likums, 45. panta 1. daļas 6. punkts.

51. **FKTK** ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kas ir atbildīga par NILLTFN un sankciju uzraudzību un kontroli pār Latvijas bankām; kredītiestādēm; elektroniskās naudas iestādēm (ENI); apdrošināšanas sabiedrībām, kas veic dzīvības apdrošināšanu; privātiem pensiju fondiem; apdrošināšanas starpniekiem, kas sniedz dzīvības apdrošināšanas pakalpojumus; ieguldījumu brokeru sabiedrībām; alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem; ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām; krājaizdevu sabiedrībām; un pārapdrošināšanas pakalpojumu sniedzējiem un maksājumu iestādēm (MI). FKTK ir atbildīga par finanšu un kapitāla tirgus stabilitātes, konkurētspējas un attīstības nodrošināšanu, kā arī par investoru, noguldītāju un apdrošināto personu interešu aizsardzību. Saskaņā ar vienoto uzraudzības mehānismu Eiropas Centrālā banka (ECB) ir atbildīga par tiešu nozīmīgo banku un grupu konsultatīvo uzraudzību iesaistītajās dalībvalstīs, un tā uzrauga valstu iestāžu konsultatīvo uzraudzību attiecībā uz mazāk nozīmīgām bankām. Nozīmīguma noteikšanas kritēriji ir noteikti Savienības tiesību aktos, un ECB katru gadu sagatavo sarakstu, apstiprinot visu Banku savienības banku iedalījumu kategorijās. ECB arī piešķir un atsauc bankas licences un novērtē būtiskas līdzdalības iegūšanu gan attiecībā uz nozīmīgām, gan mazāk nozīmīgām bankām. Attiecībā uz nozīmīgām iestādēm ECB var veikt uzraudzības pasākumus un gadījumos, kas noteikti attiecīgos Savienības tiesību aktos, var piemērot sankcijas tieši vai sadarbībā ar valstu institūcijām. Attiecībā uz mazāk nozīmīgām iestādēm uzraudzības pasākumus veikt un sankcijas piemērot var tikai valsts institūcijas. ECB var sniegt norādījumus valstu institūcijām par to, kā tām būtu jāveic mazāk nozīmīgu banku uzraudzība, un vajadzības gadījumā var pieņemt lēmumu tieši uzraudzīt jebkuru no šīm bankām, lai nodrošinātu augstu uzraudzības standartu konsekvētu piemērošanu.

52. **Satiksmes ministrija (SM)** ir valsts pārvaldes vadošā transporta un sakaru nozaru iestāde. SM izstrādā nozares reglamentējošus tiesību aktus un politikas plānošanas dokumentus. Saskaņā ar tās iekšējiem noteikumiem SM izvērtē Latvijas Pasta darbības atbilstību NILLTFN likuma un attiecīgo normatīvo aktu prasībām. Tomēr tai nav atļauts piemērot sankcijas, un FKTK ir pilnvarota piemērot sankcijas par NILLTFN likuma pārkāpumiem.

53. **Iekšlietu ministrija (IeM)** ir vadošā iestāde iekšlietu nozarē, kas ietver tādas apakšnozares kā noziedzības apkarošana, sabiedriskās kārtības un drošības aizsardzība, individuālo tiesību un likumīgo interešu aizsardzība, valsts robežas drošība, ugunsdrošība, aizsardzība pret uguns negadījumiem, glābšana, civilā aizsardzība, iedzīvotāju uzskaitē un dokumentēšana, kā arī migrācija.

54. **Finanšu ministrija (FM)** izstrādā finanšu politiku, koordinē un organizē tās īstenošanu, kā arī veic citas ārējos normatīvos aktos noteiktās funkcijas. NILLTFN jomā tā ir viena no galvenajām politikas veidotājām, kas atbild par NILLTF risku novēršanas politiku atbilstoši tās kompetences jomām⁵². NRA sagatavošanas periodā FM bija atbildīga par NILLTF riska novēršanas plāna izstrādi un pasākumu plāna izstrādi NILLTF risku mazināšanai. Turklāt FM ir pieņēmusi ēnu ekonomikas ierobežošanas stratēģiju laika posmam no 2015. līdz 2020. gadam⁵³.

55. **Tieslietu ministrija (TM)** ir valsts izpildinstitūcija, kas atbild par valsts politikas krimināltiesību, kriminālprocesuālo tiesību, publisko reģistru, apgabaltiesu un rajona tiesu u. c. tiesību un pārvaldības politikas izstrādi, organizēšanu un īstenošanas koordinēšanu. NILLTFN jomā TM ir viens no galvenajiem politikas veidošanas dalībniekiem, kas ir atbildīgs par starptautisko sadarbību.

⁵² MK 16.09.2014. lēmums Nr. 49 Par nacionālo NILLTF risku novērtējuma sagatavošanu

⁵³ FM prezentācija "Ēnu ekonomikas ierobežošanas stratēģija 2015.–2020. gadam"

56. **Ārlietu ministrija** (ĀM) ir valsts izpildītītūcija, kas atbild par valdības politikas formulēšanu un īstenošanu ārlietu jomā. NILLTFN ietvaros ĀM ir atbildīga par priekšlikumu iesniegšanu ANO Drošības padomes/ES komitejām, lai fiziskas vai juridiskas personas iekļautu tās sankciju sarakstos vai svītrotu no tiem. Turklāt ĀM koordinē starptautisko līgumu noslēgšanu un īstenošanu, koordinē valsts (un tās pārstāvniecības struktūru) dalību starptautiskajās organizācijās un regulāri informē valstu kompetentās institūcijas par ANO Drošības padomes rezolūcijām/ES noteikumiem par sankcijām saistībā ar TF un proliferācijas finansēšanu (PF).

57. **Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija** (IAUI) ir atbildīga par visu azartspēļu un izložu operatoru licencēšanu un regulēšanu Latvijā, FM aizgādībā. IAUI veic arī azartspēļu un izložu pakalpojumu sniedzēju uzraudzību NILLTFN jomā. 2017. gada septembrī IAUI izdeva rekomendācijas, kurās izklāstīti iekšējās kontroles sistēmas izveides principi un definēti atsevišķi neparastu un aizdomīgu darījumu indikatori.

58. **Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija** (LZRA) ir neatkarīga profesionāla asociācija, kuras mērķis ir veicināt profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanu, veicināt radošo prasmju pilnveidošanu un jaunas pieredzes iegūšanu, kā arī uzlabot šīs profesijas reputāciju un tiesisko aizsardzību. Saskaņā ar likumu "Par zvērinātiem revidentiem" asociācijai ir: jānodrošina uzraudzība revidentu atbilstībai profesionālajiem standartiem un ētikas normām, kā arī citām piemērojamām profesionālajām normām un tās dalībnieku profesionālajām darbībām; jāpārstāv un jāaizsargā tās locekļu intereses, jāorganizē profesionālo revidentu kvalifikācijas eksāmenus un jālemj par sertifikātu izsniegšanu zvērinātiem revidentiem, kā arī licenču izsniegšanu zvērinātu revidentu firmām; jāuztur zvērinātu revidentu un revidentu firmu reģistrs; jāizskata strīdus starp zvērinātiem revidentiem un klientiem, pamatojoties uz iesaistītās puses pieprasījumu; jāorganizē zvērinātu revidentu profesionālās apmācības un kvalifikācijas paaugstināšanas kursus, jāizstrādā un jāiesniedz likumdošanas iestādēm ieteikumi grāmatvedības standartu un revīzijas jomā; un jānodrošina zvērinātu revidentu darbības kvalitātes kontrole.

59. **Uzņēmumu reģistrs** (UR) ir pārvaldes institūcija, kas reģistrē uzņēmumus (uzņēmēj sabiedrības), komersantus⁵⁴, to meitas uzņēmumus un pārstāvniecības Latvijas Republikas teritorijā, kā arī veic visus to darbības pamatdokumentu grozījumus un veic citas normatīvajos aktos paredzētās darbības. Tas arī reģistrē plašsaziņas līdzekļus, sabiedriskās organizācijas, komercķīlas, izšķirošās ietekmes, laulību līgumus, publisko un privāto partnerattiecību līgumus, reliģiskās organizācijas, politiskās partijas, arodbiedrības, arbitrāžas un maksātnespējas procesus. Papildus reģistrācijai, UR ir pienākums sniegt informāciju par reģistrētajām iestādēm un juridiskajiem faktiem, nodrošināt UR informācijas sistēmas darbību un attīstību, kā arī veikt citas likumos un normatīvajos aktos noteiktās funkcijas.

60. UR ir juridiska persona, kas darbojas TM pārraudzībā, un tā darbību regulē likums "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru".

Finanšu sektors

61. Tā kā Latvija ir ES dalībvalsts, tā ir daļa no vienotā iekšējā tirgus, kas pilnībā apvieno 28 valstis, un, pamatojoties uz divpusējiem nolīgumiem, vismaz vēl 18 valstis, kurās ir brīva kapitāla plūsma un kurās finanšu un citus pakalpojumus var brīvi sniegt vai nu ar uzņēmējdarbības, vai pārrobežu pakalpojumu palīdzību.

⁵⁴ Komersants ir fiziska persona (individuālais komersants) vai juridiska persona (personālsabiedrība vai uzņēmums), kas nodarbojas ar uzņēmējdarbību.

62. 2017. gada 10. novembrī Latvijas finanšu sistēmu veidoja 23 bankas (septiņas no tām ir ārvalstu banku filiāles), četras ieguldījumu brokeru sabiedrības un 12 ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, 2 dzīvības apdrošināšanas sabiedrības un 55 starpnieki, 29 maksājumu iestādes, 15 ENI, 39 valūtas maiņas biroji, 6 privātie pensiju fondi, 34 krājaizdevu sabiedrības, 13 alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki un 1 pasta pakalpojumu sniedzējs. Bankām ir jāsaņem ECB atļauja.

63. Licencēto iestāžu skaits kopš 4. kārtas ziņojuma kopumā saglabājies nemainīgs. Vērojams iekšzemes banku skaita samazinājums (par 1/3), kas atspoguļo koncentrāciju nozarē. Samazinājums ir vērojams arī attiecībā uz valūtas maiņas punktiem. Šāds samazinājums, šķiet, ir saistīts ar Latvijas pievienošanos eiro zonai 2014. gadā.

64. Par NILLTFN un sankciju uzraudzību finanšu iestādēs atbild FKTK. Ar izņēmumu attiecībā uz mērķētām finanšu sankcijām (MFS), kas ir joma, kurā (pēc FKTK uzskatiem) pašreizējais tiesiskais regulējums nenodrošina tai pietiekamas regulējošās pilnvaras (skatīt zemāk), FKTK ir piešķirtas atbilstošas pilnvaras, kas tiek plaši izmantotas. Tā ir klasificējusi bankas NILLTFN risku vajadzībām un attiecīgi izmanto resursus. Šīs pilnvaras tiek izmantotas, lai veiktu pārbaudes ārpus objekta un klātienē ("visaptverošas", "tematiskas" vai "mērķorientētas", kuru saturs un ilgums atšķiras).

1.tabula: Finanšu iestādes

Finanšu iestādes	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	10.11.2017.
Licencētās bankas	21	22	20	19	17	17	16	16
Licencētās ārvalstu banku filiāles	10	9	9	9	9	9	7	7
Valūtas maiņas iestādes	68	68	68	66	58	50	42	39
Vērtspapīru ieguldījumu sabiedrības	25	21	20	16	17	16	16	16
Dzīvības apdrošināšanas sabiedrības un dzīvības apdrošinātāji	65	59	56	57	62	65	57	57
Valsts akciju sabiedrība "Latvijas Pasts"	1	1	1	1	1	1	1	1
Maksājumu iestādes	15	34	34	36	34	37	29	29
Finanšu līzinga sabiedrības	NAV	NAV	16	14	13	15	15	15
Aizdevēju (tostarp faktoringa; atsavināšanas u.c.) sabiedrības ⁵⁵	NAV	NAV	36	39	44	42	44	44
Elektroniskās naudas iestādes	0	8	14	14	14	15	15	15
Privātie pensiju fondi	7	7	7	7	6	6	6	6
Krājaizdevu sabiedrības	34	33	34	35	32	34	34	34
Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki	NAV	NAV	NAV	NAV	9	12	13	13

NNDP

65. Nozarē dominē advokāti, nekustamā īpašuma aģenti, grāmatveži un citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji. Advokātu darbu regulē Latvijas Republikas Advokatūras likums, nekustamā īpašuma aģenti darbojas saskaņā ar Latvijas nekustamo īpašumu darījumu asociācijas ētikas kodeksu, grāmatvežu darbu regulē Profesionālu grāmatvežu ētikas kodekss. Citu neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju darbs netiek reglamentēts. Visu profesiju pārstāvjus, kuriem ir jāievēro NILLTFN likums, uzrauga VID.

⁵⁵ Pārējie licencētie nebanku aizdevēji (neskaitot finanšu līzinga sabiedrības)

66. Kazino un azartspēļu organizatorus licencē un regulē IAUI. Uz kazino attiecas Azartspēļu un izložu likums, kurā ietverti noteikumi, kas attiecas uz to atbilstību NILLTFN prasībām. Šis likums nosaka divus azartspēļu veidus – klātienē (operatora telpās) un interaktīvās (ar elektronisko sakaru starpniecību). Pārbaudes tiek veiktas gan uz vietas, gan attālināti (piemēram, vērojot kazino naudas līdzekļu iekasēšanas procesu, kas notiek katru dienu)⁵⁶.

2. tabula: Azartspēļu uzņēmumi

Kazino	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kazino uz sauszemes	6	6	6	6	5	5	6
Interneta kazino (tīmekļa lapas)	1	1	1	4	6	6	7
Spēļu zāles	327	321	328	324	321	322	317
Bingo zāles	2	3	3	2	2	2	2
Derību likmju pieņemšanas vietas	18	14	21	19	26	42	57
Kopā	354	345	359	354	360	377	389

67. Pārējo NNDP NILLTFN uzraudzību veic VID. VID uzrauga arī trastu un juridisku veidojumu vai juridisku personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzējus, un⁵⁷ uz tiem attiecas NILLTFN likums, lai gan šobrīd nepastāv konkrēti nozares tiesību akti, kuros būtu noteikti īpaši papildu noteikumi attiecībā uz atbilstību NILLTFN.

68. Latvijas institūcijas iesniedza šādus statistikas datus par NNDP nozari:

3. tabula: NNDP skaits

NNDP	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nekustamo īpašumu aģenti	NAV	NAV	1038	1999	2492	2170	2415
Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem	NAV	NAV	47	314	448	388	339
Zvērināti notāri	120	117	114	112	112	108	107
Juristi	NAV	NAV	NAV	1340	1349	1363	1376
Citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji	NAV	NAV	NAV	NAV	NAV	NAV	5568
Revidenti, revīzijas uzņēmumi	NAV	298	296	310	311	293	286
Grāmatveži (nodokļu konsultanti)	NAV	NAV	6453	9722	10975	11182	10811
Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji	NAV	NAV	781	1358	1537	1583	1415
Citi (transportlīdzekļu, preču pārdevēji un pakalpojumu sniedzēji)	NAV	NAV	763	1456	1881	1958	1720
Kopā	7139	7674	7884	8052	7769	7674	7460

Preventīvie pasākumi

69. Latvijas NILLTFN režīma stūrakmens ir NILLTFN likums. Likums kopš MONEYVAL 2012. gada savstarpējā novērtējuma ir vairākkārt grozīts, lai īstenotu 4. kārtas rekomendācijas, attiecīgās starptautiskās konvencijas un standartus, un pielietotu iepriekšējos gados gūto pieredzi par NILLTFN jautājumiem⁵⁸.

⁵⁶ NRA, 133. lpp.

⁵⁷ Latvijas tiesību akti neatzīst trastus kā atsevišķa veida juridiskus veidojumus.

⁵⁸ Pēdējie grozījumi veikti 2017. gada novembrī.

70. Grozītais likums paplašina PNP definīciju, lai tajā iekļautu iekšzemes PNP (saskaņā ar 4. ES NILLN direktīvu), starptautisko organizāciju vadības struktūras (4. ES NILLN direktīva) un politiski nozīmīgi personu vecvecākus (2012. gada FATF rekomendācijas). Likumā tika veikti arī grozījumi attiecībā uz FI, jo īpaši attiecībā uz bankām, maksājumu iestādēm un ENI, lai tās izstrādātu atbilstības politiku fiziskām personām (atbilstības uzraudzības amatpersonām) un valdes locekļiem, kas ir atbildīgi par atbilstību NILLTFN jomā. Turklāt FKTK ir pilnvarota pieņemt normatīvās prasības dažādās NILLTFN jomās (t.i., korespondentbanku pakalpojumi, ienākumu avota un naudas līdzekļu avota identificēšana, lai veiktu neklātienas identifikāciju utt.).

71. NILLTFN likumu papildina vairāki tiesību akti, kas reglamentē konkrētu sarakstā iekļauto iestāžu kategorijas. Vairāki MK pieņemtie noteikumi, kā arī attiecīgo NILLTFN regulatoru izdotie noteikumi paredz detalizētākus pienākumus iepriekšminēto tiesību aktu piemērošanai. Norādījumu sniegšana ir daļa no pienākumiem, kurus uzraudzības institūcijām jāveic saskaņā ar NILLTFN likumu.

72. NILLTFN likumā ir novērstas daudzas nepilnības preventīvajos pasākumos, uz kurām norādīts 2012. gada savstarpējā novērtējumā. Tomēr virkne trūkumu, kas norādīti TA pielikumā, joprojām ir aktuāli.

Juridiskās personas un veidojumi

73. Latvijā var veidot dažādu veidu juridiskas personas (skatīt zemāk esošo tabulu). Lielāko daļu juridisko personu ir izveidojušas fiziskas personas kā SIA komercdarbības vajadzībām. Klātienes vizītes laikā valstī kopumā bija reģistrētas aptuveni 189 000 SIA. Dibināšanas laikā visām juridiskajām personām ir jāreģistrējas UR (kas atrodas TM pārraudzībā). Juridiskas personas statuss tiek piešķirts, reģistrējot vai pārreģistrējot uzņēmumu UR. UR veido 13 reģistri, no kuriem būtiskākie ir komercreģistrs (sabiedrībām (pilnsabiedrībām un komandītsabiedrībām); un uzņēmumiem (SIA un akciju sabiedrībām)), UR žurnāls (kooperatīvajām sabiedrībām) un biedrību un nodibinājumu reģistrs (biedrībām, nodibinājumiem un arodbiedrībām).

74. Lai nodrošinātu informācijas precizitāti, aktualitāti un derīgumu, UR veic vairākas pārbaudes un verifikācijas kontroles. Juridiskām personām ir pienākums informēt UR par jebkādam izmaiņām to informācijā. Attiecībā uz ārvalstīs reģistrētām juridiskām personām, UR pieprasa to pārstāvjiem Latvijā iesniegt reģistrācijas/dibināšanas apliecības un pārstāvības tiesību apliecinājumu. Likums paredz administratīvo atbildību par juridisko personu atteikšanos sniegt precīzu un aktuālu informāciju par neatbilstību/pārkāpumiem šajā sakarā.⁵⁹

4. tabula: Juridiskas personas

Juridisko personu veidi	Reģistrēto juridisko personu skaits:			
	2014	2015	2016	No 12.03.2017.
Pilnsabiedrības	96	60	53	600
Komandītsabiedrības	19	3	8	127
SIA	13991	12555	10318	163 847
Akciju sabiedrības	57	55	43	1 015
Eiropas uzņēmējsabiedrības	0	1	0	5
Kooperatīvās sabiedrības	12	8	7	1 873
Biedrības (tostarp arodbiedrības)	1196	1302	1259	19 857
Nodibinājumi	86	95	81	1 416

⁵⁹ APK 166.3 pants.

75. Juridiskas personas ir “privāttiesību” vai “publisko tiesību” subjekti. “Juridiskajām personām, kas ir privāto tiesību subjekti” tiek izveidotas, pamatojoties uz dibināšanas dokumentiem, un tās var tikt nodibinātas un darboties saskaņā ar Statūtu paraugu likumā noteiktajā kārtībā. “Juridiskajām personām, kas ir publisko tiesību subjekti” jābūt dibinātām, pamatojoties uz Latvijas valsts prezidenta, valsts varas institūcijas vai vietējā pašvaldība izdotu reglamentējošu aktu. Ārvalstu sabiedrības vai cita veida juridiskās personas, kas reģistrētas saskaņā ar citas jurisdikcijas likumiem, var veikt saimniecisko darbību Latvijā caur filiālēm vai pastāvīgajām pārstāvniecībām. Filiālēm jābūt reģistrētām UR.

76. Saskaņā ar UR sniegto informāciju, 2017. gada novembrī 70% no visiem reģistrētajiem subjektiem bija komercreģistrā reģistrētas juridiskās personas.

77. Latvijā visizplatītākais juridiskās personas veids ir uzņēmums. Latvijas tiesību aktos ir noteiktas trīs galvenās uzņēmumu kategorijas:

- Populārākais uzņēmuma veids ir SIA. Tā ir komercsabiedrība, kuras pamatkapitāls sastāv no pamatkapitāla daļu nominālvērtību kopsummas un kuras daļas nav publiskās apgrozības objekti (Komerclikums, 134. panta 1. daļa un 3. daļa).
- Akciju sabiedrība ir komercsabiedrība, kuras pamatkapitāls sastāv no akciju pamatkapitāla nominālvērtību kopsummas un kuru daļas (akcijas) var būt publiskās apgrozības objekti (Komerclikums, 134. panta 1. un 4. daļa).
- Eiropas uzņēmējsabiedrību var dibināt, apvienojot dalībvalstu akciju sabiedrības; dalībvalstu akciju sabiedrības vai SIA, kas veicina holdinga sabiedrības izveidi; pārveidojot dalībvalsts akciju sabiedrību; vai arī kā meitas sabiedrību Regulas Nr. 2157/2001 2. panta 3. punkta nozīmē.

78. Saskaņā ar Komerclikumu, reģistrējoties Uzņēmumu reģistrā, juridiskas personas statuss⁶⁰ tiek piešķirts arī divām personālsabiedrību kategorijām:

- Pilnsabiedrību biedri veic uzņēmējdarbību sabiedrības vārdā un uzņemas kopīgu atbildību par sabiedrības saistībām ar visu tiem piederošo īpašumu.
- Komandītsabiedrība ir personālsabiedrība, kuras mērķis ir komercdarbības veikšana, izmantojot kopīgu firmas nosaukumu, un kurā uz partnerības līguma pamata ir vienojušās divas vai vairāk personas (dalībnieki), ja vismaz viena personālsabiedrības biedra (komandītpartnersa) atbildība attiecībā uz personālsabiedrības kreditoriem ir ierobežota ar tā ieguldījuma summu, bet citu dalībnieku (pamatdalībnieku) personiskā atbildība nav ierobežota.

79. Pasaules Bankas 2018. gada ziņojums Latviju ierindoja 19. vietā pētījumā “Viegli īstenot uzņēmējdarbību” un 21. vietā pētījumā “Viegli uzsākt uzņēmējdarbību”. Tādējādi abos pētījumos Latvijas ierindojas trešajā vietā starp Baltijas valstīm. Ziņojums atspoguļo kopumā draudzīgo tiesisko un politisko vidi Latvijas uzņēmējdarbības jomā.

80. NILTFN likums paredz, ka Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjektiem saskaņā ar likuma 17. panta 1. daļā noteiktajiem klienta izpēti pasākumiem ir jānosaka fizisko un juridisko personu patiesos labuma guvējus (PLG), cita starpā arī Komerclikums pieprasa juridiskām personām informāciju par PLG reģistrēt UR. UR ietverta

⁶⁰ Tām netiek piešķirts juridiskas personas statuss, bet ir juridiskām personām līdzīgas tiesības.

informācija par juridisko personu PLG, bet tiek uzskatīts, ka pastāv gadījumi, kad informācija UR tiek iesniegta tikai par juridisko personu ekonomiskajiem īpašniekiem (dalībniekiem, akcionāriem, personām, kurām ir balsstiesības), izslēdzot citus ekonomiskā labuma guvējus, jo tiesību akti skaidri nenosaka, ka gadījumā, ja fiziskā persona ar galējām faktiskām īpašumtiesībām vai kontroli netiek identificēta, NILLTFN likuma subjektam būtu jāiegūst informācija par konkrētās fiziskās personas identitāti, kura ieņem juridiskās personas augstākās vadības amatu.

81. Administratīvā un kriminālatbildība par informācijas nesniegšanu vai nepatiesas informācijas sniegšanu attiecībā uz juridisko personu PLG noskaidrošanu tika ieviesta pēc tam.

82. NILLTFN likums (3. panta 1. daļas 5. punkts) definē pakalpojumu sniedzējus, kas saistīti ar juridiska veidojuma dibināšanu un darbības nodrošināšanu, kā NILLTFN likuma subjektus, neprecizējot situācijas, kurās tie iegūst minēto statusu. Latvijas tiesību akti neatzīst trastus kā atsevišķa veida juridiskus veidojumus, un Latvija nav pievienojusies Hāgas Konvencijai par likumu, kas piemērojams trastiem, un to atzīšanu. VID ir atbildīgs par uzņēmumu dibināšanas pakalpojumu sniedzēju (t.sk. pilnvaroto) uzraudzību.

Uzraudzības pasākumi

83. Kopš pēdējā savstarpējā novērtējuma NILLTFN uzraudzības sistēma šķietami ir ievērojami uzlabota ar plaša spektra valsts institūcijām, kas uzrauga visus definētos NILLTFN likuma subjektus:

5. tabula: Finanšu iestādes

Finanšu iestādes	Licencēšana vai reģistrācija	NILLTFN uzraudzības institūcija
Bankas ⁶¹	FKTK veikta licencēšana	FKTK
Valūtas maiņas iestādes	LB veikta licencēšana	LB
Latvijas pasta (pasta naudas pārvedumiem)	NAV	SM
Vērtspapīru ieguldījumu sabiedrības	FKTK veikta licencēšana	FKTK
Noguldījumu iestādes	FKTK veikta licencēšana	FKTK
Maksājumu un elektroniskās naudas iestādes	FKTK veikta licencēšana/reģistrācija	FKTK
Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki	FKTK veikta reģistrācija/licencēšana	FKTK
Apdrošināšanas sabiedrības un apdrošinātāji	FKTK veikta licencēšana	FKTK
Krājaizdevu sabiedrības	FKTK veikta licencēšana	FKTK
Finanšu līzingu pakalpojumu sniedzēji		VID
Privātie pensiju fondi	FKTK veikta licencēšana	FKTK

84. Saskaņā ar jauno NILLTFN likumu, visi NNDP tiek uzraudzīti pēc sekojoša NILLTFN uzraudzības institūciju sadalījuma:

6. tabula: NNDP

NNDP	Licencēšana, reģistrācija, iecelšana amatā, regulēšana	NILLTFN uzraudzības institūcija
------	--	---------------------------------

⁶¹ Bankām ir jāsaņem ECB atļauja.

Nekustamo īpašumu aģenti	VID	VID
Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem	VID	VID
Juristi	LZAP	LZAP
Citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji	VID	VID
Advokāti un citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji	LZAP	LZAP
Notāri	LZNP	LZNP
Grāmatveži	VID	VID
Revidenti, revīzijas uzņēmumi	LZRA	LZRA
Juridiska veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji	-	VID
Kazino	IAUI	IAUI

Starptautiskā sadarbība

85. Latvijas KPL nosaka visaptverošu tiesisko regulējumu savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšanas jomā, tādējādi nodrošinot varas institūcijām iespēju sniegt plaša mēroga palīdzību NILLTF un predikatīvo nodarījumu jomā. Latvija aktīvi iesaistās dažādās starptautiskās ar NILLTFN jomu saistītās iniciatīvās. Precizējot, visas Latvijas kompetentās institūcijas piedalās atbilstošo daudzpusējo forumu darbā (gan politikas, gan operatīvajā līmenī). Tādi forumi var būt, piemēram, MONEYVAL, Egmont Group, Interpol, Europol un Eurojust. Latvija ir parakstījusi un ratificējusi attiecīgos starptautiskos līgumus, kas regulē sadarbību, un ir veikusi pasākumus, lai īstenotu ANO Drošības padomes Rezolūcijas ar NILLTFN saistītās jomās. Arī divpusējā sadarbība, tostarp savstarpējā tiesiskā palīdzība, balstās uz dažādiem divpusējiem līgumiem un citiem pasākumiem.

Proliferācijas finansēšana

86. Latvijas ievainojamība padara to pieejamu Ziemeļkorejas proliferācijas īstenotāju un to aģentu ļaunprātīgām darbībām, kuras vērstas uz izvairīšanos no starptautiskām sankcijām. Tāpat kā citi likuma pārkāpēji, arī personas, kas izvairās no sankcijām, cenšas slēpt savu darbību aiz nepārskatāmiem ārvalstu čaulas uzņēmumu tīkliem un izmantot nepilnības un trūkumus normatīvajā regulējumā un uzraudzībā. Pēc sankciju apiešanas shēmu atklāšanas 2017. gadā Latvija ir veikusi pasākumus, veicot regulējošas darbības un sniedzot vadlīnijas regulētajai grupai. Tomēr, nopietnie trūkumi MFS tiesiskajā regulējumā, līdz šim piemēroto sodu preventīvajā raksturā un proporcionalitātē, kā arī iestāžu resursu, ieskaitot juridisko, trūkums rada šķēršļus šo risku mazināšanai.

2. NODAĻA NILLTFN POLITIKA UN KOORDINĀCIJA VALSTS LĪMENĪ

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

Galvenie secinājumi

- Latvija 2017. gada aprīlī sagatavoja ziņojumu par jaunāko pilna apjoma valsts NILLTF risku novērtējumu, apliecinot augsta līmeņa apņemšanos padarīt valsts NILLTF risku novērtēšanu par sistēmisku uzdevumu, ievērojot konsekventu procesu. Valstu riska novērtējumi iegūti no būtiskas kompetento iestāžu līdzdalības visos NRA procesa posmos.
- Atsevišķas galvenās institūcijas, tādas kā Kontroles dienests un FKTK, demonstrēja samērā plašu sapratni par riskiem NILLTF novēršanas sistēmā. Kontroles dienests, kā arī lielākā daļa uzraudzības iestāžu un TAI piekrīt 2017. gada NRA ziņojuma secinājumiem.

- Jāuzlabo izpratne par draudiem un ievainojamību NRA ietvaros un ārpus tā, iegūstot ticamas aplēses par noziedzīgi iegūto līdzekļu lomu un apjomu, kas varētu tikt legalizēti Latvijā un caur Latviju, īpaši ņemot vērā lielās finanšu plūsmu, kas šķērso Latviju kā reģionālo finanšu centru. Arī secinājumam par TF risku Latvijā ir jāatspoguļo noteiktus faktiskos apstākļus valstī.
- Atzīstot augstāku NILL risku bankās, kas iesaistītas nerezidentu klientu darījumos, atbildīgās institūcijas kopumā demonstrē iecietību pret pakalpojumu sniedzējiem, kas apkalpo čaulas uzņēmumus, šāds pakalpojumu veids ir šīs uzņēmējdarbības pamatā⁶².
- Vairākos dokumentos, kas definē valsts mēroga centienus NILLTFN pasākumus efektīvai īstenošanai, tostarp pamatdokumentā – Pasākumu plāns 2017.–2019. gadam, ir nepieciešami uzlabojumi, nosakot konkrētus mērķtiecīgus pasākumus galveno NILL apdraudējumu novēršanai, ko rada arī augstā ārvalstu klientu bāzes koncentrācija kredītiestādēs un ar to saistīto lielo naudas līdzekļu kustība pāri robežām.
- NILLTFN likuma un attiecīgo regulu noteikumi, kas paredz stingrāku pasākumu piemērošanu augstāka riska scenārijos, šķiet, nav definēti pietiekami, ņemot vērā tādus scenārijus, kas konstatēti valsts un citos riska novērtējumos.
- Pasākumu plāni, ko izstrādājušas uzraudzības iestādes, piemēram, FKTK, ar mērķi nodrošināt atbilstību konstatētajiem NILLTF riskiem, tikai iegūtu, ja tiktu pilnveidoti nosakot izmēramus starpposma mērķus un nosakot skaidrus to īstenošanas termiņus, kā arī nosakot nepieciešamību būtiski samazināt uzraudzības institūciju toleranci attiecībā uz NILLTFN likuma subjektu formālo pieeju atbilstībai NILLTF novēršanas prasībām.
- Privātais sektors arī sniedza ieguldījumu NRA procesā, un vairums no pārstāvjiem, kurus novērtēšanas grupa satika klātienē, bija informēti par NRA rezultātiem. Tika pausti viedokļi, ka NRA secinājumi varētu būt konkrētāki, lai tos būtu vieglāk pārvērst praktiski īstenojamās darbībās, kas jāveic atbildīgajiem subjektiem. NRA rezultātu paziņošana privātajam sektoram ir jāpilnveido.

Ieteicamā rīcība

- a) Attiecībā uz atbilstošu izpratni par tās NILLTF riskiem, Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai:
- Nodrošinātu kompetento iestāžu būtisku līdzdalību visos NRA procesa posmos;
 - Uzlabotu izpratni par būtiskajiem NILL draudiem⁶³ un ievainojamību⁶⁴ valstī un to analīzi, kā arī par draudiem un ievainojamību, kas raksturīgi reģionāliem finanšu centriem kopumā un īpaši Latvijas ekonomikai un sabiedrībai.⁶⁵
- b) Attiecībā uz privātā sektora izpratni par valsts NILLTF riskiem, Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai:

⁶² Kā norādījušas institūcijas, ir ierosināts veikt grozījumus tiesību aktos, lai aizliegtu FI nodibināt vai turpināt darījuma attiecības vai veikt gadījuma rakstura darījumus ar čaulas veidojumiem. Šie grozījumi NILLTFN likumā stājās spēkā 2018. gada 9. maijā. Tomēr šie grozījumi tika ierosināti pēc klātienē vizītes Latvijā un tie nav analizēti.

⁶³ Tostarp tiem, kurus rada neatklāta vai slēpta noziedzības valstī; jaunu tehnoloģiju un piegādes kanālu izmantošana; nelikumīga naudas līdzekļu, preču/pakalpojumu/skaidras naudas un cilvēku pārrobežu aprīte; kā arī nelegāla skaidras naudas apgrozība valstī.

⁶⁴ Tostarp tām, ko izraisis nepietiekamā NILL atklāšanas, novēršanas un kriminālvajāšanas procesu kvalitāte; Latvijas juridiskās personas un ārvalstu juridiskās personas; kā arī kontekstuālie faktori, piemēram, ēnu ekonomika un korupcija.

⁶⁵ Jo īpaši attiecībā uz likumdošanas un institucionālajām sistēmām, FI un NNDP profesionālajām nozarēm, attiecīgajiem pakalpojumiem un produktiem, juridiskām personām un BO, kā arī attiecīgajiem kontekstuālajiem faktoriem.

- Izstrādātu piemērotu komunikācijas stratēģiju privātā sektora informēšanai par riska novērtējumu rezultātiem;
 - Nodrošinātu, ka pēc valsts mēroga un jebkādu turpmāku riska novērtējumu veikšanas tiek izdoti īpaši norādījumi par identificētajiem riskiem un ieteiktajiem risku mazinošajiem pasākumiem;
 - Motivētu privāto sektoru izmantot riska novērtējumu rezultātus, lai pārskatītu attiecīgo politiku, procedūras un veiktos kontroles pasākumus.
- c) Attiecībā uz valsts politiku konstatēto NILLTF risku novēršanai, Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai:
- Starp dažādām valsts politikas jomām, kas attiecas uz NILLTFN, rūpīgi novērtētu veikto pasākumu īstenošanas efektivitāti, kā arī saskaņotu un sinhronizētu tos, kas atrodas īstenošanas procesā;
 - Nodrošināt, ka esošie iestāžu mehānismi un darbības ļauj laikus identificēt jebkādus iepriekš nekonstatētus vai jaunus riskus.
- d) Attiecībā uz stingrākiem un vienkāršotiem pasākumiem, Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka:
- Noteikumi, kas pieprasa piemērot stingrākus pasākumus augstāka riska scenārijiem, tiek atbilstoši definēti par pamatu ņemot nacionālajos NILLTF riska novērtējumos konstatētos scenārijus;
 - Atbildīgie likuma subjekti no nacionālajiem NILLTF riska novērtējumiem izdara atbilstošus secinājumus, lai stiprinātu vai papildinātu to veiktos riska novērtējumus.
- e) Attiecībā uz kompetento iestāžu mērķiem un darbībām Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka:
- Kompetento iestāžu darbības tiek pielāgotas tam, lai nodrošinātu mērķtiecīgu darbu saskaņā ar konstatētajiem NILLTF riskiem;
 - Galvenie valsts mēroga dokumenti, kas nosaka iestāžu darbības NILLTFN jomā, nodrošina mērķtiecīgus pasākumus, lai novērstu galvenos konstatētos NILLTF apdraudējumus; un tie pietiekami specifiski definē pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot efektivitāti;
 - Uzraudzības iestāžu pasākumu plāni nodrošina saskaņotību ar konstatētajiem NILLTF riskiem; nosaka tālredzīgus un atbilstoši prioritārus pasākumus; nosaka skaidrus īstenošanas termiņus un izmēramus starpposma mērķus; un tiek īstenoti, būtiski samazinot toleranci attiecībā uz atbildīgo subjektu, galvenokārt formālā rakstura atbilstību NILLTF novēršanas prasībām.
- f) Attiecībā uz koordināciju un sadarbību valsts mērogā Latvijai jāveic pasākumi, lai:
- Apsvērtu FSAP pilnvaru paplašināšanu, lai aptvertu globālās tendences NILLTF jomā un to ietekmi vietējā līmenī; un sniegtu pielāgotus norādījumus par valsts NILLTFPFN politikas un pasākumu īstenošanu, kā arī turpmākiem pasākumiem;
 - Definētu procedūras un saskaņotu praksi, kas ļautu individuālām institūcijām veikt stratēģisku analīzi, kuras rezultāti tiktu izmantoti valsts politikas izstrādes procesā; un

nodrošinātu horizontālu informācijas apmaiņu par riskiem/tendencēm un konkrētiem gadījumiem;

- Nodrošinātu Kontroles dienesta, uzraudzības iestāžu un TAI darba saskaņošanu politikas veidošanas un darbības līmenī.

87. Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 1.efektivitātes rādītājs (IO.1). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo iedaļu ir R.1-2.

1. efektivitātes rādītājs (IO.1) (riski, politika un koordinācija)

Valsts izpratne par tās NILLTF riskiem

88. Latvija 2017. gada aprīlī sagatavoja pēdējo pilna apjoma nacionālo NILLTF risku novērtējuma ziņojumu, tas ir galvenais dokuments, kurā skaidri formulēta izpratne par NILLTF draudiem, ievainojamību un nenovērstajiem riskiem valstī. Ņemot vērā, ka atbildīgās institūcijas jau divas reizes, 2010. un 2014. gadā ir veikušas NRA, apliecina valsts augsta līmeņa apņemšanos nodrošināt NILLTF risku novērtēšanu un padarīt to par sistēmisku uzdevumu un konsekventu procesu. Turklāt pasākumu plānu izstrāde, kuru mērķis ir mazināt NRA identificētos riskus, norāda uz NRA rezultātu praktiskumu.

89. Atsevišķas institūcijas, tādas kā Kontroles dienests un FKTK, demonstrēja samērā plašu izpratni par riskiem NILLTF novēršanas sistēmā. Kontroles dienests, kā arī lielākā daļa uzraudzības iestāžu un TAI piekrīt 2017. gada NRA ziņojuma secinājumiem par to, ka NILL risks Latvijā ir vidēji augsts, bet TF risks ir zems, lai gan šādi secinājumi ne vienmēr bija pamatoti ar pietiekamu analīzi un argumentāciju ne vien NRA ietvaros, bet arī ārpus tā. Kontroles dienestam ir bijusi galvenā loma visā NRA veikšanas procesā. Attiecībā uz galvenajiem NILLTF riskiem Kontroles dienests skaidri apzinās NRA secinājumus, tomēr mērenais ar korupciju saistīto gadījumu skaits pilnībā nesaskan ar minēto labo izpratni par situāciju. TAI vidū pamatota izpratne par NILL riskiem, kam valsts pakļauta konkrētajās jomās, ir VID Finanšu policijas pārvaldei (VID FPP) un VP.

90. Latvijā ir vairākas regulējošās iestādes, kurām ir uzticēts pienākums uzraudzīt FI un NNDP atbilstību tiesību aktiem NILLTF novēršanas jomā. To uzskati un zināšanas par NILLTF riskiem būtiski atšķirās no augsta līdz vidējam vai pat zemam līmenim.

91. No šīm institūcijām tieši FKTK demonstrēja padziļinātu izpratni par riskiem, dažos aspektos pārsniedzot to, kas izklāstīts NRA, un sniedzot visaptverošu un detalizētu NILL draudu sadalījumu finanšu un kapitāla tirgos, kas pamatots ar ievērojamo čaulu uzņēmumu klientu bāzi bankās, korespondentattiecībām ar ārvalstu augsta riska kredītiestādēm, finanšu pakalpojumu sniegšanu MI/ENI un trasta darījumiem, kas ietver fiduciāro kredītēšanas pakalpojumu sniegšanu⁶⁶. Tā arī konstatēja ievainojamības, kas saistītas ar trūkumiem FI iekšējās kontroles sistēmās, piemēram, nepietiekama atbilstības funkciju neatkarība, formāla NILLTFN prasību izpilde, aģentu pakalpojumu izmantošana klientu identifikācijā un formāla pieeja ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem.

92. Citas uzraudzības institūcijas atsaucās uz riskiem, kas raksturīgi to kompetences jomai, piemēram, plaša skaidras naudas izmantošana azartspēlēs (IAUI), valūtas maiņas operācijās zem noteiktā 8000 EUR ziņošanas sliekšņa (LB), pilnvaroto/fiktīvo vadītāju izmantošana darījumos ar

⁶⁶ Kredītiestāžu likuma 1. panta 14. daļa definē uzticības operācijas (trastus) kā darījumus, kuros attiecības starp kredītiestādi un klientu balstās uz savstarpēju uzticēšanos un saskaņā ar kuru noteikumiem kredītiestāde uzņemas atbildību par klientam piederoša īpašuma pārvaldīšanu klienta labā, pārvaldot šo īpašumu šķirti no sava īpašuma.

nekustamo īpašumu (LZNP) un nereglamentētas darbības, konkrētu profesiju ietvaros, piemēram, juridiskās konsultācijas, konsultācijas nodokļu jautājumos un līdzīgi pakalpojumi iekšzonas un ārzonas uzņēmumu veidošanai, kā arī starpniecība nekustamā īpašuma darījumos (VID). Dažas no šīm uzraudzības institūcijām starp riskiem minēja ietekmes riska mazināšanas kontroles un preventīvo pasākumu neievērošanu. Kopumā LB demonstrēja pieņemamu izpratnes līmeni, savukārt pārējās institūcijas demonstrēja vidēju vai pamata izpratnes līmeni par NILLTF riskiem.

93. Lielākajā daļā gadījumu kompetento iestāžu dalība NRA ziņojuma procesā aprobežojās ar informācijas sniegšanu, ar ierobežotu līdzdalību vai neiesaistīšanos savāktu datu analīzes procesā un secinājumu veikšanā. Turklāt dažas no institūcijām uzskatīja, ka risku novērtējumam apkopotā informācija un veiktā analīze nav pietiekami visaptveroša, lai gūtu pilnvērtīgu priekšstatu par NILLTF situāciju valstī. Tas nozīmē, ka atbildīgajām iestādēm varētu būt jāpārskata NRA process, lai palielinātu iesaistīto personu līdzdalību un ieguldījumu visos riska novērtēšanas posmos.

94. Kopš klātienēs vizītes datuma institūcijas nav veikušas nekādu nozares vai aģentūras līmeņa novērtējumu par ar NILLTFN saistītajiem riskiem. Par uzņēmumu uzskatāms FKTK iesniegtais atbilstības kontroles departamenta ziņojums, kas ticis iesniegts FKTF vadībai. Tajā apkopoti NILLTFN atbilstības uzraudzības rezultāti par 2017. pirmo pusi, kas ietver noteiktu analīzi par tās pārraudzībā esošo finanšu pakalpojumu sniedzēju sektoru pakļautību NILLTF riskiem un to attiecīgo novērtējumu.

95. Saskaņā ar 2017. gada NRA ziņojumu būtiskākos NILL apdraudējumus rada šādi lielā apjomā un/vai organizētās grupās izdarīti predikatīvi nodarījumi: a) korupcija un kukuļošana; b) noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā; c) krāpšana; un d) kontrabanda. Lai arī ir secināts, ka 15% no predikatīvajiem nodarījumiem ir izdarīti Latvijā, 28% – ārvalstīs un 6% – gan Latvijā, gan ārvalstīs, ziņojumā norādīts, ka noziedzīgi iegūto līdzekļu izcelsme un attiecīgais predikatīvais nodarījums pārējos 51% gadījumu nav zināms un/vai to nav iespējams ticami identificēt.

96. 2017. gada NRA ziņojumā nav sniegtas skaitliskas/citādi izmērāmas aplēses par noziedzīgi iegūto līdzekļu, kas varētu tikt legalizēti Latvijā un caur Latviju, nozīmi un apjomu. Tādējādi tas neizpilda vienu no galvenajiem NRA mērķiem, ciktāl tas attiecas uz uzticamu NILL draudu novērtējumu valstī.

97. Attiecībā uz predikatīvo noziedzības vidi ne 2017. gada NRA ziņojumā, ne citās analīzēs nav sniegtas aplēses par neatklātās vai latentās noziedzības nozīmi un apmēriem valstī. Tas nozīmē, ka faktiskais noziedzības līmenis Latvijā varētu būt augstāks nekā to atspoguļo oficiālie dati, īpaši ņemot vērā iespējami nelikumīgo līdzekļu pārrobežu plūsmu ietekmi, attiecībā uz kuru visaptveroša analīze un ticami aprēķini vēl nav veikti.

98. NILL ietekmes novērtējums saistībā ar cilvēku nelikumīgu pārrobežu kustību un – vēl svarīgāk – ar NILL saistīto līdzekļu pārrobežu plūsmu kopumā ir visai nevienmērīgs un neatbilstošs, savukārt secinājumos par vispārējiem NILL draudiem nav ņemta vērā to draudu visaptverošā ietekme, ko rada lielās finanšu plūsmas, kas šķērso Latviju kā reģionālā finanšu centra tranzīta punktu.

99. Atzīstot, ka lielāka iespēja NILL identificēt ir bankās, kas iesaistītas nerezidentu klientu darījumos, institūcijas kopumā demonstrē iecietību pret pakalpojumu sniedzējiem, kas apkalpo čaulas uzņēmumus, kas ir galvenais veids kā tiek realizēta šāda tipa uzņēmējdarbība. Banku gatavība uzņemt risku nerezidentu klientu darījumos vismaz pēdējo divu gadu salīdzināmajā periodā nav būtiski mainījusies. Nav veiktas aplēses par nelikumīgas skaidras naudas apgrozījuma nozīmi un

apjomu valstī, nav veikta analīze par NILL apdraudējumiem, kas izriet no jauno tehnoloģiju un piegādes kanālu izmantošanas (piemēram, virtuālās valūtas, kolektīvā finansēšana).

100. Novērtēšanas grupa kopumā piekrīt valstī identificētajiem NILL risku veidiem. Tomēr kopējais piešķirtais riska līmenis (vidēji augsts) nav pamatots ne ar NRA konstatējumiem un iestāžu izpratnes līmeni, nedz arī tas atbilst valsts mēroga riskiem.

101. 2017. gada NRA ziņojuma secinājums par Latvijas zemo TF risku, kuru institūcijas atkārtoti apstiprināja klātienēs vizītes laikā, neņem vērā valstī novērotus apstākļus. Terorisma finansēšanas draudi, kas raksturīgi reģionāliem finanšu centriem kopumā un Latvijā piedāvātajiem finanšu un nefinanšu produktiem/pakalpojumiem, nav pienācīgi analizēti. Būtiskākā Latvijas ievainojamība, kas raksturīga valsts tiesiskajam un institucionālajam ietvaram, FI un NNDP profesionālajām nozarēm, attiecīgajiem pakalpojumiem un produktiem, juridiskajām personām un BO, kā arī attiecīgajiem kontekstuālajiem faktoriem, nav pienācīgi analizēta un novērtēta atbilstoši to uzņēmībai pret TF apdraudējumiem valstī.

Valsts politika konstatēto NILLTF risku novēršanai

102. Svarīgs dokuments, kas nosaka valsts mēroga centienus, kas ir vērsti uz efektīvu NILLTF novēršanas pasākumu īstenošanu, ir Pasākumu plāns 2017.–2019. gadam. Plānā noteikti septiņi rīcības virzieni, kas ļaus sasniegt tā mērķus: 1) uzlabot koordināciju NILLTFN stratēģijas un politikas izstrādē un ieviešanā; 2) uzlabot tiesību aktos noteikto NILLTFN regulējumu; 3) uzlabot izmeklēšanas, apsūdzību izvirzīšanas un tiesas spriedumu efektivitāti; nodrošināt preventīvo pasākumu un sodu efektīvu piemērošanu; 4) uzlabot KD darbību efektivitāti; 5) stiprināt subjektu kapacitāti NILLTFN jomā; 6) stiprināt pārraudzības un kontroles iestāžu kapacitāti NILLTFN jomā; un 7) uzlabot datu apkopošanu un analīzi attiecībā uz NILLTF riska novērtēšanu un citiem NILLTFN mērķiem. Katrs darbības virziens nosaka konkrētu veicamo pasākumu kopumu, to paredzamos rezultātus, rādītājus, pēc kuriem to īstenošanu novērtēt, līdzatbildīgās institūcijas un šādu pasākumu īstenošanas termiņu.

103. Tomēr Pasākumu plānā 2017. – 2019. gadam šķietami nav iekļauti konkrēti mērķa pasākumi, kas risinātu būtisko NILL apdraudējumu, ko rada augstā ārvalstu klientu koncentrācija kredītiestādēs un ar to saistītā apjomīgā naudas līdzekļu kustība pāri robežām. Tas diezgan vispārīgā veidā definē pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot tiesībsardzības institūciju darbības efektivitāti, ņemot vērā būtiskos trūkumus izmeklēšanas, apsūdzību izvirzīšanas un spriedumu pasludināšanas aspektos NILL lietās. Kompetento iestāžu noteiktās darbības jāpielāgo tam, lai tiktu nodrošināts mērķtiecīgs darbs saskaņā ar konstatētajiem NILLTF riskiem.

104. Institūcijas norādīja, ka NILLTFN ir noteikta par prioritāti un iekļauta valsts iestāžu darba plānā ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadam⁶⁷, FM ēnu ekonomikas ierobežošanas stratēģijā 2015.–2020. gadam⁶⁸, VP darbības prioritāšu plānā 2016. gadam⁶⁹, MK korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnēs 2015.–2020. gadam⁷⁰, KNAB darbības stratēģijā 2014.–2016. gadam⁷¹ un MK plānā organizētās noziedzības novēršanai un apkarošanai 2014.–

⁶⁷ Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadam (pieņemts 2016. gada 10. jūnijā)

⁶⁸ FM prezentācija "Ēnu ekonomikas ierobežošanas stratēģija 2015.–2020. gadam"

⁶⁹ Pielikums VP 2015. gada 29. decembra rīkojumam Nr. 4981 "VP darba plāns 2016. gadam"

⁷⁰ Ministru kabineta 2015. gada 16. jūlija rīkojums Nr. 393 "Vadlīnijas korupcijas novēršanai un apkarošanai 2015.–2020. gadam"

⁷¹ KNAB darbības stratēģija 2014.–2016. gadam

2016. gadam⁷². Lai gan novērtēšanas grupai netika iesniegtas iepriekš minēto dokumentu kopijas angļu valodā, Latvijai ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt, ka starp dažādaļām valsts politikām, kas attiecas uz NILLTFN, tiek būtiski izvērtēta pabeigto pasākumu īstenošanas efektivitāte, bet īstenošanas procesā veiktie pasākumi tiek rūpīgi saskaņoti un sinhronizēti, lai konsekventi īstenotu definētās darbības, sasniegtu izmērāmus starpposma mērķus un noteiktos termiņus pasākumiem, kuru mērķis ir cīņa pret NILLTF valstī.

Izņēmumi, pastiprināti un vienkāršoti pasākumi

105. Šķiet, ka NILLTFN likuma un attiecīgo normatīvo aktu noteikumi, kas pieprasa piemērot stingrākus pasākumus augstāka riska scenārijiem, nav balstīti uz pamatotiem apsvērumiem par šiem scenārijiem – kā to nosaka riska novērtējums – kas ir raksturīgi Latvijas sistēmai gan finanšu sektorā (piemēram, finanšu pakalpojumu sniegšana MI/ENI un trasta darījumi, kas ietver fiduciāro kredītu pakalpojumu sniegšanu), gan nefinanšu sektorā (piemēram, plašais skaidras naudas lietojums azartspēlēs, valūtas maiņas darījumos (zem noteiktā 8000 EUR identificēšanas sliekšņa), pilnvaroto/fiktīvo vadītāju izmantošana darījumos ar nekustamo īpašumu un nereglamentētas darbības, konkrētu profesiju ietvaros, piemēram, juridiskās konsultācijas, konsultācijas nodokļu jautājumos un līdzīgi pakalpojumi iekšzonas un ārzonas uzņēmumu veidošanai, kā arī starpniecība nekustamā īpašuma darījumos).

106. Latvijas tiesiskā regulējuma noteikumi atļauj NILLTFN likuma subjektu atsevišķām klientu kategorijām piemērot vienkāršoto klienta izpēti, ja konstatētie zemākie riski nav pretrunā valsts NILLTF risku novērtējumam, bet tikai atspoguļo ES Direktīvu 2005/60 un 2006/70 attiecīgo noteikumu transponēšanu vai Direktīvas (ES) 2015/849 II pielikumā sniegto neizsmeļošo faktoru sarakstu. Tas nenosaka riska novērtējumu rezultātu izmantošanu, lai atbalstītu vienkāršotus pasākumu izmantošanu zemāka riska scenāriju gadījumā.

Kompetento iestāžu mērķi un darbības

107. Novērtēšanas grupa nav saņēmusi informāciju par definētajām procedūrām un pastāvīgu praksi, ar kuru palīdzību NRA rezultāti tiktu iekļauti kompetento iestāžu izvirzītajos uzdevumos un prioritātēs, par politikas pielāgošanu iestādes līmenī un riska novērtēšanas procedūru atjaunināšanu iestādes līmenī attiecībā uz šādiem rezultātiem, par institucionālo un operatīvo pārmaiņu attīstību, koncentrējoties uz apzinātiem/jauniem riskiem, kā arī par to pasākumu īstenošanu, kas vērsti uz identificētiem augstāka riska faktoriem un jauniem/mainīgiem riska modeļiem.

108. Kaut arī viena no galvenajām uzraudzības institūcijām – FKTK – ir izstrādājusi pasākumu plānus, lai nodrošinātu atbilstību identificētajiem NILLTF riskiem, joprojām ir ļoti būtiski noteikt izmērāmus starpposma mērķus un skaidrus īstenošanas termiņus jebkuram šādam pasākumu plānam, kā arī būtiski samazināt uzraudzības institūcijas toleranci pret atbildīgo subjektu, galvenokārt, formālu atbilstību NILLTF novēršanas prasībām. Cits klātienē satiktās uzraudzības iestādes līdzīgus pasākumu plānus, kas vērsti uz atbilstības nodrošināšanu piemērojamām NILLTF novēršanas prasībām, nebija sagatavojuši.

109. Kontroles dienesta darbības stratēģija 2017.–2019. gadam atsaucas uz 2017. gada NRA ziņojuma un Pasākumu plāna 2017.–2019. gadam rezultātiem, lai noteiktu tādas Kontroles dienesta stratēģiskās prioritātes kā ievērojamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas shēmu atklāšana, liela apjoma legalizētu ieņēmumu iesaldēšana, kā arī pienācīgas kvalitātes materiālu izstrāde, lai veicinātu

⁷² Ministru kabineta 2014. gada 5. jūnija rīkojums Nr. 276 "Par Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plānu 2014.–2016.gadam".

efektīvu pirmstiesas izmeklēšanu. Tā nosaka vairākus pasākumus, kuru mērķis ir īstenot šīs prioritātes, piemēram, regulāri veikt NILLTF riska novērtējumus, vākt šādiem novērtējumiem nepieciešamos statistikas datus, nodrošināt piekļuvi dažādām datubāzēm, uzlabot operatīvajai un stratēģiskajai analīzei izmantojamās IT risinājumus. Centieni novērst sarežģītas NILL shēmas ir galvenā KD prioritāte, un naudas līdzekļu iesaldēšana ir viens no paņēmieniem šī mērķa īstenošanai. Tomēr stratēģijas daļā, kurā ir izklāstīti tās īstenošanas gaidāmie rezultāti, galvenokārt ir runāts par pasākumiem, kurus Kontroles dienests jau ir veicis (vai dažos gadījumos veic šobrīd), nevis sniegts uz nākotni vērsts Kontroles dienesta prioritāšu īstenošanas plāns ar konkrētiem īstenošanas posmiem un noteiktiem termiņiem.

110. KNAB darbības pilnībā neatbilst Latvijas riska profilam. Precizējot, KNAB ir izmeklējis ierobežotu skaitu ar NILL saistītu iekšējās korupcijas lietu, lai gan KNAB piekrīt, ka iekšējā korupcija Latvijā rada būtiskus NILL riskus. Ņemot vērā potenciālos ar naudas līdzekļiem saistītos būtiskos NILLTF riskus, muitas iestādes nevelta pienācīgu uzmanību naudas līdzekļu pārrobežu identifikācijai. Lai gan (kā minēts iepriekš) VID FPP un VP ir pamatota izpratne par NILL riskiem, mērķtiecīga pieeja, kas būtu balstīta uz ar riska faktoriem pamatotām prioritātēm, praksē netiek piemērota pilnībā.

Koordinācija un sadarbība valsts līmenī

111. FSAP, ko vada ministru prezidents un kas sastāv no visu galveno valsts sektora (ministri, iestāžu vadītāji) un privātā sektora (pašregulējošo struktūru priekšsēdētāji, profesionālās apvienības) ieinteresēto personu augstākā līmeņa pārstāvjiem, ir koordinējošā iestāde, kuras mērķis ir uzlabot sadarbību starp valsts institūcijām un privāto sektoru NILLTF novēršanas jomā. FSAP rīko regulāras un *ad hoc* sanāksmes, un organizē darbu saskaņā ar MK apstiprinātajiem darbības noteikumiem. Politikas veidošanas līmenī FSAP nosaka augsta līmeņa mērķus un uzdevumus NILLTFN jomā, apstiprina riska novērtēšanas metodoloģiju, ziņojumus un riska mazināšanas pasākumu plānus, tādējādi veicinot sadarbību un koordināciju NILLTF novēršanas jomā. FSAP pilnvaras varētu ievērojami paplašināt, precizējot FSAP funkcijas, ņemot vērā globālās NILLTF tendences un to ietekmi vietējā līmenī, kā arī sniedzot pielāgotus norādījumus par valsts politikas un pasākumu īstenošanu un turpmākiem pasākumiem NILLTF (attiecīgā gadījumā arī PF) apkarošanas jomā.

112. Operatīvā līmenī visas FSAP pārstāvētās iestādes sniedz atbilstošu informāciju, tostarp statistikas un citus datus, kas nepieciešami valsts politikas un pasākumu izstrādei. Būtu lietderīgi definēt procedūras un saskaņotu praksi, lai ļautu individuālām institūcijām veikt stratēģisku analīzi, kuras rezultāti tiktu izmantoti valsts politikas plānošanas procesā; un nodrošināt horizontālu informācijas apmaiņu par riskiem/tendencēm un konkrētiem gadījumiem;

113. Viens no ģenerālprokurora vadītās KD Konsultatīvās padomes (KDKP) uzdevumiem ir veicināt Kontroles dienesta darbu un koordinēt tā sadarbību ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru, tiesām un NILLTFN likuma subjektiem. Arī lielākā daļa valdības iestāžu (izņemot Ekonomikas ministriju un Ārlietu ministriju), kas ir FSAP locekles, ir pārstāvētas KDKP.

114. Saņemtā informācija par Kontroles dienestu, uzraudzības iestāžu un TAI ieguldīto darbu to darbību saskaņošanā, tostarp izmantojot formālas kopīgas iniciatīvas politikas veidošanas un darbības līmenī (piemēram, darba grupas), lai panāktu efektīvāku sadarbību un koordināciju NILLTF (un attiecīgā gadījumā PF) apkarošanas jomā, bija ierobežota. Tāpēc novērtēšanas grupai ir grūti novērtēt šādu centienu efektivitāti. No sanāksmēm ar TAI pārstāvjiem klātienēs vizītes laikā var saprast, ka vienotajās tiesībsardzības darbībās Kontroles dienests neieņem koordinatora lomu.

Arī regulāras atgriezeniskās saites sniegšana par vienotajām darbībām (ja tādas ir) un konkrētiem gadījumiem starp Kontroles dienestu, uzraudzības institūcijām un TAI šķietami ir joma, kurā nepieciešami būtiski uzlabojumi.

Privātā sektora informētība par riskiem

115. Institūcijas ir lūgušas privātajam sektoram sniegt informāciju 2017. gada NRA, veicot aptauju tematisko anketu formā. Tās ir arī rīkojušas sanāksmes un diskusijas ar privāto sektoru, lai pirms riska novērtēšanas varētu konstatēt un apkopot agrīnos viedokļus par riskiem. 2017. gada NRA ziņojums tika sagatavots 2017. gada aprīlī kā stingri konfidenciāls dokuments, kas pieejams tikai kompetentajām institūcijām. Tomēr vēlāk šī informācija tika deklasificēta un 2017. gada novembrī publicēta Kontroles dienesta tīmekļa vietnē, kā arī nodota privātajam sektoram. Privātā sektora pārstāvji minēja sanāksmes ar dažām uzraudzības institūcijām (piemēram, FKTK) un Kontroles dienestu, kurās tika apspriesti 2017. gada NRA ziņojuma secinājumi pirms tā deklasificēšanas un publiskošanas, kas nešķiet atbilstoša stratēģija riska novērtējuma rezultātu paziņošanai privātajam sektoram. Piemērota stratēģija šādos gadījumos ietvertu pasākumu kopumu, tostarp dažāda veida informēšanas pasākumus (piemēram, klātienes sanāksmes, rakstiskas norādes, atsauces uz tīmekļa vietnēm), kā arī noteiktu informācijas sniegšanas biežumu (piemēram, aktualizējot riska novērtējumus, informējot par jaunu risku rašanos) un mērķtiecīgu rīcību (piemēram, sniedzot informāciju par konkrētu nozari), jo FI un NNDP nespēja demonstrēt pamatotu izpratni par NRA secinājumiem.

116. Lielākā daļa FI (izņemot naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēju) un daži NNDP (piemēram, kazino, revidentu) pārstāvji bija informēti par 2017. gada NRA ziņojumu, galvenokārt tāpēc, ka tie piedalījās informācijas vākšanas posmā, izmantojot iepriekš sagatavotas anketas. Privātajā sektorā izskanēja viedoklis, ka NRA secinājumi bija pārāk vispārīgi, lai tos pārvērstu praktiski īstenojamās darbībās, kas jāveic atbildīgajiem subjektiem. Viņu iespaids bija tāds, ka lielākā daļa ziņojumā minēto konstatējumu attiecas uz tiesisko un institucionālo sistēmu un ka tiem nav lielas saistības ar preventīvajiem pasākumiem, kas veicami privātajā sektorā. Līdz ar to privātais sektors neizrādīja nekādu interesi izmantot riska novērtējuma rezultātus, lai pārskatītu to attiecīgo politiku, procedūras un kontroli. Tas daļēji varētu būt saistīts ar to, ka 2017. gada NRA ziņojumā nav iekļauti iepriekš neidentificēti draudi, ievainojamība un neapzināti riski, un daļēji saistīts ar domstarpībām par analīzi un izdarītajiem secinājumiem.

Secinājumi

117. Latvija 2017. gada aprīlī sagatavoja ziņojumu par jaunāko pilna apjoma valsts NILLTF risku novērtējumu, apliecinot augsta līmeņa apņemšanos padarīt valsts NILLTF risku novērtēšanu par sistēmisku uzdevumu, ievērojot konsekvētu procesu. Atsevišķas galvenās institūcijas, piemēram, Kontroles dienests un FKTK, demonstrēja samērā plašu izpratni par riskiem NILLTF novēršanas sistēmā. Tomēr iespējamo ar NILL saistīto līdzekļu pārrobežu plūsmu novērtējums ir nevienmērīgs un kopumā neatbilstošs, savukārt secinājumos par vispārējiem NILL apdraudējumiem nav atspoguļota visaptverošā ietekme, ko rada lielās finanšu plūsmas, kas šķērso Latviju kā reģionālā finanšu centra tranzīta punktu.

118. Šķiet, ka pamatdokumentā, kas definē valsts mēroga centienus, kas vērsti uz NILLTFN pasākumu efektīvu īstenošanu, t. i., Pasākumu plānā 2017.–2019. gadam, nav noteikti konkrēti mērķtiecīgi pasākumi, lai novērstu galvenos NILL draudus, ko tostarp rada augstā ārvalstu klientu koncentrācija kredītiestādēs un no tā izrietošā apjomīgā naudas līdzekļu pārrobežu kustība. 2017. gada NRA ziņojumā ietvertais secinājums par zemo terorisma risku Latvijā, ko institūcijas ir

atkārtoti apstiprinājušas klātienē vizītes laikā, neatspoguļo noteiktus faktiskos apstākļus valstī. Latvijai ir **vidējs IO.1 efektivitātes līmenis**.

3. NODAĻA. NORMATĪVĀ REGULĒJUMA UN TĀ PAKTISKĀS PIEMĒROŠANAS PROBLEMĀTIKA

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

IO.6

- Kompetentās institūcijas, tostarp Kontroles dienests, ziņo, ka tām ir pieejami nepieciešamie finanšu izlūkdatu avoti un ka tās šos avotus izmanto, lai padarītu to analītisko un izmeklēšanas darbu efektīvāku. Kā norādīts IO.5, informācijai par patiesajiem labuma guvējiem ir ierobežota ticamība.
- Kontroles dienesta analītisko darbu atbalsta labi izstrādāta un regulāri atjaunināta analītiskā programmatūra. Tāpat ir veikta arī stratēģiskā analīze, bet šai funkcijai ir piešķirti nepietiekami resursi.
- Vispārējā aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumu kvalitāte ir pieticīga, institūcijas jauc ziņojumus par neparastiem darījumiem un ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, iespējamu apjukumu rada paralēlā ziņošanas sistēma par aizdomām nodokļu jomā, “aizsardzības” ziņojumi, nepietiekama aizdomīga darījuma ziņojuma pievienotā dokumentācija, neatbilstoša ar PLG saistīta informācija un ierobežota Kontroles dienesta atgriezeniskā saite ziņojumu iesniedzējiem. Ziņojumi pilnībā neatspoguļo valsts riska profilu. Neliela daļa ziņojumu tiek nodota TAI. Informācijai par skaidras naudas pārrobežu apriti ir ierobežots pielietojums.
- Atsevišķos gadījumos Kontroles dienests lūdz ziņojuma iesniedzējam sniegt papildu informāciju. Atsevišķos gadījumos tas var lūgt ziņojuma iesniedzējam pieprasīt papildu informāciju tieši no klienta, neveicot pasākumus, kas ļautu izvairīties no informācijas izpaušanas riska.
- Lai gan būtiska daļa Kontroles dienesta izplatītās informācijas noved pie NILLTF izmeklēšanas uzsākšanas, Kontroles dienesta analīzes kvalitāti dažas TAI uzskata par nepietiekamu. Tomēr Kontroles dienesta/VP koordinācijas centieniem rezultātā, kopš 2015. gada Kontroles dienesta izplatītā informācija arvien biežāk kļūst par galveno avotu, uz kura pamata NILL lietās tiek ierosināta kriminālvajāšana.
- Kontroles dienests īsteno ļoti proaktīvu iesaldēšanas politiku saskaņā ar FSAP noteiktajiem Kontroles dienesta prioritārajiem mērķiem. Kontroles dienesta iesaldēšanas rīkojumi ir galvenais avots konfiskācijai, kuras pamatā nav notiesājošs spriedums, kā norādīts IO.8 ietvaros. Tomēr saņemta informācija, ka dažos gadījumos iesaldēšanas rīkojumu, kas nebija koordinēti ar TAI, izdošana ir kaitējusi izmeklēšanai.
- TAI ir pilnvarotas pieprasīt sadarbību no Kontroles dienesta, bet tikai saņemot Ģenerālprokuratūras apstiprinājumu, kā rezultātā dažos gadījumos informācijas iegūšana aizkavējās.
- Kopš 2015. gada koordinācijas un sadarbības centieni starp Kontroles dienestu un TAI ir pieauguši, it īpaši operatīvajā līmenī, taču skaidri sadarbības mehānismi izveidoti joprojām nav.

IO.7

- Latvijas tiesiskā sistēma un iestāžu regulējums NILL izmeklēšanai un kriminālvajāšanai ir efektīvi. Vēl nesen valsts tiesu sistēma šķietami neuzskatīja NILL par prioritāti un nevērtēja NILL atbilstoši Latvijas riska profilam kā reģionālam finanšu centram. Šķiet, ka šī joma nesen zināmā mērā

ir mainījusies, notiekot vairākām liela apjoma NILL izmeklēšanām saistībā ar banku darbiniekiem, kuri ir aktīvi veicinājuši noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Lai gan šķiet, ka institūcijas ir sākušas uztvert Latvijas riska profilam atbilstošu NILL izmeklēšanu nopietnāk, neliels skaits NILL izmeklēšanu pret juridiskām personām liecina, ka šajā jomā joprojām ir nepieciešami ievērojami uzlabojumi.

- Lai gan liels skaits izmeklēšanu NILL jomā šobrīd ir izskatīšanas procesā, tikai neliela daļa no tām galu galā noved pie kriminālvajāšanas un notiesājoša sprieduma pasludināšanas. Piecu gadu laikā pirms klātienēs vizītes valsts ir sasniegusi konkrētu notiesājošu spriedumu skaitu NILL lietās, tomēr šķiet, ka šie sasniegumi ir pieticīgi salīdzinājumā ar lielo notiesājošo spriedumu skaitu par predikatīvajiem nodarījumiem šajā pašā periodā. Ir pieņemti notiesājoši spriedumi NILL lietās gan par iekšzemes, gan ārvalstu predikatīviem pārkāpumiem. Latvija ir arī uzrādījusi vienu notiesājošu spriedumu par trešās personas līdzekļu legalizāciju un vienu spriedumu atsevišķi tikai par NILL bez predikatīvā nodarījuma, kas pēdējā gadījumā bija iespējams tikai tādēļ, ka apsūdzētā persona pilnībā atzina savu vainu. Citādi prokurori joprojām paļaujas uz predikatīva nodarījuma pastāvēšanu, lai izpildītu priekšnoteikumus pierādījumiem, ka apsūdzētajai personai ir bijušas zināšanas par legalizētā īpašuma nelikumīgo izcelsmi. Lai gan tiesību aktu grozījumi ir risinājuši šo jautājumu, tie ir veikti pārāk nesen, lai sniegtu acīmredzamus rezultātus.
- Lielākā daļa brīvības atņemšanas sodu tiek atlikti. Sankcijas fiziskām personām nešķiet ne atturošas, ne samērīgas biežās piespriedē soda samazināšanas dēļ, ņemot vērā procesa ilgumu vai tiesiskās iespējas piemērot brīvības atņemšanas sodu līdz piecu gadu ilgam cietumsodam. Latvija ir demonstrējusi KL paredzēto piespiedu līdzekļu piemērošanu pret juridiskām personām. Valstī arī tiek piemēroti vairāki alternatīvi krimināltiesību pasākumi, saistībā ar kuriem notiesājošs spriedums par NILL nav iespējams attaisnojams iemeslu dēļ.

10.8

- Latvijā ir plaša un pārdomāta tiesiskā sistēma noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijai, kas ir balstīta uz konfiskāciju, pamatojoties uz notiesājošu spriedumu, un konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Konfiskācijas, pamatojoties uz notiesājošu spriedumu, rezultātus kavē prasības par iepriekš iesniegtiem pierādījumiem, lai pamatotu īpašuma noziedzīgo izcelsmi, regulāri veiktas paralēlas finanšu izmeklēšanas trūkums un ar tiesu sistēmu panākto notiesājošo spriedumu pieticīgais skaits NILL lietās. Konfiskācijas lietas bez notiesājoša sprieduma ir nesušas pozitīvus rezultātus, ļaujot Latvijas institūcijām konfiscēt ievērojamas summas gan iekšzemes, gan starptautiskās lietās. Lielākā daļa gadījumu, kuros konfiskācija tiek veikta bez notiesājoša sprieduma, ir pamatoti ar Kontroles dienesta ziņojumiem.
- Institūcijas uzskata, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija pati par sevi ir vērtīgs un sasniedzams mērķis, un ir padarījušas to par vienu no vispārējās tiesiskās NILL sistēmas prioritātēm. Ar nesen izveidotās IeM Aktīvu atgūšanas pārvaldes (ARO) palīdzību noziedzīgi iegūto īpašumu var identificēt ātrāk un efektīvāk. Latvijā nav aktīvu pārvaldīšanas sistēmas ar kvalificētu personālu, kas apmācīts par sarežģītiem aktīviem. Atsevišķos gadījumos Latvija ir spējusi panākt efektīvu lielu konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu summu repatriāciju uz trešajām valstīm, kā arī atlīdzināt ekonomiskajos noziegumos cietušajiem iekšzemes kontekstā.
- Latvija nav spējusi uzrādīt efektīvu konfiskācijas sistēmu nedeklarētās vai nepatiesi deklarētās valūtas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu kustības jomā. ņemot vērā to, ka Latvijā kontrabanda tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem NILL riskiem, efektivitātes trūkums šajā jomā rada raizes. Tas galvenokārt ir saistīts ar grūtībām izpildīt pierādīšanas standartus, lai pierādītu, ka

nedeklarētie vai nepatiesi deklarētie naudas/apgrozāmie uzrādītāja instrumenti ir iegūti noziedzīgas darbības rezultātā, un tādējādi varētu tos konfiscēt.

- Institūcijas veic aktīvu nelikumīgi iegūta īpašuma iesaldēšanu un izņemšanu, jo īpaši attiecībā uz bankas kontos esošajiem līdzekļiem, kā rezultātā ierosinātas vairākas augsta līmeņa korupcijas lietas, kurās konfiscēts ievērojams nelegālo līdzekļu daudzums. Lai lielā mērā sasniegtu efektīvas sistēmas raksturojumu, vērtētāji tomēr gaidīja, ka Latvija uzrādīs pat izteiktākus konfiskācijas rezultātus saskaņā ar valstī pastāvošajiem NILL riskiem.

Ieteicamā rīcība

IO.6

- Latvijai ir jāpārskata ziņošanas pienākumi atbilstoši IO.4. ieteikumiem, un jāuzlabo ziņojumu iesniedzēju informēšanas, apmācības un atgriezeniskās saites pasākumi, īpaši saistībā ar atšķirībām starp aizdomīgiem un neparastiem darījumiem, kavētu/aizsardzības ziņojumu iespējamo nelabvēlīgo ietekmi, kā arī jāizstrādā turpmāki “sarkano karogu” indikātori, lai uzlabotu aizdomīgu darījumu ziņojumu kvalitāti.
- Jāturpina centieni uzlabot koordināciju starp Kontroles dienestu un TAI, īpaši attiecībā uz informācijas apmaiņu un iesaldēšanas rīkojumiem. Politikas un darbības līmenī jāizveido skaidrāki sadarbības un koordinācijas mehānismi.
- Atbilstoši resursi jāpiešķir stratēģiskajai analīzei.
- Kontroles dienestam jānodrošina, ka, pieprasot papildu informāciju no NILLTFN likuma subjektiem, tiek mazināti iespējamie informācijas izpaušanas riski.
- Būtu jāpārskata ģenerālprokurora īstenotās Kontroles dienesta pārraudzības kārtība, lai nodrošinātu, ka Kontroles dienestā ir nepieciešamā darbības kapacitāte savlaicīgi sadarboties ar partneriem.

IO.7

- Latvijai NILL ir jāizvirza kā prioritāte un jācenšas sistemātiski veikt kriminālvajāšanu par plašāku NILL spektru, tostarp trešo personu un atsevišķu/autonomu NILL. Lai paātrinātu izmeklēšanas NILL jomā, tās jāpadara efektīvākas un tām jānosaka augstāka prioritāte. Paralēli jāuzlabo un jāveic sistemātiska finanšu izmeklēšana.
- Latvijai kā reģionālam finanšu centram būtu jānosaka izmeklēšanas prioritāte attiecībā NILL.
- Prokuroriem būtu jāpārbauda nesen pieņemtās izmaiņas NILL definīcijā, lai nodrošinātu, ka notiesājošs spriedums NILL jomā ir iespējams, pamatojoties uz netiešiem pierādījumiem, nevis pamatojoties uz iepriekšējo paļaušanos uz predikatīva noziedzīga nodarījuma esamību, kā tas bijis līdz šim. Latvijai ir jāizstrādā tiesībaizsardzības vadlīnijas par minimālajām pierādījumu prasībām, kuras tiesai būtu nepieciešamas, lai pierādītu NILL apsūdzības pamatā esošo nodarījumu saskaņā ar nesen grozītajiem tiesību aktiem. Minētās vadlīnijas jāpapildina ar atbilstošu visaptverošu apmācību visām ieinteresētajām pusēm, kas ir iesaistītas finanšu līdzekļu ģenerējošo noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā un kriminālvajāšanā.
- Būtu jāpārskata KL 55. panta ietekme, kas pieļauj nosacītu notiesāšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, uz NILL spriedumu sankciju efektivitāti. Prokuroriem sistemātiski jāpārsūdz NILL spriedumi, kas ir pārlietu mēreni.

10.8

- Institūcijām jāpārbauda jauno tiesību aktu robežas (KL 70.¹¹ pants), kas ievieš apgrieztā pierādīšanas pienākuma principu, lai īpašumu atzītu par noziedzīgi iegūtu.
- Latvijai ir jāizstrādā sistēma, kas tai ļautu iegūt atbilstošu statistiku par atsavināšanu un īpašuma konfiskāciju, iedalot pēc predikatīvajiem nodarījumiem, aktīvu apjoma un īpašuma konfiskācijas veida/būtības.
- Valstij sistemātiski būtu jāveic ar notiesājošu spriedumu pamatota konfiskācija gan attiecībā uz NILL, gan predikatīviem nodarījumiem.
- Latvijai jāveic pasākumi, lai nodrošinātu preventīvāku sistēmu nepatiesi deklarētas vai nedeklarētas valūtas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu kustības aizturēšanai un konfiskācijai, un jānodrošina, ka tie ietver NILLTF izmeklēšanas pareizu identificēšanu atbilstoši valsts riska profilam.

119. Šajā nodaļā aplūkoti un novērtētie attiecīgie efektivitātes rādītāji ir IO.6–8. Attiecīgās rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.3, R.4 un R.29–32.

6. efektivitātes rādītājs (IO.6) (finanšu izlūkdati NILLTF jomā)

Finanšu izlūkdatu un citas informācijas pielietojums

120. TAI ziņo, ka tām ir piekļuve pietiekamam skaitam finanšu izlūkdatu avotu, bet šajā sakarā sniegtajai informācijai trūka precizitātes. Citām kompetentajām institūcijām ir pietiekama izpratne par Kontroles dienesta funkcijām un tiesībaizsardzības iestādes izmanto tai pieejamos resursus un rezultātus, taču, kā paskaidrots turpmāk, tie netiek izmantoti pietiekami regulāri. Tika minētas lietas, kurās Kontroles dienesta sagatavotos un spontāni izplatītos finanšu izlūkdatumus TAI izmantojušas, lai izveidotu pierādījumu pamatu pirmstiesas izmeklēšanai (skat. turpmāk).

121. Kontroles dienests īsteno kontroli pār aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumiem. Tas iegūst, saņem, reģistrē, apstrādā, apkopo, glabā, analizē un sniedz informāciju pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai. Kontroles dienests var uzsākt izmeklēšanu, pamatojoties uz tās konstatējumiem, ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestu pieprasījumiem vai trešo pušu (t.i., NILLTFN likuma subjektu vai citu valsts iestāžu) sniegto informāciju. Kontroles dienests ir arī tiešā institūcija, kura saņem ziņojumus par pārrobežu skaidras naudas pārvadājumiem.

122. Kontroles dienestam ir tieša elektroniska piekļuve plašam informācijas un datubāzu lokam. Pēc rakstiska pieprasījuma ir pieejamas dažādas valsts un pašvaldību datu bāzes (piemēram, Iepirkumu uzraudzības birojs, Būvniecības informācijas sistēma u.c.). Elektronisko piekļuvi UR ietvertajai informācijai par PLG Kontroles dienests saņēma 2017. gada novembrī. Līdz minētajam datumam informācija par PLG Kontroles dienestam (vai citām institūcijām, piemēram, KNAB)⁷³ bija pieejama tikai pēc rakstiska pieprasījuma. Tomēr, kā norādīts IO.5 ietvaros, UR (un NILLTFN likuma subjektu) rīcībā esošās informācijas par PLG pieejamība un ticamība nav pietiekama, īpaši ņemot vērā specifiskos riskus, kas saistīti ar čaulas uzņēmumiem Latvijā.

1. gadījums – Kontroles dienesta – ierosināta lieta par neskaidras izcelsmes līdzekļu legalizēšanu, kas, iespējams, iegūti no piramīdas shēmas darbībām

Kāds aizdomīga darījuma ziņojums norādīja, ka Krievijas pilsonis F ar Latvijas uzturēšanās atļauju veica lielus skaidras naudas noguldījumus Latvijas bankā A atvērtajā kontā (2017. gadā kopā 82 500 EUR), paskaidrojot, ka naudas līdzekļi ir iegūti no viņa uzņēmumiem Krievijā. Skaidru naudu atveda viņa radnieki un kolēģi, un tā nebija deklarēta muitā, jo katra transportētā summa nepārsniedza 10 000 EUR. Veicot papildu analīzi, Kontroles dienests konstatēja, ka F ir atvēris citus kontus Latvijas bankās B un C, kurās laika posmā no 2013. gada līdz 2017. gadam viņš veica noguldījumus attiecīgi 253 435 EUR un 318 204 EUR skaidrā naudā. F paskaidroja, ka līdzekļi iegūti, pārdodot viņa nekustamo īpašumu Krievijā.

Kā attaisnojošu dokumentāciju F vienlaicīgi visām trim bankām iesniedza identiskus pārdošanas līgumus par kopējo vērtību 203 360 EUR. 2014. gadā Krievijas pilsonim D par aizdomīgi augstu cenu tika pārdotas divas nedzīvojamās telpas.

F arī vienlaicīgi visām trim bankām iesniedza identiskus dokumentus par mantotajiem aktīviem 64 400 EUR apmērā, kā arī dokumentus par ienākumiem, kas gūti no viņam piederošā uzņēmuma Krievijā (it kā 570 EUR mēnesī). Veicot turpmāku izmeklēšanu, Kontroles dienests saņēma informāciju, ka 2014. gadā pēc abu mirušo ģimenes locekļu nāves datuma to krājkontos Krievijas bankās tika iemaksāti aizdomīgi naudas līdzekļi kopumā 221 010 EUR apmērā.

Kopumā šie paskaidrojumi neatspoguļoja pilnu Latvijas bankās noguldītās skaidrās naudas summu. No 2013. līdz 2016. gadam F Latvijā iegādājās vairākus nekustamos īpašumus, kuru kopējā vērtība bija 217 250 EUR. 2012.–2013. gadu mijā F no sava konta Krievijas bankā uz Latvijas pilsones M (kura vēlāk kļuva par viņa sievu) kontiem Latvijas bankās pārskaitīja 511 976 EUR. Pēc tam M izmantoja līdzekļus, lai iegādātos 162 000 EUR vērtu nekustamo īpašumu Latvijā. Turklāt no 2012. gada 2017. gadā M noguldīja skaidras naudas līdzekļus 119 000 EUR apmērā viņa kontos Latvijas bankās. Līdzekļu avots netika nedz dokumentēts bankās, nedz arī izskaidrots.

Finanšu operācijas tika veiktas arī citās ES valstīs. Kontroles dienesta rīcībā bija informācija, ka F dibināja/iegādājās 9 uzņēmumus, kuriem Čehijas Republikā piederēja luksusa dzīvokļi. 2016. gadā šie uzņēmumi tika apvienoti vienā veidojumā, un īpašumtiesības uz nekustamo īpašumu tika pilnībā pārreģistrētas šī konkrētā uz F uzņēmuma. No 2016. gada līdz 2017. gadam F personīgajos un biznesa kontos Čehijas bankās tika reģistrēta ievērojama. No uzņēmuma O, kura reģistrētais aģents bija no Seišelu salām, tika saņemti 2 miljoni USD un 8 481 939 EUR, kuri turpmāk tika apgrozīti starp F personīgajiem un uzņēmuma kontiem.

Salīdzinot publiski pieejamo informāciju ar Latvijas bankām iesniegto informāciju, kļuva skaidrs, ka F ir viena no galvenajām personām Krievijas finanšu piramīdas shēmā MMM-2011, kurā ap 40 miljoniem cilvēku pasaulē ir zaudējuši 10 miljardus ASV dolāru. VP ir ierosinājusi kriminālprocesu pret MMM-2011 par nelicencētu finanšu pakalpojumu sniegšanu Latvijā. Kontroles dienests nosūtīja lietu izskatīšanai VP, pamatojoties uz liela apjoma naudas līdzekļu legalizēšanu bez loģiska skaidrojuma par to likumīgu izcelsmi. Šobrīd samērā neliela aktīvu daļa ir iesaldēta F kontā Latvijas bankā A – institūcijas nesniedza skaidrojumu par iemesliem, kuru dēļ iesaldēto līdzekļu apjoms bija ierobežots.

123. TAI arī regulāri ir lūgušas Kontroles dienesta atbalstu to veiktajām izmeklēšanām (statistiku skatīt turpmāk). Daudzos gadījumos tas attiecās tikai uz līdzekļu iesaldēšanu, bet regulāri tiek arī pieprasīta un sniegta informācija.

Kompetento iestāžu saņemtie un pieprasītie ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem

124. Ziņojumus Kontroles dienestam var iesniegt Excel formā, kā tas tiek darīts lielākajā daļā gadījumu; papīra formātā (5%) vai e-ziņošanas platformā (5%). E-ziņošanas rīks (zinojumi.kd.gov.lv) ir pieejams kopš 2016. gada aprīļa, bet kļuva obligāts tikai 2018. gada 1. janvārī (MK noteikumi Nr. 768). Tā mērķis ir padarīt ziņojumu iesniegšanu un analīzi ērtāku. "Metodiskie materiāli" tika publicēti Kontroles dienesta tīmekļa vietnē, un ziņojumu iesniedzējiem tika sniegtas apmācības.

125. Aizdomīga darījuma ziņojuma kā izlūkdatu avota kvalitāti negatīvi ietekmē vairāki faktori.

126. Nav noteikts, ka kopā ar ziņojumu par aizdomīgu vai neparastu darījumu jāiesniedz visu ar klienta izpēti saistīto informāciju (piemēram, apliecināšanos dokumentus par līdzekļu izcelsmi, PLG utt.). Apmeklējuma laikā satiktie ziņojumu iesniedzēji informēja, ka šie elementi regulāri netiek sniegti.

127. Kā atzīmēts IO.4 ietvaros, lielākā daļa klātienē satikto ziņojumu iesniedzēju, jo īpaši nefinanšu sektorā, nesaskatīja būtisku atšķirību starp aizdomīgu darījumu un neparastu darījumu to attiecīgo definīciju pārklāšanās dēļ. To ziņojumi bieži vien pārlieku koncentrējas uz neparastu darījumu rādītāju identificēšanu, no kuriem lielākā daļa pamatoti ar noteiktām robežvērtībām. Bieži vien ziņojumi tiek iesniegti novēloti vai tie ir aizsardzības rakstura ziņojumi. Turklāt pienākums ziņot VID par vietēja mēroga aizdomām par izvairīšanos no nodokļu nemaksāšanu rada apjukumu, īpaši ziņojumu iesniedzēju vidū, kuru zināšanas par NILLTFN nereti ir ierobežotākas.

128. Joprojām pastāv šaubas par iestāžu sniegtās statistikas ticamību, kas saistīta ar aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanas pienākumu, jo dažādos novērtēšanas procesa posmos ir sniegtas dažādas datu kopas. Turklāt aizdomīgu darījumu ziņojumu skaitā iekļauta arī cita ziņojumu iesniedzēju sniegtā informācija. Latvijai tiek stingri ieteikts vākt atbilstošus statistikas datus šajā jomā (skatīt TA pielikumu par R.33). Jaunākā sniegtā informācija ir šāda:

7. tabula – aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumi, ko saņēmis KD un kas nodoti TAI

	Neparasti darījumi		Aizdomīgi darījumi, darbības un attiecības, tostarp papildu informācija		Kopā		Lietas, par kurām informācija nodota TAI	
	Darījumi	Ziņojumi	Darījumi	Ziņojumi	Darījumi	Ziņojumi	Iekļautie darījumi	KD lietas, kas nosūtītas TAI
2012	15 126	11 939	16 229	5 512	31,355	17 451	4 015	258
2013	12 225	9 856	13 131	3 525	25 356	13 381	4 009	259
2014	9 175	6 334	16 726	5 469	25 901	11 803	3 483	310
2015	10 830	7 216	17 525	7 267	28 355	14,483	6 409	340
2016	12 998	8 111	18 712	5 008	31 710	13 119	6 031	231
2017	16 785	8 725	25 517	7,722	42 302	16,447	14 177	225

129. Aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumu skaits šķiet ievērojams. Tas vismaz daļēji ir izskaidrojams ar dažu banku izmantoto aizsardzības ziņojumu pieeju. Attiecība starp aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumiem, ko saņem un izplata Kontroles dienests, ir to vidējās kvalitātes rādītājs. Laika periodā no 2012. gada līdz 2016. gadam tikai neliela daļa ziņojumu bija izmantojami, lai uzsāktu lietas, kuras vēlāk tika nodotas TAI. Galvenokārt no aizdomīgu darījumu ziņojumiem iegūtie dati tiek tālāk nodoti TAI, savukārt neparastu darījumu ziņojumi TAI tiek nodoti ļoti reti.

8. tabula – aizdomīgi darījumi, darbības un attiecības, tostarp papildu informācija par aizdomīgiem darījumiem/aizdomīgām darbībām, iedalot pēc Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjektu kategorijām

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā	
Bankas	14 967	15 855	12 828	16 101	17 047	17 936	94 734	97,30 %
Apdrošināšana	15	1	5	-	4	-	25	0,02 %
Vērtspapīri	-	-	-	-	-	-	0	0%
Ieguldījumu sabiedrību grupas	-	-	-	-	-	2	2	0%

Valūtas maiņas punkti	26	115	25	109	314	494	1 083	1,11 %
E-naudas pakalpojumi	-	5	64	98	17	28	212	0,21 %
Citas FI	10	139	108	364	129	215	965	0,99 %
Kazino	1	-	2	-	-	5	8	0%
Nekustamie īpašumi	1	-	-	-	-	-	1	0%
Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem	-	-	-	-	-	3	3	0%
Juristi	7	60	79	44	11	8	209	0,21%
Notāri	7	4	3	4	3	15	36	0,03%
Grāmatveži	-	-	-	-	-	-	0	0%
Revidenti	-	4	-	-	-	5	9	0%
Nodokļu konsultanti	-	46	17	6	-	1	70	0,07%
Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji	-	-	-	-	-	-	0	0%
Kopā	15 034	16 229	13 131	16 726	17 525	18 712	97 357	

130. Lielāko daļu ziņojumu sniedz bankas, kas atbilst valsts riska profilam, lai gan ziņošanas līmenis šajā nozarē ir ļoti nevienmērīgs. Kopumā, ņemot vērā Latvijas riska profilu un īpaši čaulas uzņēmumu izmantošanu nodokļu krāpšanas shēmās, šķiet, ka NNDP sniedz nepilnīgu informāciju par aizdomīgiem darījumiem. To veicina arī nebanku ziņojumu iesniedzēju noteiktā šaurā neparastu darījumu ziņojumu rādītāju definīcija (un līdz ar to arī interpretācija) un nepilnīgais regulējums nekustamo īpašumu, nodokļu konsultāciju, grāmatvedības un uzņēmumu veidošanas pakalpojumu nozarēs.

131. Latvijas riska profila atbilstību aizdomīgu darījumu ziņojumu iedalījumam galvenajos iespējamajos NILLTF darbības veidos ir grūti novērtēt. Ziņojot par darījumiem, NILLTFN likuma subjektam nav pienākums precizēt aizdomīgo noziedzīgo pamatdarbību, un Kontroles dienests sistemātiski nepārklasificē ziņojumus, pamatojoties uz savu analīzi. Tomēr, ņemot vērā pieejamo informāciju, Latvijas ziņošanas profils nav pilnībā atbilstošs tās riska profilam. Par krāpšanu tiek ziņots regulāri. ņemot vērā Latvijas riska profilu, ziņojumu skaits par noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā ir diezgan maz. Regulāri netiek ziņots par noziegumiem, kas saistīti ar korupciju un kontrabandu, lai gan arī tie ir starp četriem galvenajiem NILL apdraudējumiem, kas minēti NRA.

9.tabula – aizdomīgu darījumu, darbību un attiecību, tostarp papildu informācija, kas iekļauta aizdomīgu darījumu ziņojumos, sadalījums pēc galvenajiem aizdomīgo pamatdarbību veidiem

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā	% no visiem darījumiem, darbībām un attiecībām, kas minēti no 2011. līdz 2016. gadam iesniegtajos STR

NILL	13 341	13 620	10 927	13 456	14 683	15 402	81 429	62,29 %
TF	3	1	2	-	4	15	25	0,02 %
Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā	277	1 251	734	425	579	1 695	4 961	3,80 %
Krāpšana	1 413	1 357	1 468	2 845	2 255	1 600	10 938	8,37 %

132. 2017. gadā (līdz 31. oktobrim) Kontroles dienests ziņojumu iesniedzējiem nosūtīja 1646 papildu informācijas pieprasījumus, kas ir diezgan mazs skaits, salīdzinot ar kopējo saņemto ziņojumu skaitu, turklāt ņemot vērā, ka aizdomīgu darījumu ziņojumi neietver visu nepieciešamo informāciju un ka klienta izpētes pasākumi tiek piemēroti mēreni efektīvi (skatīt IO.4). Dažkārt Kontroles dienests prasa, lai ziņojuma iesniedzējs pieprasa papildu informāciju tieši klientiem, kas arī atspoguļo sistemātiskas informācijas trūkumu par klienta izpēti, kas saistīta ar ziņojumiem, un ierobežoto klienta izpētes efektivitāti (īpaši saistībā ar PLG). Šķiet, ka Kontroles dienests neņem vērā un necenšas mazināt šīs prakses radītos informācijas izpaušanas riskus.

133. Lai uzlabotu ziņojumu kvalitāti, Kontroles dienests organizē ikgadējas sanāksmes ar bankām, kurās tiek sniegta vispārēja atgriezeniskā saite, pārrunātas grūtības un paraugprakse. Kontroles dienests arī ir nosūtījis vēstules dažiem ziņojumu iesniedzējiem par nepilnībām konkrētos ziņojumos. Praksē individuāla atgriezeniskā saite ziņojumu iesniedzējiem tiek sniegta tikai saistībā ar lietām, kas nodotas tiesībaizsardzības iestādēm un ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem, un NRA norāda, ka ar to nepietiek, lai uzlabotu ziņojumu kvalitāti. Arī vairāk riska rādītāju un vadlīniju varētu palīdzēt uzlabot ziņojumu kvalitāti.

134. Kontroles dienestam ir tieša piekļuve informācijai par skaidras naudas pārrobežu kustību (deklarācijām, konstatētiem neregistrētas pārvietošanas gadījumiem un nepatiesām deklarācijām). Šim potenciālajam finanšu izlūkdatu avotam ir ierobežots pielietojums NILL un TF lietu analīzes vai izmeklēšanas kontekstā.

135. Atklāšanas un deklarēšanas mehānismi šķiet vidēji efektīvi un to radītie ziņojumi ir nepietiekami, ņemot vērā riskus, kas saistīti ar skaidras naudas pārvadātājiem un intensīvu skaidras naudas izmantošanu Latvijā. Sankcijas par nepatiesām deklarācijām vai deklarāciju neiesniegšanu nav preventīvas, kā minēts IO.8 punktā. Turklāt Latvijas bankām nav jāpieprasa (un, veicot klientu izpēti, tās arī to nedara) saviem klientiem iesniegt pienācīgi aizpildītu muitas deklarācijas veidlapu par katru depozītu 10 000 EUR vai lielākā apmērā, ja pierādījumi liecina, ka skaidra nauda Latvijā ienākusi, šķērsojot robežu. Kas attiecas uz atklāšanu, muitai, kura neveic mērķtiecīgu skaidras naudas pārrobežu pārvadājumu kontroli, nav pieejami ar skaidras naudas pārrobežu pārvadājumiem saistītie NILLTF riska rādītāji. Atklāto neregistrētas/nepatiesi deklarētas skaidras naudas kustības lietu skaits ir mazs, ņemot vērā valsts riska profilu.

136. Klātienē satikto iestāžu pārstāvji atzina, ka skaidras naudas deklarēšanas sistēmas faktiski ģenerēto finanšu izlūkdatu izmantojums ir ierobežots. Kā norādīts IO.8, muita uzsāk izmeklēšanu (un līdzekļi aizturēti) tikai tad, ja konstatētā summa pārsniedz 19 000 EUR vai ja radušās aizdomas par NILLTF; tomēr praksē muitai šādas aizdomas vēl nekad nav bijušas. Kad izmeklēšana ir uzsākta, aptuveni 95% nedeklarētās un nepatiesi deklarētās naudas plūsmas tiek saistītas ar nerezidentiem un no ārvalstīm ieplūstošiem naudas līdzekļiem. Šādās izmeklēšanās īpaši kritiskas ir problēmas, kas konstatētas, sadarbojoties ar dažām kaimiņvalstīm (skatīt IO.2). Tāpat Kontroles dienests norāda, ka

tā uzsāktu lietu, pamatojoties uz nepatiesu deklarāciju vai neiesniegtu deklarāciju, tikai tad, ja tiktu konstatēta konkrēta saistība ar noziedzīgu nodarījumu, bet muita Kontroles dienestam nekad nav ziņojusi par NILLTF aizdomām. Statistika par izmeklēšanas galarezultātiem pēc skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu ierobežošanas netika saņemta.

10. tabula – skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu pārvadājumi

	Saņemtās deklarācijas		Izejošās deklarācijas		Nedeklarēts un nepatiesi deklarēts		
	Nr.	Summa (tūkst.EUR)	Nr.	Summa (tūkst.EUR)	Nr.	Ierobežotā summa (EUR)	Piemērotās sankcijas (EUR)
2011	232	19 740	101	57 890	3	213 993	NAV
2012	403	20 680	94	60 736	22	1 317 391	NAV
2013	472	28 805	101	30 903	33	817 961	NAV
2014	600	41 955	95	12 685	19	68 349	NAV
2015	529	74 468	188	335 874	8	277 424	NAV
2016	566	96 044	188	216 263	41	1 209 699	NAV
2017⁷⁴	682	80 685	207	203 149	25	451 063	NAV
Kopā	3 484	362 377	974	917 500	151	4 355 880	NAV

Nepieciešamās darbības, kas pamatotas ar Kontroles dienesta analīzi un informācijas izplatīšanu

137. Kopš 2016. gada Kontroles dienestā strādā 30 darbinieki: priekšnieks, priekšnieka vietnieks, 4 štata vietas sistēmu analīzes nodaļā, 6 štata vietas datu apstrādes nodaļā, 8 štata vietas informācijas analīzes nodaļā, 3 štata vietas stratēģiskās analīzes nodaļā, 4 štata vietas starptautiskās sadarbības nodaļā, kancelejas pārzinis, lietvedis un saimniecības pārzinis. 2017. gadā Kontroles dienestā tika izveidotas 5 papildus štata vietas.

138. Kontroles dienests cieš no pārmērīgas darbinieku mainības. Piemēram, 2015. gadā tika izveidota Stratēģiskās analīzes nodaļa NRA izstrādei. Tomēr klātienēs vizītes laikā visi trīs amati bija vakanti. To veicina arī relatīvi zemās algas, ko piedāvā Kontroles dienests, salīdzinot ar privātā sektora algām (kas vidēji ir divreiz lielākas nekā Kontroles dienesta darbinieku algas).

139. Kontroles dienests sadarbībā ar Latvijas Universitātes matemātikas un informātikas institūtu ir izstrādājuši analītisku programmatūru, kas ir ievietota drošā tīklā un ik gadu tiek atjaunināta. Šī programmatūra veic dažādas funkcijas, piemēram, nodrošina analītiskos rīkus, ziņojumu datu apstrādi, riska novērtējumu, informācijas papildināšanu ar ārējo avotu datiem, datizraci un vizualizācijas rīkus. Tas ir piesaistīts citām valsts datu bāzēm, piemēram, VID pārrobežu skaidras naudas deklarāciju datubāzei, bet vēl nav elektroniski piesaistīts Bankas kontu reģistram. Programmatūra darbojas arī kā lietu pārvaldības sistēma, kas ietver visaptverošu informāciju par lietas attīstību un analizētās/neizskatītās informācijas apjomu, kā arī uzraudzības termiņiem. Lietās prioritāte sistēmā tiek noteikta manuāli, pamatojoties uz tādiem kritērijiem kā iesaldēšanas rīkojuma nepieciešamība vai saistība ar TF vai PF.

(a) Darbības analīze un informācijas izplatīšana

140. FSAP ir noteikusi trīs Kontroles dienesta darbības prioritātes: apjomīgu NILL shēmu atklāšana (20 vai vairāk dalībnieku); noziedzīgi iegūtu līdzekļu lielos apmēros iesaldēšana; kvalitatīvu lietas

⁷⁴ Līdz 2017. gada 31. oktobrim

materiālu sagatavošana, lai veicinātu pirmstiesas izmeklēšanu. Tādējādi Kontroles dienests augstu prioritāti piešķir sarežģītām lietām, ar nolūku pēc iespējas ātrāk iesaldēt iespējamus ieņēmumus un šīs lietas nodot TAI.

141. Operatīvajā analizē tieši iesaistīti ir 25 darbinieki. Operatīvās analīzes process norit saskaņā ar 2017. gada septembrī atjaunināto instrukciju. Veikto atjauninājumu apjoms ir neskaidrs, un vērtētāji dokumenta efektivitāti novērtējuši piesardzīgi. Instrukcijā sīki aprakstīts reģistrācijas, analīzes un informācijas izplatīšanas process. Saņemot ziņojumus, sākotnējo apstrādi veic Kontroles dienesta programmatūras rīki (datu validācija, importēšana, datizrace, riska novērtēšana, salīdzināšana ar sarakstiem utt.). Ja tiek atklāti jauni mērķi vai lietas, tiek uzsākta sākotnējā analīze. Lietas tiek izveidotas un nodotas izskatīšanai, pamatojoties uz diviem secīgiem nosacījumiem: pastāv pamatotas aizdomas par noziedzīgu nodarījumu; pēc tam – lieta izrādās “juridiski daudzsološa” saskaņā ar Kontroles dienesta prioritātēm. Izvērtējamās lietas tiek nodotas darījumu analītiķiem, kuri apkopo papildu informāciju no datubāzēm (tostarp Kontroles dienesta), ziņojumu iesniedzējiem un vietējām vai ārvalstu institūcijām. Ja pamatotās aizdomas tiek apstiprinātas, tad materiāla melnraksts secīgi jāapstiprina Informācijas analīzes nodaļas vadītājam (IAN), Kontroles dienesta priekšnieka vietniekam, kurš arī lemj par to, vai ir nepieciešams izdot iesaldēšanas rīkojumus. Analītiķis materiālu sagatavo izplatīšanai. Apstiprināšanas kritēriji instrukcijās nav skaidri norādīti. Praksē apsvērumi attiecas uz likumīgumu, veiksmīgas kriminālvajāšanas izredzēm un Kontroles dienesta prioritātēm. Neviena materiāla melnraksts nav noraidīts, pirms izmeklēšanas uzsākšanas tiek veikta rūpīga lietu pārbaude. Informācija par lietām tiek izplatīta vidēji 64 dienu laikā pēc aizdomīga vai neparasta darījuma ziņojuma saņemšanas (laika posmā no 2013. līdz 2016. gadam).

142. Vairums lietu tiek nodotas VP Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldei (74% laika posmā no 2013. līdz 2016. gadam) un VID FPP (23%), kas atbilst Latvijas riska profilam.

11. tabula – Kontroles dienesta izplatītie ziņojumi un ar tiem saistītās kriminālvajāšanas un notiesājošie spriedumi

	KD izplatītie ziņojumi*	KD izplatītie ziņojumi tikai par NILL*	NILLTF (un citi noziedzīgi nodarījumi), par kuriem kriminālprocess uzsākts, pamatojoties uz KD ziņojumiem		NILLTF (un citi noziedzīgi nodarījumi), par kuriem kriminālvajāšana uzsākta, pamatojoties uz KD ziņojumiem		Notiesājoši spriedumi, pamatojoties uz KD ziņojumiem (lietu skaits)	
			Nr.	Attiecība pret KD ziņojumiem	Nr.	Attiecība pret KD ziņojumiem	Nr.	Attiecība pret KD ziņojumiem
2011	442	340	NAV	NAV	1 (6)	0,2% (1,4%)	3 (3)	0,8% (0,7%)
2012	258	212	NAV	NAV	2 (10)	0,9% (3,9%)	4 (1)	1,8% (0,4%)
2013	259	236	NAV	NAV	10 (5)	4,2% (1,9%)	1 (7)	0,4% (2,7%)
2014	310	281	65	23%	14 (13)	4,9% (4,2%)	5 (4)	1,7% (1,3%)
2015	340	316	184	58%	16 (11)	5,0% (3,2%)	4 (4)	1,2% (1,2%)
2016	231	210	89	42 %	18 (13)	8,5% (5,6%)	3 (2)	1,4% (0,9%)
Kopā	1 840	1 595	338**	41%**	61 (58)	3,8% (3,2%)	20 (21)	1,2% (1,1%)

* nav iekļauta ne papildu informācija par iepriekš izplatītām lietām, nedz arī atbildes uz TAI pieprasījumiem.

** Par laika posmu no 2014. gada līdz 2016. gadam.

143. 41% ziņojumu, ko Kontroles dienests izplatījis TAI, veiksmīgi izmantoti, lai uzsāktu kriminālizmeklēšanu. Tomēr KNAB nav uzsākusi tiesvedību nevienā krimināllietā, pamatojoties uz Kontroles dienesta sniegto informāciju (kopš 2013. gada).

144. Dažu klātienē satikto TAI pārstāvji izteica viedokli, ka Kontroles dienesta ziņojumi, tostarp tajos ietvertā analīze, ir nepietiekamas kvalitātes. Tie atzīmēja, ka Kontroles dienesta ziņojumi dažkārt ir nepilnīgi un uzsvēra to, ka tajos parasti netiek precīzi identificēti PLG. Kontroles dienests galvenokārt paļaujas uz pašu ziņojumu iesniedzēju ievāktu informāciju par PLG, kuras zemā kvalitāte ir aprakstīta IO.4 ietvaros. VP arī norādīja, ka daudzos gadījumos saistība starp aizdomīgu darījumu un noziedzīgu nodarījumu nav pietiekami pamatota vai ka saņemtajā informācijā trūkst svarīgu elementu. VP pēc tam ir jāpieprasa papildu informācija Kontroles dienestam, kam turklāt ir nepieciešams Ģenerālprokuratūras apstiprinājums (skat. turpmāk). Dažas TAI arī ziņoja, ka, ņemot vērā šos apgrūtinājumus, tās dažkārt dod priekšroku iegūt finanšu izlūkdatumus pašas saviem spēkiem.

145. Tomēr VP un Kontroles dienests atzīmēja, ka kopš 2015. gada ir veikti pasākumi, lai uzlabotu VP un Kontroles dienesta sadarbību, tostarp saistībā ar Kontroles dienesta veikto informācijas apmaiņu un VP sniegtajām atsauksmēm. 12. tabulā redzams, ka kopš 2011. gada kriminālvajāšanas gadījumu skaits, kas balstīti uz Kontroles dienesta izplatīto informāciju, pastāvīgi pieaug.

12. tabula – NILL kriminālvajāšanas un notiesājošo spriedumu avoti

	Kriminālvajāšana			Notiesājoši spriedumi		
	Pamatojoties uz KD izplatīto informāciju	Pamatojoties uz citiem avotiem	%, pamatojoties uz KD izplatīto informāciju	Pamatojoties uz KD izplatīto informāciju	Pamatojoties uz citiem avotiem	%, pamatojoties uz KD izplatīto informāciju
2011	1	25	3,8 %	3	7	30 %
2012	2	24	7,5 %	4	1	80 %
2013	10	16	38 %	1	7	12,5 %
2014	14	15	48 %	5	4	55 %
2015	16	15	51 %	4	8	33 %
2016	18	6	75 %	3	3	50 %
Kopā	61	101	37,6 %	20	30	40 %

146. Novērtēšanas periodā Kontroles dienests saņēma informāciju par vairākiem ar TF saistītiem aizdomīgiem darījumiem (skat. 9. tabulu), bet uz šīs informācijas pamata netika uzsākta kriminālvajāšana vai pieņemti notiesājoši spriedumi. Šis nelielais aizdomīgu darījumu ziņojumu skaits pilnībā neatbilst Latvijas TF riska profilam (skat. IO.1 un IO.9). 2016. gadā Kontroles dienests TAI nosūtīja 7 ziņojumus par iespējamām TF lietām. Kriminālprocesi uzsākti divās lietās, pārējie 5 ziņojumi attiecas uz MFS kļūdainām atbilstēm (skat. IO.10).

147. Saskaņā ar FSAP noteiktajām prioritātēm Kontroles dienests īsteno ļoti proaktīvu līdzekļu iesaldēšanas politiku. Iesaldēšanas rīkojumi tiek izdoti saistībā ar lielāko daļu TAI nodoto lietu. Vairumā gadījumu tie turpina ziņojumu iesniedzēju pieņemto lēmumu atturēties no tāda darījuma izpildes, kas saistīts ar vai par ko ir aizdomas, ka tas ir saistīts ar NILL vai TF (kā noteikts NILLTFN likuma 32. pantā, ja vien nepastāv informācijas izpaušanas risks).

148. Lai gan Kontroles dienesta iesaldēšanas rīkojumi reti noved pie notiesājošiem spriedumiem un uz notiesājošiem spriedumiem balstītu konfiskāciju, kā norādīts IO.8 punktā, Kontroles dienests ir starp galvenajiem dalībniekiem, kas sekmē Latvijas pozitīvos rezultātus konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma jomā. 2016. gadā uz Kontroles dienesta lietu materiālu pamata tika uzsākti 53 no 57 kriminālprocesiem un paralēlām konfiskācijas procedūrām bez notiesājoša sprieduma, tostarp arī vairākas apjomīgas lietas.

13. tabula – KD iesaldēšanas rīkojumi

	KD izdotie iesaldēšanas rīkojumi			Pirmstiesas izmeklēšana un konfiskācijas rīkojums pēc KD iesaldēšanas		Pirmstiesas izmeklēšana un iesaldēšanas rīkojums pēc KD iesaldēšanas		Kriminālvajāšana pēc KD iesaldēšanas		Notiesājoši spriedumi un konfiskācijas pēc KD iesaldēšanas	
	To lietu skaits, kas izraisa KD iesaldēšanas rīkojumus	Kopsumma (tūkst.EUR)	Vidējā summa (EUR)	Gadījumu skaits	Kopsumma (tūkst.EUR)	Gadījumu skaits	Kopsumma (tūkst.EUR)	Gadījumu skaits	Kopsumma (tūkst.EUR)	Gadījumu skaits	Kopsumma (tūkst.EUR)
2011	97	5 096	46 752	11	2 133	12	NAV	1	NAV	-	-
2012	58	28 813	436 560	10	326	20	NAV	4	NAV	4	1 178,24
2013	81	21 450	170 238	8	1 312	17	NAV	1	NAV	-	-
2014	133	79 000	196 029	18	2 106	34	NAV	9	NAV	1	2,41
2015	139	21 614	88 946	21	25 398	32	NAV	11	NAV	4	201,25
2016	163	36 170	143 531	49	50 316	36	NAV	14	NAV	3	182,27
Kopā	671	193 007	160 252	117	81 593	151	NAV	40	NAV	12	1 564,17

149. Tomēr tika arī saņemtas ziņas, ka Kontroles dienesta iesaldēšanas rīkojumi, kas pieņemti bez iepriekšējas saskaņošanas, dažos gadījumos ir negatīvi ietekmējuši TAI veiktās izmeklēšanas, īpaši tādēļ, ka praksē šādus rīkojumus klientam NILLTFN likuma subjekts paziņo uzreiz pēc to izpildes. Kontroles dienests sniedza informāciju, ka kopš 2015. gada Kontroles dienests un TAI pārvaldības struktūras ir vienojušās par kopēju iesaldēšanas politiku un prioritātēm, un ka pašreizējā prakse tiek pārrunāta katru mēnesi. Iesaldēšanas politika un konkrētas lietas tiek saskaņotas arī ar ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem MONEYVAL sanāksmju laikā, pa tālruni vai ar vēstuli starpniecību.

b) Stratēģiskā analīze

150. Apmeklējuma laikā stratēģiskā analīze netika veikta, jo visi trīs attiecīgie amati bija vakanti. Neskatoties uz šīm grūtībām, Kontroles dienests ir veicis pētījumus par NILLTF riska rādītājiem, tendencēm un tipoloģijām un daži no tiem ir izplatīti vadlīnijās, NRA vai Kontroles dienesta gada publisko pārskatu ietvaros. Tomēr šī analīze šķiet ierobežota un tikai daļēji attiecas uz TF. Stratēģiskā analīze izmantota neparasto darījumu indikatoru saraksta aktualizēšanas procesā, taču kopš 2013. gada atjauninājumi bijuši nelieli. Kopumā Kontroles dienesta Stratēģiskās analīzes nodaļas darbinieku nestabilitāte negatīvi ietekmē Kontroles dienesta spēju adekvāti identificēt ar NILLTF saistītās tendences un modeļus.

Sadarbība un informācijas/finanšu izlūkdatu apmaiņa

151. Kā norādīts IO.1, saņemtā informācija par sadarbības centieniem starp Kontroles dienestu un TAI operatīvajā un politikas līmenī bija ierobežota. Iepriekš jau tika minēts, ka dažas TAI norādījušas uz nepietiekamo Kontroles dienesta izplatītās informācijas kvalitāti un nepietiekamo koordināciju saistībā ar iesaldēšanas rīkojumiem, kā arī tika minēti 2015. gadā uzsāktie centieni uzlabot informācijas apmaiņas un koordinācijas procesu šajās jomās. Starp Kontroles dienestu un VID notiek aktīva koordinācija un informācijas apmaiņa saistībā ar ziņojumiem par nodokļu noziegumiem, ko saņem abas institūcijas.

152. Kontroles dienestam jāsniedz informācija pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, Ģenerālprokuratūrai vai tiesām gadījumos, kad pastāv pamatotas aizdomas, ka persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tostarp NILL un TF. Praksē Kontroles dienestam ir pienākums kvalificēt potenciālo noziedzīgo nodarījumu, lai izlemtu, kura institūcija par šo lietu jāinformē (piemēram, VID FPP par nodokļu noziegumiem, KNAB par korupciju utt.).

153. Kontroles dienestam pēc pieprasījuma šīm iestādēm ir jāsniedz informācija, ko tā ievērojamā skaitā gadījumu arī ir darījusi (skat. zemāk esošo tabulu). Tomēr pirms TAI informācijas pieprasījumus var iesniegt Kontroles dienestam, tos ir jāapstiprina Ģenerālprokuratūrai (NILLTFN likuma 56. pants). Ģenerālprokuratūra norāda, ka pieprasījumi tiek izskatīti vidēji 2–3 darba dienu laikā, ja vien nav nepieciešams iegūt papildu informāciju. 10% pieprasījumu laikā posmā no 2016. līdz 2017. gadam tika noraidīti juridisku un praktisku iemeslu dēļ, un novērtēšanas grupa to atzina par pamatotu. Dažu klātienē satikto iestāžu pārstāvji tomēr norādīja, ka informācijas pieprasīšana Kontroles dienestam var būt ilgstošs process.

14. tabula – Pieprasījumi, ko Kontroles dienests saņēmis no citām vietējām institūcijām

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā
KD saņemto pieprasījumu skaits	64	50	57	58	58	107	394
Atbilžu skaits, kuros iekļauta finanšu informācija	44	34	52	52	64	111	359

Secinājumi

154. Finanšu izlūkdatu avoti kopumā šķiet atbilstoši, pieejami un kompetentās institūcijas tos aktīvi izmanto, lai efektīvāk pildītu to analītiskās un izmeklēšanas darbības. Tomēr nepilnības attiecībā uz informācijas pieejamību un tās uzticamību šķiet būtiskas, īpaši ņemot vērā Latvijas riska profilu.

155. Galvenās ziņotāju kategorijas un pamatā esošo noziegumu kategorijas nav pilnībā atbilstošas Latvijas riska profilam, un TAI tiek nodota tikai neliela daļa no informācijas par darījumiem, par kuriem saņemti ziņojumi.

156. Vairākiem faktoriem ir negatīva ietekme uz ziņojumu kvalitāti; nepieciešams noteikt skaidrākas aizdomīga un neparasta darījuma ziņojuma definīcijas, kā arī nodrošināt turpmākas vadlīnijas, informēšanas pasākumus un atgriezenisko saiti. Informācijai par skaidras naudas pārrobežu apriti ir ierobežots pielietojums kā finanšu izlūkdatu avotam.

157. Šķiet, ka Kontroles dienestam ir pieejami atbilstoši IT resursi, cilvēkresursi un procesi operatīvās analīzes veikšanai. Līdz šim ir veikta stratēģiskā analīze ar pozitīviem rezultātiem, tomēr šīs aktivitātes varētu uzlabot. Kontroles dienesta pilnvaras pieprasīt papildu informāciju netiek aktīvi izmantotas, un šī prakse rada informācijas izpaušanas risku.

158. Lai gan Kontroles dienests ievērojamu skaitu lietu nodod TAI, dažas TAI arī uzskata, ka Kontroles dienesta veiktās analīzes kvalitāte ir neapmierinoša.

159. Kontroles dienests īsteno ļoti proaktīvu iesaldēšanas politiku, kas atspoguļo FSAP noteiktos mērķus. Tomēr līdzekļu iesaldēšana, ja tā veikta bez sistemātiskas saskaņošanas un klients par to tiek savlaicīgi informēts, dažos gadījumos ir kaitējusi izmeklēšanai.

160. TAI ir pilnvarotas pieprasīt informāciju Kontroles dienestam, tomēr tikai pēc tam, kad tās saņem apstiprinājumu no Ģenerālprokuratūras, kuras pārraudzībā ir Kontroles dienests. Kopš 2015.gada sadarbība starp valsts institūcijām ir uzlabota, bet gan darbības, gan politikas līmenī joprojām nav izveidoti skaidri noteikti mehānismi. **Latvijai ir vidējs IO.6 efektivitātes līmenis.**

7. efektivitātes rādītājs (IO.7) (NILL izmeklēšana un kriminālvajāšana)

NILL identifikācija un izmeklēšana

161. Latvijā ir stabila tiesiskā sistēma un noteikts institucionālais ietvars, kas spēj veikt NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu. Valstī ir plašs TAI loks, kuru pienākums ir izmeklēt NILL un ar to saistītos predikatīvos noziedzīgos nodarījumus saskaņā ar KPL 387. pantu. Ja vien nav noteikts citādi, VP izmeklē jebkuru noziedzīgu nodarījumu (tā to dara arī praksē attiecībā uz 95% no visiem Latvijā paveiktiem noziedzīgiem nodarījumiem). VP sastāv no vairākām struktūrvienībām, un tās visas izmeklē ar NILL saistītos noziedzīgos nodarījumus. Starp tām ir valsts struktūrvienība (Galvenās kriminālpolicijas pārvalde) un piecas reģionālās pārvaldes. Galvenajā kriminālpolicijas pārvaldē ietilpst Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde, kuras sastāvā ir "1. nodaļa", kas izmeklē noziedzīgus nodarījumus kredītiestādēs un NILL. Tā kā VP kopš 2016. gada ir palielinājusi darbinieku skaitu, kas strādā ar NILL un noziedzīgiem nodarījumiem NILL jomā, šobrīd 1. nodaļā strādā 23 darbinieki. Saskaņā ar VP norādīto, 2017. gada janvārī tika stiprinātas nodaļas sagatavotība reaģēt uz pieaugošo Latvijas kā reģionāla NILL finanšu centra izmantošanu, ko veic starptautiskas noziedzīgas grupas no dažādām Austrumeiropas un NVS valstīm.

162. KPL 387. pants nosaka vairākas citas TAI, kuru pienākums ir izmeklēt noziedzīgus nodarījumus, tostarp NILL: VID FPP un VID Muitas policijas pārvalde (VID MPP) (par noziedzīgiem nodarījumiem valsts ieņēmumu jomā un muitas sektorā); KNAB (par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar politisko organizāciju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem un ar korupciju saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts pārvaldē, tostarp ārvalstu korupciju/kukuļošanu un ar to saistīto NILL); un Valsts robežsardze (par noziedzīgiem nodarījumiem, kas skar nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu).

163. TAI rīcībā ir dažādas speciālās izmeklēšanas darbības. Gadījumā, kad jāiegūst konfidenciāla informācija vai dokumenti no finanšu iestādēm un kredītiestādēm, nepieciešams iepriekšēja tiesas atļauja. Kriminālprocesa virzītājs ekspertīzes veikšanai var piesaistīt auditoru vai citu ekspertu, bet izmeklētāji reti to izmanto NILL lietās. Izmeklētājiem ir atļauts piekļūt dažādām datubāzēm (piemēram, automašīnu, zemesgrāmatu, uzņēmumu reģistriem), arī izmantojot tālsaziņas līdzekļus. Latvijas institūcijas neveic statistiku par finanšu izmeklēšanu skaitu, un tikai daži TAI pārstāvji klātienēs vizītes laikā apstiprināja, ka paralēlas finanšu izmeklēšanas regulāri tiek veiktas gadījumos, kad ir aizdomas par NILL, pat ja predikatīvais nodarījums notiek ārpus Latvijas.

164. Lai gan Latvija ir pieņēmusi vairākus (darba vai rīcības) plānus, kuru mērķis ir organizētās noziedzības, ēnu ekonomikas un NILLTF ierobežošana un apkarošana, neviens no tiem nav īpaši paredzēts tam, lai palīdzētu TAI atklāt NILL vai noteiktu to par prioritāti. Tā vietā institūcijas pieņem, ka galvenais NILL izmeklēšanas un kriminālvajāšanas vadmotīvs ir KPL vispārīgie noteikumi. VP ir

sagatavojusi (iekšējās) administratīvās pārvaldības darba dokumentu, vēršot uzmanību uz finanšu izlūkošanas informācijas vākšanu un mudinot izmeklētājus meklēt aktīvus, ja izmeklējamais noziegums ir saistīts ar īpašumu. NILL un visi ar īpašumu saistītie jautājumi tiek izmeklēti atsevišķi. Predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklētāji regulāri vēršas pie 1. nodaļas pēc padoma saistībā ar NILL jautājumiem. VP prioritātes tiek noteiktas katru gadu; lai gan iepriekšējos gados NILL izmeklēšanai nebija piešķirta nozīmīga loma, 2017. gadā tai tika piešķirta augsta prioritāte atsevišķi no organizētās noziedzības izmeklēšanas.

165. Saskaņā ar likumības principu TAI ir jāizmeklē visi konstatētie noziedzīgie nodarījumi neatkarīgi no legalizēto līdzekļu summas. Tomēr prioritātes parasti tiek noteiktas katrā gadījumā atsevišķi, un sarežģītu NILL lietu izmeklēšanai var iecelt vecākos izmeklētājus.

166. Lielāko daļu NILL izmeklēšanu VP veic reģionālā un valsts līmenī, kur vissarežģītākās lietas izmeklē Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes 1. nodaļa. Tiek uzskatīts, ka 1. nodaļas izmeklētājiem ir augstākā līmeņa kompetence NILL lietu izmeklēšanā. Citas TAI NILL lietas var nodot 1. nodaļai turpmākai izmeklēšanai, un šī iespēja tiek izmantota diezgan bieži. Izmeklēšanas tiek veiktas prokuratūras uzraudzībā un saskaņā ar tās instrukcijām. Par kriminālprocesa uzsākšanu prokurors jāinformē 24 stundu laikā.

167. Sadarbība starp TAI joprojām ir pārsvarā neformāla un tiek pielāgota katram gadījumam atsevišķi, neskatoties uz to, ka nesen tika izveidots valsts kriminālizlūkošanas modelis, kas regulē sadarbību starp TAI. Bankas telpu kratīšanas procesos piedalās FKTK darbinieki, lai palīdzētu izmeklētājiem. VP pārstāvji informēja novērtētājus par labu sadarbības praksi izmeklēšanu ietvaros ar VID FPP, novēršot jebkādu darba dublēšanos starp abām institūcijām attiecībā uz predikatīvo noziedzīgo nodarījumu un ar to saistītām (atsevišķām) NILL izmeklēšanām.

168. Laikposmā no 2013. līdz 2017.⁷⁵ gadam VP kopumā uzsāka 466 NILL izmeklēšanas ar stabilu pieaugumu pirmajos trīs gados (2013. gadā 31 lieta; 2014. gadā 61 lieta; 2015. gadā 212 lietas; 2016. gadā 95 lietas; 2017. gadā 67 lietas). Tomēr no šīm 466 izmeklēšanām tikai 21 lieta galā tika nodota Ģenerālprokuratūrai (2013. gadā 2 lietas; 2014. gadā 2 lietas; 2015. gadā 4 lietas; 2016. gadā 4 lietas; 2017. gadā 9 lietas). VP laika posmā no 2013. līdz 2016. gadam izbeidza 96 kriminālprocesus, kas ir salīdzinoši neliels skaits (ap 20%). Institūcijas norādīja, ka nelielais Ģenerālprokuratūrai nosūtīto lietu skaits ir saistīts ar to, ka daudzas krimināllietas tiek nosūtītas uz ārvalstīm, tiklīdz aizdomas ir apstiprinātas ar pierādījumiem, jo tās attiecas uz predikatīvo noziedzību šajās valstīs (2013. gadā 3 lietas; 2014. gadā 8 lietas; 2015. gadā 14 lietas; 2016. gadā 18 lietas; 2017. gadā 5 lietas). Apskatāmajā laikposmā tas kopumā attiecās uz 11 valstīm (gan ES, gan NVS valstīm). Šobrīd aptuveni 80% no NILL izmeklēšanām, ko VP ir uzsākusi kopš 2013. gada, ir izskatīšanā. Tā kā KPL 377. pants paredz izmeklēšanas izbeigšanu, piemēram⁷⁶, ja var konstatēt, ka noziedzīgs nodarījums nav noticis vai nav iespējams pierādīt visus nozieguma elementus, lielākā daļa no izmeklētajām lietām, kurās noziedzīgo nodarījumu nevar ne konstatēt, ne izslēgt, var palikt nepabeigtas.

169. VID FPP uzrāda daudz pozitīvāku attiecību starp NILL izmeklēšanām un lietām, kas tajā pašā laikposmā nodotas Ģenerālprokuratūrai – tā uzsākusi 56 NILL izmeklēšanas (2013. gadā 26 lietas; 2014. gadā 15 lietas; 2015. gadā 8 lietas; 2016. gadā 7 lietas) un šāds pats lietu skaits nodots Ģenerālprokuratūrai (2013. gadā 20 lietas; 2014. gadā 18 lietas; 2015. gadā 13 lietas; 2016. gadā

⁷⁵ Atsauces uz 2017. gadu attiecas tikai uz laikposmu līdz klātienes vizītes beigām (t. i., 2017. gada novembrim).

⁷⁶ KPL 377. pantā minēti vairāki izmeklēšanas izbeigšanas iemesli (piemēram, aizdomās turētā nāve, noilgums, amnestija, cietušās personas pieteikuma trūkums).

5 lietas), neskatoties uz to, ka tai nav specializētas NILL vienības. Vērtētāji norāda, ka VID FPP uzsāktā NILL izmeklēšanu skaits šajos gados ir pakāpeniski samazinājies, kaut gan šī tendence, iespējams, pēdējā laikā ir mainījusies: klātienēs vizītes laikā novērtētāji tika informēti, ka vismaz 15 lietas, ko 2017. gadā izmeklēja VID FPP (no 162 lietām kopumā), bija saistītas ar NILL. Neskatoties uz šiem diezgan daudzsoļajiem rezultātiem, VID FPP pārstāvji informēja novērtētājus, ka darbinieku trūkums, liela personālā mainība un iespēju trūkums pienācīgi apmācīt jaunus darbiniekus negatīvi ietekmē tās NILL izmeklēšanas efektivitāti. NILL izmeklēšanas regulāri tiek nodotas prokuratūrai saistībā ar predikatīvo noziedzību. Ja predikatīvais noziedzīgais nodarījums izdarīts ārvalstīs, VID FPP kopā ar ārvalstu kolēģiem iesaistās apvienotās izmeklēšanas grupās.

170. Laikposmā no 2013. līdz 2016. gadam Ģenerālprokuratūra saņēma kopumā 95 lietas (2013. gadā 43 lietas; 2014. gadā 27 lietas; 2015. gadā 17 lietas; 2016. gadā 8 lietas), bet 50 lietas tā nodeva krimināltiesām (2013. gadā 17 lietas; 2014. gadā 14 lietas; 2015. gadā 9 lietas; 2016. gadā 10 lietas), no kurām trīs tika nodotas, noslēdzot vienošanos ar apsūdzēto. Prokurori informēja novērtētājus, ka lietas reti tiek nosūtītas atpakaļ TAI, lai iegūtu papildu pierādījumus. Skaitļi norāda, ka apmēram pusi no ienākošajām lietām prokuratūra sagatavo apsūdzībai krimināltiesā. Izskatāmajā laika posmā ir novērojama tendence samazināties gan ienākošo, gan izejošo apsūdzības lietu skaitam. Šī attiecība nedaudz uzlabojās 2016. gadā, iespējams, zemā saņemto lietu skaita dēļ. Tomēr daži klātienē satiktie tiesneši informēja novērtētājus, ka dažās izskatītās predikatīvo nodarījumu lietās NILL pierādījumi nav bijuši pietiekami kvalitatīvi, lai panāktu notiesāšanu.

171. Prokuroru lielā darba slodze attiecībā uz citiem noziedzīgiem nodarījumiem tiek uzskatīta par šķērslī efektīvas NILL kriminālvajāšanas veikšanai, un to savā NRA atzīst pati Latvija. Latvijā 2016. gada beigās strādāja 451 prokurors, pirms iecelšanas amatā visi prokurori tiek apmācīti, un vēlāk saņem papildu apmācības, ko organizē Tiesnešu mācību centrs vai Ģenerālprokuratūra. Prokurori arī apmeklē TAI, prokuroru un tiesnešu kopīgas apmācības. Mācībās laiks tiek veltīts arī NILL, piemēram, 2017. gadā apmācību dalībnieki centās rast vienotu izpratni par NILL pārkāpumu un apsprieda nepieciešamo pierādījumu līmeni un NILL notiesāšanas sliekšni. KD arī regulāri (aptuveni 13–14 reizes gadā) nodrošina NILLTFN mācības visām ieinteresētajām personām.

172. Lielākā daļu NILL izmeklēšanu (75%), ko veic visas NILL izmeklēšanas institūcijas, tiek uzsāktas, pamatojoties uz KD ziņojumiem (no kuriem dažus var izdot pēc tam, kad TAI pēc savas iniciatīvas ierosinājušas kriminālprocesu), bet tas tomēr neveicina kriminālvajāšanu skaita pieaugumu. Īpaši gadījumos, kad NILL izmeklēšanu veic VP, tikai 2% no NILL lietām, kuras uzsāktas, pamatojoties uz KD ziņojumiem, vēlāk tiek uzsākta kriminālvajāšana, bet iztiesāts galu galā tiek vēl mazāks lietu skaits. Novērtētāji tika informēti, ka tas ir saistīts ar to, ka prokuratūra un tiesas pārmērīgi paļaujas uz NILL subjektīvo pusi. Jāpiemin arī, ka KD informāciju nevar izmantot kā tiešus pierādījumus. Praksē kriminālvajāšana tiek veikta tieši par tām NILL lietām, kuras vietējās TAI izmeklē bez iepriekš saņemtiem aizdomīgu darījumu ziņojumiem (kamēr KD ierosinātās lietās lielākoties tiek piemērota konfiskācija bez notiesājoša sprieduma, skat. IO.8). No visām NILL izmeklēšanas iestādēm dominējošas ir VID FPP izmeklētās NILL lietas (t. i., lietas, kurās predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ir fiskāla rakstura). 15. tabulā parādīts to izmeklēšanu skaits, kas uzsāktas bez iepriekšējiem aizdomīgu darījumu ziņojumiem, kā arī turpmākā kriminālvajāšana un (galīgie) notiesājošie spriedumi, kas panākti, pamatojoties uz šīm izmeklēšanām.

15. tabula

	Laikposmā no 2013. gada līdz 2017. gada otrajam pusgadam
--	--

	NILL izmeklēšanas, ko tiesībsargāšanas iestādes veic neatkarīgi bez iepriekšēja STR			Uzsāktas kriminālvajāšanas			Notiesājoši spriedumi (pirmā instance)			Notiesājoši spriedumi (galīgā redakcija)		
	Lietas	Fiziskas personas	Juridiskas personas	Lietas	Fiziskas personas	Juridiskas personas	Lietas	Fiziskas personas	Juridiskas personas	Lietas	Fiziskas personas	Juridiskas personas
NILL	184	127	43	61	128	NAV	19	40	NAV	23	36	NAV

173. VID Muitas policijas pārvaldes pārstāvji informēja novērtētājus, ka viņi līdz šim nav uzsākuši nevienu NILL izmeklēšanu. KNAB nav specializētu NILL izmeklētāju, bet tas ir pilnvarots veikt NILL izmeklēšanu, ja noziedzīgie nodarījumi ir saistīti ar korupciju un ir KNAB jurisdikcijā. Tā regulāri ar ģenerālprokurora lēmumu deleģē lietas VP (piemēram, nesenu ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietu), kas tiek uzskatīta par specializētāku NILL izmeklēšanā, it īpaši, ja predikatīvais nodarījums nav saistīts ar Latvijas pilsoņiem, iedzīvotājiem vai uzņēmumiem. Arī KNAB laiku pa laikam izmeklē NILL (pēdējo piecu gadu laikā ziņots par trim šādām izmeklēšanām, no tām par vienu ir uzsākta kriminālvajāšana). Šajā saistībā novērtētāji norāda uz OECD darba grupas kukuļošanas jautājumos paustajām bažām saistībā ar publiskajiem ziņojumiem par iespējamām ilgtermiņa cilvēkresursu pārvaldības problēmām un augstu personāla mainību, kas liek apšaubīt institūcijas spēju risināt vissarežģītākos gadījumus, lai gan šī problēma pēdējā laikā tikusi risināta⁷⁷⁷⁸. Lai gan vizītes laikā satiktie KNAB pārstāvji šādas bažas neapstiprināja, novērtētāji norāda, ka, ja tās ir pamatotas, tās var negatīvi ietekmēt KNAB veiktās NILL izmeklēšanas darbības.

174. NILL izmeklēšanas laikā TAI uzmanības centrā ir pierādījumu vākšana pret juridiskām personām. Laikposmā no 2013. gada līdz 2017. gada pirmajam pusgadam izmeklēšanas, kas uzsāktas bez iepriekš saņemtiem aizdomīgu darījumu ziņojumiem (184 lietas), attiecās uz 126 fiziskām un 42 juridiskām personām, pret kurām institūcijas veica izmeklēšanu. Lietu skaits pret juridiskām personām, kuras tiesā iesniegtas piespiedu pasākumu piemērošanai, ir pastāvīgi palielinājies no 10 lietām 2015. gadā līdz 25 lietām 2016. gadā un 16 lietām 2017. gada pirmajos 8 mēnešos.

NILL izmeklēšanas un kriminālvajāšanas konsekvence ar draudiem un riska profilu, kā arī valsts NILL novēršanas politiku

175. NRA kā galvenos NILL apdraudējumus identificē korupciju un kukuļošanu, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, krāpšanu un kontrabandu. Novērtētāji saņēma informāciju, ka par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem tiek veikts salīdzinoši liels skaits NILL lietu izmeklēšanu, ievērojami mazāks skaits ir kriminālvajāšanas gadījumu (īpaši krāpšanas un kontrabandas gadījumos), savukārt notiesājošo spriedumu skaits ir vēl mazāks (īpaši par nodokļu pārkāpumiem, korupciju un kukuļošanu). Saskaņā ar statistikas datiem, kas iedalīti pēc predikatīvajiem nodarījumiem attiecībā uz izskatītajām NILL lietām, notiesājoši spriedumi galvenokārt panākti tādās NILL lietās, kurās predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ir krāpšana, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un naudas piesavināšanās. Salīdzinot notiesājošo spriedumu skaitu par šiem predikatīvajiem nodarījumiem

⁷⁷ OECD, 2. kārtas ziņojums par Pretkukuļošanas konvencijas ieviešanu Latvijā, 2015. gada oktobris, 121.–125. punkts

⁷⁸ Latvija: turpmākais darbs pēc 2. kārtas ziņojuma un rekomendācijām, publicēts 2017. gada 7. decembrī [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/WGB\(2017\)74/FINAL&docLanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/WGB(2017)74/FINAL&docLanguage=en)

(skat. turpmāk) un notiesājošo spriedumu skaitu par NILL, redzams ne vien tas, ka tikai dažas lietas novedušas pie notiesājošiem spriedumiem NILL lietās, bet arī tas, ka Latvijas varas iestāžu uzmanības centrā joprojām galvenokārt ir predikatīvie nodarījumi. Starp predikatīvajiem nodarījumiem dominē noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar nelegālām narkotikām, bet izmeklēts tiek tikai neliels skaits lietu, kurās figurē lieli apjomi.

176. Latvija ir reģionāls finanšu centrs, un lielākā daļa no tās komercbankām koncentrējas uz ārvalstu klientu apkalpošanu, galvenokārt no NVS valstīm. NVS valstu neaizsargātība pret ekonomiskajiem noziegumiem, jo īpaši pret korupciju, joprojām ir Latvijas galvenais NILL risks. Saskaņā ar NRA norādīto informāciju liela daļa legalizēto naudas līdzekļu tiek iegūti ārvalstīs, kamēr vietēja NILL galvenokārt ietver pašu līdzekļu legalizāciju.

177. Klātienēs vizītes laikā prokurori kā dominējošo iekšzemes predikatīvo noziedzīgo nodarījumu identificēja izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nodokļu krāpšanas noziegumus; bet starp dominējošajiem ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem tika identificēta korupcija, valsts līdzekļu piesavināšanās un krāpšana kibertelpā. Tādu lietu izmeklēšana, kurās predikatīvi noziedzīgi nodarījumi ir veikti ārvalstīs, parasti tiek uzsākta, pamatojoties uz KD ziņojumiem, savukārt tādu lietu izmeklēšana, kurās ir konstatēti Latvijā veikti predikatīvi noziedzīgi nodarījumi, galvenokārt ir TAI izlūkošanas un operatīvās darbības rezultāts. Kopumā NILL kriminālvajāšanu skaits nešķiet pilnībā samērojams ar valstī konstatētajiem NILL riskiem.

178. Iepriekšminētos galvenos riskus NILL jomā ilustrē nesen notikušie augsta līmeņa starptautiskie skandāli. To ietvaros plašsaziņas līdzekļi ziņoja par pastāvošām aizdomām, ka Latvijas FI ir apzināti iesaistījušās un pat veicinājušas NILL savu klientu vidū, izmantojot sarežģītas starptautiskas pārvedumu shēmas, kas balstās uz čaulas veidojumu izmantošanu. Šķiet, ka institūcijas nesen veikušas pārvērtēšanu, lai pievērstos tādu lietu izmeklēšanai, kas labāk atbilst valsts riska profilam. VP zināmā mērā ir izmeklējusi vai joprojām veic izmeklēšanu lietās saistībā ar liela mēroga NILL shēmām, ko īsteno organizētas grupas. Tomēr to FI kriminālatbildība, kas, iespējams, iesaistītas šajās NILL shēmās, nav pietiekami ņemta vērā attiecībā uz notiesājošiem spriedumiem NILL jomā. Lai gan dati par šo konkrēto izmeklēšanas veidu nav pieejami, turpmāk norādītas atsevišķas lietas, par kurām institūcijas iesniegušas ziņojumus:

“Versobank” lieta

179. 2016. gadā VP uzsāka kriminālprocesu pret organizētu grupu, kas bez licences bija atvērusi Igaunijas bankas “Versobank” biroju, kurā desmit darbinieki potenciāli pārskaitīja naudu fiktīvos nolūkos, izmantojot Latvijā, NVS valstī un ārzonu jurisdikcijās reģistrētu čaulas uzņēmumu bankas kontus. Tika lēsts, ka naudas izcelsme ir šī NVS valsts un tie ir noziedzīgi iegūti līdzekļi. Tā kā tas nebija reģistrēts, institūcijas šo biroju nekontrolēja, un tas tika turēts aizdomās par iespējamu NILL pakalpojumu sniegšanu tā klientiem. Gan attiecībā uz fiziskajām personām, gan pašu banku saskaņā ar KL 207. pantu (“uzņēmējdarbība bez reģistrēšanas un bez atļaujas (licences)”) tika pieņemti notiesājoši spriedumi. Institūcijas norādīja, ka pašlaik saskaņā ar KL 195. pantu izmeklēšana saistībā ar NILL tiek veikta attiecībā uz trim (fiziskām) personām.

“Bankas akcionārs” lieta

180. 2013. gadā Latvijas tiesa kādu personu notiesāja par krāpšanu un NILL. Notiesātais bija kādas bankas akcionārs, tās viceprezidents un reģionālās attīstības departamenta vadītājs. Laikposmā no 2003. gada līdz 2006. gadam viņš izmantoja savu dienesta stāvokli, lai izkrāptu un piesavinātos bankas klientu naudu 5,5 miljonu ASV dolāru apmērā. Pēc tam nauda tika pārskaitīta uz citiem bankas kontiem ārvalstīs ar mērķi legalizēt noziedzīgi iegūtos līdzekļus. Daļa no krāpnieciski iegūtajiem līdzekļiem aptuveni 1 miljona eiro apmērā tika legalizēti, bet netika izmantoti, jo tika konfiscēti. Apsūdzētajam piesprieda brīvības atņemšanu uz 4,5 gadiem, konfiscējot īpašumu. Konfiscētie noziedzīgi iegūtie līdzekļi tika atgriezti cietušajiem.

Krājbankas lieta

181. Pie atbildības par NILL, līdzekļu piesavināšanos EUR 90 miljonu vērtībā, pārsniedzot pilnvaras un pārkāpjot grāmatvedības noteikumus, tika sauktas piecas aizdomās turētās personas, tostarp bankas īpašnieks (kādas NVS valsts pilsonis) un bankas vadība. Lieta šobrīd tiek izskatīta krimināltiesā. Tā rezultātā banka kļuva maksātnespējīga. Kas attiecas uz šo maksātnespējas procesu, šobrīd notiek tiesvedība par organizētu noziedzīgu grupējumu, kas bijis iesaistīts maksātnespējas procesā.

“Winergy – Norvik banka” lieta

182. Šī lieta ir saistīta ar valsts līdzfinansējuma izkrāpšanu vēja elektrostaciju būvniecībai, ko veica “Winergy” amatpersonas, kā arī par šķēršļu radīšanu “Winergy” maksātnespējas procesā. Kriminālizmeklēšana turpinās kopš 2013. gada. Ģenerālprokuratūra ir pārņēmusi kriminālprocesu tālākai izmeklēšanai, jo iegūto pierādījumu apjoms nav pietiekams, lai vienu no lielākajiem Norvik bankas akcionāriem atzītu par aizdomās turēto saistībā ar bankas akciju nelikumīgu iegūšanu. Šķiet, ka izmeklēšana ietver arī NILL. Lieta tikmēr ir pārsūtīta krimināltiesām.

“Trasta komercbanka” lietas

183. Institūcijas ziņoja par vairākām ar banku “Trasta komercbanka” saistītām izmeklēšanām (kas tika uzsāktas attiecīgi 2014., 2015. un 2017. gadā). 2014. gadā VP uzsāka izmeklēšanu pret bankas darbiniekiem par NILL lielā apmērā, ko veic organizēta grupa (KL 195. panta 3. daļa), saistībā ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, kas tostarp iegūti ar nodokļu krāpniecības palīdzību kādā NVS valstī. Izmeklēšana joprojām turpinās (sadarbībā ar ES dalībvalstīm un divām NVS valstīm) un attiecas uz trim bankas darbiniekiem, tostarp valdes locekli. 2015. gadā VP saņēma papildu informāciju par bankas darbiniekiem un viņu iespējamo saistību ar NILL. Pamatojoties uz šo informāciju, tika uzsākts kriminālprocess, arestēti divi bankas darbinieki un konfiscēti 7 nekustamā īpašuma objekti (gandrīz 1,8 milj. EUR un 4,3 milj. USD apmērā). Tikmēr banka tika likvidēta, bet 2017. gadā VP uzsāka kriminālprocesu pret vairākām personām (juristiem un maksātnespējas administratoriem, t.sk. galveno likvidatoru) par aptuveni 1 miljarda EUR piesavināšanos no bankas kreditoriem likvidācijas procesā. Naudas legalizācija, iespējams, notika caur čaulas uzņēmumiem gan Latvijā, gan kādā citā ES dalībvalstī⁷⁹.

“Baltic International Bank” lieta

⁷⁹ Institūcijas ziņoja, ka prokuratūra šajā lietā neilgi pēc klātienes vizītes (2017. gada decembrī) izvirzīja apsūdzības pret sešiem cilvēkiem.

184. 2016. gadā VP saņēma informāciju par vairāku “Baltic International Bank” esošo un bijušo darbinieku iesaisti organizētā noziedzīgā grupā. Grupa veikusi NILL darbības vismaz kopš 2012. gada, veicot naudas pārskaitījumus savstarpēji saistītos un sarežģītos darījumos bez jebkādiem ekonomiskiem vai acīmredzamiem tiesiskiem mērķiem. Pamatojoties uz to, tika uzsākts kriminālprocess un tika arestētas vairākas lietās iesaistītās personas. Institūcijas arī ziņoja par izmeklēšanām (sadarbībā ar kolēģiem no Austrijas un Baltkrievijas) saistībā ar kādas NVS valsts budžeta līdzekļu piesavināšanos, izmantojot ārzonu uzņēmuma “Baltic International Bank” bankā uzturētos kontus.

Izskatīto NILL lietu veidi

185. Laikposmā no 2013. līdz 2017. gada pirmajai pusei Latvija panāca 33 notiesājošus spriedumus par NILL attiecībā uz 55 fiziskām personām: 8 notiesājošus spriedumus 2013. gadā; 5 spriedumus 2014. gadā; 12 spriedumus 2015. gadā; 6 spriedumus 2016. gadā un 2 spriedumus 2017. gada pirmajā pusē. 13 lietās tiesa apsūdzētās personas attaisnoja no NILL apsūdzībām, kas veido gandrīz vienu trešdaļu no kopumā 46 lietām, kurās NILL apsūdzības sasniedza lietas izskatīšanu tiesā. 16. tabulā ir sniegts pārskats pār dažāda veida notiesājošiem spriedumiem NILL jomā, ko šajā laikā panākušas Latvijas tiesas.

16. tabula

	Notiesājošo spriedumu skaits NILL lietās (personas)	Notiesājošo spriedumu skaits par pašu līdzekļu legalizāciju (personas)	Notiesājošo spriedumu skaits par trešās personas līdzekļu legalizāciju (personas)	Notiesājošo spriedumu skaits par ārvalstīs izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju (personas)	Notiesājošo spriedumu skaits par fiskāliem predikatīviem nodarījumiem (personas)	Notiesājošo spriedumu skaits par nefiskāliem predikatīviem nodarījumiem (personas)
2013	15	15	0	1	11	4
2014	10	10	0	6	7	3
2015	17	17	0	3	9	8
2016	9	9	0	1	8	1
2017 (pirmā puse)	4	3	1	4	0	4

186. Notiesājošo spriedumu skaits (33) NILL jomā ir pieticīgs, īpaši salīdzinājumā ar kopējo notiesājošo spriedumu skaitu par predikatīviem nodarījumiem. Tas atzīts j arī NRA (43. lpp). Laikposmā no 2011. līdz 2016. gadam Latvijas tiesas ir panākušas šādu notiesājošu spriedumu skaitu par predikatīviem nodarījumiem, kas visvairāk attiecas uz Latviju NILL jomā: krāpšana (1109 notiesājoši spriedumi), kontrabanda (165 notiesājoši spriedumi), noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā (286 notiesājoši spriedumi) un laupīšana/zādzības (13776 notiesājoši spriedumi). Institūcijas norādīja, ka viens no iemesliem, kādēļ notiesājošo spriedumu skaits NILL jomā ir neliels, ir ievērojamais skaits pārrobežu rakstura NILL shēmu un ar to saistītā paļaušanās uz (bieži kavētu vai citādi traucētu) starptautisko sadarbību NILL izmeklēšanā. Tomēr šis aspekts vien neizskaidro ievērojamo atšķirību starp Latvijas tiesās panākto ievērojamo notiesājošo spriedumu skaitu par predikatīviem nodarījumiem un pieticīgo notiesājošo spriedumu skaitu NILL lietās. Lai gan ne visiem

predikatīvajiem nodarījumiem vienmēr piemīt NILL aspekts, šāda atšķirība liecina, ka iepriekš NILL Latvijas tiesu sistēmai nav bijusi prioritāte.

187. 16. tabula parāda, ka Latvija ir panākusi notiesājošus spriedumus gan ārvalstu, gan vietējos predikatīvos nodarījumos. Aptuveni ceturtdaļa no personām, kas notiesātas par NILL laikposmā no 2013. līdz 2017. gada pirmajai pusei notiesātas par NILL saistībā ar ārvalstīs izdarītiem predikatīviem nodarījumiem. Lielākā daļa notiesājošo spriedumu NILL lietās attiecās uz pašu līdzekļu legalizāciju, un pēdējos piecos gados Latvijas tiesas panākušas tikai vienu notiesājošu spriedumu par trešās personas līdzekļu legalizāciju. Šī lieta attiecās uz notiesājošu spriedumu par NILL kopā ar vairāku citu personu notiesāšanu par krāpšanu. Vērtētāji tika informēti, ka 2017. gadā Latvija ir panākusi vienu notiesājošu spriedumu par NILL kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu attiecībā uz (nenorādītu) predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, kas tika izdarīts ārvalstīs, tomēr tas bija iespējams tikai tādēļ, ka notiesātais pilnībā atzina savu vainu un nebija nepieciešams iegūt papildu pierādījumus par pamatā esošo predikatīvo nodarījumu. Šī viena lieta, kuru institūcijas raksturo kā “naudas mūļa” lietu, tomēr nav pierādījums tam, ka Latvijā būtu iespējams panākt notiesāšanu par NILL kā par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, ja apsūdzētais savu vainu neatzītu.

188. Latvijas tiesību akti nepieprasa, lai persona tiktu notiesāta par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, ja NILL tiesas procesa laikā tiek pierādīts, ka īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā. Tomēr praksē ir jūtams, ka kriminālvajāšana ir atkarīga no pamatā esošā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma identificēšanas, neskatoties uz to, ka NILL pārkāpumi seko “visu noziegumu” (*all crimes*) pieejai. Tā kā vēl nesen apsūdzības uzturētājam bija jāpierāda, ka apsūdzētā persona ir informēta par legalizēto noziedzīgi iegūto līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, tā lielā mērā balstījās uz (vienlaicīgu) notiesāšanu par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, kas ir visvienkāršākais veids, kā šo kritēriju izpildīt. TAI vidū pastāv neskaidrība par to, kādi pierādījumi ir pietiekami, lai pierādītu, ka persona ir bijusi informēta par legalizēto līdzekļu noziedzīgo izcelsmi. Novērtētāji tika informēti, ka praksē tikai dažos gadījumos kriminālvajāšanas vai tiesas ir pieprasījušas norādīt konkrētus apstākļus (piemēram, vietu un laiku) attiecībā uz konkrētu ārvalstīs izdarītu predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, lai turpinātu NILL lietu. Šo neskaidrību apliecina fakts, ka tikai dažas izmeklētās NILL lietas pēc tam tika nodotas kriminālvajāšanā un izskatīšanai tiesā. Tas arī izskaidro to, ka praksē nav atrodami sistemātiski notiesājoši spriedumi par autonomām NILL lietām, jo prokuroriem ir tendence izmeklēt NILL, koncentrējoties uz predikatīvo nodarījumu.

189. Vērtētāji tika informēti par 2017. gada augusta likumdošanas izmaiņām NILLTFN likuma 5. panta NILL definīcijā, ko tiesas izmanto, lai papildītu NILLTF pārkāpuma “vispārējo normu”, kas noteikta KL 195. pantā, kurā nav sniegta NILL definīcija, ar saturu. Šī izmaiņa, ko ļoti atbalstījušas TAI, ievieš zemākas prasības attiecībā uz subjektīvo elementu pierādīšanu (aizstājot prasību “zinot”, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti ar “apzinoties””, tādējādi potenciāli nosakot kriminālatbildību arī par “apzinātu neuzmanību” (“*willful blindness*”)). Novērtētāji atzīst, ka šīs izmaiņas zināmā mērā var atbrīvot apsūdzības uzturētāju no pienākuma pierādīt, ka apsūdzētais neapšaubāmi ir zinājis par legalizēto līdzekļu nelikumīgo izcelsmi. Tomēr nav pilnīgi skaidrs, ka šādas izmaiņas nozīmētu atkāpšanos no paļaušanās uz predikatīvā nodarījuma esamību NILL lietu kriminālvajāšanas un notiesāšanas kontekstā, un ka tiesas būtu gatavas notiesāt apsūdzētos par NILL arī gadījumos, kad predikatīvais noziedzīgais nodarījums nav precīzi noteikts. Daži tiesneši klātienēs vizītes laikā pauda viedokli, ka šīs izmaiņas tiesību aktos ir būtisks grozījums, kas ļautu panākt notiesāšanu par NILL, pamatojoties uz netiešiem pierādījumiem, savukārt citi tiesneši bija skeptiski noskaņoti par tā sagaidāmo ietekmi. Daudz kas ir atkarīgs no tā, kā tiesu sistēmas dalībnieki interpretēs šo jauno tiesību aktu, piemēram, vai pietiks ar (rupju) nolaidību vai tišu neuzmanību attiecībā uz legalizētu

īpašuma izcelsmi, lai panāktu notiesājošu spriedumu NILL jomā. Kas attiecas uz šo ziņojumu, šī tiesību aktu maiņa jebkurā gadījumā ir bijusi pārāk nesena, lai praksē varētu novērot taustāmus⁸⁰ rezultātus.

Sankciju efektivitāte, samērīgums un preventīvais raksturs

190. KL paredzētas sankcijas, kas potenciāli ir samērīgas un preventīvas: pamata pārkāpums NILL jomā ir sodāms uz laiku, kas nepārsniedz trīs gadus, ar iespēju piemērot pastiprinātas sankcijas (par NILL, ja to izdarījusi personu grupa, – ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem; par NILL lielā apmērā, t.i., par summām, kas pārsniedz EUR 19 000, vai ja to izdarījusi organizēta grupa, – ar brīvības atņemšanu no trim līdz divpadsmit gadiem). Krimināllikumā paredzēta arī likumīgi iegūta īpašuma konfiskācija, naudas sodi vai citi soda veidi (piemēram, īslaicīga brīvības atņemšana, piespiedu darbs). 17. tabulā ir sniegta informācija par sankcijām, kas piemērotas attiecībā uz NILL laikposmā no 2013. gada līdz 2016. gadam.

17. tabula – ar galīgajiem spriedumiem piemērotie sodi (apkopojot KL 195. pantā minētos noziedzīgos nodarījumus)

	2013	2014	2015	2016
Spēkā esošo notiesājošo spriedumu kopējais skaits attiecībā uz NILL	8	5	12	6
Par NILL notiesāto personu skaits	15	10	17	9
Pamatsodi – brīvības atņemšana				
Nosacīto sodu skaits	12	10	12	6
Brīvības atņemšana uz laiku līdz 1 gadam	0	0	1	0
Brīvības atņemšana uz laiku no 1 līdz 3 gadiem	0	1	2	0
Brīvības atņemšana uz laiku no 3 līdz 5 gadiem	4	0	1	0
Brīvības atņemšana uz laiku no 5 līdz 10 gadiem	0	0	0	0
Brīvības atņemšana uz laiku no 10 līdz 20 gadiem	1	0	0	0
Citi pamatsodi				
Soda nauda	0	2	2	3
Vidējais soda apmērs (EUR)	nav	5600	2400	9328
Piespiedu darbs	0	1	0	0
Papildu sodi				
Īpašuma konfiskācija	3	0	1	2
Polijas kontrole	2	0	3	0
Tiesību ierobežošana	1	0	4	5
Tiesību veikt komercdarbību atņemšana	1	0	4	5

191. Tā kā kriminālvajāšana par NILL gandrīz vienmēr tiek uzsākta tikai un vienīgi kopā ar kriminālvajāšanu par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, bet notiesājošs spriedums par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu un NILL noved pie apvienota soda par attiecīgajiem nodarījumiem, ir samērā grūti novērtēt sankcijas, kas tiek piemērotas tikai par NILL. Gadījumos, kad tika panākts notiesājošs spriedums, fiziskajām personām piemērotās sankcijas nešķiet pietiekami preventīvas vai proporcionālas pastrādātajam noziedzīgajam nodarījumam. Šim viedoklim plaši piekrita attiecīgo klātienē satikto iestāžu pārstāvji. Laikposmā no 2013. gada līdz 2017. gada pirmajai pusei pasludināti 33 notiesājoši spriedumi par NILL kopumā 55 personām. Tikai vienā gadījumā tiesas piesprieda sodu KL paredzētajā augstākajā kategorijā, lai gan noteiktā sodu amplitūda pieļauj brīvības atņemšanu līdz divpadsmit gadiem (un vairāk, ja piesprieš sodi ir apvienoti ar sodiem par citiem noziedzīgiem nodarījumiem). Vidējais sods, ko tiesa piemēroja fiziskām personām astoņās lietās laikposmā no 2014. gada līdz 2016. gadam, svārstījās no 2400 EUR līdz 9328 EUR, un atsevišķos gadījumos

⁸⁰ Šajā ziņā princips *nullum crimen sine lege* liedz institūcijām izmantot NILLTFN likuma 5. panta grozīto NILLTFN definīciju ar atpakaļejošu spēku attiecībā uz izmeklēšanām, kas uzsāktas pirms 2017. gada augusta, kad grozījumi stājās spēkā.

piemērotais naudas sods bija no 1600 EUR līdz 21 300 EUR. Lai gan novērtētājiem netika sniegti statistikas dati par sodiem, kas tika piemēroti salīdzināmiem predikatīviem nodarījumiem, šie par NILL piemērotie naudas sodi nešķiet ļoti preventīvi. Neraugoties uz iespēju kā sodu piemērot ierobežojumu veikt komercdarbību (ko tiesas izskatāmajā laikposmā izmantoja 10 lietās), daži TAI pārstāvji ziņoja par atsevišķiem gadījumiem, kad notiesātās personas, kas bija ļaunprātīgi izmantojušas juridisko profesiju NILL nolūkos, jau pēc īsa laika posma bija spējušas atsākt darboties savā profesijā.

192. KL paredz iespēju vainīgo notiesāt nosacīti, ja soda ilgums nepārsniedz piecus gadus (KL 55. pants), bet tiesām ir jāņem vērā nodarījuma raksturs un radītais kaitējums, vainīgā personība un iespējamība, ka vainīgais varētu izdarīt citus likumpārkāpumus. Ņemot vērā to, ka notiesājošie spriedumi NILL jomā parasti iekļaujas zemākajā iespējamo sankciju skalā, parasti par tiem varēja piemērot nosacītu sodu. Lielākajā daļā lietu, kurās tiesa pasludinājusi brīvības atņemšanas soda izpildi, tika piemērots nosacīts sods. Tas attiecās uz 45 no 55 notiesātajām fiziskajām personām jeb 82%. Lai gan vērtētājiem nav zināms, vai nosacītu sodu izmantošana NILL lietās un salīdzināmās (finanšu) noziegumu lietās ir līdzīga, tie pauda bažas, ka šis augstais nosacīto sodu īpatsvars negatīvi ietekmē sankciju efektivitāti. NRA arī apraksta scenārijus, kuros tiesas varētu izmantot KL 49. pantā noteikto izņēmuma iespēju piemērot mazāk stingras sankcijas, nekā paredz likums, bet prokurori nav izveidojuši sistemātisku praksi pārsūdzēt notiesājošus spriedumus, ja sankcijas šķiet pārāk pielaidīgas.

193. Saskaņā ar varas institūciju norādīto nosacīts sods par NILL nereti tiek piemērots, jo tiesas ņem vērā kriminālprocesa ilgumu kā mīkstinošus apstākļus.

194. Novērtētāji norāda, ka galvenā nozīmīgā problēma šķietami ir NILL lietu izmeklēšanas ilgums, proti, institūcijas norāda, ka predikatīvu noziedzīgu nodarījumu un NILL lietu izmeklēšana parasti ilgst 2–3 gadus, kriminālvajāšanas posms aizņem vēl 6 mēnešus, bet tiesas process ilgst 2–3 gadus. Nezinot, vai pirmstiesas izmeklēšana par salīdzināmiem predikatīviem nodarījumiem arī noved pie nosacīta soda piemērošanas to ilguma dēļ, novērtētāji pauda pārliecību, ka NILL izmeklēšana varētu tikt paātrināta, ja tai tiktu piešķirta pietiekama prioritāte. Jebkurā gadījumā, pat tad, ja tiesvedības ilgumu parasti uzskatītu par vainu mīkstinošu apstākli lielākajā daļā NILL lietu, kurās pasludināts notiesājošs spriedums, šis faktors nešķiet pietiekami būtisks, lai tā rezultātā lielāko daļu brīvības atņemšanas sodu izpildītu nosacīti. Vērtētāji šajā sakarā norāda, ka juridiskais pamats soda mīkstināšanai (KL 49. pants) nepadara nosacīta sprieduma pasludināšanu par tiesneša pienākumu. Tā vietā tiesas varētu arī pienācīgi ņemt vērā ilguma faktoru, piespriežot samazinātus sodus, bet nenotiesājot nosacīti, kas ievērojami palielinātu šādu sankciju preventīvo ietekmi.

195. Klātienēs vizītes laikā prokurori novērtētājiem norādīja, ka, viņuprāt, sankcijas nav pietiekami stingras, un atzina, ka dažreiz tās nav pietiekami aktīvas, lai panāktu apsūdzētās personas notiesāšanu un apcietināšanu. 2016. gadā Ģenerālprokuratūra sniedza norādījumus prokuroriem, aicinot tos pārsūdzēt pirmās instances tiesā piemērotās sankcijas un pieprasīt stingrākus sodus. Tomēr nerodas skaidra pārliecība, ka šādas norādes praksē ir liktas lietā, lai prokurori izveidotu sistemātisku politiku pārsūdzēt tiesu pasludinātos pārlieku mērenos spriedumus NILL lietās.

196. KL ir paredzēti dažādi represīva rakstura piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, ko var piemērot pret juridiskām personām, kuriem seko ieraksts Sodu reģistrā. Tie ietver likvidāciju, tiesību ierobežošanu, mantas konfiskāciju un naudas sodus. Turpmākajā tabulā ir norādīts lietu skaits un piespiedu ietekmēšanas līdzekļu veidi, kas no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada septembrim Latvijā piemēroti juridiskām personām NILL jomā.

18. tabula

Gads	Juridisko personu skaits, attiecībā uz kurām piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis					
	Likvidācija	Tiesību ierobežošana	Konfiskācija	Soda nauda		Kopējais skaits
	Nr.	Nr.	Nr.	Nr.	Summa EUR (vidēji)	
2015	2	0	1	4	55 440	7
2016	4	0	0	5	304 889	9
2017 (līdz septembrim)	3	0	0	5	29 060	8

197. Visbiežāk piemērotie pasākumi ir naudas sodi vai juridisko personu likvidācija. Juridiskās personas tiek sauktas pie atbildības par visiem iespējamiem nodarījumiem, kas paredzēti attiecīgajā KL normā (KL 70¹. pants), tas ir, par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti juridiskas personas interesēs vai labā, kā arī nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā. Tā kā piemērotie naudas sodi laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam ievērojami atšķiras (vidēji no 30 000 līdz 300 000 EUR), ir grūti izdarīt secinājumus par to preventīvo raksturu.

Alternatīvie pasākumi

198. Gadījumos, kad tiek veikta izmeklēšana NILL jomā, tomēr attaisnojošu iemeslu dēļ nav iespējams piemērot notiesājošu spriedumu NILL jomā, Latvijā tiek piemēroti vairāki citi (krimināltiesiski) pasākumi. Latvija ir panākusi ievērojamu skaitu notiesājošu spriedumu par “Noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanos, glabāšanu un realizēšanu” saskaņā ar KL 314. pantu⁸¹. Institūcijas iesniedza specifiskus piemērus, kur likumpārkāpēji bija pārdevuši zagtas preces (piemēram, automašīnas vai benzīnu). Institūcijas arī bieži veic konfiskāciju, kas nav balstīta uz notiesājošu spriedumu (sīkāk skat. IO.8), lai gan novērtētāji neuzskata, ka šāda rīcība pati par sevi būtu pamatots iemesls, lai šajos gadījumos nepiemērotu notiesājošus spriedumus NILL jomā. Turklāt institūcijas ir informējušas ekspertus par dažiem veiksmīgiem gan Latvijas, gan ārvalstu pilsoņu izdošanas gadījumiem ar mērķi mītnes valstī nodrošināt NILL lietu iztiesāšanas procesu. Personas tikušas izdotas, piemēram, Vācijai, lai veiktu tiesvedību par NILL, kurās predikatīvais noziedzīgais nodarījums ir krāpšana (jo īpaši “pikšķerēšana”, t. i., sensitīvas informācijas krāpnieciska iegūšana), kā arī, pamatojoties uz Eiropas apcietinājuma lēmumiem, ko izdevušas citas ES dalībvalstis. Pārējos gadījumos (skatīt 2. piemēru IO.8) Latvija atcēla NILL izmeklēšanu pēc to trešo valstu pieprasījumu saņemšanas, kuras pārņēma kriminālizmeklēšanu.

Secinājumi

199. Latvijā ir stabils normatīvais regulējums un noteikts institucionālais ietvars, kas spēj veikt NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu. Piecu gadu laikā pirms klātienēs vizītes valsts ir sasniegusi konkrētu notiesājošu spriedumu skaitu NILL lietās, tomēr šķiet, ka šie sasniegumi ir pieticīgi salīdzinājumā ar lielo notiesājošu spriedumu skaitu par predikatīvajiem nodarījumiem šajā pašā

⁸¹ Jāņem vērā, ka 2017. gada jūnijā tika grozīts KL 314. pants, izsakot to kā “Noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās, glabāšana un realizēšana”. Lai izvairītos no tā, ka šis nesen formulētais noziedzīgais nodarījums pārklājas ar KL 195. pantā definēto NILL noziedzīgo nodarījumu (kā tas arī definēts NILLTFN likuma 5. pantā), likumdevējs nolēma, ka KL 314 pants būtu jāpiemēro tikai mazāk nozīmīgām lietām (t. i., nepārsniedzot aptuveni 3800 EUR robežvērtību) un tādējādi maksimālais sods par to būtu brīvības atņemšana uz vienu gadu.

periodā. Vēl nesen valsts tiesu sistēma šķietami neuzskatīja NILL par prioritāti un nevērtēja NILL atbilstoši Latvijas riska profilam kā reģionālam finanšu centram. Šķiet, ka šī joma nesen zināmā mērā ir mainījusies, notiekot vairākām liela apjoma NILL izmeklēšanām saistībā ar banku darbiniekiem, kuri ir aktīvi veicinājuši noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Lai gan šķiet, ka institūcijas ir sākušas uztvert Latvijas riska profilam atbilstošu NILL izmeklēšanu nopietnāk, neliels skaits NILL izmeklēšanu pret juridiskām personām liecina, ka šajā jomā joprojām ir nepieciešami ievērojami uzlabojumi. Ir pieņemti notiesājoši spriedumi NILL lietās gan par iekšzemes, gan ārvalstu predikatīviem noziegumiem. Latvija ir arī uzrādījusi vienu notiesājošu spriedumu par trešās personas līdzekļu legalizāciju un vienu spriedumu par NILL kā atsevišķu nodarījumu, tomēr tas pēdējā gadījumā bija iespējams tikai tādēļ, ka apsūdzētā persona pilnībā atzina savu vainu. Citādi prokurori joprojām paļaujas uz predikatīva nodarījuma pastāvēšanu, lai izpildītu priekšnoteikumus pierādījumiem, ka apsūdzētajai personai ir bijušas zināšanas par legalizētā īpašuma nelikumīgo izcelsmi. Tiesību akti, kas ieviesti, lai īstenotu izmaiņas šajā jomā, veikti pārāk nesen, lai sniegtu taustāmus rezultātus.

200. Tikai neliela daļa NILL lietu izmeklēšanu noved pie notiesājoša sprieduma pasludināšanas, un, ja tā notiek, lielākā daļa brīvības atņemšanas sodu tiek piemēroti nosacīti. Sankcijas fiziskām personām nešķiet ne atturošas, ne samērīgas, jo bieži tiek piemērota iespēja notiesāt nosacīti, ja noteiktais sods ir brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem. Latvija ir demonstrējusi spēju piemērot KL paredzētos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus pret juridiskām personām. Valstī arī tiek piemēroti vairāki alternatīvi krimināltiesību pasākumi, saistībā ar kuriem notiesājošs spriedums par NILL nav iespējams attaisnojams iemeslu dēļ. Kopumā novērtēšanas grupa uzskata, ka Latvija zināmā mērā uzrāda efektīvas un saskaņotas NILL izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un notiesāšanas sistēmas iezīmes. Tomēr, kā norādīts ziņojumā, ir nepieciešams veikt ievērojamus uzlabojumus. **Latvijā ir vidējs IO.7 efektivitātes līmenis.**

8. efektivitātes rādītājs (IO.8) (konfiskācija)

201. Kopumā Latvijā ir plaša un stabila tiesiskā sistēma noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijai. Latvijā ir ieviesta divu līmeņu konfiskācijas sistēma, kas ietver konfiskāciju ar un bez notiesājoša sprieduma. Abus konfiskācijas režīmus principā piemēro fiziskām un juridiskām personām. KL 42. pants paredz īpašuma konfiskāciju kā sodu, kas tiek piemērots ar notiesājošu spriedumu (kas attiecas tikai uz likumīgi iegūtu īpašumu), ja konkrētais noziedzīgais nodarījums to skaidri paredz (kā KL paredzēts attiecībā uz NILL un TF nodarījumiem). Citi noteikumi (KPL 355.–369. pants) attiecas uz obligātu noziedzīgi iegūta īpašuma konfiskāciju. Attiecībā uz pēdējo, 2017. gada jūnija grozījumi KL (KL 70.¹¹ pants) noteikuši pierādīšanas pienākuma pārņemšanu attiecībā uz noziedzīgi iegūtu īpašumu: ja konkrēta īpašuma vērtība ir nesamērīga ar personas ienākumiem un tam nevar sniegt likumīgu pamatojumu, tad šo īpašumu var uzskatīt par noziedzīgi iegūtu (un tādējādi konfiscējamu), ja persona izdarījusi ekonomisku noziegumu, ir organizētas grupas dalībnieks vai ir saistīta ar terorismu. Pirms tika ieviestas izmaiņas tiesību aktos (lielākajā daļā) ekonomisko noziegumu lietās, izņemot likumā noteiktos gadījumus (piemēram, ONG u.c.), Latvijas varas institūcijām bija jāpierāda, ka konkrētais īpašums ir iegūts noziedzīgi. Iepriekšējie tiesību akti negatīvi ietekmēja īpašuma konfiskāciju NILL lietās, kas nebija veiktas organizētā grupā, jo prokuroriem bija jāpierāda attiecīgā īpašuma noziedzīgā izcelsme.

202. Latvijas tiesību akti paredz iespēju veikt konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Šī ir procedūra, kuru var nodalīt no kriminālprocesa, ja krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā nav iespējama vai tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus (KPL 626. pants), bet pierādījumu

kopums dod pamatu uzskatīt, ka īpašums, kurš izņemts vai kam uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūts. Šajā gadījumā pietiek pierādīt, ka pastāv pamatots iemesls uzskatīt, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgi vai ir saistīts ar noziedzīgu nodarījumu. Latvijas Republikas Satversmes tiesa ir apstiprinājusi šī KPL noteikuma atbilstību konstitūcijai attiecībā uz konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma.⁸² Institūcijas klātienēs vizītes laikā izteica viedokli, ka konfiskācijai, kas nav balstīta uz notiesājošu spriedumu, ir būtiska preventīva ietekme, jo tas skaidri parāda, ka “noziedzīga rīcība neatmaksājas”. Ja īpašums tiek identificēts, lielākajā daļā gadījumu tiek pieņemts lēmums uzsākt atsevišķu konfiskācijas procedūru bez notiesājoša sprieduma.

203. Tā kā Latvijā kriminālprocesa ilgums, tostarp pirmstiesas posmā, parasti ilgst vairākus gadus un saskaņā ar KPL 389. pantu personu tiesību ierobežošanas termiņi par sevišķi smagiem noziegumiem ir iespējami uz maksimālo laika periodu jeb līdz 31 mēnesim, konfiskācija bez notiesājoša sprieduma ļauj valsts institūcijām savlaicīgi atrisināt mantiskos jautājumus un tos konfiscēt vai atdot īpašniekam vai likumīgajam valdītājam. Konfiskācijai bez notiesājoša sprieduma ir piešķirta augsta prioritāte, ko atzīst visas TAI. Zināmā mērā šī procedūra tiek uztverta kā kriminālprocesam alternatīvs pasākums, kas var palīdzēt pārvarēt standarta procedūras radītās grūtības, kuras ietvaros jāpierāda (ārvalstu) predikatīva noziedzīga nodarījuma esamība un aizstāvējamā zināšanas par to.

204. Līdzās TAI iesaldēšanas un konfiskācijas pilnvarām KD ir tiesības izdot saistošus rīkojumus par līdzekļu iesaldēšanu, ja ir pamatotas aizdomas, ka tiek izdarīts vai jau ir izdarīts noziedzīgs nodarījums, tostarp NILL un TF. Praksē KD šīs pilnvaras izmanto aktīvi un regulāri. Tā kā tā rīkojumiem par līdzekļu iesaldēšanu ir noteikts termiņš (45 dienas), KD regulāri informē TAI par nepieciešamību uzsākt kriminālprocesu un piemērot iesaldēšanas pasākumus, pamatojoties uz KPL (nepieciešams izmeklēšanas tiesneša lēmums).

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un līdzvērtīgas vērtības īpašuma konfiskācija kā politikas mērķis

205. Latvijā nepastāv valsts mērogā saskaņota konfiskācijas politika⁸³. Institūcijas parasti uzskata piemērojamos KPL noteikumus par galvenajiem aizturēšanas un konfiskācijas principiem. VP ir sagatavojusi (iekšējās) administratīvās pārvaldības darba dokumentu, vēršot uzmanību uz finanšu izlūkošanas informācijas vākšanu un mudinot izmeklētājus meklēt aktīvus, ja izmeklējamais noziegums ir saistīts ar īpašumu. Institūcijas uzskata, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija ir vērtīgs un sasniedzams mērķis, kā arī viena no galvenajām prioritātēm cīņā pret ekonomisko un organizēto noziedzību. Tas ir uzsvērts IeM vēstulēs, kuru kopijas 2017. gada jūnijā tika izsniegtas novērtētājiem, VP priekšniekiem un VP reģionālo pārvalžu vadītājiem, uzsverot to, cik svarīgi ir operatīvajā darbībā un kriminālprocesā veikt pasākumus, lai atrastu ar noziedzīgo nodarījumu saistīto īpašumu. Citā kontekstā Latvija ir saņēmusi kritiku par nepamatoti augstas prioritātes piešķiršanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu aizturēšanai un konfiskācijai, nevis NILL kā noziedzīga

⁸² Tomēr jāņem vērā, ka saskaņā ar kriminālprocesaālajām tiesībām (KPL 629. panta 5. punkts) persona, kuru skar konfiskācijas lēmums par aktīvu arestēšanu/iesaldēšanu bez notiesājoša sprieduma, nevar tiesā apstrīdēt lēmumu (ko pieņēmis procesa virzītājs) tai nepiešķirt pieeju lietas materiāliem. Latvijas Konstitucionālā tiesa nesen atzina, ka šī norma nav savienojama ar Latvijas Republikas Satversmē noteiktajām pamattiesībām. 2018. gada februārī Latvijas parlaments KPL ieviesa tiesības pārsūdzēt lēmumu par piekļuves liegšanu lietas materiāliem, lai izpildītu Satversmes tiesas lēmumu.

⁸³ VP sadarbībā ar Ģenerālprokuratūru 2017. gada rudenī sāka izstrādāt īpašas pamatnostādnes, lai nodrošinātu noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiskāciju pirmstiesas izmeklēšanas laikā. Pamatnostādņu mērķis ir izstrādāt vienotu pieeju, lai nodrošinātu noziedzīgi iegūta īpašuma identifikāciju, arestu un konfiskāciju, veicot pirmstiesas izmeklēšanu, kā paredzēts KL 70.¹¹ pantā.

nodarījuma apkarošanai⁸⁴. Lielākā daļa pagaidu pasākumu attiecas uz finanšu aktīviem, un tos uzsāk pamatojoties uz KD ziņojumiem.

206. Latvijā ir stabila tiesiskā aktīvu pārvaldības sistēma (t.i., KPL vispārējie noteikumi un MK noteikumi Nr. 1025), bet trūkst kvalificēta personāla, kas būtu apmācīts par sarežģītiem aktīviem (piemēram, uzņēmumu akcijām). Valsts ir spējusi noteikt pagaidu pasākumus diezgan neparastos gadījumos un nodrošināt praktiskus pasākumus individuālos gadījumos, piemēram, privātā patversmē izmitinātu suņu konfiskāciju. Šķiet, ka TAI noziedzīgi iegūtu īpašumu meklē un prokurori pieņem attiecīgus lēmumus, katru gadījumu izskatot atsevišķi, bet paralēlas finanšu izmeklēšanas parasti netiek veiktas.

207. VP (kas izmeklē 95% no visiem noziedzīgajiem nodarījumiem) ir ieviesta iekšējā līdzekļu atgūšanas programma. 2016. gada beigās VP I kā atsevišķa vienība tika izveidots Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves dienests (Asset recovery office jeb ARO). ARO, kuras pamatfunkcija ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu meklēšana, identificēšana un atgūšana, pašlaik strādā 5 darbinieki, bet nākotnē ir paredzēts izveidot vairāk vakanču. Paredzēts, ka ARO aktīvāk iesaistīsies kriminālizmeklēšanas procesos (ņemot vērā turpmākos grozījumus KPL). ARO pārstāvji apgalvo, ka viņu darbs ir ļoti efektīvs, pateicoties augsti attīstītām datu bāzēm.

208. Līdz klātienēs vizītei ARO jau bija sniedzis atbalstu un palīdzību 73 lietās (22 iekšzemes un 51 starptautiska līmeņa lietās). Nelielais valsts līmeņa lietu skaits var liecināt par to, ka izmeklētāji vai nu joprojām noziedzīgi iegūto īpašumu meklē paši, vai arī nepietiekami koncentrējas uz līdzekļu atgūšanu. Ar ARO palīdzību īpašumu var identificēt ātrāk un efektīvāk. VID FPP izmanto ARO palīdzību, meklējot īpašumu ārvalstīs. ARO cenšas identificēt visa veida ieņēmumus, tostarp bankas kontus, nekustamo īpašumu, juridiskās personas, transportlīdzekļus, kuģus, lidaparātus, nodokļu maksājumus utt. Finanšu izmeklēšanā regulāri tiek iekļauti aizdomās turamo personu radinieki. Tomēr aptuveni 90% aktīvu atrodas bankās atbilstoši Latvijas stāvoklim kā finanšu plūsmas tranzīta valstij, kas savukārt pieprasa ātru rīcību. Finanšu izmeklēšanas nolūkos ARO cieši sadarbojas ar KD. Starp tās īpašajām salīdzinošajām priekšrocībām ir spēja īsā laikā veikt sarežģītu analītisku darbu, piekļuve dažādām valsts datubāzēm (mehānisko transportlīdzekļu, zemesgrāmatu, uzņēmumu reģistriem utt.), kā arī tā praksē izmanto visa veida pieejamās speciālās izmeklēšanas metodes.

209. VP uzskata, ka kriminālvajāšana (un ar to saistītie konfiskācijas procesi) tiek uzsākta par tik nelielu skaitu lietu galvenokārt tādēļ, ka pieaugošs skaits ar NILL saistīto lietu ir starptautiska rakstura. ARO izmanto izveidotās saiknes ar Kamdenas līdzekļu atgūšanas starpresoru tīklu (CARIN), tomēr novērtētāju satiktie ARO darbinieki atzina, ka, ņemot vērā, ka ARO nodibināts pavisam nesen, sadarbību joprojām varētu uzlabot. No otras puses, tā ziņoja par ļoti labu sadarbību ar prokuratūru, tomēr prokuratūra puda viedokli, ka ARO primāri sniedz atbalstu policijas izmeklēšanas darbam, tādējādi šajā ziņā sadarbību būtu iespējams uzlabot.

210. VID FPP iesaldē aktīvus aptuveni 80% lietu, par ko tai ziņo KD. Gada laikā tiek pieņemti apmēram 15 lēmumi par finanšu līdzekļu konfiskāciju, kas tiek atzīti par noziedzīgi iegūtiem un ieskaitīti valsts budžetā. Summas pēdējos gados ir svārstījušās no aptuveni 435 000 EUR līdz 1 miljonam EUR. Novērtētāji tika informēti, ka VID trūkst resursu tā funkciju veikšanai (skatīt IO.7).

211. Latvija šobrīd strādā pie tādas sistēmas ieviešana, saskaņā ar kuru konfiscētie noziedzīgi iegūtie līdzekļi tiek noguldīti "konfiskācijas fondā", lai cīņu pret ekonomiskajiem noziegumiem

⁸⁴ OECD, 2. kārtas ziņojums par Pretkukuļošanas konvencijas ieviešanu Latvijā, 2015. gada oktobris, 240. punkts

padarītu efektīvāku. Tādējādi konfiscētos ieņēmumus var izmantot, lai finansētu apmācības, tehniskā aprīkojuma iegādi vai citus pasākumus⁸⁵. Nesen pieņemtais “Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likums”, kas stājās spēkā 2017. gada augustā, papildina Latvijas normatīvo regulējumu, lai izvairītos no situācijām, kurās tiesas piespriež konfiskāciju tādā apmērā, kas pārsniedz vēlāk panāktās faktiskās konfiscētās summas.

Tādu noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija, kas iegūti no ārvalstu un iekšzemes predikatīviem nodarījumiem un kas atrodas ārvalstīs

212. Konfiskācija bez notiesājoša sprieduma ir nesusi vērā ņemamus rezultātus, ļaujot Latvijas institūcijām konfiscēt ievērojamas summas: gandrīz 2 miljonus EUR 2013. gadā, vairāk nekā 16 miljonus EUR 2014. gadā, vairāk nekā 25 miljonus EUR 2015. gadā, gandrīz 60 miljonus EUR 2016. gadā un 36 miljonus EUR 2017. gadā. Pretstatā tam konfiskācijas, kuru pamatā ir NILL notiesājoši spriedumi, tiek panāktas reti, un tendence liecina, ka lietu skaits un konfiskāciju skaits, kuru pamatā ir notiesājoši spriedumi, kopš 2013. gada samazinās (2013. gadā 3 lietas, 2014. gadā 1. lieta, 2015. gadā 2 lietas, 2016. gadā 2 lietas). Kā redzams turpmākajā tabulā, konfiscēto līdzekļu apjoms NILL lietās, veicot konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma (aptuveni 137 miljoni EUR), ievērojami pārsniedz summas, kas iegūtas, veicot konfiskācijas ar notiesājošu spriedumu (aptuveni 4,2 miljoni EUR).

19. tabula – iesaldētā, izņemtā un konfiscētā manta⁸⁶

2013. – 2017. gada 1. pusē								
	Iesaldētā manta		Izņemtā manta		Konfiscētā manta		Atgūtais īpašums pēc notiesāšanas	
	Lietas	Summa (EUR)	Lietas	Summa (EUR)	Lietas	Summa (EUR)	Lietas	Summa (EUR)
NILL – ar notiesājošu spriedumu	NAV	NAV	NAV	NAV	NAV	NAV	28	4 234 038,16
NILL – bez notiesājoša sprieduma	588	186 694 377,21	186	NAV	162	105 409 791,82	NAV	NAV
Pamatā esošie predikatīvie noziedzīgie nodarījumi, kur piemērojams	142	Izvairīšanās no nodokļiem	NAV	NAV	NAV	NAV	18	Izvairīšanās no nodokļiem
NILL kopā	588	186 694 377,21	186	NAV	162	105 409 791,82	28	4 234 038,16
TF – ar notiesājošu spriedumu	NAV	NAV	NAV	NAV	NAV	NAV	0	0
TF – bez notiesājoša sprieduma	2	431,61	0	NAV	0	0	NAV	NAV
TF kopā	0	0	0	NAV	0	0	0	0

213. Latvija arī iesniedza statistiku par 2016. –2017. gadu par konfiskāciju saistībā ar predikatīviem nodarījumiem. Šajā laikā 95 lietu (tostarp lietās, kurās īpašums tika atgriezts cietušajiem) ietvaros konfiscētā summa kopā sasniedz 97 350 EUR. Līdz ar pierādīšanas pienākuma maiņu attiecībā uz

⁸⁵ Attiecīgā normatīvā regulējuma izstrāde tika pabeigta 2017. gada decembrī - neilgi pēc klātienēs vizītes.

⁸⁶ Jāņem vērā, ka tabulā ir aplūkots tikai 2017. gada pirmais pusgads, kuras laikā tika konfiscēti aktīvi 2 miljonu EUR apmērā. Latvijas institūcijas vēlāk sniedza datus, kas liecināja, ka 2017. gada otrajā pusē tika konfiscēti vēl 34,66 miljoni EUR.

noziedzīgi iegūtu īpašumu, kas 2017. gada jūnijā tika ieviesta KL 70.¹¹ pantā un attiecas uz visiem ienākumus radošiem noziedzīgiem nodarījumiem, šie skaitļi liecina, ka konfiskāciju, kas balstīta uz notiesājošu spriedumu, iepriekš traucēja izmantot prasība par īpašuma noziedzīgās izcelsmes pierādīšanu. Salīdzinot ar lielo notiesājošo spriedumu skaitu par predikatīviem nodarījumiem (kā minēts IO.7), iepriekš minētā summa neliecina par to, ka konfiskācija ar notiesājošu spriedumu tikusi piemērota regulāri. Tas, ka regulāri netiek veiktas paralēlas finanšu izmeklēšanas (kā norādīts IO.7), lai jau agrīnā izmeklēšanas posmā varētu uzsākt noziedzīgi iegūtu līdzekļu meklēšanu, var negatīvi ietekmēt konfiskācijas, kas balstīta uz notiesājošu spriedumu, efektivitāti.

214. Priekšnoteikums konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma uzsākšanai ir iepriekšēja īpašuma izņemšana vai aresta uzlikšana īpašumam. Kā jau norādīts IO.6 ietvaros, KD ļoti aktīvi izdod līdzekļu iesaldēšanas rīkojumus, un vairums prokurora lēmumu par līdzekļu iesaldēšanu tiek pieņemti, pamatojoties uz izmeklēšanu, kas uzsākta ar KD informācijas un iesaldēšanas rīkojumu palīdzību. KD nekonscē cita veida īpašumu, piemēram, nekustamo īpašumu. Taču šajos gadījumos KD iesaka VP veikt papildu darbības. Gandrīz visās lietās kriminālprocesī un paralēlas konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma tikušas uzsāktas, pamatojoties uz KD lietu materiāliem (53 no 57 lietām 2016. gadā), tostarp vairākas būtiskas lietas, par kurām novērtētāji tika informēti, pamatojoties uz neoficiālu informāciju. Šajās lietās institūcijām izdevās konfiscēt ievērojamas noziedzīgi iegūtu līdzekļu summas. Tās ir izklāstītas turpmākajos punktos.

215. 1.lieta: VP ziņoja par 2015. gadā Latvijā veiktu konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma attiecībā uz aptuveni 70 miljoniem EUR, kas piederēja kādai augsta līmeņa amatpersonai no kādas NVS valsts, un to, ka šajā valstī reģistrētie uzņēmumi izmanto kontus Latvijas bankā. Konfiskācija tika veikta sadarbībā ar KD, kas sniedza finanšu informāciju, uz kuras pamata tika veikti pasākumi. Neraugoties uz grūtībām starptautiskajā sadarbībā (attiecībā uz ārvalstīs dzīvojošo liecinieku un citu ieinteresēto personu nopratināšanu) un lietas politisko raksturu, tiesa izdeva rīkojumu par konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Tomēr institūcijas informēja novērtētājus, ka konfiscēto līdzekļu koplietošana nebija iespējama no Latvijas neatkarīgu iemeslu dēļ.

216. 2.lieta: 2013. gadā grupa, kas sastāvēja no vairākām personām no Lietuvas, no ASV uzņēmuma Google izkrāpa vairāk nekā 23 miljonus ASV dolāru, izveidojot sabiedrību ar ierobežotu atbildību ar tādu pašu nosaukumu kā kādam populāram Āzijas datortehnikas ražotājam un izmantojot to "pikšķerēšanas" nolūkos. Šīs personas mēģināja legalizēt finanšu aktīvus, izmantojot Latvijas banku sektoru. KD izdeva ziņojumu (un sākotnēji izdeva iesaldēšanas rīkojumu), uz kura pamata institūcijām izdevās atrast, iesaldēt un konfiscēt līdzekļus. Līdzekļi pēc tam tika atgriezti uzņēmumam Google. Galveno organizētās grupas dalībnieku, Lietuvas pilsoni, Lietuva ir izdevusi ASV kriminālvajāšanai. ASV TAI ir iesniegušas lūgumu pārņemt kriminālprocesu, kas sākotnēji tika uzsākts Latvijā. Šķiet, ka Latvijas institūcijas lūgumu apmierināja.

217. 3.lieta: 2015. gadā institūcijas saņēma informāciju par kāda bankas (Trasta Komerbanka) darbinieka slepeno vienošanos ar personām, kas veic noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Kad bankas darbinieks tika arestēts, institūcijas konfiscēja septiņus nekustamo īpašumu objektus 1,8 milj. EUR un 4,3 milj. ASV dolāru vērtībā (skat. IO.7).

218. Kopumā tas, kā Latvija sadala konfiscētos līdzekļus un/vai atgriež tos cietušajiem trešajās valstīs, ir atkarīgs no divpusējiem vai daudzpusējiem līgumiem ar trešajām valstīm. Šajā jomā kompetentā institūcija ir TM. Ja cietušais ir ārvalstu pilsonis, konfiscētos līdzekļus var nosūtīt cietušā valstij repatriācijai. Praksē Latvija, no vienas puses, spēja demonstrēt efektīvu lielu konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu summu repatriāciju (skatīt iepriekš minēto lietu Nr. 2). No otras puses,

varas institūcijas atzina, ka citās augsta līmeņa lietās (skat. lietu Nr. 1) repatriācija vai aktīvu koplietošana praksē nebija iespējama (lai gan dažkārt tas var būt saistīts ar šķēršļiem, kas pārsniedz Latvijas varas iestāžu lēmumu pieņemšanas kompetences robežas). Pamatojoties uz neoficiālu informāciju, novērtētājiem tika sniegti arī piemēri, kuros ievērojamas summas (piemēram, 4,5 miljoni EUR; skat. piemēru IO.7 ietvaros) tika atgrieztas cietušajiem valsts līmenī.

219. Latvija ir arī spējīga konfiscēt nozieguma rīkus un līdzvērtīgas vērtības īpašumu, lai gan netiek nodrošināta atsevišķa statistika, kas ļautu novērtēt konfiskāciju efektivitāti šajā sakarā. Izmeklētāji parasti izņem pilnīgi visu, kas atrodas aizdomās turētās personas rīcībā, ko varētu izmantot kā tiesu medicīniskos pierādījumus. Pēc izmeklēšanas mobilie telefoni un datori tiek atdoti atpakaļ to īpašniekiem. Priekšmeti, ko var izmantot kā pierādījumus, tiek izņemti, un tos pirms tiesas sprieduma pasludināšanas nav atļauts pārdot. Ja tiek izņemti lielāki objekti, rodas problēmas ar uzglabāšanas vietu un uzglabāšanas izmaksām. Latvijas tiesību akti paredz iespēju pirms kriminālprocesa pabeigšanas pārdot izņemto īpašumu vai rīkus, piemēram, ja to vērtība ar laiku pazeminās un valstij rada zaudējumus. Līdz zināmai robežai līdzvērtīgas vērtības konfiscētais īpašums tiek repatriēts vai sadalīts ar citām valstīm.

Nepatiesi deklarēta vai nedeklarēta pārrobežu darījuma rezultātā pārvestas valūtas vai apgrozāmu uzrādītāja instrumentu konfiskācija

220. Latvijai robežojas ar divām ES dalībvalstīm (Igauniju un Lietuvu), kā arī ar Baltkrieviju un Krievijas Federāciju. Valstī šobrīd darbojas divas lielas starptautiskas lidostas (Rīgā un Liepājā) un aptuveni deviņas jūras ostas. Skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārvadāšanai Latvija ir ieviesusi deklarēšanas sistēmu, kas atbilst ES kontroles sistēmai (skatīt R.32 TA pielikumā). Tā kā NRA kontrabanda ir identificēta kā viens no dominējošajiem predikatīvajiem NILL nodarījumiem, klātienē satiktie iestāžu pārstāvji bija informēti par skaidras naudas pārvadātāju radīto iespējamo NILLTF risku. Institūcijas izmanto stratēģiskās analīzes, apmācītus suņus un citus specializētus pasākumus (piemēram, skenerus). Praksē TF riski netika konstatēti. Attiecībā uz NILL varas institūcijām ir aizdomas, ka personas, kas nodarbojas ar noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu, apzināti nenasniedz noteikto skaidras naudas deklarēšanas sliekšni un izmanto “naudas mūļus” bez iepriekšējas sodāmības.

221. VID Muitas pārvalde (VID MP) gadā saņem aptuveni 700 skaidras naudas deklarāciju (ienākošās un izejošās). Līdz klātienē vizītes laikam 2017. gadā tika konstatēti 25 nedeklarēti skaidras naudas darījumi (par kopējo summu 504 000 EUR). 2016. gadā konstatēts 41 nedeklarēts darījums (kopsumma: 1 337 000 EUR); 2015. gadā 8 darījumi (kopsumma: 333 000 EUR); 2014. gadā 19 darījumi (kopsumma: 422 000 EUR) un 2013. gadā 33 darījumi (kopsumma: 817 000 EUR). Ja pārrobežu skaidras naudas/apgrozāmu uzrādītāja instrumentu darījumi par summu, kas pārsniedz 50 minimālās algas (19 000 EUR 2017. gadā), netiek deklarēti vai tiek deklarēti nepatiesi, VID MP uzsāk administratīvo procesu un izņem neregistrēto skaidro naudu/apgrozāmos uzrādītāja instrumentus. Šī skaidrā nauda tad tiek noguldīta īpašā Valsts kases kontā. Pēc tam VID MP nekavējoties nodod lietu VID MPP, kas ir atbildīga par ar muitas sektoru saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Ja pārvadātā summa pārsniedz 10 000 EUR, bet ir mazāka par 19 000 EUR, kriminālprocess tiek uzsākts tikai tad, ja persona nevar pamatoti izskaidrot naudas/apgrozāmo uzrādītāja instrumentu likumīgo izcelsmi.

222. Uz šī pamata pēdējo četru gadu laikā uzsāktas 48 lietas (2014. gadā 3 lietas, 2015. gadā 4 lietas, 2016. gadā 33 lietas, 2017. gadā 8 lietas) un kopumā izņemti 1,8 miljoni EUR. Ļoti lielā mērā valūtas tika atsavinātas (galvenokārt USD un EUR) no ārvalstniekiem, kuri skaidru naudu ievada no NVS

valstīm. VID turpmāk pārbaudīja arī tos nedaudzus Latvijas pilsoņus, kas bija iesaistīti šajās darbībās. Kādā lietā, kas tika uzsākta, pamatojoties uz (vēlāk neapstiprinātām) TF aizdomām sakarā ar ārvalstnieka ieceļošanu no kādas augsta riska trešās valsts, informācija tika nodota DP.

223. Institūcijas uzskata, ka lielākā daļa nelikumīgo skaidras naudas līdzekļu rodas kontrabandas, nodokļu nemaksāšanas un korupcijas rezultātā⁸⁷. Galvenais šķērslis šo līdzekļu konfiskācijai ir nepieciešamība pierādīt, ka izņemtā skaidrā nauda ir iegūta noziedzīgas darbības rezultātā. Tas notiek, neraugoties uz to, vai izmeklēšanas pamatā ir NILL nodarījums (KL 195. pants) vai "izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas" (KL 195.2 pants), jo arī šajā gadījumā ir nepieciešams pierādījums, ka nedeklarētā skaidrā nauda ir iegūta noziedzīgas darbības rezultātā. Nevienā no 48 gadījumiem, kuros konstatēta nepatiesi deklarēta vai nedeklarēta skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārvadāšana pār robežām, netika izdots rīkojums par nelegāli iegūtā īpašuma konfiskāciju, jo izmeklētāji nespēja pierādīt naudas līdzekļu nelegālo izcelsmi.

224. Vērtētāji norāda, ka ar jaunajiem tiesību aktiem (KL 70.¹¹ pants) 2017. gada jūnijā tika ieviests apgrieztā pierādīšanas pienākuma princips atzīt konfiscēto īpašumu par noziedzīgi iegūtu, ja tas ir nesamērīgs ar personas likumīgajiem ienākumiem un personas ienākumi nevar būt šo līdzekļu likumīgais izcelsmes avots. Tomēr šis noteikums arī pieprasa iegūt pilnīgus pierādījumus tam, ka attiecīgā persona ir vai nu izdarījusi noziedzīgu nodarījumu finanšu jomā, ir ONG biedrs/līdzdalībnieks, vai ir saistīta ar terorismu. Līdz ar to uz vietas satikto iestāžu pārstāvi izteica šaubas, vai šis tiesību akts (kas ieviests pārāk nesen, lai sniegtu taustāmus rezultātus) ieviesīs pozitīvas izmaiņas. Novērtētāji mudina institūcijas pārbaudīt jauno tiesību aktu efektivitāti attiecībā uz to paredzēto pierādījumu sliekšni. Turklāt šādos gadījumos būtu sīkāk jāizpēta iespēja pilnībā atgriezties pie konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma. Tā kā konfiskācija, kas nav balstīta uz notiesājošu spriedumu, pieprasa pierādīt tikai to, ka pastāv pamatoti iemesli uzskatīt, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgi vai ir saistīts ar noziedzīgu nodarījumu, šo zemāko pierādījumu sliekšni varētu pārvarēt vismaz dažos gadījumos, kuros pastāv acīmredzama neatbilstība starp nedeklarētās naudas summu un attiecīgās personas likumīgajiem ienākumiem.

225. Lielākajā daļā no iepriekš minētajām 48 lietām varas institūcijām joprojām bija nepieciešams pierādīt, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums, bet institūcijām ir grūti ievērot šo standartu. Konkrēti, ar NILLTF saistīti noziedzīgi nodarījumi netika konstatēti. Vienīgā iespēja pārbaudīt izņemtās ienākošās naudas izcelsmi ir starptautiska sadarbība, ko, pēc varas iestāžu domām, bieži kavē neatbilstošas atbildes no ārvalstu partneriem (galvenokārt NVS valstīm). Tādēļ sākotnēji iesaldētie līdzekļi aptuveni 1,8 miljonu EUR apmērā bija jāatdod to sākotnējiem turētājiem. Līdz ar to tika piemērotas tikai administratīvās sankcijas. Lai gan 2014. gadā maksimālais administratīvo sodu līmenis par nedeklarētu skaidru naudu tika palielināts no EUR 280 līdz 5% no nedeklarētās summas, novērtētāji uzskata, ka šis maksimālais apjoms joprojām nav pietiekami preventīvs. Tādas tehniskas nepilnības, kā fakts, ka Latvija, esot ES dalībvalstu sastāvā, neveic skaidras naudas pārbaudes uz valsts robežām ar citām dalībvalstīm arī negatīvi ietekmē NILL novēršanas robežkontroles sistēmas efektivitāti.

⁸⁷ Institūcijas baidās no tā, ka starp noziedzniekiem un muitas ierēdņiem varētu tikt veiktas slepenas vienošanās. Dažos gadījumos, kad šādas vienošanās tika atklātas, Finanšu policija uzsāka kriminālizmeklēšanu un pret attiecīgajiem muitas darbiniekiem tika veikti disciplināri pasākumi.

226. Kopumā, lai gan Latvija ir īstenojusi ES regulējumu skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu pārvadājumu deklarāciju reģistrēšanai “ārpus ES robežām”, tas nav izraisījis ne NILLTF izmeklēšanas gadījumus, nedz arī attiecīgus konfiskācijas gadījumus. Šajā saistībā vērtētāji atgādina, ka Latvija vēl nav veikusi visaptverošu analīzi par iespējamām nelikumīgām pārrobežu plūsmām (skat. IO.1).

Konfiskācijas rezultātu atbilstība NILL un TF riskiem un valsts NILLTFN politikai un prioritātēm.

227. Institūcijas veic aktīvu nelikumīgi iegūta īpašuma iesaldēšanu un izņemšanu jo īpaši attiecībā uz bankas kontos esošajiem līdzekļiem, kā rezultātā ierosinātas vairākas augsta līmeņa korupcijas lietas, kurās konfiscēts ievērojams nelegālo līdzekļu daudzums. Zināmā mērā konfiskācijas rezultāti atspoguļo NILLTF risku novērtējumu. Īpaši pārkāpumi saistībā ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (kas NRA ir identificēti kā risks) bieži noveda pie īpašuma konfiskācijas gan ar NILL saistītās konfiskācijas lietās bez notiesājoša sprieduma, gan NILL konfiskācijas ar notiesājošu spriedumu. No otras puses, šķiet, ka izņemšanas un konfiskācijas statistika pilnībā neatspoguļo lielāko Latvijas kā reģionāla finanšu centra risku, ņemot vērā, ka Latvijas bankas pagātnē bieži tikušas izmantotas, lai legalizētu korupcijas un citu ekonomisko noziegumu rezultātā iegūtus līdzekļus no trešajām valstīm. Lai gan ar NILL saistīti konfiskācijas gadījumi bez notiesājoša sprieduma ļauj Latvijas varas institūcijām konfiscēt ārvalstu izcelsmes noziedzīgi iegūtu īpašumu, nenosakot konkrētu predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, viens no tipiskākajiem iekšzemes predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem Latvijā joprojām ir izvairīšanās no nodokļu maksāšanas. Lai lielā mērā sasniegtu efektīvas sistēmas raksturojumu, vērtētāji tomēr gaidīja, ka Latvija uzrādīs pat izteiktākus konfiskācijas rezultātus saskaņā ar valstī pastāvošajiem NILL riskiem.

Secinājumi

228. Kopumā Latvijā ir plaša un pārdomāta tiesiskā sistēma noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijai – konfiskācija, pamatojoties uz notiesājošu spriedumu, un konfiskācija bez notiesājoša sprieduma. Konfiskācijas, pamatojoties uz notiesājošu spriedumu, rezultātus kavē prasības par iepriekš iesniegtiem pierādījumiem, lai pamatotu īpašuma noziedzīgo izcelsmi, regulāri veiktas paralēlas finanšu izmeklēšanas trūkums un ar tiesu sistēmu panākto notiesājošo spriedumu pieticīgais skaits NILL lietās. No otras puses, konfiskācijas lietas bez notiesājoša sprieduma ir nesušas iepriecinošus rezultātus, ļaujot Latvijas institūcijām konfiscēt ievērojamas summas gan iekšzemes, gan starptautiskās lietās. Lielākā daļa gadījumu, kuros konfiskācija tiek veikta bez notiesājoša sprieduma, ir pamatoti ar KD ziņojumiem.

229. Institūcijas uzskata, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija pati par sevi ir vērtīgs un sasniedzams mērķis, un ir padarījušas to par vienu no tiesiskās NILL sistēmas prioritātēm. Ar nesen izveidotā ARO palīdzību īpašumu var identificēt ātrāk un efektīvāk. Latvijā nav aktīvu pārvaldīšanas sistēmas ar kvalificētu personālu, kas apmācīts par sarežģītiem aktīviem. Atsevišķos gadījumos Latvija ir spējusi panākt efektīvu konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu lielu summu repatriāciju uz trešajām valstīm, kā arī atlīdzināt ekonomiskajos noziegumos cietušajiem iekšzemes kontekstā.

230. Latvija nav spējusi uzrādīt efektīvu konfiskācijas sistēmu nedeklarētās vai nepatiesi deklarētās valūtas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu kustības jomā. ņemot vērā to, ka Latvijā kontrabanda tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem NILL riskiem, efektivitātes trūkums šajā jomā rada raizes. Tas galvenokārt ir saistīts ar grūtībām izpildīt pierādīšanas standartus, lai pierādītu, ka nedeklarētie vai nepatiesi deklarētie naudas/apgrozāmi uzrādītāja instrumenti ir iegūti noziedzīgas darbības rezultātā. Līdz ar to, attiecīgā ES regulējuma skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu pārvadājumu deklarāciju reģistrēšanai izpilde nav novedusi pie atbilstošām

NILL vai TF izmeklēšanām, kas jebkurā gadījumā attiecas tikai uz robežām ar valstīm, kas nav ES dalībvalstis.

231. Institūcijas veic aktīvu nelikumīgi iegūta īpašuma iesaldēšanu un izņemšanu jo īpaši attiecībā uz bankas kontos esošajiem līdzekļiem, kā rezultātā ierosinātas vairākas augsta līmeņa korupcijas lietas, kurās konfiscēts ievērojams nelegālo līdzekļu daudzums. Lai lielā mērā sasniegtu efektīvas sistēmas raksturojumu, vērtētāji tomēr gaidīja, ka Latvija uzrādīs pat izteiktākus konfiskācijas rezultātus saskaņā ar valstī pastāvošajiem NILL riskiem. Latvijai ir **vidējs IO.8 efektivitātes līmenis**.

4. NODAĻA. TERORISMA FINANSĒŠANA UN PROLIFERĀCIJAS FINANSĒŠANA

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

Galvenie secinājumi

IO.9

- Latvija TF risku novērtējumu ir veikusi divreiz: 2010. un 2014. gadā, un ir demonstrējusi zināmu informētību par galvenajiem TF apdraudējumiem. Tomēr visaptveroša TF risku novērtējuma, kurā būtu ņemta vērā Latvijas kā finanšu centra loma, trūkums rada būtiskas nepilnības efektīvā IO.9 īstenošanā Latvijā. Bez pilnīgas izpratnes par to, kā tās finanšu ievainojamība pakļauj Latviju teroristu veiktai izmantošanai, valsts nevar nodrošināt sistemātiski efektīvu atbildi uz TF risku.
- DP šķietami ir gan pilnvarota, gan spējīga identificēt potenciālos terorisma un TF riskus, kas nāk no Latvijas.
- Latvijā nav nacionālas pretterorisma vai TF novēršanas stratēģijas, bet TF novēršanas elementi ir iekļauti citās stratēģijas politikās. Latvijas institūcijas spēj sadarboties, lai izmeklētu TF gadījumus, taču tām nav vienotas platformas, lai iegūtu informāciju visās attiecīgajās iestādēs par lietām, kas saistītas ar TF. Starpiestāžu informētība un sadarbība tādēļ nav cietusi, taču to varētu uzlabot. Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvajā padomē nav FM pārstāvis, kas potenciāli ierobežo iespējas apkarot TF draudus un riskus no sistēmiskas finanšu perspektīvas.
- Latvijā vēl nav panākta neviena kriminālvajāšana vai pasludināts notiesājošs spriedums tieši saistībā ar TF, lai gan ir veiktas dažas izmeklēšanas saistībā ar terorismu. Tas šķiet atbilstoši Latvijas iekšējo draudu līmenim, ja ne gluži tās riska profilam. Valsts lielākoties var uzrādīt alternatīvu pasākumu piemērošanu, lai izjauktu iespējamās TF darbības.

IO.10

MFS

- Ar TF saistītais MFS juridiskais pamats ir sarežģīts, kā arī rada nopietnas neskaidrības un uzrāda nepilnības. Lai gan nav pierādījumu tam, ka ir pieļauta izvairīšanās no ar TF saistītām MFS, šie trūkumi varētu ietekmēt minētās sistēmas efektivitāti, jo tie noteikti ierobežo tiesības regulēt, uzraudzīt un piemērot sodus par MFS saistību pārkāpumiem. Pie kritiskajiem nepārliciecinājamajiem faktoriem pieder: iesaldējamo līdzekļu apjoms, kā rezultātā institūcijas un ziņojumu iesniedzēji var ierobežoti interpretēt iesaldēšanas pienākumu; personu loks, kurām jāievēro iesaldēšanas pienākums; kā arī Latvijas spēja izdot pastāvīgu iesaldēšanas rīkojumu. ES režīms arī neļauj "nekavējoties" īstenot ar TF saistītas MFS.

- Tomēr šķiet, ka daži MFS režīma aspekti ir ieviesti, tostarp valsts līmenī izpildāmie ES noteikumi, atbilstoši sarakstu paziņošanas mehānismi, regulāra vadlīniju un informācijas sniegšana ziņojumu iesniedzējiem, vairuma ziņojumu iesniedzēju demonstrētā daļējā informētība, kā arī netiešie efektivitātes pierādījumi, par ko liecina kļūdaini pozitīvie rezultāti, iesaldēšana saskaņā ar citiem sankciju režīmiem un autonoma MFS noteikšana personām (kas gan nav saistītas ar TF).
- FKTK nevar izdot saistošus noteikumus saskaņā ar Sankciju likumu, kas liedz tai noteikt izpildāmas prasības FI veikt konkrētus pasākumus, lai izvairītos no nodokļu nemaksāšanas. NILLTFN likums neļauj FKTK izdot saistošus, īpaši ar TF saistītus MFS atbilstības pasākumus. Lielākā daļa NNDP uzraudzības iestāžu neveic MFS pārbaudes. Šķiet, ka LB un LZNP tikai pārbauda skrīninga rīku esamību, neiedziļinoties subjektu centienos identificēt iespējamu sankciju apiešanu, piemēram, darījumu uzraudzību.
- Šo nepilnību iespējamo ietekmi ir grūtāk novērtēt, jo Latvija nav veikusi pienācīgu TF novērtējumu. Netika gūti pierādījumi tam, ka personas, kas iekļautas teroristu sarakstos, būtu šīs nepilnības ekspluatējušas. Tomēr sankciju apiešana citās jomās, kā arī lielais ārvalstu čaulu uzņēmumu skaits un nepilnības klienta izpētes pasākumu efektivitātē (IO.4) liecina par zināmu neaizsargātību pret par TF piemēroto sankciju apiešanu.

Bezpeļņas organizācijas

- Līdz šim nav veikts īpašs novērtējums par TF riskiem BO nozarē, lai gan ir identificēta vismaz viena organizācija, kas saistīta ar ārvalstu teroristiskajiem kaujiniekiem.
- Saistībā ar BO sektoru veikti ļoti ierobežoti mērķorientēti pasākumi.
- Tomēr šķiet, ka sektoru proaktīvi uzrauga vairākas kompetentās institūcijas, kuras mazina iespējamās TF izmantošanas riskus. Latvijas nodokļu institūcijas pārbauda šo nozari, pamatojoties uz augstām reģistrācijas/ziņojumu sniegšanas prasībām un nodokļu jomā izvirzīto mērķu kontroli. DP arī cieši uzrauga nozari attiecībā uz potenciāliem draudiem valsts drošībai.

IO.11

- Lielais ārvalstu čaulas uzņēmumu skaits, trūkumi klientu izpētes pasākumu efektivitātē (IO.4) un līdz šim piemērotie ierobežotie sodi rada labvēlīgu vidi sankciju apiešanai, kā to uzskatāmi parāda Latvijas banku izmantošana 2017. gadā ar mērķi apiet ar proliferācijas finansēšanu saistītās sankcijas.
- Būtiskas neskaidrības un nepilnības juridiskajā pamatojumā, kas minētas IO.10, ir attiecināmas arī uz IO.11 un šķiet aktuālākas attiecībā uz PF, kas nav tik skaidri atrunāts NILLTFN likumā. Šie trūkumi var ietekmēt ar PF saistītā MFS režīma efektivitāti, jo tie noteikti ierobežo pilnvaras regulēt, uzraudzīt un piemērot sodus par MFS saistību pārkāpumiem.
- Sankciju apiešanas shēmu konstatācijas rezultātā 2017. gada jūnijā un jūlijā tika piemēroti piespiedu izpildes pasākumi, autonoma Latvijas MFS noteikšana par PF, papildu vadlīnijas finanšu sektoram un uzlabotas iekšējās kontroles programmas ieviešana bankās. Ņemot vērā ievērojamo ievainojamību, šie centieni atspoguļo uzlabojumus, kas panākti novērtējuma perioda pašās beigās. Vienlaikus jāņem vērā, ka: (i) nepieciešamo informāciju šādos gadījumos sniedza ārvalstu partneris; un nav skaidrs, vai šādu shēmu citos apstākļos vispār būtu izdevies atklāt; (ii) par MFS saistību pārkāpumiem netika piemērotas nekādas sankcijas, lai gan saskaņā ar FATF standartiem par tiem piemērot sankcijas būtu bijis atbilstoši; un (iii), par nepilnībām NILLTFN jomā piemērotās sankcijas nebija pietiekami samērīgas vai preventīvas, uz vismaz vienā bankā apiešana netika pārtraukta.

- FKTK nevar izdot saistošus noteikumus saskaņā ar Sankciju likumu, jo tas liedz tai noteikt izpildāmas prasības bankām veikt konkrētus pasākumus, kas vērsti uz par PF piemēroto sankciju apiešanas novēršanu. Attiecīgi tā nevar pieprasīt FI pieņemt atbilstības pasākumus attiecībā uz identificētajām PF tipoloģijām. NILLTFN likums neparedz īpašus ar PF saistītus atbilstības pasākumus.
- Finanšu iestādes un mazākā mērā NNDF uzrāda vispārīgu izpratni par MFS, kas noteiktas par PF. Banku augstais informētības līmenis, kas tika demonstrēts sanāksmēs, varētu būt neseno minēto FKTK izpildes darbību sekas. Vienkāršā skrīninga pieeja, ko izmanto lielākā daļa NILLTFN likuma subjektu, nav pietiekama, lai cīnītos ar izvairīšanās shēmām, ko izmanto personas un aģenti, kas nodarbojas ar proliferāciju. Nepietiekama darījumu uzraudzība un trūkumi, kas izklāstīti IO.4, apvienojumā ar pastāvīgi augstu čaulu uzņēmumu līmeni ierobežo spēju atklāt iespējamo PF darbību un ziņot par to.
- Latvijas uzraudzības institūcijas, kas nav FKTK, par PF noteikto MFS uzraudzībā piedalās minimāli, ja vispār, galvenokārt juridiskā pamata un resursu trūkuma dēļ.
- Latvijas Stratēģiskas nozīmes eksporta un importa kontroles komiteja nav tieši saistīta ar galvenajām PF apkarošanas institūcijām (īpaši KD un FKTK).

Ieteicamā rīcība

IO.9

- Latvijai būtu jāveic riska novērtējums, koncentrējoties uz TF apdraudējumiem, kas raksturīgi tās kā reģionāla finanšu centra lomai, tostarp attiecībā uz konkrētiem finanšu produktiem un pakalpojumiem, kā arī ņemot vērā pastāvīgos riskus, ko rada augstais ārvalstu čaulu uzņēmumu skaits un ar tiem saistītie TF apdraudējumi.
- Starpaģentūru informētību par TF izmeklēšanām vai pārskatīšanām būtu jāuzlabo, ko varētu panākt, izmantojot kopēju platformu, kurā tiek uzglabāta aktuālā informācija par ar terorismu saistītām izmeklēšanām un informāciju, kas ir dažādu Latvijas iestāžu rīcībā (tostarp DP, KD, FKTK un VID). Turklāt Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes paplašināšana, iekļaujot tajā citus būtiskus dalībniekus, kas saistīti ar TF apsvērumiem (piemēram, FM), varētu novest pie sistemātiskākas TF risku atzīšanas.

IO.10

MFS

- Latvijai steidzami jāveic padziļināts pārskats par MFS īstenošanas tiesisko pamatu valstī, lai nodrošinātu atbilstību starp attiecīgajiem tiesību aktiem, skaidru tiesisko pamatu attiecīgo kompetento iestāžu pienākumu pildīšanai, spēju piemērot pastāvīgus iesaldēšanas rīkojumus un iesaldēšanas pienākuma apjomu, lai nodrošinātu pilnīgu atbilstību FATF standartiem.
- Latvijai būtu jānodrošina pienācīga MFS saistību izpilde visās uzraudzības iestāžu pārbaužu programmās, izmantojot nepieciešamos resursus.
- Ieteicamajā TF risku novērtējumā valstī jāiekļauj īpaša komponente par ar TF saistīto MFS apiešanas risku.
- Būtu jāpastiprina informēšana un apmācību sniegšana attiecībā uz visiem NILLTFN likuma subjektiem, tostarp lai veicinātu darījumu uzraudzību attiecībā uz MFS apiešanas riskiem.

Bezpeļņas organizācijas

- Latvijai jāveic īpašs TF riska novērtējums BO sektorā, pamatojoties uz plašāku TF riska novērtējumu (skatīt IO.1 un IO.9), lai izstrādātu un īstenotu uz TF risku balstītu pieeju nozares uzraudzībai.

IO.11

- Kā norādīts IO.10 ietvaros, Latvijai ir jāpārskata MFS tiesisks pamats, lai novērstu TA pielikumā identificētos trūkumus. Prioritārā kārtībā Latvijai būtu jāgroza Sankciju likums, lai FKTK varētu izdot saistošus noteikumus attiecībā uz MFS.
- Uzraudzības institūcijām būtu jāpiešķir atbilstoši resursi un prioritāte ar PF saistīto MFS ievērošanas uzraudzībai.
- Latvijai ir jāveic pasākumi ziņojumu iesniedzēju informētības palielināšanai, un visbeidzot arī regulēšanai, lai attīstītu un iedibinātu iekšējās kontroles sistēmas, kas spēj noteikt iespējamās PF darbības, ņemot vērā veiktos centienus, lai konstatētu PF apiešanas centienus un Latvijas ievainojamības aspektus šajā jomā.
- Latvijai būtu jāapsver Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komiteju sasaistīt ar KD un finanšu uzraudzības institūcijām.

232. Šajā nodaļā aplūkoti un novērtētie attiecīgie efektivitātes rādītāji ir IO.9-11. Attiecīgās rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.5-8.

9. efektivitātes rādītājs (IO.9) (TF izmeklēšana un kriminālvajāšana)

Kriminālvajāšana/notiesāšana par TF darbībām atbilstoši valsts riska profilam

233. Latvija uzskata, ka tās terorisma un TF risks ir zems, pamatojoties uz tās novērtējumu gan kā valstij ar zemu apdraudējumu līmeni, gan zemu neaizsargātības līmeni, neskatoties uz plašākām ievainojamībām tās finanšu sektorā. Viskonkrētākais draudu veids, ar ko Latvija saskaras, ir radikalizēto ticībai pievērsto personu radītais apdraudējums, kurus Latvija uzskata par neaizsargātākiem pret ārvalstu kontaktpersonu kūdīšanu un rekrutēšanu. Laikposmā no 2012. līdz 2016. gadam tika fiksēti vismaz četri apstiprināti gadījumi, kad šādas personas devās uz Irāku/Sīriju, bet DP ziņojumos un citos avotos dokumentēts, ka daļa šo personu ir apmācītas teroristu nometnēs, iesaistījušās kaujās un sniegušas atbalstu teroristu grupām, kā arī izplatījušas teroristu propagandu latviešu valodā.

Oļega Petrova lieta

2014. gada jūnijā Oļegs Petrovs, islāmticībai jaunpievērsta, kurš vairākus gadus studēja Saūda Arābijā, kļuva par Latvijas Islāma kultūras centra (LIKC) jeb biedrības, kas uztur Rīgas mošeju un musulmaņu kopienu Latvijā, vadītāju. Petrovs lielu uzmanību veltīja ticības sludināšanai un nodarbojās ar LIKC aktivitāšu organizēšanu. Vadības spējas viņš uzlaboja, pavadot laiku ārzemēs. Šajā laikā viņš vērsās pret terora aktiem.

Petrovs vadīja LIKC aptuveni gadu, līdz pēkšņi aizbrauca uz Sīriju. 2016. gada sākumā Petrovs parādījās kādā propagandas video, kurā uzrunāja Latvijas musulmaņus pievienoties ISIS Sīrijā/Irākā un atteikties no iepriekš paustā terorisma nosodījuma. Vēlāk tajā pašā gadā viņš izplatīja citus ISIS propagandas materiālus, kas tulkoti latviešu valodā. Tiek uzskatīts, ka viņš arī bija saglabājis ietekmi noteiktās Latvijas musulmaņu kopienas daļās. Petrovs ir nodots kriminālvajāšanai, bet nav aizturēts, un viņa darbības jau ilgstoši tiek izmeklētas. Viņa pašreizējā atrašanās vieta nav zināma.

234. Latvija ir izmeklējusi šo lietu finansēšanas apmērus, bet nav uzsākusi kriminālvajāšanu vai notiesāšanu par TF. Tas ir saistīts ar to, ka attiecīgās personas neatrodas Latvijā (izņemot vienu lietu, kas aprakstīta zemāk), un to darbību acīmredzamo savrupu dabu – Latvijas institūcijas konstatēja, ka tās ir pašfinansētas. Latvija norāda, ka papildus šiem gadījumiem tās teritorijā nav konstatēta teroristu grupu vai rekrutēšanas tīklu klātbūtne, un teroristu uzbrukumī nav veikti.

235. Nevar tikt uzskatīts, ka Latvijas plašākais TF risks ir zems vai ka veiktā kriminālvajāšana un notiesāšana TF jomā ir samērīga ar tās riska profilu, jo Latvija nav pilnībā ņēmusi vērā TF riskus, kas saistīti ar ievainojamības momentiem tās finanšu sistēmā un plašākajā NILLTF režīmā. Konkrēti, kā iztirzāts IO.1, Latvija nav pilnībā analizējusi tās risku kontekstā ar neaizsargātību pret TF draudiem, kas kopumā raksturīgi reģionālajiem finanšu centriem. Tā arī nav veikusi analīzi attiecībā uz konkrētiem finanšu produktiem vai nefinanšu pakalpojumiem, par kuriem zināms, ka tie ir neaizsargāti pret teroristu izmantošanu, piemēram, skaidras naudas izmantojums (piemēram, skaidras naudas pārrobežu kustība, uzņēmējdarbības veidi, kuros plaši tiek izmantota skaidra nauda un skaidras naudas maksājumi), naudas pārvedumu un maksājumu pakalpojumi, kā arī uzņēmumi, kas sniedz pakalpojumus saistībā ar iekšzonest un ārzonu uzņēmumu veidošanu.

TF identifikācija un izmeklēšana

236. Latvijas institucionālajā modelī par terorisma novēršanu (TN) un TF pirmstiesas izmeklēšanu primāri atbildīga ir DP, kura izmanto mērķtiecīgu, uz izlūkdatiem balstītu pieeju. Tāpat kā iepriekš minētajās lietās, DP izmeklē finanšu informāciju kā daļu no tās pamatā esošās TN izmeklēšanas, bet tā nav veikusi neatkarīgas izmeklēšanas par TF. DP sadarbojas ar KD un citām attiecīgajām institūcijām, tostarp FKTK un VP, lai iegūtu atbilstošu informāciju. DP ziņo arī par noderīgiem Kopienas kontaktiem, kas palīdz sniegt informāciju. Šo gadījumu detaļas bija konfidenciālas, taču institūcijas apgalvoja, ka visi būtiskie aspekti, tostarp finanšu elementi, tika aktīvi izmeklēti un izskatīti.

237. Latvijas tiesību akti pieprasa, lai likuma subjekti atturētos no ar TF saistītu darījumu veikšanas un ziņotu par tiem KD. Saņemot šādu ziņojumu, KD var izdot rīkojumu par līdzekļu, par kuriem pastāv aizdomas par saistību ar terorismu, iesaldēšanu uz sešiem mēnešiem. Vienā gadījumā (Mārtiņa Grīnberga lieta), KD saņēma ziņojumu neatkarīgi no DP un viņa līdzekļi tika iesaldēti, kad parādījās ziņas par viņa saistību ar ISIS. KD var arī izdot rīkojumu iesaldēt līdzekļus saskaņā ar trešo valstu pieprasījumiem, bet TF gadījumā šādi rīkojumi vēl nav izdoti. Citādi KD loma TF identificēšanā galvenokārt ir saņemt un nodot DP un citām attiecīgām TAI ar TF saistītus aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumus, kā arī ar tiem saistītos materiālos.

KD ziņo, ka tas līdz 2015. gadam saņēma ļoti nedaudzus ar TF saistītus aizdomīgu/neparastu darījumu ziņojumus, savukārt 2015. gadā dienests saņēma četrus ziņojumus, no kuriem divi tika nodoti TAI. 2016. gadā ar TF saistīto ziņojumu skaits pieauga līdz 15, un septiņus no šiem ziņojumiem KD nodeva tālāk. Visas šīs lietas galu galā izrādījās kļūdaini pozitīvas, bet tās liecina par sistēmu, kas spēj identificēt iespējamās TF darbības pazīmes. **Kļūdaini pozitīva lieta: Naudas līdzekļu pārskaitījums uz Spāniju:**

2016. gadā KD saņēma informāciju no ārvalstu partnera par pārskaitījumu no kādas Latvijas bankas uz Spāniju ar iespējamu saistību ar terorismu, kas balstīts uz reliģiskā radikālisma pazīmēm. KD pieprasīja informāciju par līdzekļu izcelsmi. Papildu informāciju par iespējamo saistību ar terorismu pieprasīja arī Vācija, bet nesniedza apstiprinošu informāciju. KD neizdeva rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu, jo darījums jau bija izpildīts, lai gan nav skaidrs, kādēļ netika iesaldētas atlikušās summas. KD nekavējoties informēja DP, kas apstiprināja, ka naudas pārskaitījums ir noticis, un pieprasīja informāciju no Vācijas kolēģiem, izmantojot savstarpējās

tiesiskās palīdzības līgumā paredzēto mehānismu. Galu galā tika secināts, ka pārskaitījumu veica kāds Latvijas valstspiederīgais Šveicē un ka saiknes ar terorismu nav konstatētas. KD iesniedza Šveicei spontānu ziņojumu.

238. Gan KD, gan DP ziņo par pietiekamiem resursiem, lai veiktu ar terorismu saistīto lietu pārvaldīšanu, lai gan NRA norāda, ka papildu resursi var būt nepieciešami pieaugošo apdraudējumu dēļ. Precīza informācija par DP izmeklētāju, kas atbildīgi par TF lietām, ir konfidenciāla, bet aptuveni 40% no šiem darbiniekiem ir īpaši apmācīti. KD savukārt strādā divi darbinieki, kas atbildīgi par TF un proliferācijas novēršanu – viens administratīvais darbinieks nodarbojas ar attiecīgo sankciju sarakstu pārvaldīšanu un atjaunināšanu, bet otrs – ar padziļinātas analīzes veikšanu, kā arī ārvalstu kolēģu un Latvijas FI informēšanu.

239. Neskatoties uz regulāru un efektīvu sadarbību un spēju brīvi apmainīties ar informāciju starp aģentūrām, Latvijā nav izveidota vienota platforma, kurā visi attiecīgie regulatori un institūcijas varētu atrast informāciju par uzsāktajām lietām un izmeklēšanām. Lai gan KD nodod DP ziņojumus par iespējamām ar TF saistītām lietām, DP nevar redzēt šos ziņojumus, jo tie iesniegti reāllaikā. Tāpat DP nevar apskatīt VID pārskata statusu par BO, kurai var būt potenciālas saiknes ar terorismu. Lai gan nav pierādīts, ka šāda reālā laika un visaptverošas informācijas trūkums par visām TF novēršanas darbībām, kas vienlaicīgi tiek veiktas Latvijā, varētu kavēt atbilstošu izmeklēšanu un izpildi, institūcijas pauda uzskatu, ka tās iegūtu no vienotas datubāzes izveides par visām šādām izmeklēšanām, kas būtu pieejama attiecīgajām iestādēm.

TF izmeklēšana, kas ir integrēta un atbalsta valsts stratēģijas

240. Latvijas augsta līmeņa NILLTF novēršanas stratēģija – Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai 2017.–2019.gadam – ir plašs pasākumu kopums Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas stiprināšanai, kas galvenokārt pievēršas tiesiskajai un institucionālajai ievainojamībai. Atspoguļojot Latvijas TF riska novērtējumu kā zemu, tajā nav iekļauti īpaši pasākumi, lai konkrēti identificētu vai noteiktu sankcijas pret atsevišķiem teroristiem, teroristu organizācijām vai saistītiem atbalsta tīkliem.

241. DP izstrādā periodiski atjauninātu Nacionālo pretterorisma plānu, kas pēdējo reizi tika pārskatīts 2017. gadā. Šis plāns ir konfidenciāls, bet ietver noteiktus finanšu elementus. Nav skaidrs, kā šis plāns veicina Latvijas sistēmiskos TF novēršanas pasākumus, lai gan novērotie praktiskie vingrinājumi, kas tiek veikti saskaņā ar plānu, teorētiski varētu sniegt pamatu plašākai Latvijas pretterorisma stratēģijai.

242. MK Noteikumi Nr. 880 izveido Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvo padomi, kas tiekas reizi gadā. KD klātbūtnē padomē palīdz nodrošināt TF apsvērumu iekļaušanu Latvijas izmeklēšanas sistēmā. Tomēr FM nav padomes locekle, kā rezultātā, iespējams, netiek izmantotas iespējas sistemātiskāk atpazīt TF apdraudējumus un ievainojamības.

243. KD darbības stratēģijā 2017.–2019. gadam ir iekļautas iniciatīvas, kuru mērķis ir palielināt aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanas un analīzes efektivitāti un kvalitāti, bet tajā nav iekļauta pieredze, kas līdz šim gūta, veicot TF izmeklēšanas vai īstenojot citas tiesībaizsardzības darbības Latvijā.

Sankciju efektivitāte, samērīgums un preventīvais raksturs

244. Pārskata periodā nav veikta neviena kriminālvajāšana un notiesāšana par TF. Tāpēc vērtētāji nevarēja izvērtēt, vai fiziskām personām, kuras notiesātas par TF nodarījumiem, piemērotās sankcijas un pasākumi ir efektīvi, samērīgi un preventīvi (skatīt Mārtiņa Grīnberga lietu).

Alternatīvi pasākumi, ko izmanto, ja notiesāšana par TF nav iespējama (piemēram, izjaukšana)

245. Pēc vairāku jaunu juridisku instrumentu apstiprināšanas Latvija izmanto virkni alternatīvu līdzekļu, lai izjauktu teroristiskas vai ar TF saistītas darbības, kur nav iespējams panākt notiesājošu spriedumu par TF. 2015. gada grozījumi KL noteica kriminālatbildību par “nelikumīgu dalību ārvalstu bruņotā konfliktā” (KL 77.¹ pants), nodrošinot institūcijām stingru pamatu izvirzīt apsūdzības pret latviešiem, kuri pievienojušies konfliktiem, piemēram, Sīrijā un Irākā. Jāpiemin, ka notiesājošs spriedums saskaņā ar KL 77.¹ pantu tika pieņemts Grīnberga lietā, jo varas institūcijām nebija pietiekamu pierādījumu, lai parādītu, ka apsūdzētais ir iesaistījies terorismā vai atbalsta teroristu grupu. Apsūdzība arī izvirzīja prasību par iesaistīšanos noziedzīgā organizācijā, kas izdara kara noziegumus (KL 89.¹ pants). Lai gan tas ir unikāls gadījums, nerodas pārlicība, ka Grīnbergam piemērotais sākotnējais sods saskaņā ar notiesājošu spriedumu pēc KL 77.¹ panta ir pietiekami proporcionāla un atturoša sankcija, lai gan sods tika būtiski palielināts pēc tam, kad neilgi pēc klātienēs vizītes šajā lietā tika iesniegta apelācija (skatīt izcēlumu zemāk).

Mārtiņa Grīnberga lieta

2014. gadā pēc radikalizācijas tiešsaistē, tai skaitā sazinoties ar personu Somijā, Latvijas pilsonis Mārtiņš Grīnbergs devās uz Turciju, bet pēc tam uz Sīriju, kur pievienojās ISIS kaujinieku rindām. 2015. gada vasarā DP ieguva informāciju, ka Turcijas institūcijas Grīnbergu aizturējušas. Saskaņā ar Grīnberga liecībām un publiskajiem paziņojumiem viņš aizbēdzis no Sīrijas uz Turciju pēc tam, kad zaudējis ilūzijas par ISIS rīcību un tika norīkots uz frontes līniju pret viņa gribu. Grīnbergs tika izdots Latvijai, un 2015. gada novembrī DP uzsāka kriminālizmeklēšanu. Izmeklēšanas laikā noskaidrots, ka Mārtiņš uz Sīriju ir aizbraucis par saviem līdzekļiem. Vēlāk KD saņēma aizdomīga darījuma ziņojumu saistībā ar Mārtiņu un izdeva rīkojumu iesaldēt viņa kontu, kurā bija vairāk nekā 417 EUR. KD sagatavoja oficiālu lietas materiālu ar analītisku informāciju par Grīnberga izdevumiem ceļā uz Sīriju. Pēc tam izmeklēšanas laikā tika konstatēta vēl viena būtiska monetāra saistība, ko Latvijas institūcijas gan neatklāja, bet kas tika atzīta par labdabīgu. Izmeklēšanas laikā DP sadarbojās ar Somijas kolēģiem.

2016. gada 29. oktobrī izmeklēšanu nodeva izskatīšanai Ģenerālprokuratūrā, kura Grīnbergam izvirzīja apsūdzību par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā, pārkāpjot KL 77.¹ pantu jeb 2015. gada veiktos grozījumus likumā, ar kuru šāda rīcība tika noteikta par prettiesisku. Viņš tika apsūdzēts (bet attaisnots) arī par dalību noziedzīgā organizācijā, nolūkā izdarīt kara noziegumu, pārkāpjot KL 89.¹ pantu.

2017. gada 27. aprīlī pirmās instances tiesa atzina Grīnbergu par vainīgu prettiesiskā dalībā bruņotā konfliktā, bet attaisnoja viņu ar kara noziegumiem saistītajā apsūdzībā. Tiesa Grīnbergam piesprieda 4 gadu cietumsodu un 2,5 gadus ilgu probācijas uzraudzību. Gan Grīnbergs, gan Ģenerālprokuratūra spriedumu pārsūdzēja. 2017. gada 16. novembrī Rīgas Apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija atzina notiesāšanu par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā, kā arī notiesāja Grīnbergu par kara noziegumiem. Tā rezultātā Grīnbergs tika sodīts ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem un 3 mēnešiem (ar 3 gadu probācijas uzraudzību). Grīnberga kasācijas sūdzība tiek izskatīta Augstākajā tiesā.

246. Institūcijas arī ziņoja par iespēju izmantot administratīvus pasākumus, piemēram, līdzekļu konfiskāciju, atteikumu piešķirt sociālos pabalstus, deportāciju, kā arī pases un pilsonības anulēšanu, lai gan neviens no tiem vēl nav piemērots saistībā ar terorismu vai ar TF saistītām darbībām.

Secinājumi

247. Spēcīga TF riska novērtējuma neesamība rada nopietnu trūkumu IO.9 efektīvā īstenošanā Latvijā. Bez rūpīgas izpratnes par to, kā tās plašāka finanšu ievainojamība pakļauj Latviju teroristu veiktai izmantošanai, valsts nevar nodrošināt sistemātiski efektīvu atbildi uz TF risku. DP šķietami ir

gan pilnvarota, gan spējīga identificēt potenciālos terorisma un TF riskus, kas nāk no Latvijas. Tās darbības attiecībā uz atklātām izmeklēšanām joprojām nav atklāti pieejamas, tādēļ tās ir grūti izvērtēt. Kopumā šķiet, ka tā efektīvi sadarbojas ar KD un citām attiecīgām aģentūrām, lai izmeklētu iespējamās ar TF saistītas lietas.

248. Latvijā vēl nav veikta neviena kriminālvajāšana vai pasludināts notiesājošs spriedums tieši saistībā ar TF, lai gan ir veiktas dažas izmeklēšanas saistībā ar terorismu. Kriminālvajāšanas/notiesājošu spriedumu trūkums, šķiet, atbilst Latvijas iekšējo draudu līmenim, ja ne gluži tās riska profilam. Nav arī pamata apsvērt, vai sodi par TF ir efektīvi, samērīgi vai preventīvi. Tomēr Latvija lielākoties spēj demonstrēt alternatīvu pasākumu piemērošanu, lai izjauktu iespējamās TF darbības. Latvijai ir **vidējs IO.9 efektivitātes līmenis**.

10. efektivitātes rādītājs (IO.10) (TF preventīvie pasākumi un finanšu sankcijas)

Mērķētu TF finanšu sankciju ieviešana nekavējoties

249. Papildus attiecīgajām ES regulām, kas ir tieši piemērojamas Latvijā, ar TF saistītās MFS tiek īstenotas, pamatojoties uz Sankciju likumu, MK Noteikumiem Nr. 468. "Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība" un NILLTFN likumu. Kā paskaidrots TA pielikumā (R.6), šis tiesiskais pamats rada nopietnas neskaidrības attiecībā uz ar terorismu saistītu MFS īstenošanu. Saskaņojums starp šiem tiesību aktiem, tostarp MFS sistēmas galveno elementu, piemēram, pastāvīgas iesaldēšanas saistību noteikšanas mehānismu un iesaldējamo līdzekļu apjoms un to personu loka, kurām ir pienākums iesaldēt līdzekļus, definīcijas, šķiet, norāda uz būtiskiem trūkumiem, ko sankciju sarakstos iekļautās puses varētu ļaunprātīgi izmantot, lai gan šobrīd nav pierādījumu, ka tas tā būtu noticis ar terorismu saistīto MFS gadījumā. Tomēr ļoti ieteicams padziļināti pārskatīt Latvijas MFS tiesisko pamatu, lai nodrošinātu atbilstību FATF standartiem.

250. ANO DPR 1267 un turpmākās rezolūcijas tiek īstenotas, pamatojoties uz ES tiesību aktiem, kas izvirza būtiskus efektivitātes jautājumus: sankciju saraksti netiek "nekavējoties" transponēti ES tiesību aktos, un atšķirībā no citām ES valstīm Latvija to nekompensē ar valsts līmeņa tiesību aktiem. Nav skaidri noteiktas pilnvaras piemērot iesaldēšanas pasākumus ES iedzīvotājiem, ja netiek uzskatīts, ka tie apdraud "starptautisko mieru un drošību".

251. Latvija nekad nav iesniegusi priekšlikumus par sankciju noteikšanu ar ES COMET darba grupas starpniecību, nedz arī noteikusi sankcijas personām vai organizācijām valsts līmenī, pamatojoties uz ANO DPR 1373, lai gan tā ir parādījusi spēju izpildīt sankciju noteikšanas pienākumus, kas noteikts ANO DPR 1373, saistībās, kas noteiktas ES Regulā 2580/2001 (ES sankciju saraksti) un Sankciju likumā (valsts līmeņa sankciju saraksti). Institūcijas šķita informētas par šīm iespējām, ko tās arī vienā gadījumā apsvēra, tomēr beigās atzina, ka tā būtu neatbilstoša rīcība. Kas attiecas uz valsts līmeņa sankciju sarakstiem, kā izklāstīts IO.11, Latvija ir piemērojusi sankcijas personai vietējā līmenī, izmantojot tās pašas pilnvaras, kuras tā izmantotu saskaņā ar ANO DPR 1373, vismaz vienā lietā pirms klātienes vizītes, tādējādi demonstrējot, ka tā ir spējīga veikt šādas darbības (un pēc tam tās tika izmantotas vēl vienā lietā).

252. Saskaņā ar Sankciju likumu un tā īstenošanas noteikumiem gan KD, gan FKTK ir pienākums veikt MFS "izpildi", ko tās veic saskaņā ar to plašākajām institucionālajām pilnvarām un to ietvaros. Praksē tas nozīmē, ka KD ir atbildīgs par informācijas saņemšanu no ziņojumu iesniedzējiem saistībā ar sodītiem teroristiem, attiecīgā gadījumā šo informāciju nododot tiesībaizsardzības iestādēm, rīkojumu izdošanu par to līdzekļu iesaldēšanu, norādījumu izdošanu, apmācību veikšanu un sankciju

sarakstu uzturēšanu, kā arī citiem pienākumiem. Savukārt FKTK ir atbildīga par FI uzraudzību attiecībā uz to atbilstību MFS prasībām un par saistošu lēmumu pieņemšanu attiecībā uz FI.

253. Šķiet, ka sarakstu paziņošanas mehānismi ir efektīvi. Kopš 2014. gada jūlija KD savā tīmekļa vietnē uztur meklēšanai pieejamu sarakstu, kurā apkopotas personas, kas sodītas saskaņā ar ANO un ES sankciju režīmiem, un šis saraksts ik dienu tiek automātiski atjaunināts. KD datubāzē ir arī informācija par atsevišķiem trešo valstu sankciju sarakstiem, kurus FSAP nodevusi KD, lai mudinātu NILLTFN likuma subjektus, īpaši bankas, tos uzraudzīt papildus ANO un ES sarakstiem.

254. FKTK veic MFS uzraudzību, gan klātienē, gan ārpus uzņēmuma veicot FI pārbaudes, lai nodrošinātu to atbilstību ar TF saistītām MFS. Tomēr uzraudzības procesu ierobežo resursu trūkums. Līdz šim FKTK MFS reglamentēšanai lielākoties ir izmantojusi NILLTFN tiesību aktos paredzētos vispārīgos, bet ar MFS saistītos noteikumus. FKTK normatīvajos noteikumos Nr. 219, piemēram, noteikts, ka FI jāuztur automātiskās skrīninga sistēmas un programmatūra, ar kuru palīdzību var automātiski konstatēt iespējamās atbilstības starp attiecīgajos sankciju sarakstos minētajām personām un klientiem, PLG, pārstāvjiem un citiem, kā arī maksājumu darījumiem. FI ir jābūt arī vismaz vienai īpaši apmācītai sankciju atbilstības uzraudzības amatpersonai. Šie pienākumi papildina citas attiecīgās izpētes un iekšējās kontroles sistēmas prasības.

255. Institūciju pārstāvji paskaidroja, ka Sankciju likums nenodrošina pietiekamu tiesisko pamatu, lai FKTK varētu izdot detalizētus, konkrētus noteikumus par MFS. FKTK uzskata, ka tas ir būtisks ierobežojums, kas tai liedz noteikt obligātas prasības visām FI veikt konkrētus MFS atbilstības pasākumus, piemēram, pieprasīt bankām ieviest drošības pasākumus, lai novērstu sankciju apiešanu.

256. Pārējo uzraudzības iestāžu pilnvaras un uzraudzības prakse attiecībā uz MFS ir neskaidra. NILLTFN likums tām piešķir vispārējas uzraudzības un sankciju piemērošanas pilnvaras, tostarp attiecībā uz ar MFS saistītiem pienākumiem (atturēšanās no darījumu veikšanas; neparastu darījumu ziņojumu sniegšana; iekšējās kontroles). Tomēr Sankciju likums un MK Noteikumi Nr. 468 nemin nevienu citu uzraudzības iestādi, izņemot FKTK. Lielākā daļa NNDP uzraudzības iestāžu neveic MFS pārbaudes, izņemot atsevišķas izlases veida pārbaudes, pārbaudot atbilstību starp uzskaites datiem un sankciju sarakstos minēto informāciju. Kā iemeslus ierobežotajam MFS tvērumam institūcijas minēja nepietiekamus resursus un prioritātes noteikšanu citām NILLTFN likuma jomām.

257. KD regulāri organizē informatīvus pasākumus, lai uzlabotu FI un NNDP informētību par MFS, aptuveni reizi mēnesī aicinot ziņojumu iesniedzējus uz semināriem. Tajos KD sniedz detalizētas prezentācijas, kurās raksturoti attiecībā uz MFS ievērojamie procesi. KD savā tīmekļa vietnē ir publicējis un izplatījis gan FATF izdotās, gan citas vadlīnijas par tendencēm un metodēm. KD ir arī izstrādājis savas vadlīnijas gan publisku, gan privātu padomu un tipoloģiju veidā.

258. Visi ziņojumu iesniedzēji uzrādīja vismaz pamata izpratni par to saistībām attiecībā uz ar TF saistītām MFS, bet visdziļāko izpratni uzrādīja FI, īpaši bankas. Tomēr, kā norādīts IO.4, lielākā daļa ziņojumu iesniedzēju īsteno tiem noteiktos ar MFS saistītos pienākumus, izmantojot skrīninga rīkus, lai noteiktu atbilstību ar piemērojamiem sankciju sarakstiem, un tikai dažas bankas ir nepārprotami atzinušas, ka tās apzinās, cik būtiska nozīme ir darījumu uzraudzībai attiecībā uz MFS apiešanu. Piemēram, attiecībā uz TF likuma subjekti parasti neatskaitījās par to, kā tie integrē klientu riska profilēšanu, ģeogrāfiskos rādītājus un rīcības modeļus, lai atklātu potenciālos centienus apiet sankcijas. Bankas un lielākā daļa FI ziņo, izmantojot iebūvētu vai starptautiski atzītu skrīninga programmatūru, savukārt NNDP norādīja, ka paļaujas uz KD tīmekļa vietni.

259. Ņemot vērā IO.4 norādītos trūkumus, kas saistīti ar PLG identificēšanu ievērojamajā skaitā Latvijas klientu – čaulas veidojumu, kas ir nerezidenti, kā arī ierobežoto darījumu uzraudzību un resursu ierobežojumus, kas minēti gan augstāk tekstā, gan IO.3, kuri ierobežojuši nepieciešamos uzraudzības tempus un apjomus, nav skaidrs, cik efektīvi ziņojumu iesniedzēji varētu atklāt sankciju apiešanas shēmas, kas slēpjas aiz sarežģītām korporatīvām struktūrām vai operācijām. Turklāt, ņemot vērā normatīvā regulējuma nepilnības, pastāv risks, ka sodīti tiek tikai visredzamākie MFS saistību pārkāpumi.

Mērķtiecīga pieeja, informēšana un augsta riska bezpeļņas organizāciju uzraudzība

260. Latvija nav konkrēti identificējusi BO, uz kurām varētu attiekties risks, kas saistīts ar BO ļaunprātīgu izmantošanu TF nolūkos saskaņā ar FATF definīciju⁸⁸. Latvija arī nav veikusi īpašu BO sektora TF riska novērtējumu. Tomēr institūcijas uzskata, ka nozarē pastāv zems riska līmenis. Šo secinājumu tās pamato ar izpratni par Latvijas plašāko TF riska profilu, Latvijas BO darbības būtību, nozares regulatīvo un tiesībaizsardzības kontroli, kā arī normatīvo un institucionālo regulējumu. Lai gan, kā minēts IO.1 ietvaros, Latvija kopumā nav ņēmusi vērā TF risku, ko rada tās izteiktās ievainojamības, tās zināmā mērā mazinātas attiecībā uz BO nozari DP (un mazākā mērā KD un VID) rūpīgās ārvalstu ietekmes risku uzraudzības dēļ.

261. 2014. gadā, pārskatot regulatīvās un tiesībaizsardzības nepilnības, kas pakļāva Latvijas pilsonisko sabiedrību destabilizējošas ārvalstu iejaukšanās riskam, DP sāka izvērtēt BO nozares neaizsargātību pret “ārvalstu rīcībspēku ļaunprātīgu izmantošanu”. DP atklāja, ka īpašu problēmu rada etnisko “tautiešu” organizāciju finansēšana, kā arī tas, ka šķietami humānās palīdzības organizācijas atbalsta karojošās puses, nevis palīdz civiliedzīvotājiem. Lai gan TF tika norādīta kā papildu problēma, Latvijas institūcijas puda viedokli, ka, lai reaģētu uz šiem draudiem, nepieciešams stiprināt tās spēju aizsargāties pret BO sektora ļaunprātīgu izmantošanu TF nolūkos. DP kopā ar VID un TM 2017. gadā izstrādāja ierosinātos grozījumus Biedrību un nodibinājumu likumā, kas ļautu noteikt papildu informācijas prasības un likvidēt organizācijas, kas iesaistītas noteiktās aizliegtās darbībās, tostarp vardarbības un naida kurināšanā⁸⁹.

262. Attiecībā uz BO, kas pakļautas TF vai TF veicināšanas draudiem, institūcijas uzskata, ka “radikāli orientētu personu” vadītas grupas ir unikāls apdraudējums, bet neuzskata, ka Latvijā pašlaik darbojas šādas grupas. Šāds uzskats tiek pausts par spīti tam, ka praksē jau tika konstatēta BO, kuru vadīja radikalizēta persona, kas vēlāk devās cīnīties ISIS rindās. Šis cilvēks vairāk nekā gadu pirms došanās uz Sīriju vadīja LIKC (skatīt Petrova lietu IO.9 ietvaros). Tā kā izmeklēšana nav pabeigta, DP nesniedza sīkākas ziņas par to, vai tā aplūkoja iespējamās TF saiknes, kas atklātas viņa vadības darbības rezultātā, piemēram, līdzekļu devēji, ārvalstu kontakti, maksājumi vai cita veida šāda rīcība. Tomēr DP apgalvo, ka LIKC Petrova vadībā netika apdraudēts un ka viņa piederība šai

⁸⁸ Latvijā identificētas 22 890 “nevalstiskās organizācijas”, tostarp arodbiedrības un politiskās partijas, un 22 437 “biedrības un nodibinājumi”, tai skaitā citas organizācijas, nekā FATF raksturotās. Latvija ziņo arī par 2640 “sabiedriskā labuma organizācijām” – tas ir statuss, kurš pieļauj nodokļu atbrīvojumu un atvieglojumu saņemšanu. To var piešķirt tikai biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskām organizācijām, bet ne visas šādas organizācijas to ir saņēmušas. Saskaņā ar BO Latvijas Pilsoniskā alianse 2015. gadā veiktu apsekojumu par šo nozari pēc darbības veida tika konstatēts, ka lielākā daļa šo organizāciju atbilst FATF definīcijai, jo tās veica “labus darbus”.

⁸⁹ Šie grozījumi stājās spēkā pēc klātienēs vizītes. Šie likumi paredz Latvijas varas institūcijām papildu pilnvaras pieprasīt informāciju no BO un likvidēt tās, ja tās iesaistās noteiktās aizliegtās darbībās, tostarp vardarbības un reliģiska naida kurināšanā. BO var būt pienākums četras reizes gadā iesniegt bilanci, ienākumu un izdevumu pārskatus, ziedojumu pārskatus, iesniegt darījuma dokumentus vai norādīt finansējuma avotus. Attiecīgie VID saņemtie dokumenti tiek nosūtīti Nacionālās drošības aģentūrai.

grupai neatspoguļo visas grupas nostāju. Institūcijas uzskata, ka LIKC, kā arī kopienas pārstāvji kopumā radikālus uzskatus neatbalsta.

263. Neatkarīgi no DP pārskata KD ir veicis divas aizdomīgu darījumu pārbaudes, iesaistot Latvijas BO, lai izprastu to finanšu darbības un aizdomas par iespējamu saistību ar noziedzīgām darbībām, kā arī par TF brīdinājuma signāliem. Ar TF saistīti ziņojumi netika konstatēti.

264. Kā aprakstīts R.8 ietvaros, uz visām BO attiecas vairākas pārskatāmības un ziņošanas prasības. Sabiedriskā labuma organizācijas ir pakļautas papildu kontrolei, ņemot vērā to nodokļu atvieglojumu statusu. VID kā galvenais BO regulators nodokļu jomā veic nodibinājumu un biedrību, tostarp sabiedriskā labuma organizāciju, tematiskās revīzijas. Sabiedriskā labuma organizācijas uzrauga VID, un uz tām attiecas stingrākas informācijas atklāšanas prasības attiecībā uz līdzekļu devējiem, ziedojumiem, izdevumiem, bilancēm un citu informāciju.

265. Līdzšinējā sistemātiskā saziņa ar BO nozari par TF bijusi ierobežota. BO sadarbojas ar institūcijām forumā, ko sauc par Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomi. Šis forums tika izmantots kamēr TM, DP, un VID formulēja jaunus grozījumus Biedrību un nodibinājumu likumā, tomēr tajā netika īpaši apspriesta TF. Institūcijas norādīja ar TF saistītos materiālus KD tīmekļa vietnē un mijiedarbību ar revidentiem, grāmatvežiem un advokātiem kā iespējamus veidus, kādos BO var apzināt ar TF saistītos riskus. DP norāda, ka tā ir vairākkārt iesaistījusies darbā ar dažām BO, lai apspriestu ar TF saistītās tendences.

TF aktīvu un rīku atņemšana

266. MFS: Lai gan Latvija nav identificējusi sankciju sarakstos iekļauto teroristu finanšu vai citas darbības, KD ir saņēmis ziņojumus par šādām personām, kas vēlāk izrādījušies nepatiesi (skat. zemāk sniegto piemēru). Turklāt četras nerezidentu bankas ir iesaldējušas aptuveni 12 miljonus EUR attiecībā uz 109 juridiskām personām un vienu fizisku personu, pret kurām ES ir noteikusi sankcijas citās sankciju programmās. Latvijas bankas ir arī ziņojušas par maksājumiem (bet ne vienmēr tos iesaldējušas), kas nosūtīti vai saņemti vairāku klientu, PLG vai akcionāru, kam piemērotas sankcijas vai kas pieder personām, kurām piemērotas sankcijas saskaņā ar konkrētiem trešo valstu sankciju režīmiem, vārdā. Šie elementi norāda uz sistēmu, kas būtu spējīgi identificēt un iesaldēt aktīvus saskaņā ar ANO DPR 1267 un 1373 vai sekojošām rezolūcijām, ja tādas būtu, vismaz vienkāršās darbībās, kurās persona vai struktūra, pret kuru noteiktas sankcijas, ir tieši iesaistīta. Ņemot vērā Latvijas FI ierobežoto darījumu uzraudzību, nepilnības ar PLG saistītajā informācijā un ievērojamo ārvalstu čaulu uzņēmumu darbību, pastāv daudz mazāka pārlicība, ka valsts rīkotos tā pat, ja ar terorismu saistītās organizācijas, pret kurām noteiktas sankcijas, līdzekļus turēti netieši.

267. Citi aktīvu atsavināšanas mehānismi: Latvija apzināti izvēlējusies neveikt iesaldēšanas darbības, atsaucoties uz ar izmeklēšanu saistītiem iemesliem. Tas attiecas arī uz Mārtiņa Grīnberga lietu, kuru institūcijas tā vietā centās uzraudzīt un kurš galu galā netika notiesāts par teroristiskiem nodarījumiem. Latvija nav saņēmusi pieprasījumus no ārvalstu partneriem izmeklēt, konfiscēt vai iesaldēt šādus aktīvus.

“Bin Laden”: Trīs kļūdaini pozitīvi gadījumi

2015. gadā KD saņēma aizdomīga darījuma ziņojumu no bankas, kurā bija atsauce uz kādu maksājumu, kurā dokumenta sagatavotājs kā maksātāju bija norādījis “bin Laden”. Banka bija atturējusies izpildīt maksājumu līdz tālākai izmeklēšanai. KD nosūtīja lietu DP, kurš atrada un nopratināja maksājuma iniciatoru, kādu Latvijas pilsoni. Vīrietis paskaidroja, ka viņš kādam draugam

bijis parādā naudu un ka viņa atsauce uz sevi kā “bin Laden” bijusi joks. Izmeklēšana apstiprināja viņa kontu, un vīrietis tika brīdināts par nodarbošanos ar šādu “finanšu huligānismu” nākotnē. Līdzīgā gadījumā 2016. gada maijā KD saņēma ziņojumu par 30 EUR darījumu, kurā maksājuma laukā kā mērķis bija norādīts “paldies par AK47 piegādi, al Qaeda un Osama bin Laden”. KD aizturēja līdzekļus un nodeva lietu DP, kura konstatēja, ka maksājuma atsauce ir joks. Tāpat 2016. gada augusta ziņojumā, kas tika iesniegts KD par pārskaitījumu 13,99 EUR apmērā, bija norādīts maksājuma laukā kā mērķis bija norādīts “Obama terorisms Ben Laden”, kas līdzīgā veidā tika identificēts kā ar terorismu nesaistīts. Arī šajā gadījumā KD līdzekļus iesaldēja un nosūtīja lietu TAI.

Pasākumu atbilstība vispārējam TF riska profilam

268. Tas, ka Latvijā nav visaptverošas izpratnes par tās TF riska profilu, sarežģī tā efektivitātes novērtēšanu. Kopumā valsts veiktie pasākumi atbilst tās riska līmenim, ņemot vērā tās iekšējo apdraudējumus, pat tad, ja tie pilnībā neatbilst riskam, kas varētu ienākt valstī no pārrobežu teritorijām. Tomēr galvenās institūcijas – galvenokārt FKTK, KD un DP – atzīst riskus, ka teroristi varētu izmantot Latvijas FI ievainojamības, un kopumā ir uzlabojuši tās TF novēršanas režīmu, tostarp saistībā ar MFS.

269. Latvijas vispārējais režīms BO uzraudzībai un kontrolei, tostarp ar tiesībaizsardzības līdzekļiem, šķiet, ļauj adekvāti mazināt nozarē identificētos riskus, kas ir ierobežotas līdz ļoti nelielam BO skaitam. Tomēr nav skaidrs, cik lielā mērā Latvijas institūcijas ir izstrādājušas “gūtās mācības” vai protokolus, reaģējot uz riskiem, ko radījis LIKC gadījums – šo institūciju vadīja radikalizēts pilsonis, kurš Latviju pameta, lai pievienotos teroristiskajam grupējumam Islāma valsts. Mērķtiecīga informēšana par augsta riska BO un apjomīgāka sadarbība ar plašāku BO kopienu varētu būt lietderīgs preventīvs pasākums, lai izvairītos no turpmākas šīs nozares ļaunprātīgas izmantošanas.

Secinājumi

270. Neskatoties uz tiesisko pamatu, kas prasa steidzamus precizējumus un uzlabojumus, Latvija demonstrē efektīvas ar terorismu saistītu MFS īstenošanas sistēmas elementus. Būtisks šķērslis lielākas preventīvo spēju pakāpes sasniegšanai ir Latvijas FI ievainojamības, nepilnības un neskaidrības līdzekļu iesaldēšanas režīmā, kā arī nepietiekama uzraudzība vairākās nozarēs. BO sektors, šķiet, tiek efektīvi uzraudzīts, pamatojoties uz izlūkošanu un plašām reģistrācijas/ziņošanas saistībām, kas attiecas uz visām BO, kaut gan to fokusā ir mērķi, kas nav konkrēti saistīti ar TF novēršanu (t.i., ārvalstu destabilizācijas un nodokļu pārkāpumu novēršanu). Īpaši uz TF orientēts un visaptverošs BO riska novērtējums, iespējams, kā daļa no plašāka NRA procesa, varētu nodrošināt labāk informētu un mērķtiecīgāku riska mazināšanas pieeju nozarē, kurā konstatēts vismaz viens topošais terorists vadošā organizācijā. Kopumā trūkst visaptverošas izpratnes par TF riskiem un TF novēršanas centienu plašāka piemērotība vēl ir jāpierāda. **Latvijā ir vidējs IO.10** efektivitātes līmenis.

11. efektivitātes rādītājs (IO.11) (PF finanšu sankcijas)

Mērķētu finanšu sankciju, kas saistītas ar proliferācijas finansēšanu, īstenošana nekavējoties

271. Latvijas tiesisko pamatu ar PF saistīto MFS īstenošanai nosaka ES tiesību akti, Sankciju likums un NILLTFN likums, kā arī papildu noteikumi. Kā norādīts IO.10 ietvaros, plašāks MFS tiesiskais regulējums rada vairākas nopietnas neskaidrības un trūkumus. Šie trūkumi ir nedaudz akūtāki attiecībā uz par PF noteiktajām MFS, ko mazāk skaidri aptver attiecīgie NILLTFN likumā noteiktie

pienākumi, jo likumā nav noteikts skaidrs ar PF saistīto MFS ziņošanas un iesaldēšanas mehānisms (skatīt R.7 TA pielikumā).

Personu/struktūru, kurām piemērotas sankcijas, turēto aktīvu un līdzekļu identifikācija un aizliegumi

272. Kopumā nešķiet, ka no Latvijas varētu tikt veikts būtisks ar proliferāciju saistīts eksports uz valstīm, kurām ANO piemēro ar proliferāciju saistītas sankcijas. Ārlietu ministrija un DP koordinē starpiestāžu komiteju, kas izskata eksporta kontroles preču licenču pieprasījumus, galvenokārt attiecībā uz dažām divējāda lietojuma preču kategorijām. Galvenie komitejas dalībnieki ikdienā sazinās, lai pēc nepieciešamības risinātu ar PF saistītus jautājumus. Tomēr KD komitejā nepiedalās, un tai arī nav formāla vai iekšēji pielāgota informācijas apmaiņas un koordinācijas kanāla ar FKTK. Starpiestāžu komiteja, kas izskata eksporta kontroles preču licenču pieprasījumus, regulāri komunicē ar bankām, kuras tai sūta pieprasījumus sniegt neoficiālas vadlīnijas par to, vai preces, attiecībā uz kurām tās veicina tirdzniecību, ir sensitīvas.

273. Latvijas galvenā PF ievainojamība slēpjas tās banku sektorā. Jo īpaši nepilnības, kas saistītas ar PLG noteikšanu lielajam skaitam banku klientu, kas ir ārvalstu čaulu uzņēmumi (skat. IO.1 un IO.4), apvienojumā ar pārmērīgu paļaušanos uz skrīningu, kas balstās uz sarakstiem, un sākotnējām darījumu analīzēm nav pietiekamas kontroles, lai novērstu izvairīšanos no ar PF saistītām sankcijām. Šo ievainojamību ilustrē vismaz seši atsevišķi vietējie un trešo valstu tiesībaizsardzības pasākumi, kuros iesaistīta KTDR (sīkāku informāciju skatīt turpmāk tekstā).

274. Latvija nav identificējusi (un attiecīgi nav iesaldējusi) aktīvus personām, kas saistītas ar attiecīgajām KTDR vai Irānas ANO DPR. KD nav saņēmis ne aizdomīgu, ne neparastu darījumu ziņojumus ar norādēm uz PF. DP izmeklēja iespējamus noziedzīgus nodarījumus saistībā ar PF sankcijām pēc tam, kad FKTK nosūtīja pieprasījumu par turpmāk aprakstītajiem KTDR sankciju apiešanas gadījumiem. Saņemot skaidru un izmantojamu informāciju no ārvalstu kolēģiem, Latvijas institūcijas ir veikušas izmeklēšanas un koriģējošas darbības.

275. Latvija vienīgā no visām ES savienības valstīm 2017. gadā klātienēs vizītes laikā bija autonomi ieviesusi sankcijas saskaņā ar tās jauno Sankciju likumu, vēršoties ar KTDR saistīto proliferācijas aģentu Aleksu Cai [Alex Tsai]. Institūcijas nav veikušas pasākumus, lai ierosinātu sankciju noteikšanu Cai ES līmenī, pamatojoties uz to, ka tā nebija izcelsmes valsts izlūkdatiem un pierādījumiem, ko tā izmantoja, lai pret viņu noteiktu sankcijas.

Sankciju noteikšana pret Aleksu Cai

2017. gada jūlijā Ministru kabinets izdeva MK noteikumus Nr. 419 saskaņā ar Sankciju likumu, kas paredz autonomu sankciju noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistītas ar KTDR īstenoto masu iznīcināšanas ieroču izstrādi. Pēc šo noteikumu pieņemšanas Latvija Hseinam Tai Cai (Aleksam Cai) noteica finansiālus ierobežojumus izmantot divus uzņēmumus kā starpniekus, lai sniegtu finansiālu un materiālu atbalstu ANO un ES sankciju sarakstos iekļautajai Korejiešu kalnrūpniecības attīstības tirdzniecības korporācijai (KOMID). FKTK un citas institūcijas bija saņēmušas informāciju par Cai darbību Latvijā no kāda ārvalstu partnera un, izmeklējot šo lietu, izstrādāja papildu pierādījumus, kas liecināja par Cai lomu naudas pārvietošanā caur Latvijas FI, lai apiestu starptautiskas sankcijas. FKTK vērsās pret piecām Latvijas bankām saistībā ar Cai shēmu (sīkāk skat. turpmāk). Cai šobrīd atrodas apcietinājumā citā jurisdikcijā. Latvijā nav identificēti Cai piederoši aktīvi.

Finanšu iestāžu un NNDP izpratne par saistībām un to ievērošanu

276. KD savā tīmekļa vietnē uztur regulāri atjauninātus to struktūru sarakstus, uz kurām attiecas ar proliferāciju saistītas sankcijas, un vispārīgajās apmācību programmās ir apspriedusi PF rādītājus. Gan KD, gan FKTK ir izdevušas norādījumus un brīdinājumus regulētajai kopienai, atspoguļojot norises PF darbību identificēšanā un apkarošanā gan starptautiskā, gan Latvijas līmenī. Tomēr klātienē vizītes laikā ziņojumu iesniedzēji demonstrēja nevienmērīgu izpratni par to ar PF saistītajiem MFS pienākumiem. Finanšu iestādes, jo īpaši bankas, demonstrēja visaugstāko informētības līmeni.

277. Bankas plaši apzinājās tām noteiktos ar MFS saistītos pienākumus saskaņā ar FKTK noteikumiem Nr.219 par NILLTFN iekšējo kontroli, kas tām liek uzturēt atbilstošas sankciju atbilstības sistēmas, tostarp skrīninga programmas un īpašu sankciju atbilstības uzraudzības amatpersonu, lai atklātu darījumus, kuros iesaistītas personas, kurām piemērotas sankcijas. Klātienē satiktie banku pārstāvji ziņoja, ka to sistēmas katru dienu tiek atjauninātas, ļaujot apturēt darījumus drīz pēc tam, kad attiecīgā institūcija tiem piešķirusi attiecīgo statusu, pat ja šāda prasība nav paredzēta tiesību aktos. Citas FI ziņoja par paļaušanos uz darījumu partneru sistēmām, piemēram, maksājuma karšu pakalpojumu nodrošinātājiem. NNDP parasti salīdzina informāciju ar sarakstiem pēc vajadzības un paļaujas uz KD, no kura lielākā daļa iestāžu saņem informāciju par ANO, ES un Latvijas saistībām attiecībā uz PF.

278. Latvijas FI un NNDP kopumā uz sarakstu balstītā pieeja sankciju ievērošanai, īpaši ņemot vērā nerezidentu banku klientu bāzes iezīmes, pietiekami neņem vērā KTDR īstenotos sankciju apiešanas veidus un apmēru, kā arī Latvijas FI neaizsargātību attiecībā uz šādām darbībām. Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, novērtēšanas periodā šīs ievainojamības netika pietiekami ņemtas vērā un risinātas. Piemēram, banku atbilstības programmās, šķiet, potenciālām sankciju apiešanas pazīmēm darījumos bija piešķirta sekundāra nozīme. Kas attiecas tieši uz ar PF saistītām MFS, bankas parasti neizrādīja padziļinātu izpratni par ar PF saistītu sankciju apiešanu un nenorādīja, kādus skrīninga rīkus tās ir izstrādājušas šādu darbību atklāšanai, piemēram, darījumu skrīninga kritērijos iekļaujot klientu profilēšanu, informāciju par atrašanās vietu un nozares īpatnības.

279. Vairāku faktoru rezultātā, tostarp pieaugot FKTK izpildes aktivitāšu tempam, kopš 2016. gada bankas ir veikušas būtiskus pasākumus, lai atbilstības programmas uzlabotu. Šie pasākumi ietver pārskatus par Latvijas nerezidentu bankām, ko sagatavojušas lielākās pasaules mēroga konsultāciju sabiedrības, jaunu atbilstības nodrošināšanas darbinieku pieņemšanu darbā un apmācību, sankciju un cita veida skrīninga IT sistēmu uzlabojumus, atbrīvošanos no augstāka riska klientu un čaulas veidojumiem, kā arī atbilstību regulējošām prasībām, kā arī klientu izpētes kritēriju uzlabošana atbilstoši normatīvajām prasībām. Bankas arī ziņoja, ka tās nodarbina vismaz vienu atbilstības uzraudzības amatpersonu, kas atbildīga par sankcijām. Banku asociācija ir arī izdevusi brīvprātīgas vadlīnijas Latvijas bankām par NILLTFN noteikumu ievērošanu, tostarp par sankciju ievērošanu. Lai gan šādi pasākumi var uzlabot Latvijas banku pavisam kontroles sistēmas, sankciju apiešanas risks joprojām būs ievērojams, līdz Latvijas FI stingri ievēros tām piemērojamās saistības attiecībā uz PLG un klienta izpēti, un īstenos efektīvu darījumu uzraudzību.

Kompetentās institūcijas, kas nodrošina un uzrauga atbilstību

280. FKTK veic uzraudzību saskaņā ar grafiku, pamatojoties uz vispārējiem NILLTFN riskiem, ko rada konkrētas FI (piemēram, nerezidentu noguldījumu skaits, apgrozījums, darbības veidi utt.). Kā aprakstīts IO.4 ietvaros, pastāv būtiska NILLTFN ievainojamība, kas nodrošina iespējas personām un struktūrām, kam piemērotas sankcijas, tās izmantot. Tā kā šī ievainojamība joprojām ir būtiska – ar

KTDR saistītas personas un struktūras ir izmantojušas vismaz sešas Latvijas bankas – uzraudzības ātrums un līmenis, ko daļēji ietekmē resursu ierobežojumi, šķiet, nav pietiekams, lai pienācīgi nodrošinātos pret sankciju apiešanu, kas ir problēma, ko Latvijas institūcijas raksturoja kā būtisku. Neskatoties uz šo pieredzi, FKTK nav veikusi saskaņotus pasākumus, lai veiktu tematiskās pārbaudes attiecībā uz par PF noteiktajām MFS citās bankās, kas atbilst to banku profilam, kas iepriekš sodītas par iekšējās kontroles pārkāpumiem FKTK veikto tiesībaizsardzības pasākumu ietvaros pēc tam, kad tika saņemta informācija par Ziemeļkorejas agentu izmantoto shēmu. Turklāt NNDP uzraudzības institūcijas nav veikušas gandrīz nekādas tematiskās pārbaudes par PF noteiktajām MFS.

281. Saskaņā ar NILLTFN likumu FKTK noteikumi Nr. 219 attiecas uz MFS, jo tie regulē iekšējās kontroles sistēmas, ziņojumus par aizdomīgām/neparastām darbībām, kvalitātes nodrošināšanas revīzijas, darbinieku apmācību un testēšanu, informācijas tehnoloģijas un klienta izpēti, kā arī citas prasības. Kā apspriests IO.10, FKTK norāda, ka tās nepietiekamās pilnvaras izdot saistošus noteikumus, kas īpaši reglamentē ar MFS saistītos pienākumus, būtiski kavē tās spēju veicināt atbilstību un veikt likumizpildes pasākumus šajā jomā. Kā norādīts IO.10 ietvaros, saskaroties ar izvairīšanos no sankcijām, FKTK ir izmantojusi tās vispārējās pilnvaras saskaņā ar NILLTFN likumu kā alternatīvu līdzekli. Tādējādi, lai gan FKTK var bankām sniegt vadlīnijas par sankciju apiešanas *modus operandi*, tostarp konkrētu scenāriju un risku atpazīšanu, ko tā arī ir darījusi, tā nevar izdot saistošus noteikumus, kas prasa veikt īpašus preventīvus pasākumus.

282. 2017. gada oktobrī FKTK izdeva iekšējās procedūras, kas ļauj uzraudzīt MFS atbilstību Latvijas nacionālajām un starptautiskajām sankcijām, un veica pārbaudes gan uz vietas, gan attālināti. Šīs procedūras nosaka pamatpasākumus iespējamo sankciju pārkāpumu izskatīšanai, FI iesaistīšanai un informēšanai, kā arī informācijas apmaiņai ar citām institūcijām. Tajās nav norādīti kritēriji attiecībā uz to, kā pārkāpumus konstatēt.

283. Kā aprakstīts turpmāk (skatīt gadījuma izpēti), 2017. gadā, pamatojoties uz informāciju, kas saņemta no trešās valsts, FKTK veica likumizpildes pasākumus pret piecām bankām saistībā ar *“NILLTFN likuma un FKTK reglamentējošo prasību pārkāpumiem: nepilnībām klienta izpētē un darījumu uzraudzībā, kas noveda pie situācijas, ka banka tika izmantota, lai apietu pret Ziemeļkoreju noteikto starptautiskās sankciju prasības, un nespēju nodrošināt iekšējās kontroles sistēmas efektīvu darbību”*. Tā arī vienojās ar sesto banku saskaņā ar nepublicētu administratīvo līgumu, kuram novērtēšanas grupa nevarēja pienācīgi piekļūt.

284. Neskatoties uz šo skaidrojumu, FKTK galu galā nolēma, ka tās konstatējumi neuzrāda tiešus pierādījumus par sankciju pārkāpumiem, un sodi par ANO vai ES sankciju, kas bija piemērojamas attiecīgo darījumu laikā, pārkāpumiem netika piemēroti. FKTK paskaidroja, ka tās NILLTFN pilnvaru izmantojums sankciju pilnvaru vietā bija balstīts uz tās secinājumu, ka, ņemot vērā sankciju apiešanas shēmas sarežģītību, nebija acīmredzamas saiknes ar klientu, PLG, starpnieku vai filiāli, kam piemērotas sankcijas. Tomēr saskaņā ar FATF standartiem (un ES noteikumiem, kas attiecas uz Latviju) iesaldēšanas pienākuma tvērums ir plašāks, lai ietvertu līdzekļu vai citu aktīvu, kas pilnīgi vai kopīgi, tieši vai netieši pieder, vai kurus kontrolē struktūras, pret kurām piemērotas sankcijas, un to labā vai to vadībā darbojošos personu un vienību līdzekļu vai citu aktīvu, iesaldēšanu.

285. Lai gan FKTK darbinieki centās iegūt papildu juridisko skaidrību no ES par to, vai šādi fakti varētu izraisīt ES sankciju pārkāpumu, fakts, ka FKTK galu galā neuzskatīja, ka šie trūkumi ir banku MFS pienākumu pārkāpums, lai gan pēc tam konstatēja ievērojamu skaitu brīdinājuma signālu, ko tā aprakstīja uzraudzības norādēs, rada nopietnus jautājumus par to, vai institūcijas ir spējīgas piemērot sodus tikai pašām redzamākajām MFS pārkāpumu lietām vai saistīto NILLTFN pienākumu

pārkāpumiem. FKTK darbinieku izstrādātais aptuvenais raksturojums, kas tika nodots DP, lai ierosinātu iespējamo sankciju pārkāpumu kriminālizmeklēšanu, turklāt norāda uz acīmredzamu nespēju vai nevēlēšanos šajos gadījumos veikt nozīmīgākus MFS izpildes nodrošināšanas pasākumus (informācija, ko FKTS nodeva DP, vērtēšanas grupai netika iesniegta).

286. Iespējams, vismaz daļēji šādu iemeslu dēļ banku norēķini ietvēra naudas sodus un administratīvus rīkojumus, kas nebūt nebija preventīvi un samērīgi. Lai gan šie sodi bija augstāki par vidējo vēsturisko, ņemot vērā likuma izpildes darbību trūkumu līdz 2015. gadam, Latvijas bankas turpināja nodarboties ar augsta riska aktivitātēm, kuras FKTK atzina par sodāmiem pārkāpumiem. Daļēji tas skaidrots kā funkcija no tā laika zemās likumiskās sodu struktūras, tomēr šiem sodiem acīmredzami nebija noteikta maksimālā summa, ņemot vērā to, ka divi naudas sodi bija noteikti nedaudz virs 35 000 EUR un vēl viens nedaudz vairāk nekā 570 000 EUR apmērā. Laikā, kad notika pārkāpums, piemērojamais soda diapazons palielinājās līdz 142 300 EUR par pārkāpumu.

287. Nepublicētajā lietā bankai, kas bija iesaistījies līdzīgā darbībā kā pārējās, sods netika piemērots, pamatojoties uz to, ka cits, 2016. gadā piemērots sods par nesaistītiem pārkāpumiem NILLTFN jomā jau bija novērsis trūkumus, ko FKTK bija konstatējusi attiecībā uz KTDR. Pēc tam, kā jau minēts iepriekš, banka tika pakļauta ārvalstu valdības rīcībai, kura konstatēja, ka ar KTDR saistītās darbība turpinājās arī pēc tam, kad tā bija apņēmusies šādas darbības novērst⁹⁰. Šādi ilgstoši pārkāpumi pamato piemēroto sodu ierobežoto efektivitāti. FKTK vēl nav izmantojusi jaunās sankciju pilnvaras saskaņā ar grozījumiem NILLTFN likumā (par PF noteikto MFS gadījumos) un Sankciju likumu.

Ar KTDR saistīto sankciju apiešana, izmantojot Latvijas bankas

Sākot ar 2016. gadu, KD no ārvalstu partneriem sāka saņemt informāciju, ko tas nodeva FKTK un DP, par pret Ziemeļkoreju noteiktu starptautisku sankciju apiešanu, izmantojot vairākas Latvijas bankas. Pēc šīs informācijas saņemšanas FKTK sasauca Latvijas banku vadītāju sanāksmi, brīdināja tos par situācijas nopietnību, kā arī veica mērķtiecīgas pārbaudes un pārbaudes uz vietas sešās bankās, kas darbojas Latvijas nerezidentu noguldījumu sektorā.

Šajās pārbaudēs tika secināts, ka čaulu uzņēmumu konti, kuru turētāji ir ārvalstu klienti, kuriem nav piemērotas sankcijas, tiek izmantoti ANO un ES sankciju sarakstos iekļauto struktūru vārdā, izmantojot vairākus starpniekus. FKTK konstatēja, ka šādu darījumu pamatā ir banku NILLTFN iekšējo kontroles mehānismu sistemātiskā nespēja identificēt, novērtēt un pārvaldīt sankciju riskus. Tā arī konstatēja daudzus pārkāpumus saistībā ar PLG/klienta izpēti, darījumu uzraudzību un nespēju atklāt vai rīkoties neatbilstošas un viltotas uzņēmējdarbības dokumentācijas gadījumā; darbības, kas atbilst nelikumīgām "čaulas bankām"; būtiskas informācijas iztrūkumu maksājumu ziņojumos un citus pierādījumus, kas norādīja uz iespējamām darbībām ANO un ES sankciju sarakstos iekļauto struktūru vārdā.

Tā arī konstatēja, ka paši banku klienti nebija šīs sarakstos iekļautās personas, bet rīkojās šādu personu vārdā, izmantojot sarežģītas darījumu ķēdes. Šajā gadījumā līdzekļi netika iesaldēti, jo FKTK izmeklēšanas laikā klientu kontos aktīvi nebija palikuši.

FKTK visām piecām bankām piemēroja naudas sodu kopsummā vairāk nekā 3,5 miljonu EUR apmērā un pieprasīja, lai bankas veiktu koriģējošus pasākumus. Šie pasākumi ietvēra atbilstības revīzijas, pasākumu plānus, lai uzlabotu banku atbilstības nodrošināšanas sistēmas, banku iekšējās kontroles veikšanas un novērtēšanas programmu, kā arī ekspertu pārbaudes. Publiski paziņojot par darbībām,

⁹⁰ Finanšu noziegumu apkarošanas tīkls, *Priekšlikumu piemērot īpašo pasākumu finanšu iestādei ABLV Bank AS, kura rada bažas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju*, 2018. gada 16. februāris, 83 Federālais reģistrs, 6986, pieejams: https://www.fincen.gov/sites/default/files/federal_register_notices/2018-02-16/2018-03214.pdf

kas atkārtotas un sīkāk izklāstītas turpmākajās vadlīnijās FI, FKTK vērta uzmanību arī uz ANO un nevalstisko organizāciju identificētajiem brīdinājuma signāliem, kas tikuši izmantoti sankciju apiešanas shēmā. Starp tiem bija ārzonu uzņēmumi, kuriem bija vienas un tās pašas amatpersonas un adreses un kuri maksāja vienam un tam pašam labuma guvējam, darījumi apgabalos vai ar uzņēmumiem, kas atrodas KTDR tuvumā, ar KTDR saistīti kuģniecības uzņēmumi, kā arī darījumi ar uzņēmumiem, kas atrodas ārzonu jurisdikcijās un ir saistīti ar Ziemeļkorejas valdību. FKTK arī uzsvēra tikai uz sarakstiem balstīta skrīninga nepietiekamību, kā arī riskus, kas saistīti ar preču importu un eksportu, un transporta pakalpojumu sniegšanu.

288. Kā norādīts IO.10, pārējo uzraudzības iestāžu uzraudzības un sankciju piemērošanas pilnvarām attiecībā uz MFS nav skaidra pamata, jo šādas pilnvaras nav konkrēti minētas Sankciju likumā, MK noteikumos Nr. 468, un par PF noteikto MFS īstenošanas juridiskais pamats NILLTFN likumā nav skaidri noteikts. Ar PF saistīto MFS atbilstības uzraudzība ir ierobežota arī plašāku resursu problēmu, ar kurām uzraudzības institūcijas saskaras, dēļ.

Secinājumi

Kā jau norādīts IO.10, turklāt ņemot vērā papildu trūkumus, kas apspiesti šajā IO, Latvijas MFS tiesiskais pamats rada nopietnas neskaidrības un trūkumus. Šie trūkumi var ietekmēt ar PF saistītā MFS režīma efektivitāti, jo tie noteikti ierobežo pilnvaras regulēt, uzraudzīt un piemērot sodus par MFS saistību pārkāpumiem. Valsts nav ieviesusi efektīvu režīmu, kas ļautu īstenot iesaldēšanas pienākumus un nodrošināties pret sankciju apiešanu, kas tādu proliferatoru valsti kā KTDR gadījumā tiek īstenota ar ļoti sarežģītiem līdzekļiem un kas izmanto iespējas, kuras piedāvā jurisdikcijās ar nepietiekamu finanšu kontroli. Ievērojamais skaits ārvalstu čaulu uzņēmumu ar neuzticamu PLG informāciju un ārkārtīgi vienkāršotie darījumu skrīninga pasākumi turpina radīt labvēlīgu vidi sankciju apiešanai. Šajā kontekstā ziņojumu iesniedzēju izmantotā galvenokārt uz sankciju sarakstiem balstītā pieeja ir nepietiekami efektīva. Latvija nav pierādījusi vēlmi un spēju pieprasīt un iedibināt stabilas atbilstības programmas, kā arī aktīvas, atturošas tiesībsargāšanas īstenošanu, kas nepieciešama, lai atbilstoši mazinātu tās neaizsargātību pret sankciju apiešanu. FKTK nav piešķirtas nepieciešamās regulatīvās pilnvaras, lai pieprasītu FI veikt konkrētus pasākumus un tādējādi veikt efektīvu uzraudzību, īstenojot klienta izpēti un novērst izvairīšanos. Kaut arī, reaģējot uz neseno pieredzi, FKTK un KD izdeva vadlīnijas par sankciju apiešanu, tās tika izdotas novērtēšanas perioda beigās. Šis nopietnās ievainojamības ilustrē seši 2016. gadā konstatētie gadījumi, kuros Latvijas bankas tika ļaunprātīgi izmantotas, lai apietu sankcijas, kā arī samērīgas un atturošas atbildes reakcijas trūkums, par ko liecina tas, ka vismaz viena banka turpina apstrādāt šos darījumus arī pēc šiem gadījumiem. Citu uzraudzības iestāžu ieguldījums MFS atbilstības uzraudzības jomā šķiet ļoti neliels. Kopā šie faktori rada fundamentālas nepilnības. **Latvijai ir zems IO.11 efektivitātes līmenis.**

5. NODAĻA PREVENTĪVIE PASĀKUMI

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

- Privātā sektora pārstāvju izpratne par NILLTF riskiem ir būtiski atšķirīga gan attiecībā uz informētību par šo tēmu, gan arī attiecībā uz šīs tēmas aktualitāti.
- Dažas bankas un lielākā daļa nebanku FI, šķiet, jauca uzņēmuma mēroga NILLTF risku novērtējumu ar klientu riska klasifikācijas un novērtēšanas sistēmām/rīkiem, kas pieejami noteiktu riska faktoru novērtēšanai. Turklāt to riska novērtējumos netika sniegta īpaša analīze par TF apdraudējumiem un ievainojamības momentiem, un tie ne vienmēr atspoguļoja atsevišķu struktūru

faktisko NILLTF riska līmeni. Izpratne par TF riskiem lielā mērā aprobežojās ar tā saukto “teroristu sarakstu” jeb ANO un dažu citu sarakstu, tostarp KD sniegto sarakstu, izmantošanu.

- Nebanku FI, izņemot tās, kas ietilpa lielākās starptautiskās (finanšu) grupās, nespēja demonstrēt skaidru izpratni par nepieciešamību pēc konsekvētiem procesiem, praktiski sasniedzamiem rezultātiem, atbilstošas dokumentācijas, kā arī regulāras pārskatīšanas un atjaunināšanas prakses NILLTF risku novērtēšanai uzņēmuma mērogā atbilstoši uzņēmējdarbības veidam un apjomam. Tas pats attiecas arī uz visām NNDP.
- Visas FI lielākoties piekrita NRA noteiktajiem riskiem un atzina, ka galvenos draudus rada korupcija, ēnu ekonomika un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas. Tomēr Latvijas veiktie nacionālā riska novērtējumi ir jāuzlabo, lai praktiski atvieglotu nozarei raksturīgo NILLTF risku un attiecīgo NILLTFN saistību novērtēšanu privātajā sektorā.
- Klātienē vizītes laikā satikto banku un (mazākā mērā) nebanku FI pārstāvji varēja brīvi raksturot to politiku un procedūras, kas paredz riska mazināšanas sistēmas īstenošanu, par ko vadība un darbinieki regulāri tiek informēti. Tika norādīts, ka regulārā riska pārvaldības praksē ietilpst iekšējās kontroles sistēmas darbības uzraudzība un novēršanas pasākumu īstenošana.
- Risku mazinošo pasākumu piemērošanas efektivitāte ir apšaubāma, īpaši attiecībā uz bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu apkalpošanu, būtisku ar iekšējās kontroles īstenošanu saistītu trūkumu dēļ. Klātienē satiktie NNDP pārstāvji nespēja demonstrēt zināšanas par galvenajiem NILLTF riska mazināšanas sistēmas elementiem vai to pieejamību.
- Bankas un nebanku FI apliecināja labas zināšanas par NILLTFN likumā un attiecīgo jomu regulējošo tiesību aktos noteiktajām prasībām saistībā ar galvenajiem preventīvā režīma elementiem, tostarp tiem, kas saistīti ar klientu izpēti un lietvedības uzturēšanu. Tomēr pastāv pamatotas bažas par banku iegūtās un uzturētās papildu informācijas/dokumentu kvalitāti, kas iegūta klienta izpētes procesā, lai pārbaudītu PLG, iegūtu pierādījumus par līdzekļu izcelsmi un ienākumu izcelsmi, kā arī uzraudzītu darījumus.
- Ņemot vērā to, ka pastāv ļoti liela nerezidentu klientu bāze, tostarp čaulas uzņēmumi konkrētās bankās un MI/ENI, un to, ka šāda veida klientu galvenās iezīmes sarežģī atbilstības līmeņa sasniegšanu dažās būtiskās jomās, tostarp PLG un PNP identifikācijā, attiecīgo NILLTFN prasību īstenošanas efektivitāte joprojām ir apšaubāma.
- Nepilnīga preventīvo pasākumu īstenošana nefinanšu sektorā tiek uzskatīta par nepietiekamu zināšanu sekām NILLTFN jomā. Turklāt precīzi nenosakāms liels skaits personu, kas nodarbojas ar nekustamā īpašuma starpniecības pakalpojumu sniegšanu, juridisko konsultāciju sniegšanu, sniedz konsultācijas nodokļu jautājumos un nodrošina pakalpojumus sabiedrību izveidei, nenodrošinot pienācīgu licencēšanas un uzraudzības kārtību, pasliktina radušos situāciju, liedzot iespēju īstenot NILLTFN jomā noteiktās prasības attiecīgajās profesionālās darbības sfērās.
- Banku aizdomīgu darījumu ziņošanas rādītāji ir ļoti nevienmērīgi, kas liecina par nevienmērīgu izpratni par ziņošanas prasībām un to īstenošanu banku vidū kopumā, īpaši to banku vidū, kas

pakļautas salīdzināmam NILLTF riska līmenim. Tāpat esošo ziņošanas kārtību raksturo novēlota un aizsargājoša ziņošana par konstatētajiem gadījumiem.

- Aizdomīgu un neparastu darījumu definīciju pārklāšanās rezultātā veidojas neizpratne par atbildīgo subjektu pienācīgu rīcību, kas nereti aprobežojas ar konkrēta skaita neparastu darījumu ziņojumu iesniegšanu, lielākoties pārsniedzot ar ziņošanas pienākumu saistīto robežvērtību.
- Pastāv zināmas bažas atbilstības nodrošināšanas (kā arī revīzijas) funkciju nepietiekamo neatkarību, to, ka atbilstības uzraudzības personālam nav nodrošināta pienācīga piekļuve klienta izpētes un citai būtiskai informācijai par nerezidentu/čaulas veidojumiem, kas ir bankas klienti, kā arī par NILLTFN prasību un attiecīgo iekšējās kontroles pasākumu formālu izpildi.
- Tika ziņots, ka regulējuma trūkums tādās profesionālās darbības jomās kā nekustamā īpašuma mākleru pakalpojumi, nodokļu konsultācijas, grāmatvedības pakalpojumi un uzņēmumu veidošanas pakalpojumi, kā arī no tā izrietošais ievērojamā apjoma neregulētais tirgus šajās profesijās traucē atbildīgajiem subjektiem efektīvi īstenot to NILLTFN pienākumus.

Ieteicamā rīcība

a) Attiecībā uz izpratni par **NILLTF riskiem un NILLTFN pienākumiem** Latvijai jāveic šādi pasākumi:

- Veicot uzņēmuma mēroga NILLTF risku novērtēšanu atbilstoši uzņēmējdarbības veidam un apjomam, jānodrošina, ka NILLTFN likuma subjekti ir ieviesuši un piemēro saskaņotus procesus, praktiskus rezultātus, atbilstošu dokumentāciju, kā arī veic regulāru pārskatīšanu un atjaunināšanu;
- Jānodrošina, ka šādi uzņēmuma mēroga NILLTF risku novērtējumi sniedz konkrētu analīzi par TF apdraudējumiem un ievainojamības momentiem; un tie atspoguļo vispārējo pakļautību NILLTF riskiem;
- Jānodrošina, ka NILLTFN likuma subjektu vidū izpratne par TF riskiem sniedzas tālāk par “teroristu sarakstu” izskatīšanu; un subjektu izpratne par NILLTF riskiem tiek praktiski paplašināta, veicot nacionālos riska novērtējumus un sniedzot atgriezenisko saiti par tiem;

b) Attiecībā uz **riska mazināšanas pasākumu piemērošanu** Latvijai būtu jāveic šādi pasākumi:

- Jānodrošina, ka visas FI un NNDP īsteno NILLTF riska pārvaldības iekšējās kontroles sistēmas galvenos elementus;
- Jānodrošina, ka tiek uzlabota risku mazinošo pasākumu efektivitāte, par ko liecina mērķtiecīga uzraudzība;

c) Attiecībā uz **klienta izpētes piemērošanu un lietvedības prasībām** Latvijai jāveic šādi pasākumi:

- Jāuzlabo prasību minimuma izpildi attiecībā uz papildu informācijas un dokumentu kvalitāti, ko NILLTFN likuma subjekti ievāc un uztur klienta izpētes procesā, lai pārbaudītu PLG un noteiktu

PNP statusu, iegūtu pierādījumus par līdzekļu avotu un ienākumu avotu, kā arī uzraudzītu darījumus saistībā ar to leģitimitāti un ekonomisko pamatojumu;

d) Attiecībā uz **pastiprināto vai īpašo pasākumu piemērošanu** Latvijai jāveic šādi pasākumi:

- Jānodrošina, ka visi NILLTFN likuma subjekti ievieš uz risku balstītas klienta izpētes pasākumu piemērošanas sistēmas;
- Jānodrošina, ka visi NILLTFN likuma subjekti ar augstu darījumu aktivitāti (tostarp maksājumu vārtejas pakalpojumu sniedzēji) ievieš automatizētus IT risinājumus saistībā ar TF skrīningu un ka personas ar zemu darījumu aktivitāti konsekventi izmanto manuālos rīkus TF skrīninga nolūkos;
- Jānodrošina, ka NILLTFN likuma subjektiem tiek sniegta sistematizēta un specifiska komunikācija par valstīm, kurās FATF pieprasa īstenot pastiprinātus pasākumus;
- Jāapsver iespēja izveidot centralizētu reģistru vai avotu, ar kuru konsultēties, lai pārbaudītu Latvijas iedzīvotāju PNP statusu;
- Jāapsver iespēja aizliegt struktūrām, kas nav definētas saskaņā ar NILLTFN likuma 29. pantu, sākt sniegt pakalpojumus jauniem klientiem;

e) Attiecībā uz **ziņošanas pienākumiem un potenciālu informācijas izpaušanu** Latvijai jāveic šādi pasākumi:

- Jāuzlabo minimālo prasību izpildi attiecībā uz brīdinājumu ģenerēšanas un aizdomīgu darījumu ziņošanas procesa kvalitāti;
- Jānodrošina, ka neparasta darījuma un aizdomīga darījuma jēdzienu definīcijas savstarpēji nepārklājas, kā arī nepieciešams ieviest sistēmu, kas skaidri nošķir aizdomīgu darījumu ziņojumus, kas tiek iesniegti, ja NILLTFN tiesību subjektiem ir radušās aizdomas par NILLTF, un ziņojumus par darījumiem, kas pārsniedz noteikto sliekšni, kuri tiek iesniegti saskaņā ar noteiktiem kritērijiem attiecībā uz darījumu metodēm un kārtību, uzvedības modeļiem utt.;
- Jādefinē rādītāji un brīdinājuma signāli par aizdomīgiem darījumiem, gan vispārīgi, kas attiecas uz visiem NILLTFN likuma subjektiem, gan konkrēti, kas attiecas uz noteiktiem profesionālās darbības veidiem;
- Jāapsver iespēja pārskatīt “paralēlo” sistēmu, kas tiek izmantota, lai aizdomīgu darījumu ziņojumus nodotu VID (plašākas aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanas sistēmas pārskatīšanas ietvaros);

f) Attiecībā uz **iekšējo kontroli un procedūrām** Latvijai jāveic pasākumi, lai:

- Jāapsver iespēja ieviest papildu (likumdošanas) pasākumus, lai nodrošinātu atbilstības (kā arī revīzijas) funkcijas neatkarību;
- Jānodrošina, ka visi NILLTFN likuma subjekti efektīvi un pilnībā īsteno iekšējo kontroli un procedūras, par ko liecina mērķtiecīga uzraudzība;
- Jāapsver regulējuma ieviešana tādās profesionālās darbības jomās kā nekustamā īpašuma mākleru pakalpojumi, nodokļu konsultācijas, grāmatvedības pakalpojumi un uzņēmumu veidošanas pakalpojumi.

289. Šajā nodaļā aplūkots un novērtētais attiecīgais efektivitātes rādītājs ir IO.4. Attiecīgās rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.9-23.

4. efektivitātes rādītājs (IO.4) (preventīvi pasākumi)

Izpratne par NILLTF riskiem un NILLTFN pienākumiem

290. Privātā sektora pārstāvju izpratne par NILLTF riskiem ir būtiski atšķirīga gan attiecībā uz informētību par šo tēmu, gan arī attiecībā uz šīs tēmas aktualitāti.

291. Attiecībā uz riska novērtēšanas procesiem un praksi, dažas bankas un lielākā daļa nebanku FI, šķiet, jauc uzņēmuma mēroga NILLTF risku novērtējumu⁹¹ ar klientu riska klasifikācijas un novērtēšanas sistēmām/rīkiem, kas pieejami noteiktu riska faktoru, piemēram, klienta mītnes (reģistrācijas) valsts, saimnieciskās vai personiskā darbības, vai klienta izmantoto pakalpojumu un darījumu, novērtēšanai. Turklāt to riska novērtējumos netika sniegta īpaša analīze par TF apdraudējumiem un ievainojamības momentiem, un tie ne vienmēr atspoguļoja atsevišķu struktūru faktisko NILLTF riska līmeni. Izpratne par TF riskiem lielā mērā aprobežojas ar tā saukto “teroristu sarakstu” jeb ANO un dažu citu sarakstu, tostarp KD nodrošināto sarakstu, izmantošanu, dažkārt atbilstību noteikšanai izmantojot fazilgikā balstītus algoritmus.

292. Nebanku FI, izņemot tās, kas ietilpa lielākās starptautiskās (finanšu) grupās, nespēja demonstrēt skaidru izpratni par nepieciešamību pēc konsekvētiem procesiem, praktiski sasniegtamiem rezultātiem, atbilstošas dokumentācijas, kā arī regulāras pārskatīšanas un atjaunināšanas prakses NILLTF risku novērtēšanai uzņēmuma mērogā atbilstoši uzņēmējdarbības veidam un apjomam. Neviena no tām neatsaucās uz ieviestajiem procesiem vai sagatavotajiem dokumentiem, kas ļautu identificēt un novērtēt NILLTF riskus. Tas pats attiecas arī uz visām NNDF.

293. Bankas spēja formulēt riskus, kas saistīti ar augstāka riska valstīm, darījumiem, produktiem/pakalpojumiem un piegādes kanāliem, kā arī riskus, kas izriet no tādiem kontekstuāliem faktoriem kā ēnu ekonomika un korupcija. Neviena no bankām, tostarp nerezidentu klientu darījumos iesaistītajām, neuzskatīja, ka to nenovērtie NILLTF riski varētu būt ievērojami augstāki par vidējiem. Šāda riska uztvere kopā ar banku izmantoto riska novērtēšanas mehānismu analīzi, kas apstiprināta ar uzraudzības institūcijas redzējumu par NILLTF riskiem finanšu nozarē, norāda, ka riska novērtējums nav samērojams ar privātā sektora faktisko pakļautību riskam kopumā un jo īpaši risku, ka bankas var tikt ļaunprātīgi izmantotas tieši NILL un TF mērķiem.

294. Gandrīz visas nebanku FI uzskatīja, ka to pakļautība NILLTF riskam ir zema vai (maksimāli) neredzama augstāka par zemu. Dažas no tām saskatīja noteiktus riskus, kas saistīti ar klientu uzvedību: lielāku iemaksu, nekā nosaka tās politika, veikšana, priekšlaicīga izmaksa un trešo personu maksājumi dzīvības apdrošināšanas biznesā; tirdzniecības spoguļplūsmas un tirgus manipulācijas vērtspapīru biznesā; mēģinājumi veikt strukturētus darījumus, lai nepārsniegtu identifikācijas sliekšni valūtas maiņas biznesā. Vēlreiz jāuzsver, ka šāda izpratne par risku nešķiet samērīga ar faktisko risku, ar ko saskaras, piemēram, MI/ENI, no kurām lielākā daļa nav pakļautas pilna apjoma licencēšanas procedūrai un kuras ir pakļautas paaugstinātam NILLTF riskam, kas saistīts ar to augsta riska klientu bāzi un sarežģītiem, apjomīgiem darījumiem, kurus raksturo apgrūtināta uzraudzības un “pazīsti sava klienta klientu” analīzes veikšana, kā arī vērtspapīru tirgotāji, no kuriem daži ļoti aktīvi darbojas starptautiskajā valūtas tirgū.

295. Neviena no NNDF pārstāvjiem neatsaucās uz to darbību attiecināmajiem esošajiem NILLTF risku identificēšanas un novērtēšanas mehānismiem. Daudzi no tiem kopumā runāja par negatīvām

⁹¹ Kam būtu jāietver arī institūcijas klientiem, darījumiem, produktiem/pakalpojumiem un piegādes kanāliem raksturīgā NILLTF riska novērtēšanu, atbilstošu NILLTFN kontroles pasākumu pieejamības izpēti un jāizdara secinājumi par nenovērtēto risku līmeni un apjomu, kā arī nepieciešamajiem ietekmes mazināšanas pasākumiem.

parādībām, kas saistītas ar to uzņēmējdarbības veidu, piemēram, negodīgas azartspēles (kazino), apgrieztā PVN maksājuma krāpniecības shēmas (tirgotāji, kas tirgo augstas vērtības preces), ļoti nozīmīgā neregulētā nekustamā īpašuma mākleru (nekustamā īpašuma aģenti) un nodokļu konsultantu/grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju (nodokļu konsultanti un grāmatveži) tirgus daļa, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas gan Latvijā, gan ārpus tās, ēnu ekonomikas un aplokšņu algu (revidenti), darījumi ar trešo pušu/ārzonu uzņēmumu līdzdalību, fiktīvi līgumi ar neesošiem parādniekiem (notāri). Šāda vispārēja izpratne par NILLTF riskiem, kas faktiski nav saistīta ar NILLTF ietekmi uz atsevišķiem uzņēmumiem un profesijām, nav uzskatāma par pietiekamu NILLTF risku uztveri un izpratni.

296. Attiecībā uz iesaistīšanos NRA procesā bankas apgalvoja, ka to ieguldījums bija tām izsūtīto anketu aizpildīšana. Dažas nebanku FI (vērtspapīru tirgotāji, līzinga uzņēmumi, valūtas maiņas biroji) atsaucās uz līdzīgu anketu saņemšanu, bet citas nevarēja nosaukt to ieguldījumu NRA procesā (klātienēs vizītes laikā satiktie Latvijas pasta pārstāvji).

297. Kopumā, izmantojot aptaujas un nozaru asociācijas ieguldījumu, NRA procesā tika iesaistītas gan FI, gan NNDP. Neviena FI nesaņēma konkrētas atsauksmes par tās ieguldījumu novērtēšanas procesa laikā vai pēc tā. Dažas no tām pat nezināja, ka 2017. gada NRA ziņojums tika sagatavots 2017. gada sākumā un vēlāk tajā pašā gadā arī publicēts.

298. Visas FI lielākoties piekrita NRA noteiktajiem riskiem un atzina, ka galvenos draudus rada korupcija, ēnu ekonomika un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas. Tomēr Latvijas veiktie nacionālo risku novērtējumi ir jāuzlabo tā, lai praktiski tiktu veicināta labāka izpratne par nozarēm raksturīgajiem NILLTF riskiem un attiecīgajām NILLTFN saistībām privātajā sektorā.

Riska mazināšanas pasākumu piemērošana

299. NILLTF riska pārvaldības iekšējās kontroles sistēmas komponenti, kas ļauj izveidot atbilstošu riska mazināšanas sistēmu, tostarp ir definēti kā: a) NILLTF riska pārvaldības stratēģijas, kā arī tās īstenošanas metodikas, politikas un procedūru pieņemšana⁹²; b) NILLTF riska pārvaldībai nepieciešamās IT sistēmas (tostarp darījumu uzraudzības sistēmas) nodrošināšana; c) NILLTF riska rādītāju un to maksimāli pieļaujamā sliekšņa noteikšana un regulāra pārskatīšana; d) NILLTF riska noturības testu veikšana, f) iekšējās kontroles sistēmas regulāra pārskatīšana, efektivitātes novērtēšana un uzlabošana; un g) iekšējās kontroles sistēmas regulāra neatkarīga novērtēšana.

300. Klātienēs vizītes laikā satikto banku un (mazākā mērā) nebanku FI pārstāvji varēja brīvi raksturot to politiku un procedūras, kas paredz iepriekš minēto riska mazināšanas sistēmas komponentu īstenošanu, par ko vadība un darbinieki regulāri tiek informēti. Tika norādīts, ka regulārā riska pārvaldības praksē ietilpst iekšējās kontroles sistēmas darbības uzraudzība un novēršanas pasākumu īstenošana.⁹³

301. Kopumā risku mazinošo pasākumu piemērošanas efektivitāte ir apšaubāma, īpaši attiecībā uz bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu apkalpošanu, būtisku ar iekšējās kontroles īstenošanu saistītu trūkumu dēļ (kā raksturots tālāk tekstā).

⁹² Tostarp politikas virzieni un procedūras, kas nosaka struktūru un darbības organizāciju, vadības un darbinieku atbildības sadalījumu un pilnvarojumu attiecībā uz NILLTF riska pārvaldību, vadības ziņojumu sagatavošanu un iesniegšanu pēc atbilstības funkcijas, atbilstības nodrošināšanas personāla atalgojuma sistēmas neatkarību no iestādes komercdarbības rezultātiem, personāla resursus, kas nepieciešami NILLTF riska pārvaldībai, un profesionālās kvalifikācijas prasības atbilstības nodrošināšanas personālam.

⁹³ Piemēram, kādas bankas 2015. gada riska novērtējuma ziņojumā ir izklāstīts plāns, kurā izklāstīti viegli ieteicami, stingri ieteicami un tūlītēji pasākumi riska mazināšanai.

302. NNDP nespēja demonstrēt zināšanas par galvenajiem NILLTF riska mazināšanas sistēmas elementiem vai to pieejamību. Bieži minētais objektīvais faktors, kas mazina NILLTF risku, bija no 2017. gada 1. janvāra noteiktais aizliegums veikt skaidras naudas darījumus virs 7200 EUR, kas ziņojumu iesniedzēju gadījumā nav uzskatāms par pienācīgu risku mazinošu pasākumu piemērošanu atbilstoši riskiem, kuriem tie ir pakļauti.

Pastiprinātu vai specifisku klienta izpēti un lietvedības prasību piemērošana

Klienta izpēti pasākumu piemērošana

303. Bankas un nebanku FI apliecināja labas zināšanas par NILLTFN likumā un attiecīgo jomu regulējošo tiesību aktos noteiktajām prasībām saistībā ar galvenajiem preventīvā režīma elementiem, tostarp tiem, kas saistīti ar klientu izpēti un lietvedības uzturēšanu. Vairums FI apstiprinājušas, ka tās izmanto tikai klātienes identifikāciju. Dažas bankas, kā arī vērtspapīru tirgotāji, kas piedāvā noteikta veida pakalpojumus (piemēram, starptautiskajā valūtas tirgū), atsaucās uz neklātienes identifikācijas praksi, izmantojot digitālos kanālus un metodes, piemēram, tiešsaistes lietojumprogrammas, ierakstītus video zvanus utt. Šādos gadījumos tika izmantoti noteikti riska mazināšanas paņēmieni⁹⁴.

304. Tomēr pastāv pamatotas bažas par banku iegūtās un uzturētās papildu informācijas/dokumentu kvalitāti, kas iegūta klientu izpēti procesā, lai pārbaudītu PLG, iegūtu pierādījumus par līdzekļu izcelsmi un ienākumu izcelsmi, kā arī uzraudzītu darījumus likumības un ekonomiskā pamatojuma jomā, kur galvenais uzsvars tiek likts uz pašidentifikāciju, un ir pārlika paļaušanās uz internetā iegūtiem datiem. Kopumā, ņemot vērā to, ka pastāv ļoti liela nerezidentu klientu bāze, tostarp čaulas uzņēmumi konkrētās bankās un MI/ENI, un to, ka šāda veida klientu galvenās iezīmes sarežģī atbilstības līmeņa sasniegšanu dažās būtiskās jomās, tostarp patiesā labuma guvēja identifikācijā, attiecīgo NILLTFN prasību īstenošanas efektivitāte joprojām ir apšaubāma.

305. Attiecībā uz NNDP jomu līdzīgas zināšanas par nozarē īstenotajiem preventīvajiem pasākumiem un NILLTFN pienākumiem demonstrēja arī reidenti un (mazākā mērā) kazino pārstāvji, un notāri. Pamata klienta izpēti prakse NNDP vidū bija atšķirīga. Dažas NNDP apliecināja attālinātu izpratni par to saistībām un uzskatīja, ka prasības ir grūti saprotamas.

306. Nepilnīga preventīvo pasākumu īstenošana NNDP vidū tiek uzskatīta par nepietiekamu zināšanu sekām NILLTFN jomā, kā tas minēts jau iepriekš. Turklāt precīzi nenosakāms liels skaits personu, kas nodarbojas ar nekustamā īpašuma starpniecības pakalpojumu sniegšanu, juridisko konsultāciju sniegšanu, sniedz konsultācijas nodokļu jautājumos un nodrošina pakalpojumus sabiedrību izveidei, nenodrošinot pienācīgu licencēšanas un uzraudzības kārtību, pasliktina radušos situāciju, liedzot iespēju īstenot NILLTFN jomā noteiktās prasības attiecīgajās profesionālās darbības sfērās.

Patiesā labuma guvēja noskaidrošana

307. Bankas bija spējīgas atsaukties un interpretēt NILLTFN likumā iekļauto PLG definīciju, kas ietver jēdzienus “pieder” un “kontrolē”, atsaucoties uz fiziskām personām, kurām tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25% no juridiskās personas kapitāla daļām, kā arī uz personām, kuras citādi gūst labumu no darījuma vai biznesa attiecībām, vai ir tajās ieinteresētas. Izņemot

⁹⁴ Piemēram, lūdzot veikt pirmo maksājumu klienta vārdā no bankas konta Latvijā vai citā līdzvērtīgā valstī, nosakot, ka darījumu summai jābūt mazākai par noteikto sliekšni (piemēram, 10 000 EUR) vai ka visi atpakaļmaksājumi tiks veikti uz vienu un to pašu kontu.

gadījumus, kuros PLG bijis acīmredzams, jo personai pieder 25% vai vairāk sabiedrības daļas vai, ārvalstu aktīvu turētāju sabiedrību gadījumā, ir pieejama trasta deklarācija (kas gan var būt novecojusi), galvenā darījuma vai darījumu attiecību PLG noteikšanas metode ir pašidentifikācija ar klienta parakstītu izziņu.

308. Patiesā labuma guvēju noteikšanai tiek izmantota arī informācija un dokumenti no Latvijas un ārvalstu publiskajiem reģistriem, kā arī no citiem avotiem, piemēram, interneta un sociālajiem tīkliem. Dažas bankas pat atsaucās uz ārvalstu detektīvu aģentūru pakalpojumu izmantošanu, lai iegūtu ticamu informāciju par savu ārvalstu klientu PLG. Kā papildpasākumi, kas palīdz iegūt pamatīgu izpratni par PLG, tika minēta esošo klientu ieteikumu pieprasīšana, darījumu rūpīga pārbaude, lai identificētu acīmredzamas un slēptas darījumu saiknes un darījumu partnerus, kā arī vadītāju un pilnvaroto pārstāvju identitātes uzmeklēšana. Daži atsaucās uz gadījumiem, kuros tika bloķēti klientu konti, lai pārbaudītu ar PLG saistītas problēmas.

309. Dažām bankām un lielākajai daļai nebanku FI bija grūtības izskaidrot to izpratni par PLG attiecībā uz klientiem, kas bija fiziskas personas, t.i., apstākļiem, kad persona, kas ieradās FI, nebija tā persona, kas gūst labumu no darījuma vai darījuma attiecībām, vai ir tajās ieinteresēta. Tāpat bija neskaidrība par metodēm un līdzekļiem, kas izmantojami, lai nodrošinātu pietiekamu pārliecību gadījumos, kad persona – jo īpaši augsta līmeņa ārvalstu persona – neierodas FI personīgi, bet nosūta pilnvarotu pārstāvi. Dažas bankas atsaucās uz praksi iegūt pašidentifikācijas paziņojumu ar PLG parakstu, kam pievienota šīs personas personu apliecinoša dokumenta kopija, lai varētu pārbaudīt paraksta autentiskumu. Tomēr tā nebija ierastā prakse visās bankās un nebanku FI.

310. Diskusijas ar FKTK, kā arī uzraudzības institūcijas pēdējo gadu laikā konstatēto NILLTFN prasību pārkāpumu analīze atklāja zināmas problēmas PLG identificēšanas procesa kvalitātē. Dažos konkrētos gadījumos čaulas uzņēmumi, kas piederēja vai ko tieši kontrolēja nerezidentu klientu biznesa banku akcionāri un vadība, veidoja ievērojamu daļu no klientu bāzes, bet attiecīgie dokumenti tika glabāti atsevišķi un nebija pieejami iekšējās kontroles funkcijai. Atsevišķos gadījumos pierādījumi, ko bankas ieguva par klientu PLG, bija daudz mazāki par gaidīto, jo galvenais uzsvars tika likts uz pašidentifikāciju un paļaušanos uz interneta datiem, kas ne vienmēr bija ticami.

311. Kopumā, ņemot vērā to, ka pastāv ļoti liela nerezidentu klientu bāze⁹⁵, tostarp čaulas uzņēmumi konkrētās bankās un MI/ENI, un to, ka šāda veida klientu galvenās iezīmes sarežģī atbilstības līmeņa sasniegšanu dažās būtiskās jomās, tostarp PLG identifikācijā, attiecīgo NILLTFN prasību īstenošanas efektivitāte joprojām ir apšaubāma.

312. Izņemot reidentus, NNDP pārstāvjiem bija neskaidrs vai nebija nekāda priekšstats par PLG, un tie atsaucās uz to, ka tiem nav resursu, lai veiktu attiecīgas pārbaudes, bieži vien norādot, ka jautājumu uzdošana par šo jēdzienu atbaida klientus, un kopumā tas būtu jārisina kompetentajām institūcijām.

Uzskaites un dokumentu uzglabāšana

313. Finanšu nozares pārstāvji bija informēti par prasību saglabāt visus darījumu reģistrus, klienta izpētes datus, klientu failus un biznesa korespondenci vismaz 5 gadus. Dažas iestādes atsaucās uz praksi, kad šāda informācija un dokumenti tiek uzturēti ievērojami ilgāku laiku (piemēram, 10 gadi līgumiem vai pat 75 gadi informācijai par uzņēmuma darbiniekiem un atalgojumu). Notāri paziņoja, ka notariālie akti tiek glabāti 75 gadus un pēc tam nodoti Valsts arhīvā.

⁹⁵ Vairāk nekā 25 000 čaulas uzņēmumu un aptuveni 5000 Latvijas uzņēmumu, kur vismaz viens akcionārs ir nerezidents/čaulas uzņēmums.

Atteikums veikt darījumus nepilnīgas klienta izpētes gadījumā

314. Klātienēs vizītes laikā spēkā esošajos tiesību aktos nebija skaidri noteikts, ka NILLTFN likuma subjektiem ir jāatsaka sniegt pakalpojumus klientiem, kas nespēj nodrošināt atbilstību visiem attiecīgajiem klienta izpētes pasākumiem. Pastāv vispārējs aizliegums uzsākt vai turpināt darījuma attiecības ar klientu gadījumos, kad nav iespējams izpildīt likumā noteiktās identifikācijas un pienācīgas pārbaudes prasības. Bankas un nebanku FI atsaucās uz dažādiem standartiem un praksi, kas tiek izmantoti, lai lemtu par klientu atbilstību, kas variē no pietiekamas identifikācijas informācijas trūkuma līdz atbilstībai sankciju sarakstos iekļauto personu vārdiem. Banku iekšējās politikas nosaka noteiktas klientu kategorijas, kas tām nav pieņemamas darbības veida dēļ (piemēram, ieroču, divējāda lietojuma preču tirdzniecība), reputācijas dēļ (piemēram, personas, par kurām ziņots, ka tās ir iesaistītas nelikumīgās darbībās), mītnes valsts dēļ (piemēram, valstis, kurās saskaņā ar FATF ir vājas NILLTFN sistēmas), kā arī sakarā ar to iekļaušanu dažādos starptautiskos un nacionālos sankciju režīmos vai uzņēmumu iekšējos “melnajos sarakstos” dažādu iemeslu dēļ.

315. Bankas un nebanku FI kā iemeslus atteikties sniegt pakalpojumus klientam vai izbeigt esošās attiecības ar klientu norādīja neskaidrus līdzekļu avotus, nesaskaņotus datus par personas un uzņēmuma profilu, publiski pieejamu negatīvu informāciju, kā arī pieejamo informāciju par citu FI atteikumiem sadarboties ar attiecīgo klientu. Dažas no tām ziņoja, ka ir noraidījušas 10-15% no kopējiem mēģinājumiem izveidot darījumu attiecības vai samazinājušas klientu bāzi par gandrīz 20%, jo ir samazinājušas riskus, piemērojot augstākus klientu pieņemšanas standartus.

316. NNDP kā galveno, ja ne vienīgo, iemeslu, kādēļ klientiem tiek atteikts sniegt pakalpojumus, min to, ka nav uzrādīti nepieciešamie identifikācijas dokumenti, kā arī atsevišķos gadījumos veikti subjektīvi spriedumi, balstoties uz neparastu/aizdomīgu rīcību.

Klienta izpētes pasākumu piemērošana

Uz risku balstīta pieeja

317. Bankas un citas FI uzskatīja, ka uz risku balstītas klienta izpētes piemērošana ir to iekšējās kontroles sistēmu neatņemama sastāvdaļa. Visas bankas, kā arī dažas nebanku FI, ziņoja, ka tās ir⁹⁶ ieviesušas klientu riska novērtēšanas sistēmas, lai pieņemtu lēmumus par piemērojamajiem klienta izpētes pasākumiem. Kopējais riska vērtējums atspoguļo to punktu svērto summu, kas piešķirti dažādos riska segmentos par faktoriem, kuri raksturo klientu, valsti/ģeogrāfiju, pakalpojumus un produktus, kā arī piegādes kanālus. Riska līmeni nosaka, pamatojoties uz kopējo riska novērtējumu, kas parasti tiek definēts kā zems, vidējs vai augsts ar iespējamām svārstībām (piemēram, vidēji zems, vidēji augsts). Atkarībā no riska pakāpes tiek piemēroti vienkāršoti, standartizēti vai padziļināti klienta izpētes pasākumi. Dažas bankas ziņoja, ka piemēro standarta klienta izpēti arī attiecībā uz zema riska klientiem. Sākotnēji noteiktā riska kategorija ir jāpārskata, pamatojoties uz būtiskām faktoru izmaiņām dažādos riska segmentos.

318. Nebanku FI, kas nav licencētas MI/ENI, sniedza vienkāršāku sistēmu uz risku balstītu klienta izpētes pasākumu piemērošanai. To vidū iestādes, kas ietilpa lielākās starptautiskās (finanšu) grupās (piemēram, uzņēmums, kas nodrošina dzīvības apdrošināšanas produktus), ziņoja, ka tām ir grupas struktūrā konsolidēta riska novērtēšanas sistēma. Kāda naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēja pārstāvji ziņoja, ka neizmanto uz risku balstītu klientu klasifikācijas sistēmu.

⁹⁶ Piemēram, licencētas MI un ENI.

319. NNDP neziņoja, ka tās ir ieviesušas kādas sistēmas uz risku balstītas klienta izpētes pasākumu piemērošanai, tostarp pastiprinātu pasākumu piemērošanai, NILLTFN mērķiem.

PNP statusa identifikācija un pārbaude

320. Visas bankas un ar atšķirīgu ticamības līmeni nebanku FI bija⁹⁷ informētas par PNP definīciju un ar to saistītajiem klienta izpētes pasākumiem. Tika ziņots, ka darījuma attiecībās ar PNP, viņu ģimenes locekļiem un cieši saistītām personām ietilpst augstākā līmeņa vadības apstiprinājums, līdzekļu un ienākumu avota noteikšana, kā arī pastiprināta pastāvīga uzraudzība. Lai noskaidrotu esošo vai potenciālo ārzemju klientu PNP statusu, tiek apskatītas dažādas datu bāzes. Attiecībā uz vietējiem klientiem dažas bankas un nebanku FI ziņoja par praktiskām grūtībām, jo nav izveidots centralizēts reģistrs vai avots, ar ko konsultēties, lai pārbaudītu Latvijas rezidentu, kas atbilst PNP definīcijai, tostarp viņu ģimenes locekļu un cieši saistītu personu, PNP statusu.

321. Tika konstatēta ievērojama atšķirība starp PNP klientu skaitu, ko atsevišķas bankas uzrādīja klātienē interviju laikā, un to pašu iestāžu sniegtajiem datiem, kas noskaidroti, izmantojot pārskatus un veicot pārbaudēs uz vietas. Tas attiecas uz bankām, kas aktīvi darbojas nerezidentu klientu apkalpošanas jomā. Tas varētu liecināt par to, ka bankas nepietiekami īsteno PNP identifikācijas prasības vai sniedz neatbilstošu informāciju par to saistību ar PNP. Jāatzīmē, ka uzraudzības institūcija konstatēja būtiskas nepilnības attiecībā uz ārvalstu klientu PNP statusa noskaidrošanu, jo nebija pieejama pietiekama informācija par to PLG acīmredzamās vai slēptās saistīto klientu grupās.

322. Kopumā, ņemot vērā iepriekš minēto ievērojamā izmēra nerezidentu klientu bāzi, tostarp čaulas uzņēmumus konkrētās bankās un MI/ENI, un to, ka šāda veida klientu galvenās iezīmes sarežģī atbilstības līmeņa sasniegšanu dažās būtiskās jomās, tostarp PNP identifikācijā, attiecīgo NILLTFN prasību īstenošanas efektivitāte joprojām ir apšaubāma.

323. NNDP (izņemot revidentus un zināmā mērā arī kazino) spēja demonstrēt tikai attālinātu vai neesošu izpratni par prasībām, kas attiecas uz PNP, un nespēja atsaukties uz nekādiem pastiprinātiem pasākumiem, kas tiek piemēroti šai klientu kategorijai.

Korespondentattiecību uzsākšana un uzturēšana

324. Bankas ziņoja, ka tām ir korespondentkonti Latvijas un, dažos gadījumos, citās Eiropas bankās, tai skaitā mātes vai māsas uzņēmumos, ja banka piederēja lielākām starptautiskām (finanšu) grupām. Banku iekšējās kontroles procedūrās nebija iekļauti noteikumi par īpašiem pasākumiem korespondentattiecību uzturēšanai ar šīm bankām.

325. Bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu apkalpošanu, bija samērā plašs korespondentkontu tīkls FI – gan bankās, gan MI/ENI – NVS un dažās citās⁹⁸ valstīs. Jāatzīmē, ka uzraudzības institūcija konstatēja būtiskus riskus, kas saistīti ar uzņēmējdarbību, kas tiek veikta, izmantojot šos kontus, jo nav pietiekamu iespēju uzraudzīt un novērtēt kontu turētāju NILLTFN sistēmu pietiekamību un atbilstību, kā arī tādēļ, ka darījumi, kas tiek veikti, izmantojot šos kontus, bieži vien ietver sarežģītas darījumu shēmas, kuras nerada skaidru ekonomisko un juridisko pamatojumu, drīzāk norādot uz nodomiem slēpt PLG, strukturēt darījumus, kā arī ieviest citus NILLTF shēmu elementus.

Ar jauniem produktiem, uzņēmējdarbības praksi un tehnoloģijām saistīto NILLTF risku identificēšana

⁹⁷ Piemēram, naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēju pārstāvji norādīja, ka, lai gan PNP definīcija aptver tikai vietējos PNP, tie pievērš uzmanību arī ārvalstu PNP.

⁹⁸ Piemēram, Ķīnā, Gruzijā un Turcijā

326. Latvija nav veikusi valsts mēroga analīzi par NILLTF riskiem, kas varētu rasties no jaunu tehnoloģiju un piegādes kanālu izmantošanas (sīkāku informāciju skat. IO.1 analīzē). Dažas bankas un nebanku FI atsaucas uz īstenotiem vai plānotiem projektiem, kas iepazīstinās ar jauniem produktiem (piemēram, digitālā banka) un piegādes kanāliem (piemēram, attālinātā identifikācija). Tomēr novērtēšanas grupai iesniegtie banku iekšējie noteikumi neietvēra noteikumus, kas nosaka kārtību ar jaunu produktu, prakšu (t.sk. piegādes mehānismu) un tehnoloģiju izmantošanu saistīto NILLTF risku identificēšanai, novērtēšanai un mazināšanai.

327. NNDP neziņoja par pašreizējām vai plānotām darbībām saistībā ar jauniem produktiem, praksēm (tostarp piegādes mehānismi) un tehnoloģijām, kā arī par centieniem, kas vērsti uz attiecīgo NILLTF risku identificēšanu, novērtēšanu un mazināšanu.

Noteikumu, kas attiecas uz elektroniskiem naudas līdzekļu pārskaitījumiem, piemērošana

328. Novērtēšanas grupa tika informēta, ka visas Latvijā izmantotās finanšu ziņojumapmaiņas sistēmas, t.i. SWIFT starptautisko pārskaitījumu veikšanai, SEPA eiro maksājumu veikšanai ES robežās un TARGET2 pārrobežu pārskaitījumiem eiro zonā, ir atjauninājušas standarta ziņojumapmaiņas veidlapu struktūru, pieprasot visām iniciatora FI elektroniskos naudas līdzekļu pārskaitījumos iekļaut nepieciešamo saņēmēja informāciju. Maksājumu pakalpojumu sniedzēju (t.i., banku un naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēju) pārstāvji, šķiet, bija informēti par saistībām, kas uz tiem attiecas saskaņā ar jauno Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Regulu (ES) 2015/847 par līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju, kas stājās spēkā 2017. gada 26. jūnijā, ieviešot jaunas prasības attiecībā uz informāciju par elektroniskā naudas līdzekļu pārskaitījuma saņēmēju un starpnieka lomu pildošās FI, kas iesaistītas elektroniskā naudas līdzekļu pārskaitījumā, pienākumiem. Viņi norādīja, ka noraidītu jebkuru pārvedumu ar nepilnīgu pavadošo informāciju. Uzraudzības institūcija nav konstatējusi elektronisko naudas līdzekļu pārskaitījumu noteikumu pārkāpumus nedz pirms, nedz pēc jaunās ES regulas pieņemšanas.

329. Novērtēšanas grupai netika sniegta informācija par mehānismiem un rīkiem, ko izmanto Latvijas pasts kā pasta operators, kurš sniedz maksājumu pakalpojumus, izmantojot pasta tīklu, lai nodrošinātu atbilstību Regulā (ES) 2015/847 paredzētajiem noteikumiem, kas attiecas uz elektronisko naudas līdzekļu pārskaitīšanu.

Paļaušanās uz to, ka klienta izpēti veiks trešajās puses

330. Bankas neziņoja, ka tās paļaujas uz to, ka konkrētus klienta izpētes pasākumu elementus veiks trešās puses,⁹⁹ kā to definē FATF. Savukārt FKTK normatīvie noteikumi Nr. 196, kas attiecas uz bankām, MI un ENI, tostarp paredz nosacījumus un procedūras klienta izpētes veikšanai piesaistīt trešo personu aģentu pakalpojumus. Līdz ar to, lai gan FKTK normatīvajos noteikumos ir paredzēti vairāki noteikumi, kas attiecas uz ārpakalpojumu/aģentu līgumattiecībām¹⁰⁰, tajos nav ņemta vērā galvenā pazīme, kas nošķir tos no FATF definētās paļaušanās uz trešajām personām, jo tie nepieprasa, lai “ārpakalpojumu sniedzējs piemēro klienta izpētes pasākumus deleģējošās FI vārdā saskaņā ar tās procedūrām” (17. skaidrojošā piezīme, 1. punkts) un lai vienošanās starp atkarīgo pusi un aģentu ietver “prasību par bankas klientu identifikācijas un klienta izpētes prasību piemērošanu” (BCBS

⁹⁹ Tā ir prakse paļauties uz trešajām personām (FI vai NNDP), kurām ar klientu ir darījumu attiecības, kas ir neatkarīgas no attiecībām, ko klients veido ar atkarīgo iestādi, un kas piemēro savas procedūras, lai veiktu klienta izpētes pasākumus (skat. FATF rekomendāciju 17. skaidrojošās piezīmes 1. punktu).

¹⁰⁰ Kā izklāstīts FATF rekomendāciju 17. skaidrojošajā piezīmē un [BCBS pamatnostādnes par efektīvu risku pārvaldību saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu \(2017. gada jūnijs\)](#), 1. pielikumā, “III. Ārpakalpojumi/aģentūra”.

pamatnostādnes, 1. pielikums, pielikums, 14. punkts). Līdz ar to Latvijas banku aģentu līgumattiecības tiek apskatītas saistībā ar paļaušanos uz trešajām personām saskaņā ar R.17.

331. Saskaņā ar iestāžu sniegto informāciju (2017. gada 30. jūnijā) 5 kredītiestādes un 1 filiāle izmantoja 563 aģentus ar atļauju veikt klientu identifikāciju 35 dažādās jurisdikcijās, 3 kredītiestādes izmantoja 170 aģentus bez atļaujas veikt klientu identifikāciju 21 jurisdikcijā; 1 kredītiestāde izmantoja 1 aģentu ar atļauju veikt gan klientu identifikāciju, gan ievākt klienta izpētes informāciju, un 1 kredītiestādei bija liegts izmantot aģentu pakalpojumus saskaņā ar FKTK lēmumu. Tās visas bija bankas, kas iesaistītas nerezidentu klientu apkalpošanas jomā. Novērtēšanas grupai netika sniegta informācija par to, kā FI, kas nav bankas, faktiski izmanto aģentus.

332. Klātienē satiktās bankas apgalvoja, ka pēdējo pāris gadu laikā aģentu izmantošana ar vai bez pilnvarojuma veikt klientu identifikāciju ir būtiski samazinājusies gan ekonomisku, gan regulatīvu iemeslu dēļ. Starp aģentiem, ko šīs bankas izmantoja, daži bija juridiskie uzņēmumi, kas piedāvāja uzņēmumu veidošanas pakalpojumus, kā arī grāmatvedības un nodokļu konsultāciju uzņēmumi. Tāpat vairāki aģenti bija no valstīm, kurās netiek vai nav zināms, kādā līmenī tiek nodrošināta atbilstība FATF standartiem. Tas neatbilst NILLTFN likuma definīcijai par aģenta atbilstību un nenodrošina trešo personu uzticības prasību efektīvu izpildi. Jāatzīmē, ka uzraudzības institūcija konstatēja būtiskus trūkumus attiecībā uz to nerezidentu klientu apkalpošanā iesaistīto banku uzticamību, kuras nenodrošināja adekvātu un regulāru aģentu veiktās klientu identifikācijas kvalitātes kontroli, tādējādi pakļaujot sevi riskam, ka pakalpojumi tiek sniegti klientiem ar nepieņemami augstu NILLTF risku.

333. No NNDP tikai juridisku veidojumu vai juridisku personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji atsaucās uz praksi jaunu klientu piesaistīšanai izmantot trešo personu pakalpojumus, galvenokārt partneru pakalpojumus no citām valstīm. Sarunas ar privāto sektoru atklāja, ka tūkstošiem personu Latvijā ar vai bez juridiskā statusa/reģistrācijas mēdza nodarboties ar klientu meklēšanu un iepazīstināšanu ar bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu biznesu. Banku un uzraudzības institūcijas pārstāvji norādīja, ka, pastiprinot ekonomiskos nosacījumus un paaugstinot normatīvās prasības, šo personu piedāvātie pakalpojumi ir kļuvuši mazāk populāri.

334. Tomēr uz klātienē vizītes dienu interneta vietnēs bija atrodamas vairākas atsauces uz uzņēmumiem, kas reģistrēti un darbojas Latvijā vai ārpus tās, kā arī uz uzņēmumiem ar nezināmu reģistrācijas/darbības vietu, kas par maksu no EUR 500 līdz EUR 1000 piedāvāja pakalpojumus, kas saistīti ar Latvijas uzņēmumu izveidošanu un (ārzonas) bankas kontu atvēršanu, norādot Latvijas banku, ar kurām tie sadarbojas, nosaukumus, sniedzot informāciju par tiešsaistē iesniedzamajiem dokumentiem, garantējot īsus pieprasījumu apstrādes periodus un augstu konfidencialitāti attiecībā uz klientu informāciju.

335. Turpretī klātienē vizītes laikā satikto uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju pārstāvjiem bija ļoti attāla izpratne par NILLTFN prasībām kopumā un īpaši par viņu kā trešo pušu pakalpojumu sniedzēju vai saņēmēju lomu.

Mērķētu finanšu sankciju īstenošana

336. Visas bankas ziņoja, ka tās ir ieviesušas automatizētus IT risinājumus, lai veiktu klientu un darījumu skrīningu, meklējot atbildes ar TF saistītajiem MFS sarakstiem. Sankciju uzraudzība tika īstenota kā uzņēmējdarbības procesa daļa jebkādā mijiedarbībā ar klientiem un attiecībā uz visa

veida darījumiem. Kļūdaini pozitīvu rezultātu gadījumā tika veikta manuāla analīze, lai atļautu pabeigt darījumu.

337. Nebanku FI ziņoja, ka tās izmanto KD tīmekļa vietnē (<http://sankcijas.kd.gov.lv/>) pieejamo rīku, kas ļauj veikt meklēšanu visās attiecīgajās datubāzēs un pārlūkot sankciju sarakstos iekļautās personas un struktūras. No operacionālā viedokļa nav skaidrs, kā FI, piemēram, valūtas maiņas biroji, MI/ENI (tostarp Latvijas pasts kā maksājumu pakalpojumu sniedzējs) un vērtspapīru tirgotāji (no kuriem daži ļoti aktīvi darbojas starptautiskajā valūtas tirgū) tehniski būtu spējīgas pārbaudīt darījumu partneru vārdus un nosaukumus darījumos, kuru pabeigšanai nepieciešams laiks no dažām sekundēm līdz vairākām minūtēm. Neviena no bankām un nebanku FI neziņoja par apstiprinātām atbilstībām ar ANO sarakstiem.

338. Šajā sakarā novērtēšanas grupai tika norādīts, ka attiecībā uz maksājumu vārtejas pakalpojumiem¹⁰¹ netiek veikta salīdzināšana ar sarakstiem; šādas attiecības balstās uz uzticēšanās principu kartes izsniedzējam (kas var būt latvietis vai jebkura cita persona), un skrīningu tehniski nav iespējams veikt, jo darījumu apstrādes termiņi ir īsi – parasti tas ir sekunžu jautājums. Ņemot vērā to, ka MI/ENI, kas sniedz maksājumu vārtejas pakalpojumus, izsniedz priekšapmaksas un pēcapmaksas maksājumu kartes, kuras tiek personalizētas tikai sākotnējā pircēja līmenī un var tikt papildinātas no jebkura bankas konta vai pat skaidrā naudā¹⁰², pastāv iespēja, ka šādas kartes izmanto komersanti, apejot jebkādas sankciju režīmus.

339. Vēl svarīgāk, šķiet, ir tas, ka izpratne par MFS un to īstenošana lielā mērā aprobežojas ar integrētu vai ārēju skrīninga rīku izmantošanu, lai identificētu atbilstības ar piemērojamiem sankciju sarakstiem. Neskatoties uz ar sankcijām saistītajām izpildes darbībām, ko nesen veikusi FKTK, un tās nodoto informāciju, institūcijas nespēja pilnībā parādīt izpratni par to, cik svarīgi ir nodrošināt sistēmas un procesus, ar kuru palīdzību var atklāt un novērst sankciju apiešanu, veicot stingru darījumu uzraudzību tai sekojošu analīzi. Lai gan dažas bankas uztur uzlabotas darījumu skrīninga programmas, FI ziņoja, ka tās veic ierobežotu vai neveic nekādu regulāru vai *ad hoc* darījumu analīzi, tostarp attiecībā uz kredītkaršu vai tiešo maksājumu darījumiem, darījumiem uz un no atrašanās vietām, kas robežojas ar konflikta zonām Austrumeiropā vai Tuvajos Austrumos (neskatoties uz lielo korespondentkontu tīklu ar FI šādās zonās), vai citām valstīm, kurām piemēro sankcijas. Trūkumi PLG identificēšanā vēl vairāk kavē MFS īstenošanu par TF.

340. Revidenti atsaucās uz KD tīmekļa vietnē pieejamā rīka izmantošanu tikai attiecībā uz personām ar “aizdomīgiem” vārdiem/nosaukumiem, savukārt kazino ziņoja, ka pārbauda klientu vārdus, izmantojot to pašu rīku, bet aplūko tikai precīzās atbilstības. Notāri informēja, ka pastāv LZNP izstrādāta informācijas sistēma, kas nodrošina saites uz Latvijas reģistriem un KD sarakstiem¹⁰³. Citas NNDP neuzrādīja nekādas zināšanas par MFS un to īstenošanas mehānismiem.

Pieeja attiecībā uz jurisdikcijām, kas atzītas par augsta riska jurisdikcijām

341. Bankas ziņoja, ka tās ir ieviesušas augstāka riska kritērijus, kas saistīti ar klientu reģistrācijas vai darbības valsti (valsts riska klasifikatoru), visbiežāk atsaucoties uz MK apstiprinātajiem

¹⁰¹ Tie ir pakalpojumi, ko sniedz, izmantojot e-komercijas lietojumprogrammas, kas ļauj apstrādāt kredītkartes vai tiešos maksājumus e-uzņēmumiem, tiešsaistes mazumtirgotājiem un citiem darbības modeļiem, kas ietver gan bezsaistes, gan tiešsaistes operācijas.

¹⁰² Veicot maksājumu skaidrā naudā pie bankas kases un pieprasot pārskaitījumu uz MI/ENI IBAN kontu.

¹⁰³ Kāda notāre ziņoja par vienu gadījumu, kad tika atklāta pozitīva atbilstība. Viņa zvanīja policijai un persona tika arestēta; tomēr vēlāk KD informēja, ka atbilstība bijusi kļūdaina.

sarakstiem, kuros apkopotas līdzvērtīgas valstis¹⁰⁴ (tā sauktais “baltais saraksts”) un zemu nodokļu vai beznodokļu valstis/teritorijas¹⁰⁵ (tā sauktais “melns saraksts”), un dažkārt šis jautājums tiek aplūkots arī saistībā ar MFS. Tika apgalvots, ka lai noteiktu valsts riska līmeni pastiprināto pasākumu piemērošanai, tiek izmantoti dažādu starptautisko organizāciju izsniegti korupcijas un citu noziedzīgu nodarījumu rādītāji¹⁰⁶. Dažas bankas un nebanku FI lieto pašu veidotus sarakstus ar “nepieņemami” augsta riska valstīm.

342. FKTK apgalvoja, ka tā sniedz ikmēneša ziņojumus tirgus dalībniekiem par jaunumiem no FATF, MONEYVAL un citu starptautisko organizāciju mājaslapām, lai gan ne visas nebanku FI regulāri apstiprināja šādas komunikācijas saņemšanu. FKTK tīmekļa vietnē¹⁰⁷ bija iekļauta atsauce uz FATF definētajām augsta riska trešajām valstīm. Kopumā šķiet, ka FI un jo īpaši nebanku FI ir nepieciešama sistematizētāka un specifiskāka komunikācija un norādījumi par valstīm, kurām FATF pieprasa piemērot pastiprinātus pasākumus, kā arī par attiecīgajām problēmām un kompetento iestāžu piemērotajiem pretpasākumiem.

343. NNDP spēja demonstrēt attālinātu izpratni vai pilnīgu izpratnes trūkumu par prasībām attiecībā uz augsta riska valstīm un neatsaucās ne uz kādiem pastiprinātiem pasākumiem, kas piemēroti, pamatojoties uz valstij noteikto risku.

Ziņošanas pienākumi un informācijas izpaušana

344. Praksē banku veiktā ziņošana šķiet ļoti nevienmērīga. Konkrēti, no mazākajām bankām¹⁰⁸, kas aktīvi iesaistījās klientu nerezidentu biznesā, divas bankas ar salīdzināmām klientu bāzes pazīmēm¹⁰⁹ iesniedza aizdomīga darījuma ziņojumu attiecīgi uz katriem 550 un 9 klientiem. Līdzīga aina vērojama arī lielākajās bankās¹¹⁰, kuras aktīvi iesaistās nerezidentu klientu biznesā – attiecīgā klientu skaita attiecība pret aizdomīgu darījumu ziņojumu skaitu svārstās robežās no 48 līdz 205. Šī atšķirība, kas redzama, salīdzinot banku nodoto aizdomīgu darījumu ziņojumu skaitu attiecībā pret citiem uzņēmējdarbības kritērijiem, piemēram, aktīvu apjomu, rezidentu/nerezidentu skaitu utt. liecina par nevienmērīgu izpratni par aizdomīgu darījumu ziņošanas prasībām un īstenošanu banku vidū kopumā, īpaši starp tām bankām, kas pakļautas augstākam NILLTF riskam.

345. Aizdomīgu darījumu ziņošanas procesa padziļināta analīze, t.i., atsevišķu banku apkalpoto darījumu skaits (īpaši nerezidentu darījumu skaits) salīdzinājumā ar iekšējo kontroles sistēmu ģenerēto brīdinājumu skaitu, vidējais laiks, kas nepieciešams katra brīdinājuma analīzei, un procesā iesaistīto darbinieku skaits, norāda, ka atsevišķos gadījumos brīdinājumi par potenciāli aizdomīgiem darījumiem tiek apstrādāti virspusēji, neveicot visu attiecīgo riska faktoru visaptverošu analīzi. Daļa no pastāvošās ziņošanas prakses, šķiet, ir arī novēlota ziņojumu iesniegšana, t. i., gadījumi, kad ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem tiek iesniegti par tukšiem kontiem pēc attiecīgo darījumu pabeigšanas, kā arī aizsardzības ziņojumu iesniegšana, t. i., kad galvenais mērķis ir aizsargāt iestādi no iespējamām sankcijām par ziņojumu nesniegšanu.

¹⁰⁴ <http://www.fktk.lv/en/law/general/laws/4265-regulation-on-the-list-of-the.html>

¹⁰⁵ <https://www.company-taxes.info/latvia-taxes-in-general/list-low-tax-no-tax-countries>

¹⁰⁶ <https://www.transparency.org/research/cpi/overview>

¹⁰⁷ <http://www.fktk.lv/en/law/general/high-risk-third-countries-identified-by-fatf/6552-high-risk-third-countries-identified-by-fatf.html>

¹⁰⁸ T.i., tām, kurām ir mazāk nekā 4 tūkstoši aktīvo klientu un kuru pārvaldībā ir 500 miljoni EUR aktīvu

¹⁰⁹ T.i., ar gandrīz 100% no kopējā kredītu apgrozījuma augsta riska klientu kontos, tostarp attiecīgi 71% un 54% čaulas uzņēmumos.

¹¹⁰ T.i., tām, kurām ir vairāk nekā 25 tūkstoši klientu un kuru pārvaldītā aktīvi ir 2,7 miljardi EUR.

346. Saskaņā ar varas iestāžu sniegto statistiku no 4,7 tūkstošiem aizdomīgu darījumu ziņojumiem, ko bankas iesniegušas KD, mazāk nekā 10% gadījumu ir par aizdomām, kas saistītas ar iespējamu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas gan vietējā, gan ārvalstu līmenī. 2015. un 2014. gadā šis rādītājs ir vēl zemāks – 3% no attiecīgi apmēram 6,8 un 5,1 tūkst. aizdomīgu darījumu ziņojumiem. Dažas bankas, kas iesaistījušās nerezidentu klientu apkalpošanā, ziņoja, ka tām nekad nav radušās aizdomas par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ārvalstīs. Tas nav samērojams nedz ar to, ko bankas norādīja kā galvenās hipotēzes, uz kurām pamatotas to aizdomas par aizdomīgiem darījumiem ziņojumu iesniegšanas procesā, nedz 2017. gada NRA identificētajiem NILL draudiem. Tas varētu arī liecināt par banku nespēju pietiekami specifiski aprakstīt potenciāli nelikumīgās darbības, KD nepietiekamo spēju klasificēt aizdomīgu darījumu ziņojumus saskaņā ar ierosinātajām hipotēzēm par NILL vai predikatīvajiem nodarījumiem, lai varētu veikt turpmāku operatīvo un stratēģisko analīzi, un kopumā par jautājumiem, kas saistīti ar aizdomīgu darījumu ziņošanas kvalitāti un lietderību.

347. FKTK bija informēta par minētajām problēmām saistībā ar aizdomīgu darījumu ziņošanu. Tā minēja ievērojamu skaitu gadījumu, kad, veicot pārbaudes bankās klātienē, inspektori pārbaudīja darījumus un darījumu attiecības ar aizdomīguma pazīmēm, bet banka par to aizdomīga darījuma ziņojumu nebija iesniegusi, tādējādi demonstrējot formālu pieeju tās aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākumam. Šādos gadījumos FKTK Kontroles dienestam iesniedza aizdomīga darījuma ziņojumu savā vārdā, pārbaudot arī procesa, ar kura palīdzību iekšējā brīdinājuma ģenerācija tika saasināta līdz aizdomīga darījuma paziņošanai KD, atbilstību.

348. Starp nebanku FI tikai MI/ENI un valūtas maiņas biroji ziņoja par ieviestām darījumu uzraudzības un brīdinājumu ģenerēšanas sistēmām, kuru pamatā ir regulatora un pašu izstrādāti scenāriji. Ziņošanas rādītāji bija zemi, piemēram, 2016. gadā MI/ENI iesniedza 77 aizdomīgu darījumu ziņojumus, naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēji – 160 aizdomīgu darījumu ziņojumus, valūtas maiņas biroji – 494 aizdomīgu darījumu ziņojumus un citas nebanku FI neiesniedza nevienu aizdomīgu darījumu ziņojumu, kas daļēji var būt saistīts ar to uzņēmējdarbības būtību un daļēji ar atbilstošu aizdomīgu darbību konstatēšanas un ziņošanas sistēmu un kapacitātes trūkumu.

349. NNDP vidū zināšanas par aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākumu spēja demonstrēt revidenti un (mazākā mērā) notāri. Citas NNDP šo pienākumu interpretēja tikai kā neparastu darījumu ziņošanu. Dažreiz NNDP to jauca ar ziņojumu iesniegšanu VID par vietēja mēroga nodokļu nemaksāšanas aizdomām un aizdomīgu darījumu ziņojumi tika iesniegti retos gadījumos, ja tika iesniegti vispār.

Faktori, kas kavē efektīvu aizdomīgu darījumu ziņošanu

350. Sarunas ar likuma subjektiem apliecina to, ka esošā ziņošanas kārtība ir radījusi apjukumu, ko tiesiskajā regulējumā dēvē par “neparastiem darījumiem” un “aizdomīgiem darījumiem”. Konkrētāk, neparasta darījuma ziņojums jāiesniedz vienmēr, kad skaidras naudas darījumu apjoms pārsniedz noteiktus sliekšņus, kā arī attiecībā uz jebkuru klientu, kurš tiek turēts aizdomās par terorisma aktu veikšanu vai piedalīšanos tajos, vai par kuriem publiski pieejama nelabvēlīga informācija, kas norāda uz klienta iespējamo saistību ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, NILL vai TF¹¹¹. Savukārt aizdomīga darījuma ziņojums jāiesniedz, ja pastāv jebkādas aizdomas, ka “iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, ir saistīti ar terorisma finansēšanu vai mēģinājumu veikt

¹¹¹ 2008. gada 22. decembra MK noteikumi Nr. 1071, 8. punkta 2. apakšpunkts.

šādas darbības”¹¹². Aizdomīgu un neparastu darījumu definīciju pārklāšanās rezultātā veidojas neizpratne par atbildīgo subjektu pienācīgu rīcību, kas nereti aprobežojas ar konkrēta skaita neparastu darījumu ziņojumu iesniegšanu, lielākoties pārsniedzot ar ziņošanas pienākumu saistīto robežvērtību.

351. Klātienēs vizītes laikā spēkā esošie tiesību akti nedefinē aizdomīgu darījumu pazīmes¹¹³. 2008. gada 22. decembra MK noteikumi Nr. 1071 definē neparastu darījumu rādītājus, kā arī kārtību un formu,¹¹⁴ kādā KD iesniedzami ziņojumi par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem. Šie neparastu darījumu rādītāji sniedz dažādus – galvenokārt ar augstāko sliekšni un skaidru naudu saistītus – aprakstus par darījumu veidiem un modeļiem saistībā ar dažādām NILLTFN tiesību aktu subjektu kategorijām. Vienīgais rādītājs, kas attiecas uz visiem ziņojumu iesniedzējiem, attiecas uz situācijām, kurās klients tiek turēts aizdomās par “terora akta veikšanu vai dalību tajos un ir iekļauts to personu sarakstā, par kurām KD ir informējusi ziņojumu iesniedzējus un to uzraudzības un kontroles institūcijas”. Tas nozīmē, ka pastāvot jebkurām aizdomām par to, ka klients varētu būt potenciāls terorists, jāiesniedz ziņojums par neparastu (bet ne obligāti aizdomīgu) darījumu.

352. Bankām papildus rādītājam, kas attiecas uz situācijām, kurās publiski pieejama informācija norāda uz klienta potenciālo iesaistīšanos NILLTFN¹¹⁵, vienīgais kritērijs, lai noteiktu, vai darījums ir neparasts vai nē, ir darījumu veikšana skaidrā naudā par dažādām summām vai virs tām, tādējādi neņemot vērā daudzas citas būtiskas neparastuma/aizdomīguma pazīmes, kas saistītas ar klienta personību, darījumu uzvedību un citām konkrētā profila iezīmēm.

353. Turklāt attiecībā uz visām citām ziņojumu iesniedzēju kategorijām rādītāji par neparastiem darījumiem ir pārāk šauri definēti un nenovēršami rada ļoti ierobežotu ziņošanas pienākuma interpretāciju (un īstenošanu) vai dažos gadījumos tas tiek pamatoti jaukts ar citiem pienākumiem saskaņā ar NILLTFN likumu¹¹⁶, galu galā nenodrošinot stabilu atsauces bāzi, kas atvieglotu ziņošanas prasības īstenošanu.

354. Visbeidzot, gan institūcijas, gan atbildīgie subjekti atsaucās uz Likumu “Par nodokļiem un nodevām”, kas paredz pienākumu katram NILLTFN likuma subjektam iesniegt ziņojumus VID (saskaņā ar rādītājiem darījumu aizdomīguma noteikšanai no nodokļu atbilstības viedokļa) par ar nodokļiem saistītiem darījumiem, kuri ir aizdomīgi NILLTFN likuma izpratnē. Novērtēšanas grupas uzskata, ka šāda “paralēla” aizdomīgu darījumu ziņošanas sistēma, kaut arī tā neattiecas uz atbildīgo subjektu atbilstību aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākumam attiecībā pret KD, varētu radīt neskaidrības par to, kurai institūcijai attiecīgi jārikojas gadījumā, ja NILLTFN likuma subjektiem rodas aizdomas par NILLTF. Šis jautājums ir īpaši aktuāls NNDP ar nepietiekamām zināšanām NILLTFN jomā.

¹¹² NILLTFN likuma 1. panta 17. daļa.

¹¹³ 2017. gada 25. septembrī FKTK izdeva nesaistošu rekomendāciju Nr. 152, ierosinot noteikt brīdinājuma signālus bankām aizdomīgu darījumu identificēšanai.

¹¹⁴ Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 765, sākot ar 2018. gada 1. janvāri *de jure* tiks ieviesta jauna tiešsaistes ziņošanas sistēma, ko šobrīd (kopš 2016. gada aprīļa) testē KD.

¹¹⁵ Šis rādītājs neattiecas uz NILLTFN tiesību subjektiem, kas nav bankas.

¹¹⁶ Piemēram, personām, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, ir pienākums iesniegt neparasta darījuma ziņojumu ikreiz, kad klients veic maksājumu skaidrā naudā par summu 15 000 EUR vai vairāk. Tas nozīmē, ka visos gadījumos, kad personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, darbojas kā NILLTFN likuma subjekti (t.i., veic darījumus ar skaidru naudu par summu 15 000 EUR vai vairāk, kā noteikts Likuma 9. panta 3. daļas 1. punktā), šie NNDP neiesniedz neko vairāk par neparasta darījuma ziņojumu.

Praktiskie pasākumi, lai novērstu informācijas izpaušanu

355. Privātā sektora pārstāvji bija informēti par aizliegumu klientiem nodot informāciju par atturēšanās mehānisma piemērošanu, kurš saskaņā ar iestāžu sniegto informāciju laiku pa laikam tiek izmantots. Tika saņemta informācija par gadījumiem, kad klients, kura darījumu banka atteicās veikt sakarā ar atturēšanās mehānisma piemērošanu, jau bija informēts par lietas nodošanu KD, jo tie bija iesaistīti sabiedrībai plaši zināmos skandālos.

Iekšējie kontroles mehānismi un normatīvā regulējuma prasības, kas saistītas ar to īstenošanu

356. Papildus mehānismiem, kas pieejami NILLTF risku identificēšanai un novērtēšanai (kas raksturoti iepriekš), un NILLTF riska mazināšanas sistēmas kontekstā (kā raksturots iepriekš), FI arī minēja, ka to iekšējās kontroles sistēmas ietver visas trīs aizsardzības līnijas, t.i., klientu apkalpošanas funkciju, kas atbild par NILLTF brīdinājumu identificēšanu un izziņošanu, atbilstības funkciju, kas atbild par NILLTFN pasākumu īstenošanu, un iekšējās revīzijas funkciju, kas veic neatkarīgu NILLTFN prasību īstenošanas pārbaudi.

357. Tika runāts par iekšējo noteikumu, procedūru, instrukciju un citu norādījumu pieejamību, kas sniedz detalizētu informāciju par uzņēmējdarbības procesiem un skaidru attiecīgo darbinieku NILLTFN pienākumu aprakstu. Bankas ziņoja, ka tās ir ieviesušas darbinieku skrīninga politikas un procesus, lai tiktu nodrošināti atbilstoši ētikas un profesionālie standarti, un ka tās pastāvīgi īsteno darbinieku apmācību programmas, lai darbinieki būtu atbilstoši apmācīti veikt to NILLTFN pienākumus. Vairākos gadījumos atbilstības uzraudzības amatpersonām tika noteikta prasība iegūt ārēju sertifikāciju (piemēram, ACAMS).

358. Tika ziņots, ka NILLTFN atbilstības funkcija ir uzstādīta plašākas atbilstības sistēmas ietvaros vai ārpus tās atsevišķas struktūrvienības vai (mazākās iestādēs) atbildīgā personāla locekļa veidā. Lai izpildītu NILLTFN likuma prasību, bankas bija iecēlušas valdes locekli, kura atbildībā ir NILLTFN jautājumi. Galvenās atbilstības uzraudzības amatpersonas pienākums bija pastāvīga NILLTFN pienākumu izpildes uzraudzība un tā darbojās kā kontaktpersona NILLTFN jautājumos gan iekšējām personām, gan saziņai ar ārējām institūcijām (piemēram, FKTK un KD). NILLTF problēmu apsvēršana augstākajā līmenī tika nodrošināta ar specializētu NILLTFN vai līdzīgu uz atbilstību orientētu komiteju, kas ir pievienotas vai pakārtotas valdei, starpniecību. Pēdējo divu gadu laikā darbinieku, kas strādā ar NILLTFN funkcijām, skaits ir ievērojami palielinājies, un dažās bankās sasniedz pat 20% no kopējā darbinieku skaita, kas pilda NILLTFN uzdevumus.

359. Pastāv konkrētas bažas par nepietiekamu neatkarīgas atbilstības (kā arī revīzijas) funkciju, it īpaši attiecībā uz lēmumu pieņemšanu par darījumu attiecību pārtraukšanu un ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem, un viens no tā iemesliem ir koncentrēta banku kontroles struktūra. Bažas rada arī tas, ka atbilstības nodrošināšanas personālam nav atbilstošas piekļuves klienta izpētes un citai būtiskai informācijai par nerezidentu klientiem/čaulas veidojumiem, kas pieder vai ko kontrolē bankas akcionāri un vadība (kā aprakstīts iepriekš). Formāla NILLTFN prasību un attiecīgo iekšējās kontroles pasākumu (tostarp piemērojamās politikas un procedūru) izpilde ir vēl viens jautājums, kas kavē klientu bāzes NILLTF riska noteikšanu un atbilstīgu risku mazināšanu pasākumu īstenošanu. Neviena no bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu apkalpošanu, neziņoja par būtiskiem NILLTFN pārkāpumiem, kas konstatēti un novērsti ar to iekšējām kontroles sistēmām, lai gan bija gadījumi, kad par būtiskiem trūkumiem NILLTFN iekšējās kontroles sistēmās, tostarp ar apzinātu bankas darbinieku iesaisti, tika ziņots plašsaziņas līdzekļos.

360. Nebanku FI, kas ietilpst lielākās starptautiskās vai vietējās (finanšu) grupās, ziņoja, ka tās izmanto attiecīgās mātes uzņēmuma NILLTFN struktūras un resursus, piemēram, piemērojot grupas mēroga politikas un procedūras, izmantojot grupas datu apstrādes un analīzes sistēmas un izmantojot grupas NILLTFN funkcijas pakalpojumus. Saistībā ar to pastāv bažas par Latvijas pasta cilvēkresursiem un kapacitāti (par NILLTFN ir atbildīgi 7 darbinieki, 2 no tiem ir atbildīgi par darījumu uzraudzību kopumā 620 vietās, no kurām 450 sniedz finanšu pakalpojumus) atbilstošu NILLTFN funkciju nodrošināšanas jomā.

361. Dažas NNDP (piemēram, revidenti un kazino) ziņoja, ka ir izveidoti par NILLTFN atbildīgie amati, citi (piemēram, notāri) informēja, ka attiecīgo funkciju īsteno viņi paši, bet pārējie nesaskatīja nedz vajadzību ieviest šādu mērķtiecīgu funkciju to uzņēmējdarbībā, nedz arī tās būtiskumu.

362. Ņemot vērā FKTK pēdējo divu gadu laikā piemērotās sankcijas par NILLTFN likuma un citu attiecīgo nozari regulējošo tiesību aktu pārkāpumiem, pamatojoties uz būtiskām nepilnībām klientu uzticamības pārbaudēs, darījumu uzraudzībā un citās banku iekšējās kontroles sistēmas, nešķiet, ka zināšanās par attiecīgajām prasībām, ko bankas demonstrēja ekspertu komisijai, tiktu atbilstīgi pielietotas praksē. Ņemot vērā to, ka tika konstatētas būtiskas atbilstības nepilnības vismaz attiecībā uz bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu apkalpošanu, nebūtu pareizi pieņemt, ka šajā salīdzinoši īsajā laikā posmā, kopš uzraudzības institūcija konstatēja minētās problēmas, bankas būtu spējušas novērst šīs nepilnības.

363. Attiecībā uz FKTK sankciju piemērošanas praksi bankas uzskatīja, ka regulējošās prasības pieaug pārāk strauji un ka tām netiek piemēroti sodi par konkrētiem (tīšiem) esošo noteikumu pārkāpumiem, bet gan par uzraudzītāja viedokli, ka iekšējo kontroles sistēmu uzlabošanas jomā būtu iespējams darīt daudz vairāk. No otras puses, šķiet, ka 80% gadījumu banku iesniegto trūkumu novēršanas plānu izpilde neatspoguļo reālo situāciju, ja to vērtē nevis no uzraudzības rekomendāciju skaita perspektīvas, bet gan pēc būtības, kā arī tā, cik apjomīgi ir faktiskie ieguldījumi atbilstības uzlabošanai.

364. Tika ziņots, ka regulējuma trūkums tādās profesionālās darbības jomās kā nekustamā īpašuma makleru pakalpojumi, nodokļu konsultācijas, grāmatvedības pakalpojumi un uzņēmumu veidošanas pakalpojumi, kā arī no tā izrietošais ievērojamā apjoma neregulētais tirgus šajās profesijās traucē atbildīgajiem subjektiem efektīvi īstenot to NILLTFN pienākumus.

Secinājumi

365. Privātā sektora pārstāvju izpratne par NILLTF riskiem ir būtiski atšķirīga gan attiecībā uz informētību par šo tēmu, gan arī attiecībā uz šīs tēmas aktualitāti. Turklāt banku veiktie riska novērtējumi nesniedza īpašu analīzi par TF apdraudējumiem un ievainojamības momentiem, un tie ne vienmēr atspoguļoja faktisko NILLTF riska līmeni. Izpratne par TF riskiem lielā mērā aprobežojās ar tā saukto "teroristu sarakstu" jeb ANO un dažu citu sarakstu, tostarp KD sniegto sarakstu, izmantošanu. Risku mazinošo pasākumu piemērošanas efektivitāte ir apšaubāma, īpaši attiecībā uz bankām, kas nodarbojas ar nerezidentu klientu apkalpošanu, būtisku ar iekšējās kontroles īstenošanu saistītu trūkumu dēļ.

366. Bankas un nebanku FI apliecināja labas zināšanas par NILLTFN likumā un attiecīgo jomu regulējošo tiesību aktos noteiktajām prasībām saistībā ar galvenajiem preventīvā režīma elementiem, tostarp tiem, kas saistīti ar klientu izpēti un lietvedības uzturēšanu. Tomēr pastāv pamatotas bažas par banku iegūtās un uzturētās papildu informācijas/dokumentu kvalitāti, kas iegūta klienta izpētes procesā, lai pārbaudītu PLG, iegūtu pierādījumus par līdzekļu izcelsmi un

ienākumu izcelsmi, kā arī uzraudzītu darījumus. Ņemot vērā to, ka pastāv ļoti liela nerezidentu klientu bāze, tostarp čaulas uzņēmumi konkrētās bankās un MI/ENI, un to, ka šāda veida klientu galvenās iezīmes sarežģī atbilstības līmeņa sasniegšanu dažās būtiskās jomās, tostarp PLG un PNP identifikācijā, attiecīgo NILLTFN prasību īstenošanas efektivitāte joprojām ir apšaubāma.

367. Banku aizdomīgu darījumu ziņošanas rādītāji ir ļoti nevienmērīgi, kas liecina par nevienmērīgu izpratni par ziņošanas prasībām un to īstenošanu banku vidū kopumā, īpaši to banku vidū, kas pakļautas salīdzināmam NILLTF riska līmenim. Tāpat esošo ziņošanas kārtību raksturo novēlota un aizsargājoša ziņošana par konstatētajiem gadījumiem. Pastāv zināmas bažas atbilstības nodrošināšanas (kā arī revīzijas) funkciju nepietiekamo neatkarību, to, ka atbilstības uzraudzības personālam nav nodrošināta pienācīga piekļuve klienta izpētes un citai būtiskai informācijai par nerezidentu/čaulu uzņēmumiem, kas ir bankas klienti, kā arī par NILLTFN prasību un attiecīgo iekšējās kontroles pasākumu formālu izpildi. **Latvija ir sasniegusi vidēju IO.4 efektivitātes līmeni.**

6. NODAĻA. UZRAUDZĪBA

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

Galvenie secinājumi

IO.3

- Latvijā ir liels skaits nozaru regulējošo iestāžu, kurām ir uzticēts pienākums uzraudzīt FI un NNDP atbilstību tiesību aktiem NILLTF novēršanas jomā. Lai gan teorētiski šī pieeja nodrošina uzraudzību visās nozarēs, tā rada potenciālu risku izpildes jomā, ņemot vērā, ka ir jāpārlicinās, ka visas nozares atrodas NILLTFN uzraudzības iestāžu pakļautībā. Piemērs: nesen veiktās izmaiņas NILLN tiesību aktos kļūdaini atstājušas trūkumus normatīvā regulējuma tvērumā. Turklāt, ņemot vērā nevienādo riska izpratnes līmeni, pastāv neskaidrības arī par potenciāli nekonsekventu saistību interpretāciju un uzraudzības pasākumu piemērošanu. Visbeidzot, vairumam regulējošo iestāžu (jo īpaši VID) trūkst pienācīgu resursu, lai pildītu veicamos uzraudzības pienākumus attiecīgajā jomā.

- FI nozarē pastāv plašs pasākumu spektrs, kas saistīts ar ienākšanu tirgū, un lielākā daļa no tiem šķiet adekvāti, īpaši tie, kurus vada FKTK, LB un Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC), kas šķiet diezgan spēcīgi. Tomēr nav pārliecības, ka pasākumi, ko uzraudzības procesā veic FKTK, lai nodrošinātu atbilstību un piemērotību prasībām, vienmēr ir efektīvi. Iepriekš minētais attiecināms arī uz IAUI, kas darbojas kazino jomā. Zvērināti advokāti, notāri un revidenti pārvalda sistēmas, kuras galvenokārt balstītas uz profesionāliem standartiem, tomēr piemērojot atbilstošas sodāmības pārbaudes. Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem izmanto profesionālās prasības attiecībā uz ienākšanu tirgū, kas neietver sodāmības pārbaudes. Konsultācijas nodokļu jautājumos, grāmatvedība, juridiskie pakalpojumi, nekustamo īpašumu nozare, automobiļu tirgotāji/starpnieki, citi pakalpojumu sniedzēji ar augstu pievienoto vērtību – šajās nozarēs nav skaidri definētas prasības šo dalībnieku ienākšanai tirgū. Minētais fakts rada bažas, ņemot vērā to, ka NRA ziņojumā uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēji un nekustamo īpašumu mākleri ir iekļauti vidēja un augsta riska grupā.

Uzraudzības institūcijas uzrāda ļoti atšķirīgus viedokļus un zināšanas par NILLTF riskiem. Saskaņā ar FSAP stratēģiskajā plānā norādīto informāciju institūcijas ir informētas par šo problēmu. FKTK apliecina vislielāko sapratnes līmeni par risku ar dažādiem piemēriem. Citas uzraudzības institūcijas nereti kā riskus minējušas apstākļus mīkstinošas darbības un preventīvo pasākumu neizpildi.

Kopumā Latvijas Banka uzrāda pienācīgu situācijas izpratnes līmeni. Savukārt visas pārējās uzraudzības institūcijas kopumā uzrāda vidēju vai zemu izpratnes līmeni par NILLTF riskiem pat tādās situācijās, kurās to uzraudzībā esošā nozare ir iekļauta vidēja vai augsta riska grupā – piemēram, uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēji, kuru uzraudzību nodrošina VID.

- Visas FI un NNDP uzraudzības institūcijas teorētiski izprot nepieciešamību pievērst lielāku uzmanību augstāka riska tirgus segmentiem, tomēr praksē tādi jautājumi, kā izpratne par NILLTF risku veidiem un nozīmi, kā arī zinošu resursu trūkums liedz šīm institūcijām pilnvērtīgi pildīt tām uzticētos pienākumus. Piemēram, FKTK ir pārbaudījusi relatīvi nelielu skaitu augsta riska banku ārvalstu noguldījumu sektorā, neskatoties uz izpratni par tās augstajām riska pazīmēm, jo tai bija jānovirza uzmanība un resursi, lai risinātu par PF piemēroto sankciju apiešanas problēmas. Resursi ir arī īpaša problēma VID uzraudzītajās nozarēs, kuru ietvaros atsevišķās augstāka riska nozarēs klātienēs uzraudzība tiek veikta tikai agrīnajās stadijās.
- Efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas Latvijā tiek piemērotas relatīvi nesen, jo palielinātās sankcijas par pārkāpumiem, kas saistīti ar NILLTFN, stājās spēkā laikposmā starp (banku nozarē) 2016. gada jūliju un klātienēs vizītes datumu. Tāpēc, pēc vērtētāju domām, ir pārāgri spriest par vispārējo sankciju ietekmi uz attiecīgajām nozarēm.
- FKTK zināmā mērā ir izmantojusi savas pilnvaras attiecībā uz nerezidentu noguldījumiem banku nozarē, piemērojot ievērojamas sankcijas, ja nav identificēts patiesais labuma guvējs un netiek īstenoti atbilstoši kontroles pasākumi, kā rezultātā ir uzlabojies banku sniegums, kas nodrošina pakalpojumus šajā jomā. Citas regulējošās institūcijas vai nu nav spējušas ieviest tamlīdzīgas sankcijas, vai arī tikai nesen saņēmušas šim nolūkam nepieciešamās pilnvaras, lai dotajā brīdī attiecīgās sankcijas jau būtu tikušas piemērotas.
- Neskatoties uz zināšanām balstītu un uzstājīgu FKTK rīcību nerezidentu banku sektorā, vērojamas ļoti lēnas izmaiņas šo nozari raksturojošajos riska rādītājos. Dažas bankas, kuru biznesa modelis ir vērsts uz klientu nerezidentu apkalpošanu, pēdējo gadu laikā ir mazinājušas savu riska darījumu portfeli, un institūcijas sagaida, ka šī tendence visdrīzāk saglabāsies, tomēr konkrēts riska mazināšanās rādītājs nav zināms. LR Finanšu ministrija pašreiz ir apmierināta ar FKTK darbu banku nerezidentu biznesa jomā. Šāds viedoklis saistīts ar attiecīgās riska grupas samazināšanos pēdējā gada laikā, kā arī ar to, ka prudenciālo risku izvērtējums ir mazāks, nekā tas tika aprēķināts gadu atpakaļ. Citas FI regulējošās institūcijas ir sniegušas norādījumus par riskiem, un aptaujātās FI tās uzskata par institūcijām, pie kurām nepieciešamības gadījumā iespējams vērsties pēc vajadzīgās palīdzības. Uzraudzības iestāžu ietekme NNDP sektorā, izņemot IAUI, ir teju nepamanāma.

Ieteicamā rīcība

- institūcijām jāpārskata FSAP stratēģiskais plāns saistībā ar uzraudzību, lai:
 - a. FSAP paspārnē izveidot mehānismu, lai nodrošinātu, ka visas uzraudzības institūcijas (tostarp pašregulējošās struktūras) nonāk pie vienotas izpratnes par NILLTF riskiem un to, cik piemēroti ir preventīvie pasākumi, kas veicami šo risku novēršanai; un
 - b. veicinātu zināšanu apmaiņu par NILLTF riskiem, risinātu jautājumus, kas saistīti ar uzraudzības resursu atbilstošu un konsekventu pielietojumu (tostarp, klientam ienākot tirgū, visās nozarēs jāveic iepriekšējās sodāmības pārbaudes), identificētu augsta riska FI/NNDP un ieviestu uz risku balstītu pieeju uzraudzībai.

- FKTK ievērojami jāpalielina NILLTFN uzraudzības vizišu biežums ārvalstu ieguldījumu banku sektorā.
- Visām finanšu un NNDP uzraudzības institūcijām jāpārskata to noteiktie kritēriji pieejamo sankciju piemērošanai, lai nodrošinātu, ka institūcijas piemēro visas sankcijas, lai novērstu NILLTFN saistību pārkāpumus gan attiecībā uz iestādēm, gan to vadību, kā arī jāveic piemēroto sankciju preventīvā rakstura analīze.
- Uzraudzības institūcijām jāturpina sistemātiski vērsties pie FI un NNDP, lai veicinātu izpratni par NILLTF riskiem un preventīviem pasākumiem.
- Būtu jāpārskata uzraudzības iestāžu darbinieku skaits un resursi, lai nodrošinātu, ka šīs institūcijas var pienācīgi risināt konstatētos riskus un uzraudzīt, kā tām pakļautās struktūras uz tiem reaģē.
- VID būtu jānovirza vairāk resursu tās NILLTFN uzraudzības programmai un jānodrošina atbilstīgs, uz risku balstīts pārklājums plašajam atbildīgo subjektu lokam, kas ir tās pakļautībā.
- Uzraudzības institūcijām būtu jāstiprina konsekventa politika pastāvīgas atbilstības un piemērotības prasību uzraudzībai NILLTFN prasību neizpildīšanas gadījumā.
- Institūcijām saprātīgā termiņā jāveic pasākumi, lai novērtētu nerezidentu noguldījumu bāzi un saistītās pārrobežu plūsmas identificēto un potenciālo NILLTF risku kontekstā.

368. Šajā nodaļā aplūkots un novērtētais attiecīgais efektivitātes rādītājs ir IO.3. Attiecīgās rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R26-28, R.34 un R.35.

3. efektivitātes rādītājs (IO.3) (uzraudzība)

369. Latvijā par NILLTFN uzraudzību FI un kazino nozarēs atbild nozaru uzraugi, bet juridiskās, revīzijas un notāru profesijas uzrauga pašregulējošās struktūras. Citām nozarēm, īpaši nekustamo īpašumu, darījumiem ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem un augstas vērtības nozarēm, kā arī juridisku veidojumu vai juridisku personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei (kas ietver grāmatvedības sektoru) izraudzītā NILLTFN uzraudzības institūcija ir VID. NILLTFN likumam ir pakļauti skaidras naudas iekasētāji un finanšu līzings sabiedrības, bet klātienēs vizītes laikā to atbilstība NILLTFN novēršanas pasākumiem uzraudzīta netika (lai gan praksē daudzus no šiem pakalpojumu sniedzējiem netieši uzrauga to mātes uzņēmuma FI, jo īpaši bankas, kuras, savukārt, atrodas FKTK uzraudzībā). Saskaņā ar grozījumiem NILLTFN likumā, kas stājās spēkā klātienēs vizītes laikā, par to nozares uzraugu kļuva PTAC (iepriekš neuzraudzīts attiecībā uz NILL prasībām).

370. FKTK ir parādījusi proaktīvu uzraudzības nostāju attiecībā uz banku, kas sniedz depozītu pakalpojumus nerezidentiem, ievainojamībām, tomēr neskatoties uz šiem centieniem, banku gatavība uzņemt risku šajā sektorā samazinās lēni. Citas FI uzraudzības institūcijas un IAUI atspoguļoja pasīvāku pieeju, tomēr apliecinot vispārēju izpratni par atsevišķu lielāku risku klātesamību. NNDP nozarē profesionālas pašregulējošās struktūras ir veikušas priekšdarbus, lai identificētu augstāka līmeņa riska elementus, tomēr vēl nav pabeigušas uz šiem riska elementiem balstītas uzraudzības programmas. VID programmas ir agrīnā stadijā (uzsāktas 2017. gada 1. septembrī), neskatoties uz to, ka NILLTFN likums attiecīgajās nozarēs ir spēkā jau labu laiku. Attiecīgi vērtētāju spēja novērtēt efektivitāti šajās nozarēs bija ierobežota.

371. FI sektorā dominē banku sektors, kuru uzrauga FKTK. NRA norāda, ka aptuveni 80% kapitāla šajā sektorā tiek kontrolēts ārvalstīs: Skandināvijas akcionāri ir lielākā grupa, kurai seko investori no Krievijas, Ukrainas, Lielbritānijas un ASV. Banku sektora kopējais apjoms pēdējos gados ir samazinājies un 2016. gada beigās tas bija 29,5 miljardi EUR.

372. Nerezidentiem pieder ievērojama daļa noguldījumu banku sektorā. Ārvalstu kontrolēti noguldījumi veido vairāk nekā 50% no visiem noguldījumiem, lai gan pēdējo gadu laikā šie procenti ir samazinājušies. Virkne banku specializējas šādu ārvalstu noguldījumu pakalpojumos, kas vēsturiski izveidojies, lai apmierinātu pieprasījumu pēc Rietumeiropas banku pakalpojumiem Austrumeiropā pēc komunisma sabrukuma, rodoties nepieciešamībai pēc stabilas un drošas noguldījumu vietas. Papildu pievilcību radīja Latvijas spēcīgā IT infrastruktūra un krievu valodas zināšanu sniegtās iespējas.

373. Šie nerezidentu konti rada vislielākos NILL un citus riskus Latvijas finanšu sektoram. Ņemot vērā Latvijas nerezidentu biznesa īslaicīgo raksturu, FKTK uzskata, ka vislabākais NILLTF riska rādītājs, ko izmantot uzraudzības mērķiem, ir faktiskie nerezidentu klientu maksājumu apgrozījuma apjomi, nevis to noguldījumu summas, jo zemie kontu atlikumi augsta maksājumu apgrozījuma kontos var atspoguļot tādu pašu riska līmeni kā tie, kuros ir lielāks atlikums. Nerezidentu klientu darījumu, kas tika veikti caur "NOSTRO" korespondentkontiem (t.sk. kontiem Latvijas Bankā), summas 2017. gada pirmajos deviņos mēnešos sasniedza 118,5 miljardus EUR jeb 50,36% no kopējā klientu darījumu apgrozījuma, kas tika apstrādāts caur Latvijas banku NOSTRO kontu tīkliem.

374. Daudzu šo ārvalstu depozītu turētāji atrodas vairākos ārzonu finanšu centros, un Latvijas varas institūcijām nav piekļuves informācijai par to PLG, jo šādos centros tiek piemērotas attiecīgās valsts juridiskā struktūra un informācija par PLG nav pieejama. Institūcijas ziņo, ka nepārskatāmās kontroles struktūrās ir iesaistīti vairāk nekā 25 000 čaulas veidojumu. Aptuveni 5 000 no tiem ir Latvijas uzņēmumi. Šī struktūra ir sīkāk iztirzāta turpmāk tekstā.

375. Gadu gaitā institūcijas ir veikušas nedaudzus pasākumus, kuru mērķis ir novērst risku, ko rada nepārskatāmi ārvalstu personām piederošie noguldījumi. Līdz klātienēs vizītes laikam pastāvēja divas PLG definīcijas: viena Komerclikumā, bet otra NILLTFN likumā; šis jautājums ir plašāk apspriests IO.5. ietvaros. Jautājums par šīm atšķirīgajām definīcijām tika risināts klātienēs vizītes laikā, tāpēc efektīvos PLG pasākumus vēl nav iespējams novērtēt. Turklāt ar šiem kontiem saistītie riski (tostarp NILL riski) 2016. gadā tika apspriesti Pasaules Bankas ziņojumā atbildīgajām institūcijām, bet, kā norādīts turpmāk, līdz klātienēs vizītes laikam institūcijas nebija veikušas nekādas darbības ārpus uzraudzības darbības.

376. Banku skaits, kas piedāvā pakalpojumus nerezidentiem, pēdējo 10 gadu laikā ir ievērojami samazinājies. Pārējie summētie ārvalstu noguldījumi Latvijas bankās rada stabilitātes problēmas un institūcijām rada uzraudzības problēmas. 2016. gadā, pēc tam, kad rietumu bankas vairākās Latvijas bankās īstenoja riska mazināšanas pasākumus NILLTF problēmu dēļ, Pasaules Bankas ziņojumā (minēts iepriekš) tika sniegtas vairākas konsultatīvas un strukturālas rekomendācijas NILLTF risku risināšanai, bet līdz vizītes laikam institūcijas uz šīm rekomendācijām nebija reaģējušas. Tomēr FKTK ļoti labi apzinās NILLTF riskus, ko Latvijas banku sektoram rada šie noguldījumi, un piekrīt PB paustajām raizēm. Kopumā nav skaidrs, vai NILLTF riski nozarē joprojām tiek pienācīgi mazināti.

Licencēšana, reģistrācija un kontrole, kas neļauj noziedzniekiem un ar tiem cieši saistītām personām iekļūt tirgū

Finanšu iestādes

377. Atbilstoši un piemēroti lēmumi, kas attiecas uz trīs nozīmīgāko Latvijas banku valdes un uzraudzības padomes locekļiem un visu banku kvalificētajiem akcionāriem, tiek pieņemti, izmantojot ES vienoto uzraudzības mehānismu¹¹⁷.

378. Kā norādījušas institūcijas, ienākšana banku nozarē ir pakļauta stingram un visaptverošam FKTK administrētu kontroles pasākumu kopumam, kas ietver iepriekšējas sodāmības pārbaudes attiecībā uz PLG, uzraudzības padomēm un visu banku valdēm. FKTK novērtē ne tikai būtiskās līdzdalības tiešo ieguvēju, bet arī tā ietekmi un ciešās saites ar radiniekiem un kopējiem darījumu partneriem. Novērtējot potenciālā līdzdalības ieguvēja godīgumu, uzraudzības institūcija var ņemt vērā jebkuras personas, kas saistīta ar potenciālo līdzdalības ieguvēju, godīgumu un reputāciju, proti, jebkuras personas, kurai ir (vai šķiet, ka ir) tuvas ģimenes vai biznesa attiecības ar potenciālo līdzdalības ieguvēju.

379. Līdzīga kontrole tiek piemērota jaunievēlētām personām esošajos valdes amatos un jauniem PLG. FKTK uzrauga atbilstību, izmantojot ikgadēju informācijas sniegšu procedūru, uzraugot lielos darījumus, kuros ir iesaistītas bankas, un veicot sodāmības pārbaudes.

380. Tomēr nav skaidrs cik efektīvi ir FKTK uzraudzības procesa laikā īstenotie pasākumi, kas uzrauga atbilstību piemērotām un atbilstošām prasībām. Piemēram, dažās bankās strādājošo vadītāju īstenotie PF sankciju apiešanas pasākumi liecina, ka daži vadītāji nebūtu uzskatāmi par "piemērotiem un atbilstošiem". Kā norādījušas institūcijas, FKTK nav vairāk statistikas datu par oficiāliem atteikumiem, kas veikti iepriekšēja paziņošanas procesa dēļ, kas nozīmē, ka potenciālie akcionāri tiek iepriekš izvērtēti pirms oficiāla pieteikuma iesniegšanas un tāpēc daudzi tiek noraidīti vairāku iemeslu dēļ – finanšu resursu nepietiekamība, izcelsmes valsts, reputācijas problēmas, dalība apšaubāmās grupās vai uzņēmumos vai to kontrole.

381. FKTK piemēro līdzīgus piemērotības un atbilstības standartus maksājumu nodrošinātāju, apdrošināšanas, ieguldījumu brokeru un ieguldījumu pārvaldības nozarēm, izņemot alternatīvo ieguldījumu fondiem, kuri atsevišķos gadījumos, kas paredzēti tiesību aktos (skat. R.26), ir pakļauti tikai reģistrācijai.

382. Līdzīgi kontroles pasākumi tiek piemēroti arī naudas maiņas punktiem, kurus uzrauga LB. Latvijas pasts ir valstij piederošs monopoluzņēmums, kas nodrošina finanšu pakalpojumus (noguldījumus un naudas pārvedumus) ar pasta nodaļu starpniecību.

383. Patērētāju kreditēšanas uzņēmumiem jābūt licencētiem PTAC. Iepriekšējās darbības pārbaudes veic attiecībā uz kapitālsabiedrību padomju (ja tādas ir izveidotas) un valdes locekļiem. Līdzekļi, kas tiek ieguldīti kapitālsabiedrības pamatkapitālā, tiek pārbaudīti, bet attiecībā uz PLG pārbaudes piemērotas netiek. Finanšu līzinga sabiedrībām, izņemot tām, kas nodrošina arī patēriņa aizdevumus (līzingu), nepiemēro nekādas kontroles, kas attiecas uz licencēšanu vai ienākšanu tirgū.

384. Lai identificētu nelicencētus pakalpojumu sniedzējus, FKTK eksperti izskata iesniegumus un informāciju par nelicencētiem pakalpojumu sniedzējiem atbilstoši Komisijas procedūrai

¹¹⁷ ECB ir tiesības pieņemt piemērotu un atbilstošu lēmumu tikai attiecībā uz bankām, kuras tiek uzskatītas par nozīmīgām. Par piemērotu un atbilstošu lēmumu pieņemšanu attiecībā uz mazāk nozīmīgām bankām ir atbildīgas valsts institūcijas.

Nr. 04.07.03.PRC.72.1 un, ja papildus tiešajiem ikdienas pienākumiem tiek identificēti aizdomīgi sludinājumi vai piedāvājumi, šī informācija tiek nodota FKTK ekspertam, kas ir tieši atbildīgs par nelicencētu pakalpojumu sniedzēju darbības uzraudzību.

385. Informāciju par iespējamiem nelicencētiem pakalpojumu sniedzējiem FKTK ir saņēmusi arī no esošajiem tirgus dalībniekiem, kas ziņo par aizdomīgiem pakalpojumu sniedzējiem. FKTK arī aicina fiziskas un juridiskas personas sazināties ar FKTK, lai pārliecinātos par konkrētu pakalpojumu sniedzēju tiesībām piedāvāt finanšu pakalpojumus pirms darījuma attiecību uzsākšanas un ziņot par nelicencētiem pakalpojumu sniedzējiem, ja konstatēti pārkāpumi. Gadījumos, kad nelicencētas darbības tiek apstiprinātas, FKTK attiecīgajai FI nosūta rakstisku pieprasījumu, apturot nelicencētu pakalpojumu sniegšanu un pieprasot sniegt skaidrojumu par tās darbībām. Ja pārkāpums netiek novērsts, FKTK savā mājaslapā ievieto brīdinājumu par nelicencētu pakalpojumu sniedzēju (kopš 2016. gada ir publicēti 20 brīdinājumi), kā arī nosūta VID (Latvijas APK .166. panta 2. daļa un 215. panta 1. daļa) un VP (KL 207. pants) jeb par komercdarbības pārkāpumu izskatīšanu atbildīgajām institūcijām apkopotu informāciju par pārkāpumu, atbilstoši noziedzīgā nodarījuma smagumam (t.sk. par finanšu pakalpojumu sniegšanu bez attiecīgas licences).

386. Saskaņā ar institūciju sniegto informāciju VP ir uzsākusi vairākus kriminālprocesus, kas saistīti ar nelicencētu pakalpojumu sniedzēju darbībām. Vienā lietā VID pierādījumu trūkuma dēļ atteicās ierosināt administratīvo lietu. 2016. gada 15. decembrī (lēmums NK.031199) VID fiziskai personai piemēroja sodu 280 EUR apmērā, 2015. gada 10. augustā (lēmums NK.025112/479p) VID piemēroja 280 EUR sodu kādam uzņēmuma valdes loceklim (fiziskai personai). Gadījumos, kad nelicencēti pakalpojumu sniedzēji ir no citām ES valstīm, FKTK sazinās ar šo valsti uzraudzības institūcijām, lai informētu tās par nelicencētiem pakalpojumu sniedzējiem, un lūdz šo valsti regulatorus veikt attiecīgus pasākumus, lai pārtrauktu nelicencētu pakalpojumu sniegšanu Latvijā.

387. 2016. gadā FKTK nolēma aizliegt kādai citas ES valsts bankai sniegt finanšu pakalpojumus Latvijā: tostarp noteica aizliegumu piesaistīt jaunus klientus Latvijā un izdeva prasību pārtraukt esošās līgumattiecības ar esošajiem klientiem Latvijā. Lēmums par aizlieguma noteikšanu tika pieņemts, jo banka bija būtiski pārkāpusi Kredītiestāžu likumā noteikto piemērojamo kārtību. Banka bija ilgtermiņā sniegusi finanšu pakalpojumus, izmantojot pastāvīgu un neatļautu fizisku klātbūtni Latvijā.

NNDP

388. Ienākšana kazino nozarē ir pakļauta stingram un visaptverošam kontroles pasākumu kopumam, ko piemēro IAUI un kas ietver sodāmības pārbaudes attiecībā uz darbiniekiem un kazino īpašniekiem (loterijas Latvijā ir valsts monopols). Tomēr, kā norādīts TA pielikumā, pārbaude neattiecas uz ar noziedzniekiem cieši saistītām personām. LZNP ir pašregulējoša iestāde, kas TM vārdā kontrolē ienākšanu notāru profesijā. Šajā jomā darbojas atbilstoši un piemēroti kontroles pasākumi. Līdzīgus procesus attiecībā uz juridisko profesiju pielieto LZAP, bet attiecībā uz revidenta profesiju – LZRA. Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem izmanto profesionālās prasības attiecībā uz ienākšanu tirgū, kas neietver sodāmības pārbaudes.

389. Attiecībā uz ienākšanu nekustamā īpašuma mākleru, grāmatvežu un trasta/uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju nozarēs kontroles netiek piemērotas.

FKTK

390. FKTK izpratnes līmenis par NILLTF riskiem finanšu sektorā ir augsts, un tā ir izstrādājusi savas riska matricas, kas piemērojamas tās uzraudzītajām nozarēm (turpmāk tekstā aplūkots sīkāk). Kopumā FKTK nepiekrīt NRA riska novērtējuma secinājumiem, lai gan tā piekrīt, ka NRA analīze kopumā ir pieņemama. Salīdzinājumā ar citiem finanšu regulatoriem tā uzrāda augstu risku izpratnes līmeni. FKTK plaši izprot katras bankas NILL riskus, tostarp ir informēta par to klientu bāzi, sniegtajiem pakalpojumiem un iekšējās kontroles sistēmām. Ņemot vērā banku sektora izmēru un tās dominējošo stāvokli Latvijas finanšu sektorā, novērtētāji FKTK ietekmei uz Latvijas NILLTFN režīmu piešķīra nedaudz augstāku svērumu par vidējo.

391. LB: LB apliecināja pietiekamu zināšanu līmeni par NILLTF riskiem. Ārvalstu valūtu sektorā risks ir zemāks nekā bankās un citās FI, un LB zināšanas ir pietiekamas, lai uzraudzītu šo nozari.

392. SM: SM uzrāda zemu zināšanu līmeni par NILLTF riskiem salīdzinājumā ar citiem finanšu regulatoriem un uzskata, ka galveno NILL apdraudējumu pasta nodaļās rada skaidra nauda. Lai gan šķīta, ka SM izprot NILL būtību, tās pārstāvji nebija apsvēruši nekādus riska faktoros.

393. PTAC: PTAC ir apliecinājis pietiekamu zināšanu līmeni par NILLTF risku. Patērīņa kredītu nozares ir mazāk apdraudētas nekā bankas un citas FI, un PTAC zināšanas ir pietiekamas, lai šo nozari uzraudzītu.

394. VID: VID spēja demonstrēt pamata līmeņa zināšanas par NILLTF riskiem tā uzraudzītajās nozarēs (finanšu līzings sabiedrības, grāmatveži un personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem). Finanšu līzings sektors ir pakļauts zemākam riskam nekā bankas un citas FI.

395. IAUI: IAUI demonstrēja pamata līmeņa zināšanas par NILLTF riskiem, bet tā nav izstrādājusi riska matricu, kas būtu piemērojama kazino un loterijas nozarēm. Šķiet, ka to uzraudzības process lielākoties ietver kontroli pār atbilstību tiesību aktiem azartspēļu nozarē.

396. Latvijas Zvērinātu advokātu padome (LZAP): LZAP piedalījās NRA procesā, sniedzot informāciju un veicot intervijas. Padome uzskata, ka zvērināti advokāti kopumā ir pakļauti zemākam riskam nekā tie, kuri darbojas kā trasta vai uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji, kas ir ārpus LZAP uzraudzības.

397. Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija (LZRA): uzrādīja pamata līmeņa zināšanas par NILLTF riskiem. Padomes pārstāvji uzskatīja, ka visaugstākajam NILLTF riskam ir pakļauti revidenti finanšu, būvniecības un farmācijas nozarē. Padome daļēji piekrīt NRA secinājumiem.

398. Latvijas Zvērinātu notāru padome (LZNP): Padome uzrādīja diezgan labas zināšanas par to, kā naudas līdzekļi var tikt legalizēti to pārraudzītajos darījumos, galvenokārt caur nekustamo īpašumu tirgu. Latvijā nekustamā īpašuma līguma sagatavošanai nav obligāti jāizmanto notārs, tikai aptuveni 10% no tirgus ir pakļauti notariālajai pārbaudei. Padome kopumā piekrīt NRA secinājumiem.

Uz risku balstīta pieeja attiecībā uz atbilstību NILLTF prasībām

399. FKTK: FKTK NILLTFN nodaļā, kas nodarbojas ar uzraudzību NILLTFN jomā, strādā 15 cilvēki (štata un ārštata darbinieki). Tajā strādā seši darbinieki no banku uzraudzības nodaļas, trīs no darījumu uzraudzības nodaļas, trīs no nebanku uzraudzības nodaļas un trīs no sankciju un atbilstības nodaļas. FKTK ir izstrādājusi labu uz risku balstītu uzraudzības programmu, izmantojot zināšanas par finanšu nozares riskiem. Tā iedala FI četrās riska grupās, izmantojot klienta, produkta,

ģeogrāfiskos un citus riska kritērijus. Bankas, kas specializējušās ārvalstu noguldījumos, ir pakļautas visaugstākajam riskam, un tās parasti ir pakļautas biežākām un padziļinātākām uzraudzības programmām, kas tiek īstenotas gan uz vietas, gan ārpus iestādes. Šīs programmas attiecas arī uz atbilstību MFS. Lai novērtētu vispārējo NILLTF riska pakāpi, ir izveidots riska faktoru kopums, ko izmanto, lai vispusīgi un detalizēti novērtētu ar banku darbību, banku sniegtajiem pakalpojumiem un klientu bāzi saistītos NILLTF riskus. FKTK plāno katras bankas pārbaūžu grafiku, atbilstoši katras bankas riska kategorijām (nosakot pārbaūžu veidus, biežumu un apjomu).

400. FKTK regulāri novērtē un analizē banku vispārējos riska rādītājus, bet banku pienākums saskaņā ar FKTK noteikumiem ir iesniegt FKTK ceturkšņa ziņojumus par to, kādiem NILLTF riskiem tās ir pakļautas.

401. Bankas tiek novērtētas, izmantojot kompleksus finanšu un NILLTF riska kritērijus, kas ietver NILLTF riska profilu finanšu pakalpojumu nozarē, NILLTFN prioritātes, procesus un kvalitātes kontroli, banku specifisko NILLTF risku, analizējamās informācijas tvērumu un korporatīvo pārvaldību. Šī informācija iegūta no ceturkšņa NILLTFN ziņojumiem, ko bankas iesniegušas FKTK.

402. Attālinātās pārbaudes ir vērstas uz kādu konkrētu bankas elementu atkarībā no pārbaudes mērķa (piemēram, klienti vai to PLG, ar norādēm uz iespējamu iesaistīšanos NILLTF). 2014. gadā FKTK veica 10 attālinātās mērķa pārbaudes un novērtēja banku iekšējos noteikumus (procedūras) 10 tematiskajās jomās¹¹⁸. 2015. gadā FKTK veica 4 attālinātās mērķa pārbaudes un vērtēja banku iekšējos noteikumus (procedūras) 8 tematiskajās jomās. 2016. gadā tika veiktas 8 attālinātās pārbaudes 25 tematiskajās jomās saistībā ar banku iekšējiem noteikumiem (procedūrām), 2017. gadā tika veiktas 6 attālinātās pārbaudes 63 tematiskajās jomas saistībā ar banku iekšējiem noteikumiem (procedūrām). Mērķtiecīgām pārbaudēm tika atlasītas iestādes, kas tirgū bija pakļautas visaugstākajam riska līmenim. FKTK atbilstības nodaļa 2016.-2017. gadā analizēja visu kredītiestāžu izstrādātās NILLTF risku pārvaldības stratēģijas, lai novērtētu to atbilstību tiesiskajām prasībām, tostarp veica novērtējumu par konstatētajiem rādītājiem, kas attiecas uz pakļautību NILLTF riskam, pasākumiem un instrumentiem identificēto NILLTF risku mazināšanai un kritēriju esamību pietiekamu resursu piešķiršanai. FKTK visām bankām ir sniegusi uzraudzības intervences pasākumus saistībā ar trūkumiem stratēģijās.

403. Tādējādi šī pieeja ļauj FKTK pārbaudīt šo kontroles pasākumu efektivitāti klātienē vizīšu laikā.

Banku apmeklējumi klātienē

404. Saskaņā ar FKTK vērtējumu klātienē vizīšu laikā veiktas pārbaudes ir prioritāras attiecībā uz FI, kas pakļautas visaugstākajam riska līmenim. Šajā tabulā ir sniegts FKTK veikto klātienē vizīšu skaits bankās attiecīgi norādītajos gados.

20. tabula

Bankas	Bankas, kas orientētas uz	Bankas, kas orientētas uz	Banku apmeklējumu skaits katrā riska kategorijā
--------	---------------------------	---------------------------	---

¹¹⁸ Tematiskās jomas parasti ietver konkrētu subjektu pārskatīšanu vai novērtēšanu finanšu iestādes NILLTFN novērtēšanas sistēmā un iekšējās kontroles sistēmā. Piemēram, kādā gadījumā tika veikts to procedūru izvērtējums, kas regulē sadarbību ar bankas aģentiem, bankas NILLTFN riska pārvaldīšanas stratēģijas izvērtējums, veikts pārskats pār NILLTFN riska novērtēšanas metodoloģiju un sankciju riska novērtēšanas metodoloģiju, iekšējo dokumentu izvērtējums saistībā ar e-komercijas operāciju paplašināšanu organizācijā, kā arī citi jautājumi.

	pakalpojumu sniegšanu vietējiem klientiem	pakalpojumu sniegšanu ārzemju klientiem	2014	2015	2016	2017. g. (janvāris- jūnijs)
<u>Bankas, kas pakļautas kritiskam NILLTF riska līmenim</u>	0	0	0	0	1	1
Bankas, kas pakļautas augstam NILLTF riska līmenim ¹¹⁹	0	10	7	5	3	4
Bankas, kas pakļautas mērenam NILLTF riska līmenim	1	3	0	1	0	0
Bankas, kas pakļautas zēmam NILLTF riska līmenim ¹²⁰	9	0	1	0	1	1

405. FKTK arī veic tematisko darbu (piemēram, darbs, kas izriet no 2016. gadā ASV veiktās revīzijas). Parasti FKTK komanda, veicot uzraudzības darbu augsta riska bankā, klātienē uz vietas pavada no sešām nedēļām līdz diviem mēnešiem. Secinājumi tiek apkopoti bankai adresētā vēstulē, un tai divu nedēļu laikā jāsniedz atbilde par to, ka vēstule ir saņemta. Vairums konstatējumu nozarē pieprasa veikt būtiskus korektīvus pasākumus. FKTK prioritāte, plānojot uzraudzības darbības, ir nodrošināt sistemātisku to banku uzraudzību, kas ir orientētas uz pakalpojumu sniegšanu ārvalstu klientiem. Kopumā attiecīgajā periodā veikto apmeklējumu skaits šādās bankās ir mazs. Tam ir šādi iemesli.

406. Papildus iepriekš minētajām klātienē un attālinātajām pārbaudēm FKTK izmanto dažādus citus uzraudzības instrumentus, piemēram, regulārus ziņojumus par pakļautību riskam, maksājumu plūsmas, *ad hoc* aptaujas utt., lai uzraudzītu ar FI saistītās darbības un riskus.

407. Arī attiecībā uz MI un ENI, kā arī citām FKTK uzraudzībā esošām FI tiek veiktas klātienē un attālinātās pārbaudes (iekšējo normatīvo aktu (piemēram, procedūru) tehniskās atbilstības pārbaudes veidā), kas tiek veiktas saskaņā ar pārbaudzi plānu. Pārbaudzi ilgums mainās atkarībā no iestādes uzņēmējdarbības modeļa, pārbaudes apjoma, pastāvīgas uzraudzības laikā konstatēto pārkāpumu smaguma, riskiem, ar ko FI saskaras, un citiem faktoriem. MI/ENI veikto pārbaudzi skaits bija šāds: trīs 2014. gadā (trīs augsta riska iestādes), divas 2015. gadā (divas vidēja riska iestādes), divas 2016. gadā (divas augsta riska iestādes) un viena 2017. gada pirmajā pusē (viena augsta riska iestāde). FKTK ir veikusi nelielu pārbaudzi skaitu MI un ENI.

408. Attiecībā uz pārējām FKTK uzraudzītajām FI 2015. un 2016. gadā klātienē pārbaudes veiktas divās augsta riska iestādes, kas bija finanšu instrumentu tirgus dalībnieki.

409. Pamatojoties uz veikto pārbaudzi skaitu, var secināt, ka FKTK rīcībā nav pietiekamu resursu, lai pilnvērtīgi uzlabotu tās pārbaudzi esošo FI uz risku balstīto uzraudzību. FKTK informēja vērtētājus, ka galvenie FKTK apsvērtie pasākumi uzraudzības procesu efektivitātes paaugstināšanai ir saistīti ar IT rīku pilnveidošanu un to plašāku izmantošanu, nevis darbinieku skaita palielināšanu. Tomēr novērtētāji uzskata, ka, ņemot vērā problēmu spektru, ar ko saskaras ārvalstu noguldījumu banku sektors (un jo īpaši resursus, kas novirzīti turpmāk minētajam sankciju apiešanas jautājumam, kas negatīvi ietekmēja uz vietas veikto pārbaudzi skaitu banku sektorā 2016. un 2017. gadā), FKTK būtu

¹¹⁹ Banka rada augstu NILLTF risku un tās riska pārvaldības sistēmas ir vājas.

¹²⁰ Banka rada zemu NILLTF risku un tās riska pārvaldības sistēmas ir pietiekamas.

jādomā par to, vai tās rīcībā ir pietiekami daudz darbinieku, lai piemērotā laikā veiktu klātienē pārbaudes šajā nozarē.

410. LB: LB ir izstrādāta standartizēta pārbaudes metodoloģija, kas tiek pielietota attiecībā uz visiem valūtas maiņas uzņēmumiem. Tā nav īpaši pielāgota augstāka riska finanšu iestādēm, bet tajā ir iekļauts novērtējums par atbilstību MFS. Veikto pārbaūžu skaits: 2014. gadā – 44, 2015. gadā – 35, 2016. gadā – 27 un 2017. gada pirmajā pusē – 13. Lielākā daļa darba, kas tiek veikts uz vietas, ir orientēta uz iesniegto aizdomīgu darījumu ziņojumu un sistēmu, kas paredzētas šo datu apkopošanai, pārskatīšanu. LB izskata arī darbā pieņemšanas procesus, kā arī veikto dokumentāciju, kas paredzēta darījumu strukturēšanas atklāšanai. Biežākas pārbaudes tiek veiktas FI ar lielu apgrozījumu vai FI, kas uzrāda neatbilstības tiesību aktu prasībām, nevis augstu risku.

411. LB vērta uzmanību uz Noteikumiem Nr. 158, kas stājās spēkā klātienē vizītes laikā; tomēr šķita, ka vērtētāju intervētie pārstāvji nebija informēti par šajos noteikumos definēto klienta padziļinātās izpētes jēdzienu.

412. SM: SM īstenotā Latvijas pasta pārbaude būtībā aprobežojas ar sistēmu un procesu pārbaudi Latvijas pasta galvenajā birojā Rīgā. Atsevišķās pasta nodaļās pārbaudes netiek veiktas un tādējādi netiek veikts arī augstāka riska pasta nodaļu uz NILLTF risku balstīts novērtējums. Pārbaudes procesa pamatā ir anketas, ar kuru palīdzību tiek iegūti dati no pasta nodaļām visā valstī. Iegūtie dati tiek izmantoti, lai manuāli novērtētu Latvijas pasta spēju atklāt strukturēšanas gadījumus; Latvijas pasta sistēmas arī tiek atjauninātas, ieviešot automatizētu procesu. SM izskata arī aizdomīgu darījumu izdrukā, lai novērtētu, vai ziņojums par aizdomīgu darījumu KD iesniegts laicīgi. Šķiet, ka pārbaūžu procesa fokusā nav klienta izpētes pienākumi, un intervētajiem pārstāvjiem nebija informācijas par to, kāpēc aizdomīgu darījumu ziņojumi, ko Latvijas pasts iesniedza KD, tika uzskatīti par aizdomīgiem.

413. PTAC: Klātienē vizītes laikā PTAC vēl nebija izveidota uzraudzības programma, jo likums stājās spēkā tikai vizītes laikā. Iztaujātie PTAC pārstāvji norāda, ka NILLN vienības darbinieku skaits tiktu palielināts no diviem uz astoņiem un ka pirmais solis procesā būtu informācijas ievākšana par patēriņa kreditēšanas nozares izmēru un apjomu. Informācija, piemēram, par to, cik lielā mērā šī nozare ir saistīta ar kontroles tiesībām NVS valstīs vai citās ārvalstīs, nebija pieejama.

414. IAUI: Kā minēts iepriekš, IAUI uzraudzības modelis, šķiet, galvenokārt vērsts uz atbilstības nodrošināšanu tiesību aktiem, kas regulē kazino nozari, bet NILLTFN elementi ir sekundāri. Klātienē pārbaudes galvenokārt ir vērstas uz skaidras naudas pirkumu un žetonu izpirkšanas uzskaiti, kā arī laimestu/zaudējumu pie spēļu galdiem uzskaitē. Reizi mēnesī IAUI pārbauda klientu ienākšanas ierakstus, tostarp personu apliecinošus dokumentus. Veikto pārbaūžu skaits: 2014. gadā – 620, 2015. gadā – 669, 2016. gadā – 650 un 2017. gada pirmajā pusē – 390. IAUI pārstāvji intervijās atzina, ka augstākā riska klienti kazino ir bagātnieki un PNP.

415. LZAP: Par NILLTFN uzraudzību ir atbildīga LZAP Disciplinārlietu komisija (DK). Tā ir vēlēta struktūra, kuras lēmumus padome nevar ignorēt. DK uzrauga Uzraudzības un kontroles komisiju (UKK) – tā ir 11 dalībnieku struktūra, kura vajadzības gadījumā var piesaistīt papildu resursus. UKK ir veikusi zvērinātu advokātu riska novērtējumu un iedalījusi tos trīs kategorijās: (1) Advokāti, kas pārstāv klientus tiesā: uz šīm darbībām neattiecas ziņošanas pienākums (NILLTFN likuma 30. panta 3. daļa), ja viņi aizstāv vai pārstāv savus klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesvedībā, sniedz konsultācijas par tiesvedības uzsākšanu vai izvairīšanos no tās. Šajā kategorijā ietilpst aptuveni trešā daļa no visiem zvērinātiem advokātiem Latvijā; 2) advokāti, kuri darbojas tiesā, bet lielākoties sagatavo “darījumus”, t.i., darījumu dokumentus. Viņu klienti pārsvarā ir fiziskas personas. Šajā

kategorijā ietilpst aptuveni 50% no visiem zvērinātiem advokātiem Latvijā; un (3) lieli juridiskie biroji, kas lielākoties strādā ar ārvalstu fiziskām personām un arī pārstāv šos klientus tiesā. Šī grupa veido aptuveni 20% no visiem zvērinātiem advokātiem Latvijā. Klātienēs vizītes laikā asociācija vēl nebija apsvērusi, kāda varētu būt šīs analīzes ietekme uz tās NILLTFN pārbaudes programmu, bet pārbaudes klātienē nebija veiktas vispār. Tomēr daži attālināti pārbaudes procesi bija uzsākti: lielākoties tie bija saistīti ar informācijas par zvērinātu advokātu īstenoto NILLTFN politiku un procedūru apkopošanu. Asociācijas pārstāvji apliecināja, ka saskaņā ar LZAP izdotajiem noteikumiem tiem ir tiesības iepazīties ar klientu materiāliem pilnā apmērā.

416. LZRA: NILLTFN saistību izpildes uzraudzībai tiek izmantota asociācijas kvalitātes kontroles pārbaudes metodoloģija. Tā satur komponentes, kas ļauj novērtēt klienta izpēti un citus pienākumus, kā arī ietver klientu failu pārbaudi uz vietas. Galvenā uzmanība tiek pievērsta augsta riska klientiem (ko noteicis revidents). Veikto pārbaudžu skaits: 2014. gadā – 31, 2015. gadā – 32, 2016. gadā – 41, bet 2017. gada pirmajā pusē netika veikta neviena pārbaude. Jāatzīmē, ka zvērināti revidenti nav pakļauti ziņošanas pienākumam un tādiem pasākumiem, kā iepriekš minēts zvērinātu advokātu sakarā, tomēr padome to neminēja kā riska faktoru. Padomē darbojas 16 personu sastāvā un veic visus kvalitātes kontroles darbus (ieskaitot NILL pārbaudes). Visi padomes dalībnieki ir zvērināti revidenti ar vismaz trīs gadu pieredzi un to lietās nedrīkst būt disciplināri vai cita veida negatīvi reglamentējoši dokumenti. Šīs grupas apmācības galvenokārt sastāv no kursiem par krāpšanas apkarošanu, bet specifiskas apmācības par NILLN netiek rīkotas. Konstatējumi tiek dokumentēti, un revidentam ir jā sagatavo un jā iesniedz korekcijas plāns. Ja tiek konstatēti smagāki pārkāpumi, pārbaudes process tiek atkārtots uz auditora rēķina. Visbiežāk konstatētie fakti ir saistīti ar skaidras naudas izmantošanu un neatbilstošu riska pārvaldības praksi.

417. LZNP: Padomes uzraudzības procesa mērķis ir nodrošināt, lai visi notāru klienti būtu pienācīgi identificēti, un pārbaudīt klienta parakstītos darījumus, tostarp notāra veikto klienta izpēti attiecībā uz klientu. LZNP Latvijas notārus ir iedalījusi trijās riska grupās, galvenokārt pamatojoties uz disciplināriem kritērijiem vai sūdzībām – NILLTF riska faktori nav analizēti. Uz augsta riska grupu, kura ir neliela (septiņi notāri) tiek attiecināti papildu uzraudzības resursi. Šie papildu pasākumi ietver notāru veiktās dokumentācijas finanšu pārbaudes. Jāatzīmē, ka zvērināti notāri nav pakļauti ziņošanas pienākumam un tādiem pasākumiem, kā iepriekš minēts zvērinātu advokātu sakarā, tomēr padome to neminēja kā riska faktoru. Padomē ietilpst 27 darbinieki, kas veic pārbaudes. Veikto pārbaudžu skaits: 2014. gadā – 90, 2015. gadā – 51, 2016. gadā – 25, bet 2017. gada pirmajā pusē tika veiktas divas pārbaudes. Pēc pārbaudes klātienē LZNP sagatavo un izsniedz rakstveida ziņojumu. Tiek piemēroti korektīvie pasākumi, un tiek sagaidīts, ka notārs atbild apstiprinoši.

418. VID (vispārīgi): Līdz klātienēs vizītes brīdim VID bija atbildīgs par personu, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, grāmatvežu un uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju uzraudzību. Klātienēs vizītes laikā stājās spēkā tiesību akti, kas noteica VID papildu atbildību arī par finanšu līzinga uzņēmumu uzraudzību. VID Nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pārvalde tika izveidota pēc iepriekšējā MER. Klātienēs vizītes laikā tajā strādāja 13 darbinieki un institūcija bija pilnvarota līdz 2018. gada janvārim pieņemt darbā vēl astoņus darbiniekus. 2017. gada septembrī VID uzsāka klātienēs pārbaudžu procesu un līdz klātienēs vizītes laikam NILLN pārvalde bija sākusi veikt tā dēvētās “izlases veida pārbaudes”, pabeigusi 11 savrupas NILLTFN pārbaudes (divi automašīnu tirgotāji, divi juridisko pakalpojumu sniedzēji, divi

nekustamo īpašumu tirgotāji, divi grāmatveži, divi nodokļu konsultanti un Altum¹²¹) un 10 pārbaudes bija veiktas kā daļa no nodokļu revīzijām. Pēdējās minētās pārbaudes izraisīja iepriekš identificētas aizdomīga rakstura problēmas saistībā ar nodokļiem. VID nav veicis vispusīgu tā uzraudzībā esošo uzņēmumu riska analīzi.

419. VID (personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, grāmatveži): Kopumā augstākam riskam pakļautie subjekti bija izmēros lieli uzņēmumi vai uzņēmumi ar lielu apgrozījumu, tādi, kas uzņēmējdarbību veic jau ilgu laika posmu, Latvijas nerezidentu un/vai PNP kontrolēti uzņēmumi. Attiecībā uz grāmatvežiem VID norādīja, ka augstāka riska grāmatvedus parasti identificē pēc to tirdzniecības apgrozījuma, pakalpojumu apjomiem un pēc tā, vai grāmatvedis sniedz uzņēmumu reģistrācijas pakalpojumus. Augstāki personu, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, riska faktori ietver augstas vērtības ražojumu pārdošanu, mērķa tirgus veidu un to, vai izplatītāja darbībā ietilpst metalurģija.

420. VID (uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēji; finanšu līzinga sabiedrības): Kā minēts iepriekš, VID kļuva atbildīgs par finanšu līzinga uzņēmumu (izņemot uzņēmumus, kas nodrošina arī patērētāju kreditēšanu) uzraudzību klātienēs vizītes laikā, tāpēc uzraudzības informācija nav pieejama (iepriekš šī grupa attiecībā uz NILLN netika uzraudzīta). Klātienēs vizītes laikā bija pabeigti tikai četri (skat. iepriekš) uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju uzraudzības apmeklējumi.

421. VID (nekustamo īpašumu tirgotāji): Būtībā VID šajā nozarē piemēro tāda paša veida analīzi kā pārējām tā uzraudzītajām nozarēm. Nepastāv NILLTF riska matrica, un nozīmīgāki riski tiek izvēlēti, pamatojoties uz problēmām nodokļu jomā, darījumiem ar nerezidentiem, darījumiem, kas pilnībā vai daļēji tiek veikti skaidrā naudā, un darījumiem, kuros īpašuma vērtība būtiski atšķiras no tirgus vērtības, kā arī darījumu apjomiem. 2017. gadā līdz klātienēs vizītes laikam VID bija veicis sešus klātienēs uzraudzības apmeklējumus.

Korektīvie pasākumi un efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas

422. Klātienēs vizītes laikā tikai FKTK bija pilnvarota tās uzraudzītajām struktūrām piemērot finansiālas sankcijas. Pārējām uzraudzības institūcijām ir procedūras, kas ļauj tām identificēt kontroles nepilnības un nodrošināt korektīvo pasākumu piemērošanu. Tomēr, ņemot vērā vispārējo zemo zināšanu līmeni par NILLTF risku, dažās nozarēs trūkstot uz risku balstītas pieejas uzraudzību, un to, ka citās nozarēs netiek veikta klātienēs uzraudzība, šajās nozarēs piemērotie korektīvie pasākumi nav efektīvi.

423. 2016. gadā tika ieviestas būtiskas izmaiņas, lai uzlabotu Latvijas NILLTFN sistēmu gan likumdošanas, gan uzraudzības pieeju ziņā, kas lielā mērā veicināja veiksmīgu pievienošanos OECD. Ievērojami paaugstināti naudas sodi bankām par neefektīvu iekšējo kontroli NILLTFN jomā. Kopš 2014. gada FKTK publicē informāciju par personām, kurām piemērotas sankcijas par pārkāpumiem, kas saistīti ar NILLTFN. Publiski pieejamā informācija ietver bankas nosaukumu, noziedzīgā nodarījuma raksturu, piemērotās sankcijas, informāciju par pārsūdzības statusu un regulatora lēmumu, kā arī bankai uzliktās papildu saistības.

¹²¹ Valsts īpašumā esoša attīstības finanšu iestāde, kas piedāvā valsts atbalstu dažādām mērķa grupām, izmantojot finanšu instrumentus (piemēram, aizdevumus, kredītgarantijas, ieguldījumus riska kapitāla fondos utt.).

424. Sankcionēto banku skaits un piemēroto naudas sodu summas (bankas, kurām sankcijas piemērotas vairākas reizes viena gada laikā, tiek norādītas tikai vienu reizi):

21. tabula

Gads	2013	2014	2015	2016	2017 (janvāris–jūnijs)
Banku, kurām piemērotas sankcijas, skaits (t.sk. brīdinājuma izsniegšana) ¹²²	5	2	4	5	3 (2017. gada jūlijā tika noslēgti 2 administratīvie līgumi, taču attiecīgās pārbaudes tika pabeigtas un lēmums par līgumu noslēgšanu ar šīm 2 bankām tika pieņemts 1. pusgadā.)
Kopējais piemēroto naudas sodu apmērs.	Bankas: 327 000,00 EUR	Bankas: 70 000,00 EUR	Bankas: 2 211 830,00 EUR, Personāls: 135 336,00 EUR	Bankas: 5 933 636,00 EUR, Personāls: 25 000,00 EUR	Bankas: 641 514,00 EUR (+2 891 271 ¹²³)

425. Dažos gadījumos bankām ir arī pienākums (regulatoram, piem., administratīvā līguma daļa) ieguldīt ievērojamus resursus iekšējās kontroles sistēmas izstrādē, lai uzlabotu NILLTFN funkcijas efektivitāti.

22. tabula

Periods	Institūcijas, kurām piemērotas sankcijas par NILLTFN prasību pārkāpumiem	Sodīto iestāžu skaits	Piemērotās sankcijas
2017 (janvāris–jūnijs)	Bankas	3 (+2)	Bankām piemērotas finansiālas un administratīvās sankcijas, t.sk. 3 gadījumos (+2 *) piemēroti naudas sodi un noteiktas administratīvās prasības, lai uzlabotu bankas iekšējās kontroles sistēmu, veiktu neatkarīgu auditu, pārskatītu klientu bāzi un novērtētu IT resursu pietiekamību ¹²⁴ .
2016	Bankas	5	Finanšu un administratīvie sodi ir uzlikti FI (5,93 miljoni EUR un ir noteiktas dažādas administratīvās prasības) un to atbildīgajiem darbiniekiem (25 000,00 EUR), kā arī noteiktas dažādas administratīvās prasības. Vienas bankas licence tika anulēta ¹²⁵ .
	Maksājumu iestādes	1	Darbības apturēšana, pilnvaru atņemšana par NILLTFN atbildīgajam vadītājam.
2015	Bankas	4	Finanšu un administratīvās sankcijas (2,2 milj. eiro) ir piemērotas banku iestādēm un to atbildīgajiem darbiniekiem (darbiniekiem piemēroto naudas sodu kopējais apmērs ir 145 336,00 eiro un ir noteiktas administratīvās prasības, tostarp valdes atsaukšana).

¹²² Ja pārskata gadā bankai ir piemērotas sankcijas vairākas reizes, tas tiek uzskatīts par vienu gadījumu.

¹²⁴ Šīs divas pārbaudes FKTK ir veikusi līdz 2017. gada jūnijam; lēmumi par administratīvajām lietām tika pieņemti pēc 2017. gada jūnija. Administratīvie nolīgumi tika parakstīti 2017. gada jūlijā.

¹²⁵ Pamatojoties uz FKTK sniegto informāciju, Eiropas Centrālā banka pieņēma lēmumu par licences anulēšanu.

	Maksājumu iestādes	1	Svītrosana no reģistra
2014	Bankas	2	Kreditīestādei noteikts naudas sods EUR 70000,00 apmērā un izsniegts 1 brīdinājums.
	Maksājumu iestādes	3	Piemērots naudas sods 7000,00 EUR apmērā un noteikti papildus administratīvi sodi. Svītrosana no reģistra un darbības apturēšana.

426. Lai pastiprinātu uzraudzību pār korektīvo pasākumu īstenošanu, FKTK ir izmantojusi Administratīvos līgumus, lai atsevišķu banku iekšējās kontroles sistēmām piemērotu obligātas ārējās revīzijas. Līgumu pamatā ir konkrēto NILLTF sankciju un neatbilstību apjoms, veids un ietekme. Šo revīziju apjomu un specifiku nosaka FKTK, tā nosaka arī revīzijas uzņēmumu (tiek izmantoti tikai četri lielākie revīzijas uzņēmumi), bet revīzijas apmaksā bankas. FKTK katru mēnesi uzrauga korekcijas pasākumu īstenošanu. Jebkura kavēšanās vai atkāpes no korekciju plāniem ir attiecīgā administratīvā nolīguma pārkāpums un ir pakļauta turpmākiem uzraudzības pasākumiem. Tomēr nākamajā punktā apspriestajā gadījumā vērtētājiem nebija pienācīgas piekļuves attiecīgajam administratīvajam nolīgumam un tādējādi viņi nevarēja apstiprināt to pasākumu atbilstību, kas tika piemēroti, lai novērstu nolīguma neievērošanu. Fakts, ka pēc Līguma stāšanās spēkā banka ir iesaistījies līdzīgos darījumos, liecina par to, ka piemērotie pasākumi nav bijuši samērīgi vai preventīvi (skat. IO.11). Piemērojamā statistika par šādām revīzijām nerezidentu noguldījumu banku nozarē ietver: 2 revīzijas 2017. gada 2. ceturksnī, 2 revīzijas 2017. gada 3. ceturksnī un 1 revīzija 2017. gada 4. ceturksnī.

427. Kopumā 2016. gadā FKTK uzsāka astoņas attālinātas ar NILL saistītas pārbaudes un piecas pārbaudes uz vietas bankās, kā rezultātā tika anulēta viena licence un 4 gadījumos piemērotas sankcijas (lielāks skaits salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem). Tomēr vienā gadījumā, kad FKTK uzzināja par iespējamu bankas izvairīšanos no par PF piemērotām sankcijām 2017. gadā, FKTK sankcijas nepiemēroja, jo uzskatīja, ka jau iepriekšējā gadā šai bankai tika piemērotas sankcijas par līdzīgām kontroles problēmām. Tomēr, pēc vērtētāju domām, 2017. gadā būtu bijis jāpiemēro daudz preventīvāka rakstura sankcijas, ņemot vērā, ka potenciālā izvairīšanās notika tad, nevis 2016. gadā (skat. secinājumu analīzi IO.11 punktā).

428. Kopumā ir pārāgri izdarīt secinājumus par sankciju vispārējo efektivitāti, proporcionalitāti un preventīvo ietekmi FI/NNDP sektoros, jo NILLTFN likuma noteikumi par sankcijām (papildus banku sektoram) stājās spēkā nesen.

Uzraudzības darbību ietekme uz atbilstību

429. Uzraudzības institūciju ietekme finanšu iestāžu un nefinanšu iestāžu sektoros svārstās starp nenozīmīgu (atsevišķos nefinanšu sektoros) un samērā labu (FKTK). Klātienēs vizītes laikā dažas FI nebija pakļautas uzraudzībai. FKTK pieeja (vienīgā uzraudzības institūcija, kurai pirms klātienēs vizītes bija pilnvaras piemērot sankcijas) ir nedaudz samazinājusi šīs nozares neaizsargātību, un institūcijas uzskata, ka šī tendence turpmākajos gados turpināsies, bankām mazinot risku šajā tirgū. Neskatoties uz šiem rezultātiem, FKTK būs jāturpina efektīva šīs nozares uzraudzība, lai nodrošinātu, ka bankas pienācīgi pievēršas ar nozari saistītajiem augstajiem riskiem.

430. Piemērs FKTK jauninājumiem ir prasība visām bankām definēt "shēmas, par kurām jāsniedz ziņojums", kurām ir jābūt saistītām ar to riska novērtējumiem. Informācija par šīm shēmām, kas tiek

nodota FKTK, ļauj tai identificēt iespējamu legalizāciju nozarē, kas savukārt palīdz tai piemērot atbilstošus uzraudzības pasākumus un ziņot par aizdomīgiem darījumiem KD. Novērtētājiem izklāstītais piemērs, kas demonstrē šo pieeju, bija "Moldovas shēma".

431. Pārējām uzraudzības institūcijām, kuru pakļautībā ir finanšu iestādes un NNDP, ir bijusi tikai mērena ietekme uz šo nozaru atbilstību, jo to programmas vēl nav pilnībā balstītas uz risku un dažos gadījumos tām vēl tikai jāsāk programmu īstenošana vai tās jāizveido no nulles. Tās galvenokārt koncentrējas uz ierobežotu tematisko pārskatu veikšanu (piemēram, ziņošana par aizdomīgiem darījumiem) vai savu darbu balsta uz nepieciešamajiem profesionālajiem standartiem. Piemēram, VID norādīja, ka 2017. gadā ir palielinājies aizdomīgu darījumu ziņošanas apjoms dārgmetālu, dārgakmeņu un to izstrādājumu aprites un automašīnu tirdzniecības nozarēs.

Skaidras izpratnes par NILLTFN pienākumiem un NILLTF riskiem veicināšana

432. FKTK ir izstrādājusi un aktualizējusi vadlīnijas banku un investīciju sektoram par tipoloģijām un preventīvo pasākumu īstenošanu. Tā regulāri organizē NILLTFN seminārus un ir pārstāvēta Latvijas Komerčbanku asociācijas Darbības atbilstības un kontroles komitejā. Klātienes vizītes laikā tā plānoja 2018. gadā publicēt publisku ziņojumu par tās darbu. Visbeidzot, tā arī palīdz valdībai izstrādāt tiesību aktus un noteikumus NILLTFN jomā.

433. LB reizi pusgadā organizē seminārus valūtas maiņas nozarei un ziņo nozarei par izmaiņām NILLTFN tiesību aktos. Uzraudzības programmas ietvaros tā sniedz atgriezenisko saiti un komentārus ārvalstu valūtas maiņas uzņēmumiem, kā arī uztur informatīvo tālruņa līniju, ko nozare var izmantot, lai uzdotu jautājumus par atbilstību.

434. PTAC nav sniedzis rakstiskus norādījumus patēriņa kreditēšanas nozarei, jo tas kļuva atbildīgs par šīs nozares uzraudzību tikai klātienes vizītes laikā.

435. SM rīcībā nav resursu, lai uzturētu aktīvu NILLTFN konsultāciju programmu, kas ir viens no iemesliem, kāpēc NILLTFN uzraudzība nākotnē tiks nodota FKTK.

436. IAUI ir izdevusi kazino nozarei paredzētas vadlīnijas attiecībā uz NILLTFN riskiem un tipoloģijām, kā arī paredzamās iekšējās kontroles, lai nodrošinātu, ka pasākumi ir ieviesti. VID ir izdevis dažus norādījumus dārgmetālu, dārgakmeņu un to izstrādājumu aprites un grāmatvežu nozarei, tomēr norādījumi, kas attiecas uz NILLTFN likuma grozījumiem, kuri tika ieviesti klātienes vizītes laikā, vēl nav izskatīti.

437. LZAP nav izveidojusi rakstveida norādījumus vai apmācības NILLTFN jautājumos, tomēr tā īsteno profesionālās apmācības programmas un klātienes vizītes laikā tā strādāja pie plāna ieviest pienākumu zvērinātiem advokātiem iziet noteiktu stundu skaitu NILLTFN apmācību.

438. LZNP ir periodiski izdevusi rekomendācijas vēstules par dažiem ar NILL saistītiem jautājumiem, galvenokārt saistībā ar skaidras naudas izmantošanu dažāda veida darījumos.

Secinājumi

439. Latvija ir sasniegusi pietiekami labu efektīvas uzraudzības līmeni banku nozarē, kā rezultātā identificētas nepilnības NILLTFN prasību īstenošanā. Ņemot vērā FKTK pārraudzīto banku un citu FI dominējošo stāvokli finanšu nozarē un tās vadošo lomu FI nozarē, novērtētāji ir attiecīgi novērtējuši FKTK ietekmi. Citu FI uzraudzības iestāžu efektivitāte ir atšķirīga, bet kopumā tā ir adekvāta, un uzraudzība NNDP nozarē kopumā ir nepietiekama (vairākos gadījumos tās īstenošana nav uzsākta vai ir uzsākta tikai nesen) un lielākoties tā nav uz risku balstīta. Nebija iespējams pārskatīt sankciju

efektivitāti ārpus finanšu nozares, jo pieejamās sankcijas stājās spēkā tikai klātienēs vizītes laikā. **Latvija ir sasniegusi vidēju IO.3 efektivitātes līmeni.**

7. NODAĻA. JURIDISKĀS PERSONAS UN VEIDOJUMI

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

Galvenie secinājumi

IO.5

- NRA atzīts, ka pastāv liela iespējamība, ka būtisks skaits Latvijas juridisko personu un ārvalstu juridisko personu ir iesaistītas NILLTF shēmās, tomēr NRA tās neuzskata par ievainojamību valsts Latvijas NILLTFN sistēmā.
 - Kā minēts IO.4, intervijās ar nefinanšu sektora pārstāvjiem tika uzsvērti uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju iesaiste uzņēmumu dibināšanā Latvijā. Tomēr uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju nozarē nav pietiekamas sapratnes par NILLTFN riskiem un pasākumiem.
 - PLG definīcija NILLTFN likumā atbilst FATF definīcijai, un šis tiesību akts, kas stājās spēkā klātienēs vizītes laikā, tagad ir ar atsauci iekļauts Komerclikumā; tādējādi vērtētājiem nebija pieejama informācija par to, kā šīs izmaiņas ir ietekmējušas PLG informāciju, kas iegūta reģistrācijas procesā.
 - Informācijai par labuma guvējiem, ko apkopojuši ziņojumu sniedzēji, jāatbilst NILLTFN likumam, taču pašidentifikācija ar klienta parakstītas izziņas palīdzību tika izmantota kā galvenā metode, lai noteiktu darījuma vai darījumu attiecību patieso labuma guvēju.
 - UR (komercreģistra apakšstruktūra) tiks papildināts ar informāciju par PLG, kas iegūta no visām juridiskajām personām, piemērojot NILLTFN likumā noteikto PLG definīciju attiecībā uz Komerclikumu. Apmeklējuma laikā tomēr šī funkcionalitāte vēl nedarbojās. Pēc pēdējo tiesību aktu grozījumu spēkā stāšanās PLG informācija, kas ir iekļauta UR, būs publiski pieejama.
 - Aptuveni 5000 SIA kā reģistrēti akcionārs figurē viena vai vairākas juridiskas personas, kuras institūcijas klasificē kā augsta riska personas. No šīm 5000 struktūrām tikai 300 SIA ir zināms PLG.
- Administratīvie sodi, kas piemēroti juridiskām personām saistībā ar neatbilstību informācijas prasībām neattiecas uz informāciju par patiesajiem labuma guvējiem līdz brīdim, kad ekspertu vizītes laikā stājās spēkā attiecīgo tiesību aktu jaunā redakcija. Lai arī par nepatiesas informācijas sniegšanu tiek piemērots kriminālsods, ekspertiem tika sniegta informācija tikai par vienu (ar PLG nesaistītu) gadījumu, kur šāds sods ir piemērots praksē.
- KD, TAI un nodokļu administrācijas jomas kontroles institūcijām, valsts iepirkumu vai valsts un privātā sektora partnerībām ir tieša elektroniska piekļuve plašam informācijas un datubāzu lokam, kā arī netieša piekļuve citām datu bāzēm. Klātienēs vizītes laikā ar PLG saistītā informācija bija pieejama tikai pēc rakstiska pieprasījuma iesniegšanas uzņēmumam vai atbilstošajai FI¹²⁶.

¹²⁶ Tiesību akti, kas pieņemti klātienēs vizītes laikā, tiek analizēti R.24 ietvaros.

Ieteicamā rīcība

- Latvijai ir jāturpina uzlabot pasākumus, kas stājušies spēkā klātienēs vizītes laikā, lai nodrošinātu, ka institūcijas ievāc attiecīgo informāciju par PLG, kā norādīts NILLTFN likumā, visu juridisko personu reģistrācijas un pastāvēšanas laiku. Prioritāte jāpiešķir SIA nozarei, jo šī ir visbiežāk pārstāvētā nozare un saskaņā ar NRA tā arī ir visvairāk pakļauta NILLTF riskam.
- Lai nodrošinātu, ka tiesībaizsardzības iestādēm ir pilnīga piekļuve PLG dokumentācijai, Latvijai būtu jānodrošina, ka jaunais UR sāk pilnvērtīgi darboties pēc iespējas ātrāk. Latvijai arī jāīsteno pasākumi, lai nodrošinātu, ka PLG informācija par pašreizējo SIA juridisko personu (augstākā riska grupa saskaņā ar NRA) populāciju tiek apkopota un ievadīta UR pēc iespējas agrāk. Par prioritāti jānosaka Latvijas uzņēmumu, kuriem vismaz viens akcionārs ir nerezidents/čaulas veidojums, jaunprātīgas izmantošanas novēršanai.
- NILLTF riski, ko uzņēmumu veidošanā un pārvaldībā rada uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēji, ir jānovērtē un jārisina kā daļa no NRA procesa.
- Latvijai ir jāizveido mehānisms, lai panāktu, ka finanšu/nefinanšu sektors veic saprātīgus pasākumus, lai noteiktu savu klientu (juridisko personu) patieso labuma guvēju un aktīvi pārbaudītu šādu informāciju.

440. Šajā nodaļā aplūkots un novērtētais attiecīgais efektivitātes rādītājs ir IO.5. Attiecīgās rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.24 un 25.

5. efektivitātes rādītājs (IO.5) (juridiskas personas un veidojumi)

441. Latvijas iedzīvotāji bez problēmām var darboties ļoti dažādos juridiskajos statusos - gan kā komerciāla, gan bezpeļņas iestāde. Informācija par uzņēmumu dibināšanu sabiedrībai ir plaši pieejama (nav nepieciešama profesionāļu piesaiste). Latvijā spēkā esošie tiesību akti nepieļauj juridisku veidojumu dibināšanu. Tomēr pastāv iespēja izveidot ārvalstu trastu, ko var darīt jebkura persona, kuras rīcībā ir informācija par to, kur tas nav aizliegts ar ārvalsts tiesību aktiem. Praksē šķiet, ka trastu klātbūtne Latvijas uzņēmumu PLG ķēžu kontrolē bija reta vai neesoša. NRA uzsver riskus, kas saistīti ar ārvalstu trastiem sniegtajiem pakalpojumiem, tomēr nav pieejama nekāda informācija par ārvalstu trastu klātbūtnes aplēsēm valstī.

Publiskā pieejamība informācijai par juridisko personu un struktūru izveidošanu un to veidiem

442. Kā sīkāk norādīts TA pielikumā (R.24), komerciālu vai sociālu iemeslu dēļ Latvijā var tikt reģistrētas dažādas juridiskas personas. Personām, kas reģistrē juridisku personu, nav obligāti jāizmanto starpnieki un informācija par reģistrācijas procesu ir plaši pieejama latviešu, krievu un angļu valodās.

443. Visbiežāk lietotā juridiskās personas forma komercdarbības vajadzībām ir SIA. 2017. gada martā Latvijā pastāvēja aptuveni 164 000 SIA, kas veido aptuveni 98% no visu reģistrēto komercuzņēmumu kopskaita.

444. Uzņēmumu dibināšanas prasības paredz, ka jāreģistrē pamatinformācija par juridiskām personām, tostarp informācija par akcionāriem un fiziskajām personām, kas dibina juridisku personu. Šīs prasības sīkāk izklāstītas TA pielikumā. Visa pamatinformācija un cita informācija par komercsabiedrībām ir publiski pieejama.

Ar juridiskām personām saistīto NILLTF risku un ievainojamības momentu identificēšana, novērtēšana un izpratne par tiem

445. Institūcijas atzīst, ka Latvijas juridiskās personas ir tikušas ļaunprātīgi izmantotas NILLTF mērķiem. Saskaņā ar NRA Latvijā NILL shēmās visbiežāk tiek iesaistītas SIA. Institūcijas lēsa, ka, skaitot kopš 2017. gada 30. jūnija, Latvijā ir aptuveni 5000 uzņēmumu, kuriem piemīt čaulas veidojuma pazīmes.

446. NRA norāda, ka no visām juridiskajām personām, kas iesaistītas NILL shēmās, 52% ir Latvijas uzņēmumi, bet pārējie ir uzņēmumi no dažādām valstīm, kurās ir zems nodokļu vai beznodokļu režīms (ārzonas uzņēmumi).

447. NRA ir uzsvērts, ka juridiskās personas bieži ir iesaistītas NILLTF shēmās un tādēļ ir neaizsargātas pret NILLTF riskiem. NILLTF shēmās ir iesaistīti gan fiktīvi, gan īsti uzņēmēji. NRA uzsver, ka Latvijā reģistrētie fiktīvie uzņēmumi tiek izmantoti, lai īstenotu apjomīgas nodokļu nemaksāšanas shēmas un legalizētu noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Tomēr NRA neuzskata, ka valsts NILLTFN sistēmā tie ir neaizsargāti un ka institūcijas nav veikušas pietiekamus pasākumus šī jautājuma risināšanai.

Riska mazināšanas pasākumi, lai novērstu juridisku personu un veidojumu ļaunprātīgu izmantošanu

448. Tiesību normas, kas bija spēkā pirms grozījumiem NILLTFN likumā, ietvēra prasību uzņēmumu dalībniekiem/akcionāriem (personālsabiedrību locekļiem) sniegt informāciju par PLG tikai tādā gadījumā, ja akcionārs ir ieguvis vismaz 25% SIA vai AS akciju citas personas vārdā un ja saskaņā ar NILLTFN likumu neviena cita persona nav uzskatāma par PLG (nebija skaidri noteikti pienākumi attiecībā uz citām juridiskajām personām). Institūcijas arī uzskatīja, ka reģistrētie uzņēmumu īpašnieki ir arī PLG, ja vien nav iesniegta cita informācija. NILLTFN likuma 18.¹ un 18.² panti, kas nosaka pienākumu visām juridiskajām personām Latvijā apkopot un iesniegt UR informāciju par PLG, stājās spēkā tikai klātienēs vizītes laikā. Tādēļ vērtētājiem nebija iespējams ievākt informāciju par šo pasākumu efektivitāti.

449. 2008. gadā uzņēmumiem tika aizliegts emitēt uzrādītāja akcijas (uzrādītāja obligācijas Latvijā nepastāv). Uzņēmumiem, kas bija emitējuši uzrādītāja akcijas papīra formātā, bija pienākums vai nu konvertēt šīs akcijas par reģistrētajām akcijām, vai reģistrēt uzrādītāja akcijas Latvijas Centrālajā depozitārijā (dematerializēt akcijas). Šis pienākums bija jāizpilda ne vēlāk kā līdz 2009. gada 31. decembrim. Komerclikumā ir noteikts, ka kompetentās institūcijas ir tiesīgas pieprasīt informāciju par dematerializēto akciju turētājiem no Latvijas Centrālā depozitārija.

450. UR un VID ir ieviesuši riska pārvaldības sistēmu, kas novērš juridisko personu ļaunprātīgu izmantošanu noziedzīgos nolūkos un jo īpaši ierobežo fiktīvu juridisko personu dibināšanu, īpašu uzmanību pievēršot SIA. Riska sistēma attiecas uz visiem dibināšanas posmiem un ietver, piemēram, reģistrācijas atteikumu, ja potenciālie dalībnieki ir reģistrēti VID riska personu sarakstā (publiski pieejams) vai tiem kriminālprocesa rezultātā ir liegta jebkāda veida komercdarbības veikšana. Sistēma ietver arī UR iesniegto iesniegumu (ja pieteikums ir identificējams kā aizdomīgs) priekšpārbaudi, kuru veic VID; un uzņēmuma svītrošanu no reģistra, pamatojoties uz VID lēmumu par dažādiem pārkāpumiem, tādēļ kā informācijas nesniegšana vai nepatiesu deklarāciju iesniegšana. Turklāt VID ir izveidojis iekšējo risku pārvaldības sistēmu, kas analizē arī no UR saņemto informāciju tiešsaistes datu pārraides režīmā.

451. Pildot pienākumu noteikt savu klientu PLG, daudzi ziņojumu iesniedzēji paļaujas uz klienta iesniegtajām pašdeklarācijām. Daži ziņojumu iesniedzēji PLG noteikšanas procesā paļaujas arī uz

informāciju un dokumentiem, kas pieejami no reģistra, kā arī interneta avotiem. Nepilnības preventīvo pasākumu piemērošanā ir aprakstītas IO.4.

452. Pastāv liels skaits fizisko personu, kas sniedz uzņēmumu dibināšanas pakalpojumus (precīzi skaitļi nav zināmi). Kā norādīts IO.4 analīzē, ir konstatētas problēmas preventīvo pasākumu īstenošanā šajā nozarē. NRA nosaka, ka iespēja attālināti sniegt pakalpojumus anonīmiem klientiem rada būtisku risku šāda veida NNDP darbībai.

453. Klātienēs vizītes laikā veiktās intervijas akcentēja plašo uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju izmantošanu, lai dibinātu uzņēmumus Latvijā. Aptaujāto uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju pārstāvji neuzrādīja pietiekamu izpratni par NILLTFN prasībām. Lai gan NRA nodokļu konsultantu, ārpakalpojuma grāmatvežu un juridisko pakalpojumu sniedzēju risku novērtē kā vidēji augstu, institūcijas nepierādīja pietiekamu izpratni par riskiem, kas saistīti ar šo nozari. Tā ir ievainojamība, kas nav pietiekami ņemta vērā.

Savlaicīga piekļuve atbilstošai, precīzai un aktuālai informācijai par juridisko personu un tās patiesajiem labuma guvējiem

454. Pamatinformācija par juridiskām personām ir pieejama tiešsaistē. Kā norādīts tehniskā pielikuma R.24 analīzē, Komerclikums un likums Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru paredz vairākus pasākumus, lai reģistrētais pārbaudītu juridisko personu pamatinformāciju.

455. Attiecībā uz informāciju par PLG jāpiebilst, ka 64% no reģistros reģistrētajām juridiskajām personām ir privātas SIA. Aptuveni 92% no tām (150 613) viens vai vairāki dalībnieki ir fiziskas personas, kuras ir ieguvušas vismaz 25% akciju. Turklāt UR ir saņēmis 289 paziņojumus no PLG, kas "stāv" aiz reģistrētajiem dalībniekiem, kas ir juridiskas personas. Kā minēts iepriekš, institūcijas uzskatīja, ka reģistrētie uzņēmumu īpašnieki ir arī PLG, ja vien nav iesniegta cita informācija. Pamatojoties uz zināmo statistiku par PLG, novērtētāji secina, ka aptuveni 4700 SIA PLG varētu nebūt zināmi.

456. Kā minēts iepriekš, klātienēs vizītes laikā institūcijas bija saņēmušas 289 paziņojumus par faktiskajiem PLG uzņēmumos. Tomēr šī informācija nebija iekļauta UR informācijas sistēmā un tika glabāta atsevišķi ar ierobežotu piekļuvi. Tā bija pieejama tikai TAI un kontroles institūcijām nodokļu administrēšanas, publiskā iepirkuma, kā arī publiskās un privātās partnerības jomās. Klātienēs vizītes laikā ar PLG saistītā informācija bija pieejama tikai pēc rakstiska pieprasījuma UR¹²⁷. Kā norādījušas institūcijas, atbildot uz rakstisku pieprasījumu, parasti informācija tiek sniegta ne vēlāk kā nākamajā darba dienā, tomēr informācija par kompetento iestāžu iesniegto vai saņemto pieprasījumu skaitu novērtētājiem netika sniegta.

457. Kā norādīja klātienē satiktās TAI, banku reģistros iekļautā informācija par PLG ne vienmēr ir precīza. Tas saskan arī ar divām atšķirīgajām PLG definīcijām, kas bija spēkā līdz klātienēs vizītes laikam, un saskan arī ar vērtētāju konstatējumiem par PLG identificēšanas efektivitāti FI un NNDP sektoros, kas sīkāk iztirzāts IO.4.

458. Sīkāka informācija par PLG informācijas precizitāti, ko ziņojumu iesniedzēji sniedz kompetentajām institūcijām, ir sniegta IO.4.

¹²⁷ Tiesību akti, kas pieņemti klātienēs vizītes laikā, tiek analizēti R.24 ietvaros.

459. Šķiet, ka netiek nodrošināta savlaicīga piekļuve atbilstošai, precīzai un aktuālai pamata informācijai par juridiskiem veidojumiem un to PLG, jo institūcijas nav informētas par to, vai Latvijas pilnvarnieki uztur informāciju par ārvalstu trastiem.

460. Kā norādīts TA pielikumā, Latvijā nevar dibināt juridiskus veidojumus FATF noteiktajā formā. Tomēr pastāv iespēja, ka Latvijas NNDP darbojas kā trastu uzticības personas, lai gan informācija par to, cik lielā mērā tas praksē tiek īstenots, nav pieejama.

461. NILLTFN likums attiecas uz pilnvarotajiem, bet tas neprasa, lai pilnvarotie apliecinātu savu identitāti FI. FI pienākums, veicot klienta izpēti, ir noteikt, vai tās sadarbojas ar pilnvarotajiem. Lai gan šķiet, ka intervētās bankas bija informētas par ārvalstu trastiem, tās norādīja, ka tie veido tikai nelielu daļu no to klientu bāzes, turklāt tās arī norādīja, ka ir spējīgas pārliecināties, vai klients darbojas trasta vārdā.

Sankciju efektivitāte, samērīgums un preventīvais raksturs

462. Institūcijas aktīvi cenšas nodrošināt, lai informācijas sistēmās pieejamā informācija ir precīza un tiek atjaunināta. Tika iesniegta statistika, kas liecina, ka pēdējo 3 gadu laikā par dažādiem trūkumiem sniegtajā informācijā ir piemērots ievērojams skaits sodu, un vairākas SIA ir likvidētas. Turklāt par nepatiesas informācijas sniegšanu tiek piemērots kriminālsods. Tomēr institūcijas neiesniedza statistiku, kurā būtu norādīts, vai šie pasākumi attiecas arī uz situācijām, kas saistītas ar PLG informāciju vai tās trūkumu. Kā norādījušas institūcijas, ziņojumu iesniedzēji tieši nesejo līdzīgu tam, kāda veida informāciju persona, kurai piemērots sods, nebija iesniegusi, bet var pieņemt, ka sods nav ticis piemērots par ar PLG saistītās informācijas neiesniegšanu.

463. Administratīvie sodi, kas piemēroti juridiskām personām saistībā ar neatbilstību informācijas prasībām neattiecas uz informāciju par PLG līdz brīdim, kad ekspertu vizītes laikā stājās spēkā attiecīgo tiesību aktu jaunā redakcija. Šā iemesla dēļ šo pasākumu efektivitāte šajā novērtējumā netiek ņemta vērā.

464. Saskaņā ar NILLTFN likumu par neatbilstību PLG identificēšanas un datu uzglabāšanas prasībām atbildīgi ir ziņojumu iesniedzēji. Analīze par NILLTFN prasību pārkāpumiem, ko uzraudzītājs konstatēja pēdējo gadu laikā, atklāja nopietnas problēmas saistībā ar PLG identificēšanas procesa kvalitāti, un tas sīkāk tika apspriests IO.4.

Secinājumi

465. Latvija tikai klātienēs vizītes laikā atjaunināja prasības, kas attiecas uz PLG, un tādējādi šo pasākumu efektivitāte nav apsverama. Agrākie UR piemērojamie tiesību akti pilnībā neatbilda FATF standartam. Klātienēs vizītes brīdī, neskatoties uz to, ka NILLTFN likums tolaik ietvēra apmierinošu PLG definīciju, Latvijas varas institūcijām bija pieeja tikai ļoti nelielam skaitam (mazāk nekā 300) PLG datu failu par Latvijas SIA (kas saskaņā ar NRA ir visbiežāk izmantotā uzņēmējdarbības forma legalizācijas shēmās), kurām piemīt čaulas veidojumiem raksturīgās pazīmes, no aptuveni 5000 SIA, kurās viena vai vairākas juridiskas personas ir reģistrētas kā akcionāri un kuras institūcijas klasificē kā augsta riska SIA, un no kopumā 164 000 valstī reģistrētajām SIA. Tas ir ļoti zems efektivitātes līmenis. **Latvija ir sasniegusi zemu IO.5 efektivitātes līmeni.**

8. NODAĻA. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Galvenie secinājumi un ieteicamā rīcība

Galvenie secinājumi

- Latvijā bieži tiek konstatēti tādi NILL gadījumi, kuros predikatīvie nodarījumi ir izdarīti ārvalstīs. Tādēļ starptautiskā sadarbība ir Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas būtiska sastāvdaļa.
- KPL nosaka pietiekami atbilstošu tiesisko regulējumu attiecībā uz savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumiem, kas ļauj institūcijām sniegt un lūgt plaša spektra palīdzību. Starptautisko sadarbību veicina arī skaidra pienākumu sadale un skaidri saziņas kanāli valsts līmenī, ievērojams skaits starptautisku nolīgumu, kā arī aktīva iesaiste tādos tīklos kā EUROJUST, Interpols un Eiropols.
- Lielākā daļa TAI regulāri sniedz un meklē neformālu sadarbību, jo īpaši ar citām Baltijas un ES dalībvalstīm, lai gan savstarpējā tiesiskā palīdzība, šķiet, ir visizplatītākais sadarbības veids. Latvijas institūcijas proaktīvi lūdz savstarpējo tiesisko sadarbību. Latvija arī regulāri iesaistās apvienotās izmeklēšanas grupās saistībā ar pārnacionālām organizētās noziedzības shēmām.
- Latvijas sniegtās savstarpējās tiesiskās palīdzības labo kvalitāti un savlaicīgumu kopumā ir atzinuši tās partneri, tostarp kritiskie partneri, ņemot vērā tās riska profilu.
- Tomēr Latvijas spējas savlaicīgi sniegt palīdzību varētu tikt uzlabotas, stiprinot tiesu iestāžu un TAI cilvēkresursus un izveidojot skaidru prioritāšu noteikšanas un lietu pārvaldības kārtību.
- Izdošanas pieprasījumi parasti tiek izpildīti savlaicīgi, lai gan pastāv zināmas problēmas saistībā ar bēgļa statusa ļaunprātīgu izmantošanu vai noteikumiem, ko piemēro ES valstspiederīgo izdošanai valstīm, kas nav ES dalībvalstis.
- Latvijai ir nopietnas grūtības sadarboties ar virkni NVS valstu, kas ne vienmēr sniedz savlaicīgu un/vai noderīgu palīdzību. Dažas Latvijas institūcijas ir veikušas pasākumus, lai novērstu būtiskākos šķēršļus NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu veikšanai, tomēr šo centienu pozitīvie rezultāti vēl ir jāpierāda.
- Izņemot FKTK, šķiet, uzraudzības institūcijas neiesaistās starptautiskajā sadarbībā. Tiesiskais regulējums skaidri neļauj uzraudzības institūcijām veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā, un praksē šāda izmeklēšana nav veikta.
- KD starptautiskā sadarbība ir apmierinošā līmenī un atbilst valsts riska profilam.
- Latvijas kapacitāti sniegt palīdzību saistībā ar informāciju par patiesajiem labuma guvējiem apgrūtina vispārējās problēmas valsts līmenī, kas uzskaitītas IO.4 un IO.5.

Ieteicamā rīcība

- Būtu jānovērš pārējās tehniskās nepilnības, kas saistītas ar starptautisko sadarbību.
- Latvijas institūcijām, tostarp FKTK, būtu jāstiprina centieni sadarboties ar galvenajiem partneriem, lai risinātu sadarbības jautājumus.
- Būtu jāpilnveido starptautiskā sadarbība uzraudzības jautājumos, tai skaitā attiecībā uz advokātiem un citām juridiskajām profesijām, ņemot vērā Latvijas riska profilu. Skaidri jānosaka uzraudzības iestāžu pilnvaras veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā.

- Ņemot vērā valsts riska profilu, papildu resursi būtu jāpiešķir starptautiskajai sadarbībai tiesu iestādēs un TAI.
- Katrai starptautiskajā sadarbībā iesaistītajai institūcijai būtu jāizveido skaidri kritēriji attiecībā uz prioritāšu noteikšanu un lietu pārvaldības sistēmām (tostarp, lai saglabātu visaptverošākus un konsekventākus statistikas datus).
- Būtu jāizstrādā skaidrus un ātrus mehānismus, kurus izmantot gadījumos, kad ES pilsoņi, kas nav Latvijas pilsoņi, jāizdod valstīm, kas nav ES dalībvalstis.

466. Šajā nodaļā aplūkots un novērtētais attiecīgais efektivitātes rādītājs ir IO.2. Attiecīgās rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.36-40.

2. efektivitātes rādītājs (IO.2) (starptautiskā sadarbība)

467. Latvijā NILL gadījumi bieži ir saistīti ar ārvalstīs pastrādātiem predikatīviem noziedzīgiem nodarījumiem. Tāpēc Latvijas NILLTFN sistēmas efektivitātei ārkārtīgi būtiska ir starptautiskā sadarbība.

Konstruktīvas un savlaicīgas savstarpējās tiesiskās palīdzības un izdošanas nodrošināšana

468. KPL nosaka pietiekami atbilstošu tiesisko regulējumu savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšanas jomā, tādējādi nodrošinot varas institūcijām iespēju sniegt plaša mēroga palīdzību saistībā ar izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un citām saistītām procedūrām ar NILL saistīto predikatīvo nodarījumu un TF jomā. Starptautisko sadarbību Latvijā atkarībā no kriminālprocesa stadijas veic trīs centrālās kompetentās institūcijas – VP, Ģenerālprokuratūra un TM. VP un Ģenerālprokuratūra starptautiskajā sadarbībā iesaistās biežāk nekā TM to attiecīgo pienākumu specifikas dēļ (izmeklēšana, kriminālvajāšana un tiesas posms). FPP, KNAB, VP (tostarp ARO), DP un visas pārējās TAI var arī nosūtīt un saņemt savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus ar centrālo iestāžu starpniecību. Attiecīgie pienākumi ir skaidri noteikti, un komunikācijas kanāli ir efektīvi un labi zināmi visām ieinteresētajām personām.

469. Lai gan KPL pieļauj starptautisku sadarbību, izmantojot tiešu saziņu, to var izmantot tikai sadarbībā ar dažiem ārvalstu partneriem, piemēram, Čehiju, Somiju, Lietuvu vai Igauniju. Formālā starptautiskā sadarbība joprojām ir visbiežāk novērotā metode.

470. Lai gan statistika par pieprasītās palīdzības veidiem uzrādīta netika, institūcijas norādīja, ka vairums saņemto savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu ir vērsti uz dokumentāru pierādījumu iegūšanu (finanšu un bankas informācija, piemēram, finanšu pārskati vai uzticamības deklarācijas) un liecinieku liecībām. Ārvalstu partneri arī vēlas veikt PLG identifikāciju (jo īpaši attiecībā uz čaulas veidojumiem) un līdzekļu iesaldēšanu vai konfiskāciju.

471. Saskaņā ar varas iestāžu sniegto informāciju ienākošie savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi un izdošanas pieprasījumi visbiežāk ir saistīti ar krāpšanu, NILL, laupīšanu vai zādzībām, korupciju un kukuļošanu, kā arī organizēto noziedzību. Institūcijas arī norāda, ka ienākošie pieprasījumi bieži attiecas arī uz noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā.

23. tabula – ienākošie savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi un izdošanas pieprasījumi attiecībā uz biežākajiem noziegumiem (2014.–2016. gads)

	Savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi	Izdošanas pieprasījumi	Kopā
NILL	438	29	467

TF	-	-	-
Organizēti noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar noziedzīgiem grupējumiem	70	7	77
Terorisms	7	-	7
Narkotiku tirdzniecība	38	13	51
Korupcija un kukuļošana	77	2	79
Krāpšana	896	54	950
Slepkavība un smagu miesas bojājumu nodarīšana	41	12	53
Laupīšana vai zādzība	151	52	203
Kontrabanda	20	2	22
Viltošana	59	6	65
Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā	220	8	228

472. Ar terorismu saistīto ienākošo pieprasījumu skaits nav nenožīmīgs, lai gan Latvijas institūcijas NRA ir novērtējušas TF risku kā zemu (skatīt diskusiju par TF risku IO.1 ietvaros).

473. Latvija iesaistās efektīvā starptautiskajā sadarbībā ar tādiem nozīmīgiem partneriem kā Igaunija, Lietuva un citas ES valstis (piemēram, Somija, Polija, Čehija, Itālija, Vācija, Apvienotā Karaliste u.c.), kā arī ar ASV un Šveici. Lai gan kopumā īstenotā sadarbība atbilst Latvijas NILLTF riska profilam, sadarbība ar dažām citām attiecīgajām valstīm ir problemātiska (skat. zemāk).

474. Kopumā Latvijas sadarbība ar ārvalstu partneriem ir konstruktīva un pozitīva, ko apliecina no starptautiskajiem partneriem saņemtās atsauksmes, kas uzsver Latvijas sniegtās palīdzības augsto kvalitāti un savlaicīgumu. Atsevišķos gadījumos Latvija nav izpildījusi ārvalstu savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus abpusējas sodāmības trūkuma dēļ¹²⁸ (piemēram, "kreditēšanas noteikumu pārkāpšana" Latvijā nav noziegums) vai gadījumos, kad nav sniegta pietiekoša informācija, kas pamato savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus. Tomēr institūcijas norādīja, ka gadījumos, kad ienākošie pieprasījumi neietver visu nepieciešamo informāciju saskaņā ar KPL, parasti tiek pieprasīta papildu informācija, jo īpaši, ja pieprasījumi nāk no valstīm, ar kurām izveidota tieša saziņa.

475. Atbilstoši tam, ka liela daļa Latvijas TAI izmeklēto lietu ir saistītas ar predikatīviem nodarījumiem, kas izdarīti ārvalstīs, darba grupu un apvienoto izmeklēšanas grupu izveidošana dažādu kopīgu izmeklēšanas darbību veikšanai ir ierasta prakse. Apvienotās izmeklēšanas grupas visbiežāk tiek izveidotas sadarbībā ar ES valstīm, bet apejot būtiskās valstis, kurās tiek izdarīti predikatīvie noziedzīgie nodarījumi. Tas ilustrē grūtības, ar kurām Latvija saskaras sadarbībā ar vairākām no šīm valstīm (skatīt turpmāk).

Apvienotā izmeklēšanas grupa ar Eurojust atbalstu

2011. gada nogalē Igaunija sāka izmeklēt kādu Igaunijas-Latvijas ONG. Šī grupa darbojās ārpus Igaunijas un Latvijas, bet izmantoja Igaunijas un Latvijas pārvadātājus, kā arī iesaistījās šķidrā kokaīna kontrabandā no Dominikānas Republikas uz Eiropu un Krievijas Federāciju.

2012. gada janvārī VP uzsāka kriminālprocesu Latvijā. 2012. gada februārī notika pirmā koordinācijas sanāksme ar Igaunijas partneriem. 2012. gada martā pirmajās Eurojust rīkotajās koordinācijas sanāksmēs par šo lietu Latvijas un Igaunijas policijas un tiesu institūcijas atzina nepieciešamību apvienot spēkus. 2012. gada jūlijā tika parakstīts Igaunijas un Latvijas apvienotās

¹²⁸ Dubultā sodāmība tiek prasīta tikai gadījumā, ja veicamas speciālās izmeklēšanas darbības (KPL 853. pants).

izmeklēšanas grupas nolīgums, atļaujot veikt paralēlas izmeklēšanas. Apvienotās izmeklēšanas grupās mērķis bija koordinēt darbu, lai izņemtu narkotikas, konfiscētu peļņu, pārtrauktu ONG darbību un arestētu aizdomās turētās personas.

No 2012. gada septembra līdz 2013. gada martam tika aprēķināts, ka ONG pārvadāto narkotisko vielu daudzums varētu būt vismaz 8086 litri šķidrā kokaīna, kuru pārvēršot pulvera veidā varētu iegūt 16 172 kg, un tā vērtība ielās tika lēsta robežās no 55 600 EUR līdz 1 552 000 EUR.

Tallinas lidostā tika arestēts viens pārvadātājs, kura rīcībā bija 1456 kg šķidrā kokaīna.

Izmeklēšanas rezultātā Latvijā un Igaunijā tika identificēti un 18 ONG biedri, pret kuriem tika vērsta kriminālvajāšana. Saskaņā ar Latvijas varas institūcijām Latvijā tika izņemti 8086 litri šķidrā kokaīna un 109,7 kg hašiša, tika izjaukti divi narkotiku tirdzniecības maršruti, kā arī tika identificēta un izjaukta vēl viena ONG.

Šajās operācijās bija iesaistīta Latvija, Igaunija, Dominikānas Republika, Vācija un Krievijas Federācija, lai gan Latvija par to nesniedza sīku informāciju.

476. Institūcijas uzskaitīja citu apvienoto izmeklēšanas grupu pieredzes laikposmā no 2014. līdz 2017. gadam saistībā ar dažādiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram NILL, krāpšanu, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, līdzdalību noziedzīgā organizācijā, kurās līdzdarbojušās Latvijas Ģenerālprokuratūra un partneri no citām valstīm, piemēram, Igaunijas, Lietuvas, Somijas un Zviedrijas. Klātienēs vizītes laikā divi apvienotās izmeklēšanas grupas nolīgumi joprojām bija spēkā.

477. Papildus apvienotās izmeklēšanas grupām Latvija prezentēja vairākas citas veiksmīgas starptautiskās sadarbības piemērus, kur sadarbība balstīta uz Latvijas sniegto informāciju ārvalstu savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildē (piemēram, savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi no Francijas, Lielbritānijas, Vācijas, Baltkrievijas, Ukrainas, Igaunijas u.c.).

Savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgums no Francijas

VP saņēma savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu no Francijas saistībā ar kādu lietu, kuras ietvaros kāda ONG veica krāpšanu, NILL un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un kas bija radījusi zaudējumus vairāk nekā 100 000 000 EUR apmērā. Francijas TAI veica izmeklēšanu pret vairākām fiziskām un juridiskām personām (kopā vairāk nekā 586 personām), tostarp uzņēmumu A, kuru pārvaldīja persona B. Izmeklēšanas laikā tika noskaidrots, ka B rīkojas kā uzņēmuma A vadītājs un pārstāvis ārvalstīs, tostarp Latvijā. Uzņēmums A tika izmantots augstāk minētajā noziedzīgas krāpšanas, NILL un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas lietā.

Šos noziedzīgos nodarījumus izdara ONG (karuselveida krāpšana). Kopš 2007. gada B darbības mērķis bija finansēt fiktīvus uzņēmumus, izmantojot Latvijas bankā R Latvijā atvērto bankas kontus. Uz Francijas savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu atbildēja VP, kas sniedza no R iegūtu informāciju par aptuveni 349 bankas kontiem, kas izmantoti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nolūkos. Savstarpējā tiesiskās palīdzības lūguma izpildes rezultātā šīs bankas priekšsēdētājs tika atzīts par aizdomās turētu un nopratināts video konferences veidā.

478. Latvija arī uzrādīja vairākas lietas, kurās ārvalstu partneru vārdā veikta aktīvu identifikācija un izņemšana, kā arī veikta līdzekļu repatriācija, piemēram, uz Lielbritāniju un ASV. Piemēram, 2015. gadā Rīgas rajona tiesa nosprieda, ka 23,26 miljoni ASV dolāru, ko kāds Latvijas uzņēmums turēja kādas Latvijas bankas kontā, ir uzskatāmi par noziedzīgi iegūtiem un naudas līdzekļi tika pārskaitīti atpakaļ ASV bankas kontā aktīvu likumīgajiem īpašniekiem – kādam ASV uzņēmumam.

479. Kā norādīts citu IO ietvaros, Latvija neuztur visaptverošu un konsekventu statistiku par pārskata periodā īstenoto savstarpējo tiesisko palīdzību. Tomēr iesniegtie statistikas dati liecina par tendenci uzrādīt vērā ņemamu aktivitātes līmeni savstarpējās tiesiskās palīdzības jomā.

24. tabula – ienākošo savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu skaits

	Ienākošie savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi			
	Saņemti gada laikā	No kuriem gaida gada beigās procesā bija ¹²⁹	No kuriem atteikti	No kuriem gada laikā izpildīti
2014	590	154	6	430
2015	643	106	0	537
2016	609	125	2	482

480. Savstarpējo tiesiskās palīdzības lūgumu izpildes vidējais laiks ir apmierinošs, lai gan šajā ziņā tika sniegti nepilnīgi statistikas dati. Institūcijas norādīja, ka vidēji ienākošie savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi tiek apstrādāti 1 līdz 2 mēnešu laikā, ja vien pieprasījumā nav norādīts īsāks termiņš. Lielākā daļa jurisdikciju, kas sniedza atsauksmes, norādīja, ka Latvijas iestāžu atbildes parasti tiek sniegtas saprātīgā laikā.

481. Dažas institūcijas, jo īpaši VP, bet arī ARO un VID, tomēr norādīja, ka, ņemot vērā saņemto pieprasījumu apjomu, to cilvēku resursi un tehniskie resursi nav pietiekami, lai savlaicīgi un efektīvi atbildētu uz visiem savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumiem. Šo pieprasījumu apstrādi palēnina arī ārvalstu pieprasījumu tulkošana. Visaktīvākā centrālā institūcija, kas saņem savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus no ārvalstu partneriem, ir Ģenerālprokuratūra. ņemot vērā Latvijas riska profilu un to, ka viens no izplatītākajiem pieprasījumu mērķiem ir iegūt finanšu informāciju, atbilžu sniegšanas ātrumu varētu uzlabot, piešķirot Ģenerālprokuratūrai likumīgās pilnvaras tieši piekļūt šāda veida informācijai.

482. Izdošanas pieprasījumi tiek izpildīti savlaicīgi, par ko liecina ārvalstu partneru pozitīvās atsauksmes. Dažos gadījumos izdošana netika izpildīta, jo pieprasītāja valsts pieprasījumu atsauca, pirms Latvija sāka rīkoties. Citos gadījumos izdošanu nevarēja veikt, pirms nebija pieņemts galīgais lēmums par bēgļa statusa piešķiršanu personai, kuras izdošana ir pieprasīta. Šī administratīvā procedūra parasti ilgst vairāk nekā gadu un dažkārt tiek ļaunprātīgi izmantota, lai aizkavētu izdošanas procesu vai pat mēģinātu ietekmēt administratīvo lēmumu ar mērķi nelikumīgi iegūt bēgļa statusu.

25. tabula – ienākošie izdošanas pieprasījumi

	Ienākošie izdošanas pieprasījumi			
	Saņemti gada laikā	No kuriem gaida gada beigās procesā bija ¹³⁰	No kuriem atteikti	No kuriem gada laikā izpildīti
2014	50	24	4	22
2015	72	45	3	24
2016	73	41	12	20

483. Latvija spēj ātri izpildīt citu ES dalībvalstu iesūtītos Eiropas apcietināšanas orderus (EAO).

Piemērs – Izdošana: Petruhina lieta
Krievijas Federācija 2014. gada oktobrī pieprasīja Latvijas institūcijām izdot Igaunijas pilsoni, pamatojoties uz kriminālprocesu par narkotiku kontrabandu. Interpola tīmekļa vietnē kopš 2010. gada bija publicēts augstākās prioritātes paziņojums par Igaunijas pilsoņa meklēšanu, un Latvijas institūcijas šo pilsoni arestēja 2014. gada septembrī.

¹²⁹ Visi pieprasījumi tika izpildīti sekojošā gada laikā.

¹³⁰ Visi pieprasījumi tika izpildīti sekojošā gada laikā.

Latvijas Ģenerālprokuratūra apstiprināja Petruhina izdošanu Krievijai. Pēc Igaunijas pilsoņa sūdzības kompetentā Latvijas tiesa norādīja, ka ne Latvijas nacionālie tiesību akti, ne Latvijas parakstītie starptautiskie līgumi, tostarp ar Krievijas Federāciju vai citām Baltijas valstīm, neierobežo Igaunijas pilsoņa izdošanu Krievijai. Latvija var atteikt tikai Latvijas pilsoņa izdošanu. Tomēr tā pati tiesa uzskata, ka tas, ka Savienības pilsoņi netiek aizsargāti pret izdošanu, ja tie ir pārvietojušies uz citu dalībvalsti, kas nav to pilsonības dalībvalsts, ir pretrunā Eiropas Savienības pilsonības pamatjēgai, proti, Eiropas Savienības pilsoņu tiesībām uz valsts pilsoņiem piešķirtajai aizsardzībai līdzvērtīgu aizsardzību.

Šā iemesla dēļ Latvijas Augstākā tiesa 2015. gada 26. martā atcēla lēmumu par Igaunijas pilsoņa apcietināšanu, nolēma apturēt tiesvedību un nosūtīja šo jautājumu Eiropas Savienības Tiesas (EST) virspalātai prejudiciālam nolēmumam.

2016. gada 6. septembrī EST secināja, ka, gadījumā, ja dalībvalsts, uz kuru ir pārvietojies Savienības pilsonis, kurš ir kādas citas dalībvalsts pilsonis, ir saņēmusi tādas trešās valsts izdošanas lūgumu, ar kuru pirmā dalībvalsts ir noslēgusi izdošanas lūgumu, tai ir pienākums informēt dalībvalsti, kuras pilsonība ir minētajam pilsonim, un attiecīgā gadījumā pēc šīs pēdējās dalībvalsts lūguma nodot tai minēto pilsoni, ar nosacījumu, ka šai dalībvalstij atbilstoši tās valsts tiesībām ir kompetence veikt kriminālvajāšanu attiecībā uz šo personu par ārpus tās valsts teritorijas izdarītajiem nodarījumiem.

484. Šis spriedums nosaka, ka ES dalībvalstīm, kas saņem izdošanas pieprasījumu no trešās valsts par ES pilsoni no citas ES dalībvalsts, jāinformē šīs citas valsts institūcijas, lai tā varētu izdot EAO. Nav skaidrs, vai šī prasība attiektos arī uz vienkāršotām izdošanas procedūrām, ja attiecīgā persona piekrīt tās izdošanai vai ja izdošanas pieprasījums attiecas uz ES pilsoņiem no valstīm, kas atļauj savu pilsoņu izdošanu. Jebkurā gadījumā, Petruhina prasība varētu radīt savstarpības principa situāciju, un šādā gadījumā tiktu vājināta Eiropas Konvencijas par izdošanu piemērošana.

Savlaicīga tiesiskās palīdzības lūgšana, lai izskatītu iekšzemes NILL, saistītās predikatīvās un TF lietas ar transnacionāliem elementiem

485. Ņemot vērā to, ka daudz Latvijas NILL lietas ir starptautiska rakstura, institūcijas aktīvi lūdz starptautisko sadarbību un, kā minēts iepriekš, regulāri iesaistās apvienotās izmeklēšanas grupās, lai risinātu starptautiskas NILL shēmas.

26. tabula – izejošie savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi

	Izejošie starptautiskās tiesiskās palīdzības lūgumi			
	Nosūtīti gada laikā	No kuriem gaida gada beigās procesā bija	No kuriem atteikti	No kuriem gada laikā izpildīti
2014	224	87	1	136
2015	222	108	2	113
2016	270	144	-	126

486. Latvijā ir vairāk ienākošo savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu nekā izejošo savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu (piemēram, 2016. gadā saņemti 609 un izsūtīti 270 pieprasījumi), kas šķiet atbilstoši valsts riska profilam, kur NILL nereti ir saistīts ar ārvalstīs izdarītiem predikatīvajiem nodarījumiem.

487. Izejošie savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi pārsvarā tiek izmantoti, lai uzraudzītu finanšu plūsmas, iegūtu banku un finanšu informāciju, iegūtu pierādījumus un identificētu to personu PLG un IP adreses, kuras pieslēdzas banku kontiem no ārvalstīm.

488. Noziedzīgie nodarījumi, kas visbiežāk ir izejošo savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu pamatā, ir NILL, krāpšana un noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā. Pamatojoties uz sniegto statistiku,

KNAB nosūtīto savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu skaits attiecībā uz NILL nešķiet atbilstošs Latvijas riska profilam, kur korupcija ir viens no galvenajiem predikatīvajiem nodarījumiem, kas nereti tiek izdarīti ārvalstīs.

27. tabula – KNAB: starptautiskā sadarbība NILL lietās

	KNAB: starptautiskā sadarbība NILL lietās	
	Ienākošie pieprasījumi	Izejošie pieprasījumi
2011	5	3
2012	1	2
2013	4	2
2014	-	2
2015	6	-
2016	-	-
Kopā	16	9

489. Izejošie izdošanas pieprasījumi visbiežāk ir saistīti ar laupīšanu vai zādzību un narkotiku tirdzniecību. Attiecībā uz NILL reti piemēro īslaicīgu vai galīgu brīvības atņemšanu (skat. IO.7), kas varētu izskaidrot ierobežotos ar NILL saistītos izdošanas lūgumus.

28. tabula – izejošie starptautiskās tiesiskās palīdzības lūgumi un izdošanas pieprasījumi attiecībā uz biežākajiem noziegumiem (2014.–2016. gads)

	Savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi	Izdošanas pieprasījumi	Kopā
NILL	233	4	237
TF	1	-	1
ONG	1	-	1
Terorisms	-	-	-
Narkotiku tirdzniecība	7	132	139
Korupcija un kukuļošana	48	7	55
Krāpšana	206	50	256
Slepkavība un smagu miesas bojājumu nodarīšana	12	41	53
Laupīšana vai zādzība	19	337	356
Kontrabanda	73	4	77
Viltošana	59	16	75
Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā	271	6	277

490. Kopumā Latvijas partneri tās savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus izpilda pienācīgi. Ļoti neliels skaits pieprasījumu tika oficiāli noraidīti, pamatojoties uz to, ka tie būtu pretrunā dubultās sodāmības nosacījumam, vai arī iesaistītie līdzekļi nebija pietiekami vērtīgi, lai partnervalsts varētu veikt pasākumus.

491. Tomēr institūcijas norāda, ka efektīvas un savlaicīgas palīdzības saņemšana no Krievijas Federācijas, Ukrainas un citām NVS valstīm un sadarbība ar tām ir bijusi sarežģīta. Tas zināmā mērā atspoguļojas aizvien pieaugošajā neizskatīto savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu uzkrājumā. Tas arī noved pie tā, ka Latvija necenšas sadarboties ar šīm valstīm tik aktīvi, kā tai vajadzētu, ņemot vērā Latviju ietekmējošo nelegālo līdzekļu plūsmu izcelsmi, kā uzsvērts NRA. Grūtības bieži izpaužas

kā ļoti ilga kavēšanās vai slikta atbilžu kvalitāte (dažkārt atbildes netiek sniegtas vispār). Latvijas varas iestāžu minētie konkrētākie izaicinājumi ir pārmērīga humānās klauzulas interpretācija, lai atteiktu izdošanu, vai atteikums veikt procesuālus pasākumus Latvijas vārdā, pamatojoties uz to, ka process ir jānodod pieprasījuma saņēmējas puses institūcijām, jo tas ir saistīts ar pieprasījuma saņēmējas puses valstspiederīgo.

492. Latvijas institūcijas sniedza ierobežotu informāciju par pasākumiem, kas veikti, lai risinātu sadarbības problēmas ar šiem galvenajiem partneriem. Lai veicinātu vai atvieglotu Latvijas izejošo pieprasījumu izpildi, ar dažām no attiecīgajām valstīm ir notikušas divpusējas tikšanās vai izveidoti kontakti, ko īpaši veikusi VP un KNAB. Tomēr līdz šim uzlabojumi nav novēroti.

Citi starptautiskās sadarbības veidi

493. Balstoties uz pamatoti atbilstošu tiesisko regulējumu citu starptautiskās sadarbības veidu nodrošināšanai, Latvija ir aktīvi iesaistījusies ar savstarpējās tiesiskās palīdzības nesaistītā sadarbībā, ko regulē starptautiskie līgumi, daudzpusēji vai divpusēji līgumi un saprašanās memorandi, vai kura notiek *ad hoc* veidā. Tieša un neformāla starptautiska sadarbība ir ierasta prakse, jo īpaši ar citām Baltijas valstīm un ES jurisdikcijām (piemēram, Čehiju, Igauniju, Somiju un Lietuvu).

494. Ģenerālprokuratūra un ārvalstu institūcijas ir parakstījušas diezgan ievērojamu skaitu saprašanās memorandu ar mērķi veicināt sadarbību NILL novēršanas jomā un uzlabot starptautisko sadarbību. Eurojust, Interpola un Eiropola tīkli tiek regulāri izmantoti, un Latvijai šajos tīklos, kā arī trešajās valstīs ir sadarbības koordinatori (piemēram, 3 sadarbības koordinatori Eiropolā no VID, DP un VP). Latvija ir regulāra Eurojust dalībvalsts, un institūcijas ir norādījušas, ka tās ir piedalījušās Eurojust koordinācijas un sadarbības sanāksmēs vairākas reizes, kas ir novedušas pie veiksmīgām starptautiskām uz noziedzības apkarošanu vērstām operācijām. Informācija par Latvijas neformālās sadarbības ātrumu, izņemot attiecībā uz KD un FKTK, ir ierobežota.

KD

495. KD var dalīties informācijā ar ārvalstu partneriem neatkarīgi no tā, vai ir noslēgts sadarbības līgums vai saprašanās memorands. Tomēr KD ir parakstījis līgumus ar vairākām ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem.¹³¹ KD parasti sadarbojas ar ārvalstu partneriem, izmantojot Egmont drošo tīmekli. Saņemtā un izejošā palīdzība ietver plašu informācijas spektru (piemēram, līdzekļu izcelsme, PLG, bankas konta pārskati, bankas konta atvēršanas un slēgšanas datumi, klienta izpētes dokumentu kopijas un līgumu korespondence, IP adreses, kas tiek izmantotas, lai piekļūtu bankas kontam, (citu) bankas kontu esamība, kurus atvēris subjekts...).

496. Visvairāk pieprasījumu tiek saņemti no Moldovas, Krievijas Federācijas, Ukrainas un Lietuvas, kas atbilst Latvijas riska profilam. Ārvalstu partneri, kas sniedza atsauksmes, uzskata, ka KD sadarbība ar ārvalstu partneriem ir konstruktīva un noderīga, lai gan dažos gadījumos tika konstatēti kavējumi un nepilnīga informācija (bet ne no lielāko partneru puses). Kopumā KD būtu jāuzslavē par ārvalstu pieprasījumu ātru izpildi, kur atbildes vidēji tiek sniegtas 12 līdz 24 dienu laikā, un šis temps laika gaitā ir nepārtraukti samazinājies. Visizplatītākie iemesli atteikumam izpildīt ārvalstu lūgumu ir saistīti ar informācijas trūkumu un dubulto sodāmību (gadījumos, kad KD sadarbību sniedz TAI vai

¹³¹ Armēnija, Aruba, Austrālija, Baltkrievija, Beļģija, Bulgārija, Kanāda, Čehijas Republika, Kipra, Igaunija, Somija, "Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika", Gērnzija, Svētais Krēsls, Ungārija, Izraēla, Itālija, Japāna, Kazahstāna, Lihtenšteina, Lietuva, Malta, Moldova, Nīderlande, Nīderlandes Antiļu salas, Norvēģija, Panama, Polija, Rumānija, Krievijas Federācija, Sanmarīno, Singapūra, Slovēnija, Taivāna un Ukraina.

tiesām). KD arī norādīja, ka dažos gadījumos bija pamatots iemesls uzskatīt, ka pieprasījuma subjektu varētu saukt pie kriminālatbildības vai sodīt viņa politisko uzskatu dēļ, un arī šādi lūgumi netiek izpildīti.

29. tabula – KD: ienākošie ārvalstu pieprasījumi

	Ienākošie pieprasījumi			
	Saņemtie	Izpildīti	Spontāna informācijas apmaiņa	Atteikti
2011	478	545	55	4
2012	447	457	30	4
2013	691	691	26	3
2014	672	637	65	3
2015	731	828	138	2
2016	642	683	190	4
Kopā	3 661	3 541	504	20

497. KD aktīvi veic spontānu informācijas apmaiņu ar ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem, kas tiek uzskatīta par labu praksi, kā arī lūdz ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestu sadarbību. KD nosūta vidēji 250 pieprasījumus gadā, galvenokārt uz Krievijas Federāciju, Igauniju, Lietuvu un Poliju, kas, šķiet, atbilst valsts riska profilam.

Uzraudzības institūcijas

498. Lai veiktu konsolidēto uzraudzību, FKTK tieši sadarbojas ar ārvalstu kolēģiem un ir noslēgusi saprašanās memorandu ar attiecīgajām ārvalstu konsultatīvajām uzraudzības institūcijām (tieši vai ar Starptautiskās Vērstpapīru komisijas organizācijas Daudzpusējā saprašanās memoranda starpniecību)¹³². Tās sadarbība ietver informācijas apmaiņu par atļauju izsniegšanas un licencēšanas procesu, uzraudzību un sankciju procedūrām. Ienākošie pieprasījumi galvenokārt attiecas uz bankām, lai gan nesen saņemtie pieprasījumi ir skāruši arī e-naudas un maksājumu iestādes, kā arī ieguldījumu brokeru sabiedrības. Ārvalstu partneriem izmeklēšanas atbalstam parasti ir nepieciešama ar bankām/klientiem saistīta informācija, kontu pārskati, klientu PLG informācija.

499. 2016. gadā FKTK galvenie partneri bija Moldovas Valsts Banka, Krievijas Federācijas Centrālā banka, ASV Vērtspapīru un biržas komisija un Ukrainas Nacionālā banka. FKTK norāda, ka pieprasījumu izpildes dienu skaits ir atkarīgs no pieprasītās informācijas apjoma un parasti aizņem 7 līdz 30 kalendārās dienas. Galvenie partneri konsolidētās uzraudzības jomā ir atzinīgi novērtējuši sadarbības kvalitāti ar FKTK.

FKTK starptautiskā sadarbība
Pēc kāda palīdzības pieprasījuma saņemšanas no Moldovas Bankas, kurā bija norādīts uz Latvijā reģistrēto banku klientu iesaisti darījumos, kuru rezultātā tiek iepludinātas apjomīgas naudas summas no Moldovas bankām, FKTK veica pārbaudes vairākās bankās. Savstarpējā sadarbība, kurā piedalījās Kroll, tika organizēta informācijas apmaiņa un mērķtiecīga izmeklēšana, noveda pie sarežģītu darījumu shēmu atklāšanas un trīs shēmā iesaistīto banku sodīšanas (trīs bankām tika piemērots naudas sods par kopējo summu 5 488 512 EUR, šo iestāžu vadības locekļiem tika

¹³² Latvija ir iesaistīta konsolidētajā uzraudzībā attiecībā uz 4 Latvijas kredītiestāžu filiālēm, kas atrodas ārvalstīs, 7 ārvalstu banku filiālēm un 3 ārvalstu banku meitas uzņēmumiem, kas atrodas Latvijā. Visas šīs ārvalstu filiāles un bankas atrodas ES.

piemērotas papildu sankcijas (naudas sodi par kopējo summu 143 336 EUR, kā arī izteikts brīdinājums), un bankām tika pieprasīts būtiski uzlabot to iekšējās kontroles sistēmu funkcionalitāti, nodrošinot ievērojamus finanšu resursus, lai finansētu šo regulatora noteikto prasību.

30. tabula – FKTK: starptautiskās sadarbības lūgumi

	FKTK starptautiskā sadarbība NILLTF jomā		
	Saņemtie pieprasījumi	Izpildītie pieprasījumi	Nosūtītie pieprasījumi
2011	12	12	5
2012	16	16	10
2013	26	26	12
2014	8	8	1
2015	19	19	6
2016	2	2	23

500. FKTK ir iespēja veikt kopīgu uzraudzību ar ārvalstu uzraudzības institūcijām un norādīja, ka tai ir pastāvīgs pārstāvis ASV. Tomēr, kā norādīts TA pielikumā, nav skaidrs, vai FKTK var veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā kā pārējās uzraudzības institūcijas, ja lieta nav saistīta ar ES iekšējo konsolidēto uzraudzību.

501. FKTK atzīmēja, ka iepriekš minētās bažas sadarbībā ar dažām kaimiņvalstīm ir bijušas šķērslis arī tās funkciju izpildē, norādot uz pārmērīgu kavēšanos un zemu atbilžu kvalitāti. Nav skaidrs, kādus soļus FKTK ir veikusi, lai šos izaicinājumus pārvarētu.

502. Attiecībā pret citām uzraudzības institūcijām nav vērojama aktīva starptautiska sadarbība – tās nav iesaistītas starptautiskajā sadarbībā NILLTFN jomā, kas ir problēma, ņemot vērā Latvijas riska profilu (piemēram, augsto čaulas uzņēmumu un sarežģītu juridisko struktūru izmantošanas līmeni).

Valsts policija

503. VP paskaidroja, ka tā cieši sadarbojas ar ārvalstu partneriem, un novērtēšanas grupai tika iesniegti vairāki veiksmīgi piemēri.

Valsts policija (2014.–2017. gads)

Laikā no 2014. gada līdz 2017. gadam Latvijas institūcijas sadarbojās ar ASV attiecībā uz kādu krāpšanas gadījumu, kas tika izdarīts, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu, nelikumīgu uzņēmējdarbību un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Kāds Latvijas pilsonis kopā ar citām personām uzturēja tīkla platformu, lai atbalstītu šīs aktivitātes, kas ietvēra arī nelegālu farmaceitisko produktu tirdzniecību. Izmantojot 7 Latvijas IP adreses, tika uzturēta nelegāla tīmekļa vietne.

Kopš 2014. gada Latvijā ir veiktas nepārtrauktas speciālās izmeklēšanas darbības (IP adrešu pārtveršana un kontrole) ar mērķi identificēt fiziskās un juridiskās personas, kas uztur šo nelikumīgo tīmekļa vietni.

Šo darbību rezultātā tika identificētas vairākas personas un atklāta to loma noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā.

2017. gadā tika veiktas 4 kratīšanas un aizturētas 2 aizdomās turētās personas. Šīs 2 personas jau ir izdotas ASV un minēto kratīšanu ietvaros tika izņemts liels pierādījumu un noziedzīgi iegūtas skaidras naudas (30 000 ASV dolāru) apjoms. Iegūtie pierādījumi ļāva pabeigt izmeklēšanu un izvirzīt apsūdzības.

504. Neraugoties uz šiem piemēriem, tāpat kā savstarpējās tiesiskās palīdzības gadījumā, VP uzsvēra nepieciešamību pēc papildu cilvēkresursiem un lietu pārvaldības sistēmas optimizācijas, lai tā varētu turpināt veiksmīgi iesaistīties neformālā sadarbībā.

ARO

505. ARO tika izveidots tikai 2016. gadā, un tā efektivitāti var novērtēt tikai ierobežotā apjomā. Latvijas ARO ir CARIN biedrs un izmanto CAMDEN tīklu. ARO izmanto arī SIENA. ARO jau ir iesaistījies starptautiskajā sadarbībā ar nolūku izsekot aktīvus. No 2017. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 31. oktobrim ARO sniedza atbalstu un palīdzību 73 starptautiska mēroga lietās, identificējot šādus aktīvus: līdzekļus banku kontos (7001,64 EUR un 262,21 USD), 14 transportlīdzekļus, uzņēmumu daļas par vērtību 432 892 EUR un 13 nekustamos īpašumus par kopējo kadastrālo vērtību 335 118 EUR. Tomēr ARO ierobežotie cilvēkresursi (klātienē vizītes laikā tajā strādāja 5 darbinieki) var ierobežot tās spēju sniegt šāda veida palīdzību.

VID FPP

506. Izvērtējot lietu sarežģītību un pārrobežu raksturu, VID katrā atsevišķā gadījumā pieņem lēmumus par lietu prioritāti, kā arī organizē un piedalās dažās apvienotās izmeklēšanas grupās. Laika posmā no 2014. līdz 2016. gadam tā ir piedalījies piecās apvienotās izmeklēšanas grupās kopā ar Lietuvu un Igauniju. VID sadarbojās arī ar Eiropolu (VID tajā ir sadarbības koordinators) un ir parakstījis vairākus divpusējās sadarbības līgumus (piemēram, ar Lietuvu, Igauniju, Gruziju).

VID MPP

507. Kopš 1992. gada Latvija ir Pasaules Muitas organizācijas dalībniece, piedalās tās izpildes komitejas periodiskajās sanāksmēs un tai ir piekļuve tās datubāzēm. Arī Muitas policija sadarbojas ar citiem kolēģiem VID ietvaros.

Informācijas apmaiņa par juridiskajām personām un juridiskajiem veidojumiem, un par to patiesajiem labuma guvējiem

508. Kā minēts iepriekš, PLG informācijas pieprasījumi, īpaši saistībā ar čaulas veidojumiem, ir viens no Latvijas visbiežāk saņemtajiem savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu veidiem. Lai gan šajā sakarā ir sniegta ierobežota informācija, KD ziņo, ka 70% saņemto pieprasījumu ietver PLG informācijas pieprasījumus, tostarp par MFS.

509. Valstij ir tiesībspēja un rīcībspēja sniegt pamatinformāciju un PLG informāciju par juridiskajām personām un veidojumiem, izmantojot savstarpējo tiesisko palīdzību, kā arī, piemēram, izmantojot KD kanālus. Lai gan institūcijām ir sniegtas ļoti ierobežotas atsauksmes par sniegtās PLG informācijas kvalitāti, šķiet, ka Latvijā pieejamās PLG informācijas uzticamība, kā uzsvērts IO.5, ir ļoti ierobežota. Informācija par PLG, ko uztur ziņojumu iesniedzēji un UR, ne vienmēr ir precīza (skat. IO.4 un IO.5), un, lai piekļūtu UR informācijai par PLG, klātienē vizītes laikā bija nepieciešams veikt rakstisku procedūru.

Secinājumi

510. Starptautiskās sadarbības jomā Latvija uzrāda daudzas efektīvas sistēmas īpašības. Kopumā Latvijas institūcijas proaktīvi sadarbojas ar ārvalstu institūcijām, efektīvi sniedzot un saņemot ne tikai savstarpējo tiesisko palīdzību, bet arī veicot finanšu izlūkošanas apmaiņu un ar labiem rezultātiem iesaistoties kopīgās izmeklēšanās un sadarbības sanāksmēs. Tomēr šķiet, ka, izņemot FKTK, uzraudzības institūcijas aktīvi nepiedalās starptautiskajā sadarbībā.

511. Šķiet, ka galvenie apgrūtinājumi ir saistīti ar grūtībām saņemt palīdzību no NVS valstīm, kurām, ņemot vērā Latvijā risināto NILL lietu starptautisko raksturu, vajadzētu būt Latvijas nozīmīgākajām partnerēm. Vēl viena joma, kurā nepieciešami uzlabojumi, ir prioritāšu noteikšanas un lietu pārvaldības sistēmu trūkums, kā arī nepietiekami resursi starptautiskās sadarbības jomā. Šāda veida informācijas apmaiņu ietekmē IO.4 un IO.5 minētie ierobežojumi attiecībā uz informācijas par PLG pieejamību un uzticamību Latvijā. **Latvija ir sasniegusi būtisku 2. efektivitātes rādītāja efektivitātes līmeni.**

TEHNISKĀS ATBILSTĪBAS PIELIKUMS

1. Šajā pielikumā sniegta detalizēta analīze par atbilstības līmeni FATF 40 rekomendācijām atbilstošā numerācijas kārtībā. Tajā nav iekļauts detalizēts raksturojums par situāciju valstī vai tās riskiem, un tas aprobežojas ar katra ieteikuma tehnisko kritēriju analīzi. Tas jālasa saistībā ar savstarpējo novērtējuma ziņojumu (MER).

1. rekomendācija – risku novērtēšana un uz risku balstītas pieejas piemērošana

2. Prasības riska novērtēšanai un uz risku balstītas pieejas (RBA) piemērošanai tika pievienotas *FATF rekomendācijām* kopā ar 2012. gadā veikto pārskatu, tādēļ iepriekšējā Latvijas savstarpējā novērtējumā tās vērtētas netika.

3. *1.1. kritērijs* – izmantojot FATF vadlīnijas, Latvija 2010.-2011. gadā veica pirmo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku (NILLTF) novērtējumu. Nacionālā NILLTF riska novērtējuma otrā kārtā tika uzsākta ar Ministru kabineta (MK) 2014. gada 16. septembra lēmumu. Novērtējumā tika izmantota Pasaules bankas Nacionālā riska novērtējuma (NRA) metodoloģija. 2017. gada 27. aprīlī tika pieņemts ziņojums par otro nacionālo NILLTF riska novērtējumu, kas aptvēra laikposmu no 2013. gada līdz 2016. gadam, kurā tika sniegts pārskats par NILL draudiem, valsts neaizsargātību NILL jomā, ievainojamības momentiem banku, vērtspapīru, apdrošināšanas un citu finanšu iestāžu (FI) un noteiktu nefinanšu darbību un profesiju (NNDP) nozarēs, kā arī TF riska novērtējums un finanšu iekļaušanas produktu riska novērtējums.

4. *1.2. kritērijs* – MK 2014. gada 16. septembra sanāksmē tika nolemts izveidot NILLTF riska novērtēšanas mehānismu, ko vadītu valsts finanšu izlūkošanas vienība jeb Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (KD), bet par atbildīgajām institūcijām NILLTF riska novēršanas politikas izstrādē saskaņā ar to kompetences jomām tika izraudzītas Finanšu ministrija (FM) un Tieslietu ministrija (TM). Saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (NILLTFN likums) 61. pantu koordinējošā iestāde NILLTF novēršanas jomā ir Finanšu sektora attīstības padome (FSAP), kuru vada premjerministrs un kuras sastāvā ir nozīmīgākās iesaistītās valsts aģentūras (kā arī privātā sektora pārstāvji).

5. *1.3. kritērijs* – Latvijas NILLTF riska novērtējuma ievadā atzīmēts, ka tas tiks veikts atkārtoti un regulāri, sekojot aktuālajām NILLTF attīstības tendencēm un virzieniem, un efektīvi vēršoties pret jauniem un potenciāliem riskiem. Divu secīgu nacionālo NILLTF riska novērtējumu kārtu īstenošana liecina par Latvijas apņemšanos uzturēt šos novērtējumus aktuālus.

6. *1.4. kritērijs* – FSAP, ko vada Ministru prezidents un kurā ietilpst nozīmīgākās ieinteresētās valsts institūcijas un privātā sektora pārstāvji¹³³, kā arī KD Konsultatīvā padome (KDKP), kuru vada ģenerālprokurors un kuru veido NNDP valsts aģentūras un pašregulējošās organizācijas¹³⁴, kalpo kā nepieciešamais mehānisms, lai informāciju par riska novērtēšanas rezultātiem nodotu visām attiecīgajām kompetentajām institūcijām un pašregulējošām organizācijām, kā arī FI un NNDP. 2017. gada NRA ziņojums tika sagatavots 2017. gada sākumā kā stingri konfidenciāls dokuments, kas pieejams tikai kompetentajām institūcijām. Tomēr vēlāk tas tika deklasificēts, un 2017. gada novembrī NRA tika publicēts KD tīmekļa vietnē, kā arī nodots privātajam sektoram.

¹³³ Piemēram, Latvijas Komerčbanku asociācija, Latvijas Apdrošinātāju asociācija, Latvijas Vērtspapīru tirgus profesionālo dalībnieku asociācija un Latvijas Privātbanku asociācija

¹³⁴ Piemēram, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija, Latvijas Zvērinātu notāru padome un Latvijas Zvērinātu advokātu padome

7. *1.5. kritērijs* – pamatojoties uz otrā nacionālā NILLTF riska novērtējuma, kas veikts laikposmā no 2013. gada līdz 2016. gadam, konstatējumiem, valdība 2017. gada 3. maijā apstiprināja Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai 2017.–2019.gadam. Plānā ir noteikti septiņi rīcības virzieni, kas paredz pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot koordināciju NILLTFN stratēģijas un politikas izstrādē un ieviešanā; uzlabot normatīvajos aktos noteikto NILLTFN regulējumu; uzlabot izmeklēšanas, apsūdzību izvirzīšanas un tiesas spriedumu efektivitāti; nodrošināt preventīvo pasākumu un sodu efektīvu piemērošanu; uzlabot KD darbību efektivitāti; stiprināt subjektu kapacitāti NILLTFN jomā; stiprināt pārraudzības un kontroles iestāžu kapacitāti NILLTFN jomā; un uzlabot datu apkopošanu un analīzi attiecībā uz NILLTF riska novērtēšanu un citiem NILLTFN mērķiem. Daži pasākumi šajos rīcības virzienos paredz arī resursu piešķiršanu/pārdali augstāka riska jomām.¹³⁵

8. *1.6. kritērijs* – piemērojamie Latvijas tiesību akti neparedz FATF rekomendāciju piemērošanas pārtraukšanu, kas liktu FI vai NNDP veikt noteiktas darbības.

9. *1.7. kritērijs* – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjektiem (NILLTFN likuma subjekti), nodibinot un uzturot darījuma attiecības vai veicot atsevišķu darījumu ar klientu, ir jāpiemēro padziļināta klientu izpēte, ja pastāv paaugstināts NILLTF risks (NILLTFN likuma 22. panta 2. daļas 5. punkts). NILLTFN likuma 6. panta 1. un 1.¹ daļa nosaka, ka ziņojumu iesniedzējiem jāveic un jādokumentē to NILLTF novēršanas risku novērtējums, tostarp ņemot vērā riskus, kas identificēti nacionālajā NILLTF riska novērtējuma ziņojumā. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) Noteikumu Nr. 234, kas attiecas uz bankām, kā arī licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm, 10. punktā ir noteikts, ka, novērtējot klientiem raksturīgos riskus, šīm FI jāņem vērā arī Latvijas un Eiropas Komisijas veiktajos riska novērtējumos identificētie riski.

10. *1.8. kritērijs* – NILLTFN likuma 26. pants definē vienkāršotas klientu izpētes darbības jomu, kas atļauta zema riska gadījumā, piemēram, veicot fizisko un juridisko personu identifikāciju saskaņā ar NILLTFN likuma 12.–14. pantu, un citus klienta izpētes pasākumus, kas noteikti NILLTFN likuma 11.¹ pantā, “darījuma attiecību vai gadījuma rakstura darījuma raksturam un NILLTF risku līmenim atbilstošā apmērā”. Tas ļauj subjektiem piemērot vienkāršoto klienta izpēti, ja konstatētie zemāka līmeņa riski nav pretrunā valsts NILLTF riska novērtējuma ziņojumam attiecībā uz noteiktām klientu kategorijām, kas atspoguļo attiecīgo agrāko ES direktīvu 2005/60 un 2006/70 vai neizsmēlošo faktoru sarakstu, kas iekļauts Direktīvas (ES) 2015/849 II pielikumā (kā aprakstīts 10.18. kritērija analīzē) normu transponēšanu.

11. *1.9. kritērijs* – tiesību aktos ir noteiktas prasības FI un NNDP novērtēt un pārvaldīt to NILLTF riskus, kā turpmāk aprakstīts 1.10. kritērija un 1.11. kritērija analīzē. No otras puses, NILLTFN likuma 45. pantā ir noteiktas uzraudzības un kontroles institūcijas, tostarp pašregulējošas organizācijas, kuru uzdevums ir nodrošināt ziņojumu iesniedzēju atbilstību piemērojamā tiesiskā regulējuma prasībām. Veikta atsauce uz attiecīgo kritēriju analīzi¹³⁶ R.26 un R.28 ietvaros, kur atrodama sīkāka informācija par Latvijas NILLTFN uzraudzības un kontroles režīma strukturālajiem un būtiskajiem elementiem.

¹³⁵ Piemēram, veikt izmaiņas VID struktūrā, izveidot struktūrvienību ar 21 darba vietu (t.sk. 10 jauniem darba vietām), palielināt klātienē veikto pārbaužu skaitu, izveidot jaunu darba vietu Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijā ar profilu NILLTFN jautājumos u.c.

¹³⁶ Piem., 26.1. kritērijs un 28.1.–3. kritērijs.

12. *1.10. kritērijs* – NILLTFN likuma 6. panta 1. daļa nosaka, ka ziņojumu iesniedzējiem atbilstoši to darbības veidam jāveic NILLTF risku novērtējums, lai noteiktu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu riskus, kas raksturīgi to darbībām un klientiem. Šāds novērtējums tiek uzskatīts par atbildīgo subjektu iekšējās kontroles sistēmu sastāvdaļu.

a) Riska novērtējumu dokumentēšana – NILLTFN likuma 6. panta 1. daļas noteikums pieprasa, lai ziņojumu iesniedzēji dokumentētu to veiktos NILLTF riska novērtējumus.

b) Ņemt vērā visus attiecīgos riska faktoros – NILLTFN likuma 6. panta 1.² daļa nosaka, ka, veicot riska novērtējumu, NILLTFN likuma subjekti ņem vērā vismaz tos riska faktoros, kas ir būtiski klientiem, valstīm un ģeogrāfiskajiem apgabaliem, pakalpojumiem un produktiem, piegādes kanāliem, kā arī izveido iekšējo NILLTFN kontroles sistēmu. Turklāt FKTK Noteikumi Nr. 234¹³⁷ un Nr. 125¹³⁸, kā arī MK Noteikumi Nr. 158¹³⁹ nosaka FI pienākumu novērtēt raksturīgo NILLTF risku attiecībā pret dažādiem riska segmentiem un izmantot¹⁴⁰ novērtējuma rezultātus klientu riska uzskaites sistēmās, lai lemtu par piemērotajiem riska mazināšanas pasākumiem¹⁴¹. FKTK noteikumi Nr. 154¹⁴² īpaši nosaka, ka bankām jāņem vērā visi būtiskie faktori, kas var ietekmēt NILLTF risku.

c) Novērtējumu regulāra aktualizēšana – NILLTFN likuma 8. pants paredz, ka likuma subjektam regulāri atbilstoši piemītošajiem riskiem, bet ne retāk kā reizi trijos gados jāveic NILLTF risku novērtējuma pārskatīšanu un aktualizēšanu.

d) Mehānisms riska novērtējumu informācijas nodošanai kompetentajām institūcijām – NILLTFN likuma 47. panta 1. daļa piešķir tiesības uzraudzības un kontroles institūcijām (tostarp pašregulējošām organizācijām) pieprasīt no uzraugāmajiem vai kontrolējamajiem likuma subjektiem informāciju, kas saistīta ar šā likuma prasību izpildi. Savukārt ziņojumu iesniedzēji var izmantot mehānismus regulārai saziņai ar uzraudzības un kontroles institūcijām, lai sniegtu informāciju par riska novērtējumu.

13. *1.11. kritērijs* – Latvijas tiesību aktos ir izvirzīti šādi nosacījumi attiecībā uz riska mazināšanas pasākumiem, kas jāveic FI un NNDP:

a) Politikas, kontroles un procedūru uzturēšana – likuma 6. panta 1. punktā noteikta vispārīga prasība NILLTFN likuma subjektiem ieviest politikas un procedūras, kas ļauj pārvaldīt un mazināt identificētos riskus. Šādas politikas un procedūras jāapstiprina valdei, ja tāda ir, vai NILLTFN likuma subjekta augstākajai vadības struktūrai.

b) Kontroles pasākumu īstenošanas uzraudzība – NILLTFN likuma 8. panta 2. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekti regulāri, bet ne retāk kā reizi 18 mēnešos izvērtē iekšējās kontroles sistēmas darbības efektivitāti un veic pasākumus tās efektivitātes uzlabošanai, tai skaitā pārskata un precizē NILLTFN politikas un procedūras.

c) Padziļinātas izpētes veikšana – NILLTFN likuma 22. panta 2. daļas 5. punkts nosaka, ka, konstatējot paaugstinātu risku, NILLTFN likuma subjektiem jāveic padziļināta klienta izpēte.

¹³⁷ Kas attiecas uz bankām, kā arī licencētām MI un ENI

¹³⁸ Kas attiecas uz reģistrētām MI un ENI, privātiem pensiju fondiem, ieguldījumu brokeru sabiedrībām (ieguldījumu firmām), ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām

¹³⁹ Kas attiecas uz valūtas maiņas punktiem

¹⁴⁰ Riska segmenti tiek noteikti attiecībā uz klientiem, valstīm un ģeogrāfiskajiem apgabaliem, produktiem/pakalpojumiem, bet FKTK noteikumos Nr. 234 – arī uz piegādes kanāliem.

¹⁴¹ Sīkāka informācija par RBA piemērošanu sniegta 10.17. kritērija analīzē. Valūtas maiņas uzņēmumiem nav noteikta prasība uzturēt klientu riska novērtēšanas sistēmas.

¹⁴² Kas attiecas uz bankām

14. 1.12. kritērijs – veikta atsauce uz 1.8. un 10.18. kritēriju analīzi par vienkāršotas klientu izpēti, piemērošanu, kā arī uz 1.10. un 1.11. kritēriju analīzi par riska pārvaldības un mazināšanas pasākumu īstenošanu. NILLTFN likuma 26. panta 8. daļa nosaka, ka vienkāršotu klientu izpēti var piemērot tikai zema riska gadījumā un tos nevar piemērot, ja NILLTFN likuma subjektam ir aizdomas vai informācija par NILLTF nodarījumiem vai mēģinājumu veikt šīs darbības.

Vērtējums un secinājums

R.1 ir novērtēta kā atbilstoša.

2. rekomendācija – nacionālā sadarbība un koordinācija

15. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējai R.31. Novērtējumā tika konstatētas tehniskas nepilnības, kas saistītas ar sadarbības mehānisma trūkumu, lai iesaistītu NNDF uzraudzības institūcijas vai attiecīgās pašregulējošās organizācijas, kā arī regulāru pārskatu trūkumu par NILLTFN sistēmas efektivitāti politikas līmenī.

16. 2.1. kritērijs – Latvijā ir vairākas valsts politikas, kas satur būtiskas komponentes saskaņotai rīcībai NILLTF risku mazināšanai. Lai īstenotu MK deklarāciju par iecerētajām rīcībām, valdība 2017. gada 28. februārī apstiprināja *Finanšu sektora attīstības plānu 2017.–2019. gadam*, kurā identificēta Latvijas finanšu sektora paaugstināta pakļautība NILLTF riskiem un sniegts pasākumu kopums to mazināšanai. Turklāt, pamatojoties uz otrā nacionālā NILLTF riska novērtējuma konstatējumiem par 2013.–2016. gada periodu, valdība 2017. gada 3. maijā apstiprināja *Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai 2017.–2019. gadam*, kurā izklāstīti konkrēti pasākumi, lai nodrošinātu valsts atbilstību starptautiskajām saistībām un standartiem NILLTF jomā, novēršot identificētos draudus un ievainojamību iespējas finanšu un nefinanšu sektoros saistībā ar 2017. gada nacionālo NILLTF risku novērtējumu. Citas valstu politikas, kas saistītas ar NILLTFN apkarošanas centieniem, ietver pasākumu plānu *OECD darba grupā par uzturēšanu starptautiskos uzņēmējdarbības darījumos 2. novērtējuma posma rekomendāciju ieviešanai*, ko MK apstiprināja 2016. gada 21. jūnijā, un *MK plānu organizētās noziedzības novēršanai un apkarošanai 2014.–2016. gadam*, ko MK apstiprināja 2014. gada 5. jūnijā.

17. 2.2. kritērijs – 2014. gada 16. septembrī MK noteica FM un TM (gan FSAP, gan KDKP locekļus) par institūcijām, kas ir atbildīgas par NILLTF riska novēršanas politiku atbilstoši to kompetences jomām. FM un KD ir atbildīgi arī par pasākumu plānu izstrādi NILLTF risku mazināšanai.

18. 2.3. kritērijs – NILLTFN likuma 61. pants nosaka, ka FSAP, ko vada Ministru prezidents, pilda koordinējošās iestādes lomu ar mērķi uzlabot sadarbību starp valsts institūcijām un privāto sektoru NILLTF novēršanas jomā. Likuma 59. pants nosaka, ka viens no ģenerālprokurora vadītās KDKP uzdevumiem ir veicināt KD darbu un koordinēt tā sadarbību ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru, tiesu iestādēm un NILLTFN likuma subjektiem NILLTFN sistēmas prasību īstenošanas jomā. Visi politikas veidotāji, tostarp KD, tiesībsaizsardzības un tiesu iestādes, uzraudzības institūcijas (tostarp pašregulējošās organizācijas) un citas kompetentās institūcijas, ir pārstāvēti FSAP un KDKP. Attiecīgie NILLTFN likuma un MK lēmumu noteikumi paredz informācijas apmaiņu un citu mijiedarbību starp šīm ieinteresētajām personām gan politikas veidošanas, gan darbības līmenī.

19. 2.4. kritērijs – NILLTFN likumā, ar ko izveido valsts koordinācijas un sadarbības mehānismus NILLTF apkarošanai, nav atsaucis uz jautājumu par masu iznīcināšanas ieroču proliferācijas finansēšanas apkarošanu. Tomēr *Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma* (2016. gada 15. februāris) 3. panta 4. daļa nosaka MK pilnvaras noteikt nacionālās sankcijas, ja tas ir nepieciešams, lai apkarotu starptautisko terorismu vai novērstu masveida iznīcināšanas ieroču ražošanu, glabāšanu, pārvietošanu, izmantošanu vai izplatīšanu. Lai gan saskaņā ar likuma 12. panta

1. daļu Ārlietu ministrijas uzdevums ir informēt MK un kompetentās institūcijas par starptautisko un nacionālo sankciju noteikšanu un sniegt to izpildei nepieciešamo informāciju, šāds pienākums ir arī FSAP, kas ir galvenais sadarbības un koordinācijas mehānisms NILLTFN jomā Latvijā.

Vērtējums un secinājums

20. Latvijas institucionālajā sistēmā nav skaidri definēta sadarbība un, attiecīgos gadījumos, koordinācijas mehānismi masu iznīcināšanas ieroču proliferācijas finansēšanas apkarošanai. **R.2 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

3. rekomendācija – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījums

21. Latvijas atbilstības līmenis 4. kārtas MER prasībai noteikt kriminālatbildību par NILL ir novērtēts kā lielākoties atbilstošs. Attiecībā uz tehnisko atbilstību šāds novērtējums bija balstīts uz faktu, ka TF nodarījums pilnībā neatbilst TF konvencijas prasībām; tas savukārt ietekmēja to, ka šis nodarījums nebija pilnībā attiecināms kā NILL predikatīvais nodarījums.

22. *3.1. kritērijs* – NILL nodarījums ir izklāstīts Latvijas Krimināllikuma (KL) 195. pantā, bet tiesību normā nav sniegta NILL definīcija un saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem tā ir uzskatāma par vispārēju normu. Tā vietā šī definīcija ir noteikta NILLTFN likuma 5. pantā. Lai gan nevienā no abiem tiesību aktiem nav skaidras atsauces uz to, ka šī definīcija ir saistoša KL mērķiem, kur ir noteiktas kriminālsankcijas par NILL nodarījumu, praksē Latvijas krimināltiesas spriedumos atsaucas uz šo definīciju. 2012. gada MER secināja, ka NILLTFN likuma 5. pantā sniegtā definīcija atbilst Vīnes un Palermo konvencijai. Kopš tā laika šī noteikuma redakcija ir grozīta, bet neietekmējot kriminālatbildības noteikšanu par NILL, pamatojoties uz šiem diviem starptautiskajiem līgumiem.

23. *3.2. kritērijs* – Latvija izmanto “visu noziegumu” (*all crimes*) pieeju, kas nozīmē, ka visi ieņēmumus radošie noziedzīgie nodarījumi var būt predikatīvi noziedzīgi nodarījumi NILL. KL iekļautas visas noteiktās noziedzīgo nodarījumu kategorijas kā patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi, izņemot dalību organizētā noziedzīgā grupā (ONG), par kuru iestājas kriminālatbildība tikai sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu (piemēram, genocīda, kara noziegumu un noziegumiem pret cilvēci) izdarīšanas gadījumā¹⁴³. TF nodarījuma atzīšana par krimināli sodāmu neietver visus TF nodarījuma aspektus (kā to pieprasa starptautiskie standarti) kā predikatīvus nodarījumus (skat. 5.2. kritēriju attiecībā uz kriminālatbildības nepiemērošanu par līdzekļu vākšanu vispārīgām TF nodarījumiem, kas tika svītrots 2014. gadā, kad tika veikta TF definīcijas pārņemšana no KL uz NILLTFN likumu).

24. *3.3. kritērijs* – šis kritērijs nav attiecināms, jo Latvija nepiemēro sliekšņa pieeju.

25. *3.4. kritērijs* – NILLTFN likuma 4. pantā jēdziens “noziedzīgi iegūti līdzekļi” ir definēts kā līdzekļi, kas nonākuši personas īpašumā vai valdījumā tiešā vai netiešā noziedzīga nodarījuma rezultātā. Termins “līdzekļi” NILLTFN likuma 1. pantā definēts kā finanšu līdzekļi vai cita ķermeniska vai bezķermeniska, kustama vai nekustama manta. Šī definīcija strikti neattiecas uz “materiālu vai nemateriālu” īpašumu, kas tomēr tiek plaši mazināts ar atsauci uz “ķermenisku vai bezķermenisku” īpašumu. Termins “finanšu līdzekļi” ietver dokumentus vai instrumentus, kas apliecina īpašumtiesības vai daļu šādos aktīvos (NILLTFN likuma 1. pants). Kopumā NILL nodarījums (attiecībā uz kuru Latvijas tiesas izmanto NILLTFN likuma 5. panta definīciju) attiecas uz jebkāda veida īpašumu, kas tieši vai netieši atspoguļo noziedzīgi iegūtus līdzekļus, neatkarīgi no tā vērtības.

¹⁴³ Latvijas KL 21. panta 2. daļā ir sniegta organizētas grupas definīcija, kas var būt vainu pastiprinošs apstāklis, ja to skaidri paredz noziedzīgais nodarījums. Tomēr priekšnosacījums tam ir noteikta noziedzīga nodarījuma izdarīšana, savukārt vienkārša dalība ONG ir patstāvīgs nodarījums KL 89.¹ pantā definētajos ierobežotajos apstākļos.

26. *3.5. kritērijs* – pierādot, ka īpašums ir līdzekļi, kas iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, principā nav nepieciešams, lai persona tiktu notiesāta par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu. Saskaņā ar NILLTFN likuma 5. panta 2. daļas noteikumiem persona tiek atzīta par vainīgu NILL, ja tā apzinās (līdz 2017. gada augusta izmaiņām tiesību aktos bija nepieciešamas pilnīgas zināšanas), ka attiecīgie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti un ka attiecīgā darbība veikta nolūkā palīdzēt “jebkurai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības”. Attiecīgi tiesību aktos nav noteiktas prasības, ka par predikatīvu nodarījumu jāpiemēro notiesājošs spriedums.

27. *3.6. kritērijs* – NILLTFN likuma 5. panta 2. daļa nosaka jurisdikciju veikt NILL kriminālvajāšanu arī tad, ja predikatīvais noziedzīgais nodarījums ir noticis citā valstī un noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietā par to ir paredzēta kriminālatbildība.

28. *3.7. kritērijs* – kriminālatbildības noteikšana par NILL neattiecas tikai uz citu personu izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. KL 195. panta formulējums nenošķir starp noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ko veikusi persona, kas izdarījusi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu, un trešās personas izdarītu legalizāciju. Pamatojoties uz to, saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem kriminālvajāšana par pašu līdzekļu legalizāciju ir iespējama.

29. *3.8. kritērijs* – NILL nodarījuma pierādīšanai nepieciešamais nodoms un zināšanas var tikt secinātas no objektīviem faktiskajiem apstākļiem. Tā kā šo jautājumu neregulē specifiski tiesību akti, pierādījumu jomā vispārīgi piemērojamie noteikumi paredz, ka noziedzīgu nodarījumu subjektīvo pusi var pierādīt, pamatojoties uz objektīviem faktiskiem apstākļiem. Šajā nolūkā institūcijas ir sniegušas piemērus no Augstākās tiesas judikatūras, saskaņā ar kuru nodoma būtība var būt balstīta uz izdarītā nozieguma apstākļiem (Latvijas Augstākā tiesa, SKK-683/2007, krimināllieta Nr. 11390091505).

30. *3.9. kritērijs* – kopš pēdējā novērtējuma 2013. gadā KL 195. pants ticis grozīts. Pamata NILL nodarījums joprojām ir sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem (KL 195. panta 1. daļa). Ja NILL nodarījumu izdarījusi personu grupa, KL 195. panta 2. daļā paredzēta brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem (iepriekš: trīs līdz astoņus gadus, ar iespēju personai izdarīt šo nodarījumu, nepiedaloties grupā, pārkāpumu atkārtotības gadījumā). Ja NILL nodarījums izdarīts lielā apmērā vai to izdarījusi organizēta grupa (KL 195. panta 3. daļa), soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim (iepriekš – pieci gadi) līdz divpadsmit gadiem. Tāpat arī kā atsevišķa krimināltiesiska sankcija kā papildu sodu visos gadījumos var veikt likumīgi iegūtas mantas konfiskāciju (“konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas”). Krimināllikuma 195. pantā (1. un 2. daļa) paredzēti arī naudas sodi un citi soda veidi (piemēram, īslaicīga brīvības atņemšana, piespiedu darbs).

31. Maksimālais sods par NILL šķiet ekvivalents citām jurisdikcijām un citiem līdzvērtīgiem finanšu pārkāpumiem saskaņā ar KL. Iespējamais negatīvs faktors attiecībā uz sankciju samērīgumu un preventīvo ietekmi varētu būt scenārijs, kurā persona tiek atzīta par vainīgu NILL nodarījumā vainu pastiprinošos apstākļos saskaņā ar KL 195. panta 2. daļu (NILL, ja to izdarījusi personu grupa), un tā kā sodu varētu saņemt tikai piespiedu darbu, lai gan tiesas, nosakot sodu, ņem vērā dažādus faktorus (tostarp nodarījuma raksturu un nodarīto kaitējumu).

32. *3.10. kritērijs* – Latvijā nav noteikta tieša kriminālatbildība juridiskām personām. KL 12. un 70. pantā ir noteikts, ka juridiskajai personai var piemērot “piespiedu ietekmēšanas līdzekļus” saskaņā ar attiecīgā likuma noteikumiem. Tomēr KL, šķiet, nošķir fizisko personu kriminālatbildību, no vienas puses, un vienkāršu KL noteiktu pasākumu piemērošanu (“attiecīgā fiziskā persona saucama pie kriminālatbildības, bet juridiskajai personai var piemērot KL paredzētos piespiedu

ietekmēšanas līdzekļus"). Institūcijas informēja novērtēšanas grupu, ka šāda atšķirība ir ieviesta, jo juridiskai personai nevar piemist nepieciešamais subjektīvais elements, lai gan šajā sakarā valsts tiesību pamatprincips minēts netika. Tomēr tas nemaina faktu, ka pret juridiskām personām vērsto piespiedu līdzekļu pamatā ir Krimināllikums, tie ir sodoša rakstura, sekas to piemērošanai ir iekļaušana Sodu reģistrā un tādējādi tos var uzskatīt par tādiem, kas sasniedz kvazikrimināltiesisku atbildību. Savukārt KL 70.¹ pantā noteikts, ka, lai juridiskai personai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, parasti ir nepieciešama fiziskās personas noziedzīgs nodarījums. Latvijas Kriminālprocesa likuma (KPL) 439. pants paredz lietas ierosināšanu, lai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, ja nav konstatēts, ka vainojama fiziska persona, piemēram, "konstatēti apstākļi, kas liedz noskaidrot vai saukt pie kriminālatbildības konkrētu fizisko personu" (439. panta 3. daļas 2. punkts). Jebkurā gadījumā iepriekš minētā juridisko personu atbildība neskar fizisko personu kriminālatbildību un neizslēdz jebkādu iespējamu paralēlo civilprocesu vai administratīvo procesu.

33. Attiecībā uz Latvijas spēju piemērot samērīgas un preventīvas sankcijas, institūcijas var izmantot plašu piespiedu ietekmēšanas līdzekļu izvēli: 1) juridiskās personas likvidācija; 2) tās tiesību ierobežošana (piemēram, aizliegt īpašas atļaujas, valsts palīdzību, piedalīties iepirkumos vai veikt noteiktas darbības uz laiku līdz desmit gadiem); 3) mantas konfiskācija un 4) naudas piedziņa. Naudas sodu apmērs svārstās no desmit līdz simt tūkstošiem minimālo mēnešalgu Latvijā (KL 70.⁶ pants). Tā kā minimālā mēnešalga Latvijā 2017. gadā bija 380 eiro mēnesī, klātienēs vizītes laikā naudas sodu amplitūda bija no 3800 līdz 38 miljoniem eiro. Šis diapazons kopā ar citiem pieejamajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem (jo īpaši juridiskās personas iespējamā likvidācija) ļauj piemērot samērīgus un preventīvus sodus.

34. 3.11. kritērijs – NILL nodarījumam ir noteikti attiecīgi papildu nodarījumi, uz kuriem attiecas KL 15. līdz 21. pants. Tie ir šādi: mēģinājums (15. pants); dalība (18.–19. pants); līdzdalība un atbalstīšana/atvieglošana (20. pants); noziedzīga nodarījuma veicināšana, dodot padomus (20. pants) konsultēšana; un noziedzīga nodarījuma izdarīšana organizētā grupā (21. pants). Tomēr pēdējā definīcijā ir iekļauta nepieciešamība, lai dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos būtu sadalījuši pienākumus, kas šķiet vairāk ierobežojošs nosacījums nekā izveidota "grupa ar nolūku izdarīt noziedzīgu nodarījumu", kā noteikts 3.11. kritērijā (sīkāk skat. attiecīgos apsvērumus 5.10. kritērija ietvaros).

Vērtējums un secinājums

35. Dalība ONG nav pilnībā krimināli sodāma kā patstāvīgs nodarījums, izņemot attiecībā uz sevišķi smagiem nodarījumiem (piemēram, genocīds, kara noziegumi). **R.3 ir novērtēta kā LA.**

4. rekomendācija – konfiskācija un pagaidu pasākumi

36. 2012. gada 4. kārtas MER atzina Latviju par lielākoties atbilstošu 2003. gada FATF rekomendācijai R.3, kas attiecas uz konfiskāciju un pagaidu pasākumiem. Attiecībā uz tehnisko atbilstību reitings balstījās uz trūkumiem kriminālatbildības noteikšanā par TF, kas ierobežo tiesības veikt konfiskāciju.

37. 4.1. kritērijs – Latvijai ir plašas juridiskas pilnvaras atņemt noziedzniekiem to ieņēmumus un nozieguma rīkus. 2017. gada 1. augustā stājās spēkā grozījumi KPL un KL, un stājās spēkā jauns Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likums. KL (70.¹⁰ pants *et seq*) paredz pasākumus, lai konfiscētu visus līdzekļus, legalizēto mantu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmetus, kā arī ar jebkādu noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīti noziedzīgas vai teroristiskas organizācijas

kontekstā, saistītas mantas konfiskācija. Tas ietver ienākumus vai citus labumus, kas gūti no šādiem ienākumiem (KL 70.¹¹ panta 4. daļa) un ir spēkā neatkarīgi no tā, vai manta atrodas apsūdzētā vai trešās personas rīcībā. KL 70.¹⁴ pants pieļauj piedzīt konfiscējamās mantas vērtību. KPL 358.¹ pants paredz, ka noziedzīgi iegūtu mantu konfiscē un iegūtos finanšu līdzekļus ieskaita valsts budžetā.

38. NILLTFN likuma 4. panta 1. daļa definē (arī KL un KPL nolūkos) “noziedzīgi iegūtus līdzekļus” kā līdzekļus, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā. Turklāt, ja nav pierādīts pretējais, mantu atzīst par “noziedzīgi iegūtu”, ja mantas vērtība nav samērīga ar personas likumīgiem ienākumiem, un persona pieder pie īpaši definētu personu grupas (piemēram, organizētu grupu dalībnieki vai atbalstītāji, teroristiskās darbībās iesaistītas personas vai personas, kas uztur pastāvīgas attiecības ar personu, kura ir iesaistīta teroristiskās darbībās, KL 70.¹¹ pants).

39. 4.2. kritērijs – a) izmeklēšanas iestādēm ir izmeklēšanas pilnvaras un tās spēj identificēt un izsekot konfiscējamo mantu (KPL 190. pants), kā arī to novērtēt (ja nepieciešams, pieaicinot speciālistu, KPL 364. pants).

b) lai novērstu šādas mantas nodošanu vai atbrīvošanos no tās, tiesībaizsardzības iestādes (TAI) ir pilnvarotas veikt pagaidu pasākumus, piemēram, aresta uzlikšanu mantai un tās izņemšanu. Aresta uzlikšanas/izņemšanas procedūru krimināllietās regulē KPL 361.–366. pants. Izmeklēšanas tiesneša pieņemts lēmums par aresta uzlikšanu mantai ir jādara zināms personai, kuras īpašums ir iesaistīts, tikai pēc šāda lēmuma izpildes (KPL 361. pants). Tas nozīmē, ka sākotnēji pieteikumu par aresta uzlikšanu konfiscējamai mantai vai konfiskāciju var iesniegt *ex parte* vai bez iepriekšēja brīdinājuma.

c) Civillikuma 1415. pants paredz, ka neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, vai kura vērsta uz to, lai apietu likumu, nevar būt par tiesiska darījuma priekšmetu. Līdz ar to šāds darījums ir spēkā neesošs. Aresta uzlikšanas/izņemšanas gadījumos tādas darbības nevar notikt, jo arestētā/izņemtā manta/ieņēmumi ir attiecīgi nodrošināti (publiskajā reģistrā). Par noziedzīgi iegūtu mantu var atzīt arī mantu, kas atrodas citas tādas personas rīcībā, kura uztur pastāvīgas ģimenes, saimnieciskas vai citādas mantiskas attiecības ar personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, kas pēc būtības ir vērstas uz mantiska vai citāda labuma gūšanu, vai kura ir organizētas grupas locekle, vai ir saistīta ar terorismu, ja šīs personas rīcībā esošās mantas vērtība nav samērīga ar tās likumīgiem ienākumiem un ja persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā (KL 70.¹¹ pants). Un ja noziedzīgi iegūta manta atrasta pie trešās personas, tā atdodama pēc piederības īpašniekam vai likumīgajam valdītājam. (KPL 360. panta 1. daļa).

d) saskaņā ar KPL 179. pantu kratīšana izdarāma nolūkā atrast kriminālprocesā nozīmīgus priekšmetus vai dokumentus. 215. pants paredz speciālas izmeklēšanas darbības, kuru veikšanai nepieciešams izmeklēšanas tiesneša lēmums.

40. 4.3. kritērijs – KPL paredz *bona fide* trešo personu tiesību aizsardzību. Trešajām personām, kurām labā ticībā piederējusi noziedzīgi iegūta manta, tiek nodrošināts civiltiesisks tiesību aizsardzības līdzeklis, lai kompensētu to, ka šī manta tiek atgriezta likumīgajam īpašniekam/valdītājam (KPL 360. pants). Šāda aizsardzība atbilst Palermo konvencijas prasībām.

41. 4.4. kritērijs – Latvijā pastāv mehānismi izņemtās, arestētās vai konfiscētās mantas pārvaldīšanai. Tā kā KPL noteikumi attiecas tikai uz mantas glabāšanu, 2017. gadā tika pieņemts Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likums, kas detalizēti regulē dažādus mantas konfiskācijas izpildes veidus. Valdība ir arī noteikusi kārtību noziedzīgi iegūtas mantas glabāšanai un

atsavināšanai MK noteikumos Nr. 1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu".

Vērtējums un secinājums

42. **R.4 ir novērtēta kā A.**

5. rekomendācija – teroristu finansēšanas nodarījumi

43. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējai SR.II. Novērtētāji konstatēja, ka daļā no TF konvencijas pielikumā minēto noziedzīgo nodarījumu finansēšanas ir ietverts papildu subjektīvais elements. Turklāt piemērojamā standarta ieviešanu apstrīdēja dažādi praktizējošo personu paustie viedokļi par to, vai tolaik piemērojamais KL noteikums attiecas uz terorisma aktiem pret visu starptautisko Kopienību vai tikai pret Latvijas valsti. 2014. gadā TF nodarījums tika grozīts un terorisma finansēšanas definīcija tika iekļauta NILLTFN likumā.

44. *5.1. kritērijs* – Latvija nosaka kriminālatbildību par TF KL 88.¹ pantā. Šīs tiesību normas 1. daļa nosaka, ka "par terorisma finansēšanu soda ar [...]". KL nav iekļauta TF definīcija, bet tā ir izklāstīta NILLTFN likuma 5. panta 3. daļā. Definējot TF, šis noteikums neietver tiešu atsauci vai saiti uz KL. Tādējādi no paša teksta nav skaidrs, vai krimināltiesā, izskatot lietu saskaņā ar KL 88.¹ pantu, piemērotu NILLTFN likuma 5. panta 3. daļā noteikto TF definīciju. Tomēr institūcijas paskaidroja, ka KL noteiktā kriminālatbildība par TF ir *lex generalis*, kas netieši atsaucas uz TF *lex specialis* definīciju, kas iekļauta NILLTFN likuma 5. pantā. Latvijas institūcijas apgalvo, ka šāda interpretācijas metode ir ierasta prakse, un šajā sakarā norāda uz kādu 2008. gada Latvijas Satversmes tiesas nolēmumu. Lai gan nav nevienas TF lietas, kas to apstiprinātu, kāda 2011. gada novembra Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas lieta atsaucas uz NILLTFN likuma NILLTFN definīciju notiesāšanai par NILLTFN nodarījumu saskaņā ar KL 195. pantu. Abu tiesību aktu savstarpējo saistību attiecībā uz TF apstiprina fakts, ka pirms 2014. gada, kad tika grozīts KL 88.¹ pants un TF definīcija tika pārvietota no KL uz NILLTFN likumu, attiecīgo definīciju ietvēra KL.

45. TF definīcija attiecas uz "jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai veiktu vienu vai vairākas" darbības, kas turpmāk minētas likuma pantā (NILLTFN likuma 5. panta 3. daļa). Šajā sarakstā ir iekļauts terorisms un deviņi noziedzīgi nodarījumi, kas minēti ANO TF konvencijā. TF ietver arī līdzekļu nodošanu teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā (5. panta 4. daļa). Iepriekšējā novērtējumā tika secināts, ka TF nodarījums neaptver visus attiecīgos aktus, kas pievienoti ANO TF konvencijai. Konkrēti, TF nodarījums neietvēra darbības, kas vērstas pret civilo aviāciju, lidostām, kā arī noziedzīgus nodarījumus pret diplomātiem un citām aizsargājamām personām. Tomēr visi līgumi, kas minēti ANO TF konvencijas 2. panta 1. daļā, tagad ir uzskaitīti NILLTFN likuma 5. panta 3. daļā.

46. Latvijas iepriekšējā novērtējumā tika paustas bažas, ka KL 88.¹ pantā minētais TF nodarījums skaidri neietver terminu "tīši" un tādējādi neatbilst TF konvencijas 2. panta 1. daļai. Lai gan NILLTFN likuma 5. panta 3. daļa neietver šo terminu, FATF norādījumos par kriminālatbildības noteikšanu par teroristu finansēšanu ir skaidri noteikts, ka aizliegums veikt tīšu rīcību ar nelikumīgu nodomu atbilst R.5 standartam. Turklāt NILLTFN likuma 5. panta 3. daļas formulējums ietver skaidru prasību attiecībā uz darbībām un zināšanām, no kurām ir secināma tīša rīcība, ja ne mazāka nodoma pakāpe.

47. *5.2. kritērijs* – NILLTFN likumā TF ir definēta kā: I) "jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana", zinot, ka tie tiks izmantoti, lai izdarītu minēto noziedzīgo nodarījumu (5. panta 3. daļa), vai II) "jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai mantas

tieša vai netieša vākšana vai nodošana teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā” (5. panta 4 daļa). Šis pēdējais noteikums acīmredzami neattiecas uz līdzekļu vākšanu vai to netiešu pārskaitīšanu, kas neatbilst 5.2. kritērija prasībām. Latvijas institūcijas norādīja, ka pirms 2014. gadā TF nodarījuma definīcija no KL tika pārcelta uz NILLTFN likumu, tekstā skaidri bija ietverta gan līdzekļu vākšana, gan nodošana (tieša un netieša) teroristiskai grupai vai personai. Pašreizējā formulējumā līdzekļu vākšana teroristu grupām vai personām nav skaidri atzīta par krimināli sodāmu attiecībā uz vispārīgo TF nodarījumu. Institūcijas ir atzinušas šo trūkumu un norādījušas, ka plāno veikt grozījumus.

48. 5.2.bis kritērijs – saskaņā ar grozījumiem, kas izdarīti 2017. gada 9. novembrī, īstenojot Eiropas Padomes Konvencijas par terorisma novēršanu papildu protokolu, NILLTFN likuma 5. panta 3. daļas 11. punktā paredzēta kriminālatbildība par “ceļošanas terorisma nolūkā” finansēšanu. Turklāt NILLTFN likuma 5. panta 4. daļa attiecas uz līdzekļu nodošanu atsevišķa terorista rīcībā, un tas nozīmē, ka var tikt piemērots arī vispārīgs TF nodarījums, lai gan praksē tas vēl nav pārbaudīts. Šie grozījumi arī aizliedz finansēt iesaisti teroristu grupās, to organizāciju vai vadīšanu. Tomēr kriminālatbildības noteikšana par ceļojuma finansēšanu terorisma nolūkā skaidri neaptver teroristu apmācību nodrošināšanu vai saņemšanu. Šajā saistībā būtu arī jānorāda, ka KL 88.³ pants nosaka kriminālatbildību par teroristu apmācību nodrošināšanu, bet tās finansēšana būtu sodāma tikai kā līdzdalība minētajā noziedzīgajā nodarījumā un tā atbalstīšana. Vizītes laikā Saeimā tika izskatīti KL grozījumi, lai īstenotu Eiropas Padomes Konvencijas par terorisma novēršanu papildu protokolu (kas Latvijā stājas spēkā 2017. gada 1. novembrī), kas konkrēti noteiktu kriminālatbildību par ceļošanu teroristu apmācību nolūkā.

49. 5.3. kritērijs – NILLTFN likums attiecas uz “jebkāda veidā iegūtiem finanšu līdzekļiem vai citu mantu” un nenošķir likumīgus un noziedzīgi iegūtus līdzekļus. “Līdzekļi” NILLTFN likuma 1. panta 1. daļā definēti kā finanšu līdzekļi vai cita ķermeniska vai bezķermeniska, kustama vai nekustama manta. Likuma 1. panta 2. daļā sniegtā “finanšu līdzekļu” definīcija ietver dokumentus, kas apliecina šādu resursu turēšanu, un tas atbilst FATF glosārijam. Saskaņā ar KL komentāriem “līdzekļi vai cita manta” var būt nauda vai jebkāda veida materiāla vērtība. Šķiet, ka šī definīcija ietver “jebkāda veida aktīvus” atbilstoši FATF glosārijam.

50. 5.4. kritērijs – neviens no TF nodarījumiem nepieprasa, lai manta vai līdzekļi tiktu izmantoti vai piesaistīti konkrētam terora aktam. Saskaņā ar NILLTFN likuma 5. panta 4. daļu TF ietver “finanšu līdzekļu vai mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā”.

51. 5.5. kritērijs – NILLTFN nodarījuma pierādīšanai nepieciešamais nodoms un zināšanas var tikt secinātas no objektīviem faktiskajiem apstākļiem. Pieprasot *mens rea* elementu, KL 8. pants nosaka, ka ir “jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm”. Institūcijas ir sniegušas piemērus no Augstākās tiesas judikatūras, saskaņā ar kuru nodoma būtība var būt balstīta uz izdarītā nozieguma apstākļiem (Latvijas Augstākā tiesa, SKK-683/2007, krimināllieta Nr. 11390091505).

52. 5.6. kritērijs – TF ir sodāma ar brīvības atņemšanu uz laiku no 8 līdz 20 gadiem vai mūža ieslodzījumu (KL 88.¹ pants). Ja to izdarījusi grupa, pamatojoties uz nolīgumu, vai TF izdarīta lielā apmērā, soda smagums svārstās no brīvības atņemšanas uz laiku no 15 līdz 20 gadiem līdz mūža ieslodzījumam (KL 88.² pants). Abos gadījumos brīvības atņemšana ir iespējama “konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas”. Šīs sankcijas ir gan samērīgas, gan preventīvas salīdzinājumā ar

sodiem par līdzīgiem KL minētiem smagiem noziedzīgiem nodarījumiem un ar sankcijām par TF nodarījumiem citu valstu krimināllikumos.

53. *5.7. kritērijs* – KL 12. pantā ir noteikts, ka juridiskajai personai var piemērot “piespiedu ietekmēšanas līdzekļus” saskaņā ar attiecīgā likuma noteikumiem. Tomēr KL 12. pants, šķiet, nošķir fizisko personu kriminālatbildību, no vienas puses, un vienkāršu KL noteiktu pasākumu piemērošanu (“attiecīgā fiziskā persona saucama pie kriminālatbildības, bet juridiskajai personai var piemērot Krimināllikumā paredzētos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus”). Institūcijas informēja novērtēšanas grupu, ka šī atšķirība tika ieviesta, jo juridiskai personai nevar piemist nepieciešamais subjektīvais elements, kas tomēr nemaina to, ka pret juridiskām personām vērstie “piespiedu ietekmēšanas līdzekļi” ir pamatoti ar krimināltiesībām. Savukārt KL 70.¹ pantā noteikts, ka, lai juridiskai personai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, parasti ir nepieciešama fiziskās personas noziedzīgs nodarījums. KPL 439. pants paredz lietas ierosināšanu, lai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, ja nav konstatēts, ka vainojama fiziska persona, piemēram, “konstatēti apstākļi, kas liedz noskaidrot vai saukt pie kriminālatbildības konkrētu fizisko personu” (439. panta 3. daļas 2. punkts). Jebkurā gadījumā iepriekš minētā juridisko personu atbildība neskar fizisko personu kriminālatbildību un neizslēdz jebkādu iespējamu paralēlo civilprocesu vai administratīvo procesu.

54. Attiecībā uz Latvijas spēju piemērot samērīgas un preventīvas kriminālsankcijas, institūcijas var izmantot šādus piespiedu ietekmēšanas līdzekļus: 1) juridiskās personas likvidācija; 2) tās tiesību ierobežošana (piemēram, aizliegt īpašas atļaujas, valsts palīdzību, iepirkuma atbilstību vai veikt noteiktas darbības uz laiku līdz desmit gadiem); 3) mantas konfiskācija un 4) naudas piedziņa. Naudas sodu apmērs svārstās no desmit līdz simt tūkstošiem minimālo mēnešalgu Latvijā (KL 70.⁶ pants). Tā kā minimālā mēnešalga Latvijā 2017. gadā bija 380 eiro mēnesī, klātienēs vizītes laikā naudas sodu amplitūda bija no 3800 līdz 38 miljoniem eiro. Šis diapazons kopā ar citiem pieejamajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem (jo īpaši juridiskās personas iespējamā likvidācija) ļauj piemērot samērīgus un preventīvus sodus.

55. *5.8. kritērijs* – TF nodarījumam ir noteikti attiecīgi papildu nodarījumi (tostarp TF nodarījuma mēģinājums), uz kuriem attiecas KL 15. līdz 21. pants. Tie ir šādi: mēģinājums (15. pants); dalība (18.–19. pants); un citu personu organizēšana un vadīšana (20. pants). Attiecībā uz palīdzēšanu izdarīt TF nodarījumu, ko veic personu grupa, kas darbojas ar kopīgu mērķi (5.8. kritērija d) punkts), KL 21. pants nosaka atbildību personām, kas izdarījušas noziedzīgu nodarījumu “organizētā grupā”. Tās definīcijā iekļauta prasība pēc iepriekšējas vienošanās, saskaņā ar kuru sadalīti pienākumi, kas šķiet vairāk ierobežojošā definīcija nekā vienkārša kopīga mērķa īstenošana, kā noteikts 5.8. kritērija d) punktā. Šo trūkumu neatrisina KL 88.¹ panta 2. daļa, kas paredz nodarījumu atbildību pastiprinošos apstākļos, ja TF ir izdarījusi grupa, jo arī šis noteikums paredz “iepriekšēju vienošanos”. Turklāt KPL 20. pants nosaka, ka “ja līdzdalībnieks nav apzinājies kādu no izdarītāja un citu līdzdalībnieku izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, viņš par tiem nav saucams pie kriminālatbildības”. Šāda izteiksme papildus norāda uz “iepriekšējas vienošanās” elementa nepieciešamību, kas līdzdalībniekam sniedz zināšanas par noziedzīgo nodarījumu. Šis iespējamais trūkums nav aplūkots Augstākās tiesas nolēmumā lietā Nr. SKK 01-0020/06 (krimināllieta Nr. 1814002803), kurā secināts, ka “iepriekšēju vienošanos ar dalītiem pienākumiem” var apliecināt ar konkrētām darbībām, kas liecina par apsūdzētā saskaņotu rīcību. Tiesas slēdziens šajā lietā drīzāk pievērsās jautājumam par “iepriekšējas vienošanās” pierādīšanu ar objektīviem, netiešiem pierādījumiem tiešu pierādījumu vietā. Tādējādi rīcība ar “kopīgu mērķi”, kā aprakstīts 5.8. kritērijā, kas drīzāk paredz kopīgu mērķi, nevis nodomu sadarboties, kā šķietami pieprasa KL, potenciāli varētu nebūt pietiekami, lai paredzētu atbildību saskaņā ar KL 21. pantu.

56. 5.9. *kritērijs* – Latvija ir izvēlējusies “visu noziegumu” (*all crimes*) pieeju (KL 195. pants un NILLTFN likuma 5. panta 1. daļa), lai definētu predikatīvos noziedzīgos nodarījumus NILL jomā, līdz ar to TF nodarījumi tiek uzskatīti par NILL predikatīviem noziedzīgiem nodarījumiem.

57. 5.10. *kritērijs* – lai gan NILLTFN likuma 5. panta 3. daļā ir sniegta TF definīcija, attiecībā uz TF nav izveidots tāds noteikums, kā uz NILL attiecinātā NILLTFN likuma 5. panta 2. daļa, kas skaidri nosaka jurisdikciju attiecībā uz NILL, ja predikatīvais nodarījums tiek izdarīts ārvalstīs. No otras puses, NILLTFN likuma 5. panta 3. daļas formulējums ir pietiekami plašs, lai noteiktu jurisdikciju par TF darbībām lietās, kurās pastāv šāds trešās valsts elements, un attiecīgajos Latvijas tiesību aktos nav noteikumu, kas paredz, ka TF nodarījumi nav piemērojami gadījumos, kad iespējamais likumpārkāpējs atrodas citā valstī, nevis tajā, kurā atrodas terorists(-i) vai teroristu organizācija(-as), vai kur notiks terora akts. Turklāt KL 4. pantā ir skaidri noteikta eksteritoriāla jurisdikcija gan attiecībā uz Latvijas pilsoņiem, gan ārzemniekiem.

Vērtējums un secinājums

58. Vispārīgais TF nodarījums neiekļauj netiešu pārskaitījumu, kā arī tiešu un netiešu līdzekļu nodošanu vai vākšanu. **R.5 ir novērtēta kā LA.**

6. rekomendācija – mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar terorisma un teroristu finansēšanu

59. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā DA iepriekšējai SR.III. Novērtētāji konstatēja šādus trūkumus: saskaņā ar ANO DPR 1373 Latvija nebija izveidojusi valsts mehānismu, lai izskatītu ārvalstu iesaldēšanas pieprasījumus (ārpus ES mehānismiem) vai iesaldētu ES iedzīvotāju (pilsoņu vai rezidentu) līdzekļus; ES Regulas Nr.881/2002 darbības joma neattiecas uz visām nepieciešamajām līdzekļu kategorijām vai citiem aktīviem; pastāvēja bažas par to, cik efektīva ir iesaldēšanas sistēma pēc citas personas, kura paļaujas uz tiesas procesu, pieprasījuma; nebija skaidras un publiski zināmas procedūras attiecībā uz svītrošanu no sarakstiem un iesaldēšanas atcelšanu; informētības trūkums NNDP nozarē par ANO un ES sarakstiem radīja bažas par efektivitāti; nepastāvēja īpaši valsts tiesību akti, kas atļautu piekļuvi iesaldētajiem līdzekļiem pamatizdevumiem un citiem mērķiem; kā arī valsts MFS sistēma, kas vēl nav izmēģināta praksē, bija balstīta tikai uz tiesu mehānismiem.

60. Kopumā R.6 īstenošanas juridiskais pamats ir sarežģīts, un tas rada nopietnas neskaidrības un nepilnības. ANO DPR 1267/1989, 1988 un 1373 ES ir ieviestas ar virkni ES regulu¹⁴⁴, kas ir tieši piemērojamas Latvijas Republikā saskaņā ar vispārējiem ES tiesību principiem un kā tas ir noteikts arī MFS kontekstā ar Sankciju likuma 11. pantu. Tomēr saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 468, kas izdoti, lai īstenotu Sankciju likumu, KD ir pienākums “izpildīt” MFS “saskaņā ar” NILLTFN likuma noteikumiem par aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanu, kas nav konkrēti attiecināmi uz MFS. NILLTFN likuma noteikumi daudzviet atšķiras no ES Regulām (un Sankciju likuma) (sīkāk skat. turpmāk sniegtajos kritērijos), un nav skaidrs, kā praksē notiek mijiedarbība starp ES Regulām, NILLTFN likumu un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumu.

61. 6.1. *kritērijs* – a) Saskaņā ar Sankciju likumu kompetentā institūcija, kas ierosina personas iekļaušanai 1267/1989 un 1988 komitejās, ir Ārlietu ministrija (ĀM). Līdz šim Latvija nav nedz nominējusi, nedz vērtējusi šādas personas. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 468 (18. punkts), ja MK ir piemērojis sankcijas, ĀM lūdz ANO, ES vai, ja nepieciešams, kādai citai starptautiskai organizācijai

¹⁴⁴ Noteikumi 881/2002 (ANO DPR 1267/1989), 753/2011 (ANO DPR 1988) un 2580/2001 (ANO DPR 1373).

izvērtēt nepieciešamību sankcijas iekļaut starptautiskajos sarakstos. Līdz šim Latvija šādu lūgumu nav izteikusi.

b) lai gan skaidri definēts mehānisms šajā jomā nav ieviests, Latvija norāda, ka sarakstos iekļaujamo personu izraudzīšanās process ietver identificēšanas un pierādījumu vākšanas darbības, kurās iesaistītas vairākas aģentūras. ĀM (attiecīgais valsts dienests un starptautiskie juriskonsulti) darbojas kā kontaktpunkts pieprasījumiem no citām valstīm un kā Latvijas aģentūru organizators, lai iesniegtu priekšlikumus MK apstiprināšanai. Aģentūru darba gaitā apkopoto informāciju ĀM vai Saeimas Nacionālās drošības komisija (NDK) var izvirzīt MK sankciju izvērtēšanai, izmantojot parastās starpaģentūru lēmumu pieņemšanas procedūras. Priekšlikums, kura pieņemšanai nepieciešams MK apstiprinājums, ir noteikumu projekta formā, kurā minēta izvēlēta pasākuma nepieciešamība un pamatojums. Pēc tam tiek pievienots rīkojums, kurā norādītas sarakstā iekļautās personas un/vai struktūras un pamatojums to iekļaušanai sarakstā.

c), d), e) – attiecībā uz šiem apakškritērijiem Latvija norāda, ka tā ievērotu attiecīgos ANO 1267/1989 Sankciju komitejas pierādīšanas standartus, kā arī ievērotu attiecīgās procedūras, veidlapas un informācijas pieprasījumus. Tie ietvertu ES paraugpraksi. Šķiet, ka īpašas procedūras vēl nav ieviestas, un šīs rekomendācijas praksē nav pārbaudītas.

62. 6.2. *kritērijs* – a) ES līmenī, saskaņā ar Padomes Regulu Nr. 2580/2001, par personu, kuras atbilst rezolūcijā noteiktajiem kritērijiem, iekļaušanu sarakstos ir atbildīga ES Padome. Padome pieņem lēmumus, pamatojoties uz priekšlikumiem, ko iesniegušas ES dalībvalstis vai trešās valstis un ko izskatījusi Padomes COMET darba grupa. Valsts līmenī saskaņā ar Sankciju likuma 3. pantu Ministru kabinets pēc savas iniciatīvas vai pamatojoties uz ĀM priekšlikumu vai NDK rekomendāciju var piemērot valsts sankcijas, tostarp “starptautiskā terorisma” apkarošanai. Nav skaidrs, vai ANO DPR 1373 kritēriji attiecībā uz iekļaušanu sarakstos ir pilnībā izpildīti. Nav izveidots oficiāls iekšējs process trešo valstu pieprasījumu izskatīšanai. Tomēr institūcijas norāda, ka praksē tas varētu izpausties kā ĀM priekšlikums vai NDK rekomendācija MK.

b) nav skaidri definēta mehānisma sarakstos iekļaujamo personu/struktūru identificēšanai saskaņā ar ANO DPR 1373. Praksē institūcijas paskaidro, ka ĀM saņemtu un izskatītu informāciju, konsultējoties ar citiem dienestiem, kas arī varētu ĀM norādīt uz potenciālām sarakstos iekļaujamām personām/struktūrām. Skat. diskusiju 6.1. kritērija b) punktā.

c) ES līmenī darba grupa COMET izskata Eiropas līmenī saņemtos pieprasījumus, lai noteiktu, vai tie balstīti uz pamatotiem iemesliem un vai tie atbilst kritērijiem, kas izklāstīti CP 2001/931/KĀDP, kas atbilst ANO DPR 1373 noteiktajiem kritērijiem. Darba grupā ir pārstāvētas visu dalībvalstu valdības. Darba grupas pārskata iesniegšanai nav noteikts skaidrs laika ierobežojums. Valsts līmenī nepastāv mehānisms ārvalstu pieprasījumu izskatīšanai, un šim procesam arī nav noteikti termiņi, bet institūcijas apgalvoja, ka tās rīkotos ātri un saskaņā ar ES paraugpraksi.

d) tāpat kā c) punktā, ES līmenī COMET darba grupas veiktajā ES priekšlikumu izvērtējumā tiek piemērots “saprātīga pamata” pierādīšanas standarts un lēmums nav atkarīgs no kriminālprocesa esamības (CP 2001/931/KĀDP 1. panta 4. punkts). Institūcijas ziņoja, ka valsts līmenī tās ievēro ES paraugpraksi attiecībā uz mērķētām finanšu sankcijām (MFS).

e) ES līmenī nepastāv īpašs mehānisms, lai lūgtu trešās valstis īstenot ES ierobežojošos pasākumus. Institūcijas norāda, ka valsts līmenī Latvijas lūgumi tiktu izskatīti pa diplomātiskiem kanāliem, bet Latvija šādus lūgumus nav izdevusi.

63. 6.3. *kritērijs* – a) ES līmenī saskaņā ar ES Regulu Nr. 881/2002 (ANO DPR 1267/1989) un 2580/2001 (ANO DPR 1373) visām dalībvalstīm savā starpā ir jāsniedz pēc iespējas plašāka policijas un tiesu iestāžu palīdzība. Latvija valsts līmenī neatsaucas uz konkrētām tiesību normām par stabilu informācijas apmaiņu, kas ļautu institūcijām, kuras iesaistītas sarakstos iekļaujamo personu/struktūru identificēšanā, vākt un pieprasīt visu nepieciešamo informāciju. Sankciju likums nosaka, ka sankciju izpildes kompetentās institūcijas “veic visas tās darbības, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu starptautisko un nacionālo sankciju izpildi”. MK noteikumi Nr. 468 nosaka KD pienākumu “izpildīt” finanšu sankcijas “saskaņā ar” NILLTFN likumu. Saskaņā ar Sankciju likumu FKTK ir pienākums izpildīt sankcijas attiecībā uz finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem. Institūcijas norāda, ka tiesību akti atļautu informācijas vākšanu un apmaiņu šo pilnvaru ietvaros. TAI, piemēram, Drošības policijai (DP) un Valsts policijai (DP), tostarp Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldei, ir pilnvaras izmantot dažādus izmeklēšanas instrumentus un metodes.

b) ES līmenī saskaņā ar ANO DPR 1267/1989 un 1988 režīmu, ES Regulu Nr. 1286/2009 ir paredzēta *ex parte* tiesvedība pret personu vai organizāciju, kuras iekļaušana sarakstā tiek apsvērta. Eiropas Savienības Tiesa pieļauj izņēmumu no vispārīgā noteikuma, ka pirms lēmuma pieņemšanas jāsniedz paziņojums, lai neapdraudētu sarastā iekļaušanas efektivitāti. Valsts līmenī neviens NILLTFN likuma vai citu tiesību aktu noteikums nepieprasa, lai pirms iekļaušanas sarakstā attiecīgā persona tiktu informēta.

64. 6.4. *kritērijs* – ANO DPR 1267/1989 un 1988 režīms – ES līmenī ANO saraksti tiek īstenoti, veicot grozījumus attiecīgajos ES noteikumos. 2017. gadā transponēšanas laiks pārsniedza FATF “nekavējoties” definīciju. Pamatojoties uz Sankciju likuma 3. panta 3. daļu, Latvija var piemērot valsts MFS, bet šis noteikums nav izmantots, lai paātrinātu ANO sarakstu transponēšanu valsts līmenī. NILLTFN likuma 4. panta 4. daļa nosaka, ka KD jādara pieejama informācija par sarakstā iekļautajām personām, lai atbildīgie subjekti varētu rīkoties pirms sarakstu transponēšanas, lai gan tiem nav pienākuma to darīt. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 468 juridiski saistošas ir tikai tās starptautiskās sankcijas, kas publicētas ES Oficiālajā Vēstnesī un valsts sankcijas, kas publicētas oficiālajā Latvijas Vēstnesī. ANO DPR 1373 režīms – ES līmenī saraksti saskaņā ar Regulu Nr. 2580/2001 ir nekavējoties piemērojami ES. Nav skaidrs, vai saskaņā ar Sankciju likumu izpildes institūcijām ir pienākums “nekavējoties” veikt pasākumus, lai īstenotu valsts sankcijas.

65. 6.5. *kritērijs* – a) saskaņā ar iepriekš minēto pastāv nopietnas neskaidrības un nepilnības iesaldēšanas pienākumu īstenošanas normatīvajā regulējumā. Saskaņā ar ES tiesību aktiem visām fiziskām un juridiskām personām jāpilda iesaldēšanas saistības pēc to publicēšanas ES Oficiālajā Vēstnesī un tām jāatturas no attiecīgo personu informēšanas. Tomēr kavēšanās ar ANO sarakstu transponēšanu ES likumos rada jautājumu par to, vai iesaldēšana praksē notiek bez iepriekšēja brīdinājuma. NILLTFN likumā un Sankciju likumā nav paredzēts pienākums sarakstā iekļautām personām vai struktūrām iepriekš paziņot par to iekļaušanu. Saskaņā ar Regulu Nr. 2580/2001 līdzekļu iesaldēšanas pasākumi var tikt attiecināti uz ES personām vai struktūrām, ciktāl tās apdraud starptautisko mieru un drošību. “ES iekšējiem teroristiem” var piemērot tikai pastiprinātus pasākumus, kas saistīti ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās. Pastāv ievērojama neskaidrība saistībā ar to personu loku, uz kurām attiecas MFS pienākumi, kas NILLTFN likumā un Sankciju likumā definēti šaurāk un citādāk, nekā ES Regulās. Saskaņā ar NILLTFN likumu visiem ziņojumu iesniedzējiem jāatturas no darījumu veikšanas ar sarakstā iekļautām personām. Savukārt Sankciju likums attiecīgajā daļā attiecas uz “finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem” – kategoriju, kas ietver FKTK pārraudzītos FI. Ne visas Latvijas personas ir ietvertas šajās definīcijās. Vēl viens būtisks trūkums ir tas, ka NILLTFN likums neparedz pastāvīgu līdzekļu iesaldēšanu. Pēc 40 dienu perioda

(ko ir iespējams pagarināt par 40 papildu dienām) un 6 mēnešiem (NILLTFN likuma 32.² pants), tiesai jākonstatē, ka līdzekļi pieder sarakstā iekļautai personai saskaņā ar KPL noteikumiem. ES tiesību aktos nav noteikts šāds laika ierobežojums un tiesas konstatējums nav nepieciešams.

b) ANO DPR 1267/1989 un 1988 režīms – ES Regula Nr. 881/2002, kas grozīta ar ES Regulu Nr. 363/2016, šo apakškritēriju izpilda. ANO DPR 1373 režīms – iesaldēšanas pienākums saskaņā ar ES Regulu Nr. 2580/2001 neaptver visus apakškritērija elementus. Saskaņā ar valsts tiesību aktiem līdzekļu, uz kuriem attiecas iesaldēšanas pienākumi, apmērs ir neskaidrs. Sankciju likuma 5. pants uzliek par pienākumu iesaldēt visus “finanšu līdzekļus un finanšu instrumentus”, kas ir sankciju subjekta īpašumā, valdījumā vai kontrolē. Lai gan Sankciju likumā tas nav noteikts, institūcijas paskaidro, ka “finanšu līdzekļi” saskaņā ar NILLTFN likuma 1. panta 2. daļu ir definēti kā “finanšu instrumenti vai maksāšanas līdzekļi”, definīcija, kas neietver ķermenisku vai bezķermenisku, kustamu vai nekustamu mantu. Savukārt “līdzekļu” definīcija NILLTFN likuma 1. pantā, kas lietots arī minētā likuma 32.¹ pantā, kurā aprakstīts KD izdotā iesaldēšanas rīkojuma priekšmets, ir plašāka un ietver “finanšu līdzekļus vai citu ķermenisku vai bezķermenisku, kustamu vai nekustamu mantu”. Saskaņā ar NILLTFN likuma 32. pantu, ziņojumu iesniedzējiem jāatturas izpildīt darījumu, ja tas ir saistīts vai pastāv pamatotas aizdomas, ka tas ir saistīts ar NILLTF, vai iegūts NILLTF vai NILLTF mēģinājuma rezultātā. Šis formulējums rada nopietnas problēmas, jo tas neatsaucas uz sankciju sarakstiem. Institūcijas ir paskaidrojušas, ka sarakstā iekļautā terorista mantu saskaņā ar NILLTFN likuma 4. panta 3. daļu uzskata par “noziedzīgi iegūtu”, un tādējādi tā ir jāiesaldē saskaņā ar 32. pantu, bet tiesību aktos un noteikumos tas nav skaidri paredzēts. Tāpēc nav skaidrs, vai ir ietverti visi 6.5 kritērija b) punkta elementi.

c) ES Regula Nr. 752/2011, 2580/2001 un 881/2002 aizliedz ES pilsoņiem un visām citām personām vai struktūrām, kas atrodas ES, darīt pieejamus līdzekļus vai citus ekonomiskos resursus sarakstā iekļautajām personām vai struktūrām. Valsts tiesību aktos noteikumi ir definēti šaurāk un pretrunīgāk. Sankciju likuma 5. pantā noteikts, ka “sankciju subjektam” jāliedz piekļuve “finanšu līdzekļiem”. Arī šajā gadījumā jēdziens “finanšu līdzekļi” ir šauri definēts. NILLTFN likuma 32. pants būtu jāsaprot kā aizliegums darīt pieejamus līdzekļus, un NILLTFN likuma “līdzekļu iesaldēšanas” definīcija aptver piekļuvi līdzekļiem un to izmantošanu.

(d) ES līmenī saraksti tiek publicēti ES Oficiālajā Vēstnesī un tīmekļa vietnē, kā arī tiek iekļauti konsolidētā finanšu sankciju datubāzē, ko uztur Eiropas Komisija, ar RSS plūsmu. Attiecīgie dati tiek sagatavoti, izmantojot lietojumprogrammu, ko sauc par FSD (“finanšu sankciju datubāze”). Valsts līmenī ĀM ir izveidojusi sankciju tīmekļa vietni, kas atbilst tās ar MK noteikumiem Nr. 468 noteiktajai atbildībai publicēt informāciju par spēkā esošajām starptautiskajām un valsts sankcijām. Turklāt saskaņā ar NILLTFN likuma 4. panta 4. daļu un MK noteikumiem Nr. 468 KD jāuztur spēkā esošos to personu sarakstus, uz kurām attiecas valsts un starptautiskas sankcijas. Gan KD, gan FKTK ir vairākkārt sniegušas ziņojumu iesniedzējiem norādījumus par sankcijām.

(e) ES līmenī, Regulas Nr. 881/2002 (5. panta 1. punkts), 753/2011 (8. pants) un 2580/2001 (4. pants) pieprasa personām un struktūrām ziņot jebkādu informāciju, kas veicinātu Regulu ievērošanu, piemēram, informāciju par kontiem un iesaldētajām summām. Saskaņā ar NILLTFN likuma 32. panta likuma subjektam ir pienākums ziņot KD “par atturēšanos no darījuma veikšanas nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darbdienā”. Sankciju likumā un MK noteikumos Nr. 468, kas īsteno likumu, šāds pienākums noteikts nav.

f) ES līmenī, ES Regula Nr. 881/2002 (6. pants), 753/2011 (7. pants) un 258/2001 (4. pants) nodrošina *bona fide* trešo personu, kas darbojas labā ticībā, aizsardzību. Saskaņā ar NILLTFN likuma

40. panta 3. daļu, NILLTFN likuma subjekti, to vadība un darbinieki, kas labticīgi atturējušies no darījumu veikšanas atbilstoši NILLTFN likuma 32. pantam, nav pakļauti juridiskai atbildībai.

66. 6.6. *kritērijs* – (a) ES līmenī procedūras pieprasījumu par svītrošanu no saraksta iesniegšanai 1267/1989 un 1988 ANO sankciju komitejai Latvijai piemērojamas ar ES regulām Nr. 881/2002 un 753/2011, kas atbilst attiecīgajām ANO procedūrām un kritērijiem. Tomēr Latvija nav nolēmusi, ka tās pilsoņiem vai iedzīvotājiem to pieprasījumi par svītrošanu no saraksta principā būtu jāadresē tieši kontaktiestādei, iesniedzot deklarāciju Komitejas priekšsēdētājam (ANO DPR 1730(2006) 1. zemspītras piezīme).

b) ES līmenī – Padomes ierosinātie grozījumi sarakstā saskaņā ar Regulu Nr. 2580/2001 ir tieši piemērojami. Svītrosana no saraksta var notikt *ad-hoc* (pēc sarakstā iekļautās personas, grupas vai struktūras pieprasījuma, pēc dalībvalsts vai trešās valsts, kas sākotnēji ierosinājusi iekļaušanu sarakstā, pieprasījuma) vai obligātā sarakstu pārskata, kas tiek veikts ik sešus mēnešus, rezultātā. Procedūra ir pieejama Padomes tīmekļa vietnē un aprakstīta darba metodes dokumentā. Valsts līmenī Sankciju likuma 14. panta 2. daļa paredz, ka Ministru kabinets pēc savas iniciatīvas vai pamatojoties uz ārlietu ministra priekšlikumu vai Nacionālās drošības padomes rekomendāciju var lemt par valsts sankciju grozīšanu vai atcelšanu. Kā noteikts 15. panta 2. punktā, Ministru kabinetam vismaz reizi gadā ir jāpārskata valsts sankciju saraksts un, ja nepieciešams, tas jāgroza vai daļēji vai pilnīgi jāatsauc. Oficiāli kritēriji personas/struktūras svītrosanai no saraksta nav noteikti.

c) ES līmenī sarakstā iekļauta persona vai struktūra var rakstiski vērsties pie Padomes, lūdzot sarakstā iekļaušanas pārskatīšanu, vai apstrīdēt attiecīgo Padomes Regulu, Komisijas īstenošanas Regulu vai Padomes īstenošanas regulu tiesā (LESD 263. panta 4. punkts). LESD 275. pants pieļauj arī attiecīgā KĀDP lēmuma pārsūdzēšanu. Valsts līmenī saskaņā ar Sankciju likuma 15. panta 1. daļu sankcijas, tostarp tās, kas piemērotas saskaņā ar ANO DPR 1373, var pārsūdzēt administratīvajā rajona tiesā.

d) un e) Latvija atsaucas uz ES paraugprakses dokumentu kā 6.6. kritērija d) un e) punktu izpildes pamatu. Tomēr šis dokuments nav saistošs, nav atrodams ĀM sankciju tīmekļa vietnē un nenodrošina procedūras, kas būtu jāievēro privātiem vai citiem bloķēto aktīvu turētājiem.

f) un g) ES līmenī lēmumus par svītrošanu no saraksta un iesaldēšanas atcelšanu, kas pieņemti saskaņā ar Eiropas Savienības Regulām, publicē ES Oficiālajā Vēstnesī, un sarakstā iekļauto personu un struktūru atjauninātais saraksts tiek publicēts īpašā vietnē. Valsts līmenī saskaņā ar MK noteikumu Nr. 468 19. punktu ĀM attiecīgā informācija par spēkā esošajām starptautiskajām un nacionālajām sankcijām ir jāpublicē, lai gan nav noteikts, ka par atsaukšanu jāpaziņo “nekavējoties” pēc tam, kad personas vai struktūras ir svītrotas no saraksta.

67. 6.7. *kritērijs* – ES Regulas Nr. 881/2002, 753/2011 un 2580/2001 ietver procedūras, kas nodrošina piekļuvi līdzekļiem un citiem aktīviem 6.7. kritērijā noteiktajos apstākļos. Šie izņēmumi ir atspoguļoti Sankciju likuma 10. pantā un MK noteikumu Nr. 468 III nodaļā. Uz šiem noteikumiem NILLTFN likumā atsaucas nav.

Vērtējums un secinājums

68. Tiesiskais pamats ar TF saistītu MFS īstenošanai rada būtiskas neskaidrības un uzrāda nepilnības. NILLTFN likuma un Sankciju likuma noteikumi nav pilnībā atbilstoši pienākumiem, kas noteikti ES noteikumos, tostarp attiecībā uz vairākiem kritiskiem punktiem. Galvenās nepilnības attiecas uz ANO sankciju sarakstu transponēšanas kavēšanos, ierobežoto iesaldēšanas pienākuma apjomu un ierobežoto to personu loku, kurām ir pienākums ievērot iesaldēšanas pienākumu, kā arī

KD nespēju izdot rīkojumu par pastāvīgu līdzekļu iesaldēšanu bez tiesas nolēmuma. **R.6 ir novērtēta kā DA.**

7. rekomendācija – mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar proliferāciju

69. Latvijas iepriekšējais savstarpējais novērtējums tika veikts pirms 2012. gadā pieņemta FATF R.7.

70. R.7. īstenošanas juridiskais pamats ietver attiecīgos ES tiesību aktus, NILLTFN likumu un Sankciju likumu, kuros ietverti nekonsekventi noteikumi attiecībā uz vairākiem punktiem. R.6. ietvaros raksturotā sarežģītība, neskaidribs un trūkumi attiecas arī uz R.7. jautājumi, kas konstatēti saistībā ar NILLTFN likumu R.6. ietvaros, tomēr ir aktuālāki R.7. kontekstā, jo saikne ar PF šajā tiesību aktā ir vājāka (skatīt 7.2. kritērija b) punktu).

71. 7.1. kritērijs – attiecīgās ANO DPR Eiropas Savienībā tiek īstenotas ar Padomes Regulām 2017/1509 (KTDR) un 267/2012 (Irāna), ar grozījumiem¹⁴⁵. ES tiesiskajā regulējuma ietvaros Regulas ir tieši piemērojami dalībvalstīs. Attiecībā uz MFS Latvija šo principu skaidri nosaka Sankciju likuma 11. pantā. Praksē ES līmenī ANO sarakstu transponēšana tiek veikta ar aizkavēšanos, kas neatbilst FATF definīcijai “nekavējoties”. Pamatojoties uz Sankciju likuma 3. panta 2. daļas, Ministru kabinets var piemērot MFS, lai apkarotu “masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanu, glabāšanu, pārvietošanu, lietošanu vai izplatīšanu”. Tomēr šo valsts ietvarlikumu neizmanto, lai šajā ziņā papildinātu ES sistēmu Saskaņā ar Sankciju likuma 19. pantu ES sankcijas Latvijā kļūst saistošas tikai pēc to publicēšanas ES Oficiālajā Vēstnesī.

72. 7.2. kritērijs – valsts līmenī MK noteikumi Nr. 468 nosaka, ka kompetentā institūcija attiecībā uz finanšu sankciju izpildi saistībā ar masveida iznīcināšanas ieroču proliferāciju ir KD. Tāpat Sankciju likuma 13. panta 4. daļa un 5. pants kopā nosaka FKTK par kompetento iestādi, kas uzrauga starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās paredzēto ierobežojumu nodrošināšanu attiecībā uz finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem. Skat. 6.3. kritērija a) punktu.

a) ES noteikumi, ar ko īsteno ANO DPR, ir tieši saistoši Latvijas fiziskajām un juridiskajām personām, pieprasot tām iesaldēt sarakstā iekļauto personu līdzekļus, līdzko tie tiek publicēti ES Oficiālajā Vēstnesī, un atturēties iepriekš par to paziņot attiecīgajām personām. Tomēr ANO sarakstu transponēšana ES likumos mēdz tikt veikta ar aizkavēšanos, kā minēts 6.4. kritērijā, kas arī rada jautājumu par to, vai iesaldēšanu varētu veikt bez iepriekšēja brīdinājuma. Pastāv arī liela nenoteiktība attiecībā uz to personu loku, uz kuru attiecas MFS pienākumi, kas NILLTFN likumā un Sankciju likumā definēts šaurāk un citādāk, nekā ES Regulās. (skat. 6.5. kritērija a) punktu). Turklāt NILLTFN likums pats par sevi neparedz pastāvīgu līdzekļu iesaldēšanu bez tiesas rīkojuma (skatīt 6.5. kritērija a) punktu). Iesaldēšanas pienākums attiecībā uz PF atšķiras no TF, jo NILLTFN likuma 32. pantā nav minēti nedz masu iznīcināšanas ieroči, nedz proliferācija. Tas paredz, ka NILLTFN likuma subjektam jāatturas no darījuma veikšanas, ja “pamatotas aizdomas, ka līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā”. Kā institūcijas ir paskaidrojušas, šādi līdzekļi tiek uzskatīti par “noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem” saskaņā ar NILLTFN likuma 4. pantu, kur tie definēti tā, lai definīcija iekļautu visu attiecīgajos sankciju sarakstos iekļauto personu līdzekļus. Līdz ar to

¹⁴⁵ Attiecībā uz KTDR ANO DPR 1718 (2006), 1874 (2009), 2087 (2013), 2094 (2013), 2270 un 2321 (2016) tās ir transponētas ar Padomes lēmumu 2016/849/KĀDP un Padomes Regulu Nr. 2017/1509, abi ar grozījumiem. Attiecībā uz Irānu ANO noteiktās MFS galvenokārt ir ieviestas ar Padomes Lēmumu 2012/35 un Regulu Nr. 267/2012. Pieņemot ANO DPR 2231 (2015), ar kuru tika atcelta ANO DPR 1737 un ar to saistītās turpmākās rezolūcijas, tika atcelti vairāki mērķtiecīgi ierobežojoši pasākumi, kas ietverti ES Regulā Nr. 267/2012.

NILLTFN likums nesniedz skaidru juridisko pamatu iesaldēšanas pienākumam attiecībā uz ar PF saistītām MFS.

b) attiecīgajās ES Regulās noteikts, ka visu veidu līdzekļi vai citi aktīvi, kas minēti 7.2. kritērija c) punktā, ir jāiesaldē. Kā aprakstīts 6.5. kritērija b) punktā, iesaldējamo līdzekļu apjoms Latvijas tiesību aktos ir ierobežots un neietver 7.2. kritērija b) punktā noteiktās kategorijas.

c) ES Regulas Nr. 267/2012 un 2017/1509 aizliedz darīt aktīvus pieejamus sarakstā iekļautajām personām vai struktūrām, vai to labumam. Skat. diskusiju par Sankciju likumu un NILLTFN likumu 6.5. kritērija c) punktā. Uz šo attiecas arī 7.2. kritērija b) punktā minētā neskaidrība par to, vai ar PF saistītas sankcijas ir skaidri formulētas NILLTFN likumā.

d) skat. diskusiju 6.5. kritērija d) punkta ietvaros. KD savā tīmekļa vietnē uztur PF sarakstos iekļauto personu sarakstu un regulāri rīko apmācības, bet FKTK un KD izdod ar PF saistītas vadlīnijas un rādītājus.

e) FI un NNDP nekavējoties jāsniedz kompetentajām institūcijām visa informācija, kas atvieglo ES regulu ievērošanu, tostarp informācija par iesaldētajiem kontiem un summām (Regula Nr. 2017/1509, 50. pants un Regula Nr. 267/2012, 40. pants). Saskaņā ar NILLTFN likuma 32. pantu likuma subjektam ir pienākums ziņot KD "par atturēšanos no darījuma veikšanas nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darbdienā". Sankciju likumā un MK noteikumos Nr. 468 šāds pienākums noteikts nav.

f) *bona fide* trešo personu tiesības ir aizsargātas ar ES Regulas Nr. 2017/1509 54. pantu un Regulas Nr. 267/2012 42. pantu. Saskaņā ar NILLTFN likuma 40. panta 3. daļu, NILLTFN likuma subjekti, to vadība un darbinieki, kas labticīgi atturējušies no darījumu veikšanas atbilstoši NILLTFN likuma 32. pantam, nav pakļauti juridiskai atbildībai.

73. 7.3. kritērijs – ES Regula Nr. 267/2012 (47. pants) un 2017/1509 (55. pants) nosaka, ka dalībvalstīm jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai īstenotu ES regulas, kā arī jāizstrādā režīms, lai noteiktu un pārvaldītu efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas.

74. *Uzraudzība*: NILLTFN likuma 45. pants nosaka institūcijas, kas uzrauga subjektu atbilstību NILLTFN likumam. Sankciju likuma 5. pants nosaka, ka FKTK ir kompetentā institūcija, kas uzrauga starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās paredzēto ierobežojumu nodrošināšanu attiecībā uz "finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem". Pārējās uzraudzības institūcijas nav atbildīgas par šajā likumā paredzēto sankciju kontroli vai uzraudzību.

75. *Sankcijas*: Par nacionālo sankciju starptautisko pārkāpumu var piemērot kriminālsodu, tostarp brīvības atņemšanu un naudas sodus (KL 84. pants). Saskaņā ar NILLTFN likuma 30. pārejas noteikumu FKTK ir tiesīga piemērot sankcijas "finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem" arī par normatīvo aktu prasību pārkāpumiem attiecībā uz Sankciju likumā noteiktajiem finanšu ierobežojumiem. NILLTFN likuma 78. pants nosaka sodus par NILLTFN likuma prasību pārkāpumiem, ciktāl NILLTFN likums faktiski uzliek pienākumus personām attiecībā uz ar PF saistītām MFS. Ņemot vērā neskaidrības R.7 īstenošanas tiesiskajā pamatā, iepriekš raksturotās faktiskās sankciju un uzraudzības darbības joma ir neskaidra.

76. 7.4. kritērijs – a) ja sarakstā iekļautās personas vai struktūras sniedz komentārus par to iekļaušanu sankciju sarakstā vai ja tiek iesniegts jauns būtisks pierādījums, ES Padomei ir jāpārskata lēmums par to iekļaušanu sarakstā. Lai efektīvi īstenotu ierobežojošos pasākumus, individuālie pieprasījumi par svītrošanu no saraksta ir jāapstrādā uzreiz pēc to saņemšanas saskaņā ar

piemērojamo juridisko instrumentu un ES paraugpraksi. Paraugpraksē minēta Rezolūcija Nr. 1730(2006) un svītrotāšanas kontaktpunkts, kā arī iespēja iesniegt pieprasījumus par svītrotāšanu no saraksta caur kontaktpunktu vai personas dzīvesvietas/valstspiederības valsti. Tomēr Latvija nav nolēmusi, ka tās pilsoņiem vai iedzīvotājiem būtu jāadresē to svītrotāšanas pieprasījumi tieši kontaktpunktam, iesniedzot deklarāciju attiecīgās ANO Komitejas priekšsēdētājam (ANO DPR 1730(2006) 1. zemspītras piezīme).

b) skat. 6.6. kritērija f) punktu.

c) ES Regula Nr. 2017/1509 (36. un 37. pants) un 267/2012 (24., 26. un 27. pants) atļauj piekļuvi līdzekļiem, ja valstis ir konstatējušas piemērojamu izņēmumu. MK noteikumu Nr. 468. 9. punktā ir paredzēts, ka ir jāievēro ES Regulās paredzētie izņēmumi. Uz šiem noteikumiem NILLTFN likumā atsaucies nav.

d) skat. 6.6. kritērija g) punktu.

77. *7.5. kritērijs* – kritērijs izpildīts saskaņā ar ES Regulām, MK noteikumu Nr. 468 9. punkts atkārtoti ES Regulu “izņēmumus un nosacījumus”. Uz šiem noteikumiem NILLTFN likumā atsaucies nav.

a) procentu vai citu ienākumu pieskaitīšana iesaldētajiem kontiem ir atļauta saskaņā ar ES Regulām Nr. 267/2012 (29. pants) un 2017/1509 (36. pants).

b) maksājumi saskaņā ar līgumu, kas noslēgts pirms iekļaušanas sarakstā, ir iespējami, ja tie atbilst nepieciešamajiem nosacījumiem atbilstoši ES Regulai Nr. 2015/1861 (25. pants), kas groza Regulu Nr. 267/2012.

Vērtējums un secinājums

78. Kopumā, tāpat kā R.6 gadījumā, Latvijas atbilstību R.7 ierobežo neskaidrības un nepilnības tiesiskajā pamatā. NILLTFN likumā nav skaidri noteikts pienākums īstenot ar PF saistītas MFS, lai gan tajā ir atsaucies uz sankcijām, kas saistītas ar PF, definējot līdzekļus, uz kuriem attiecas iesaldēšanas rīkojumi. Tehniskās nepilnības attiecas arī uz kavējumiem sankciju īstenošanā, neskaidrībām par to personu loku, uz kurām attiecas iesaldēšanas pienākumi, neskaidrībām attiecībā uz iesaldējamo līdzekļu apjomu, kā arī uz KD nespēju izdot pastāvīgus iesaldēšanas rīkojumus. Atbilstoši uzraudzības un atbilstības nodrošināšanas pasākumi, piemēram, uzraudzības pārbaudes, nav atbilstoši konstatētajiem trūkumiem attiecībā uz atbilstību ar PF saistīto MFS prasībām. **R.7 ir novērtēta kā DA.**

8. rekomendācija – bezpeļņas organizācijas

79. 2006. gada MER novērtēja Latviju kā atbilstošu iepriekšējam SR.VIII, un 2012. gada pārskatā šis reitings tika saglabāts.

80. *8.1. kritērijs* – a) bezpeļņas organizācijas (BO), kā definēts FATF glosārijā, saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem var pieņemt virkni dažādu juridisko formu, bet galvenokārt tās ir biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas. Nav identificēta neviena organizāciju apakškopa, kas atbilst FATF bezpeļņas organizāciju definīcijai. Latvijas BO definīcija ir pārlietu visaptveroša, tā ietver arī arodbiedrības un politiskās partijas. Sabiedriskā labuma organizācijas (SLO), kurām tiek piemērots labvēlīgs nodokļu režīms, neietver visas BO, kas atbilst FATF definīcijai. Latvijas institūcijas uzskata, ka TF riskam pakļautās BO ir tās, kuras vada “radikāli orientētas personas”, un ka nozarē nepastāv

specifiski TF riski. Tomēr institūcijas atsaucas tikai uz vispārējām tendencēm un vienu konkrētu piemēru, bet nespēj pierādīt, ka šāds secinājums būtu panākts, veicot sistemātisku novērtējumu.

b) tā kā Latvija nav identificējusi nevienu riskam pakļautu BO, tā nav konstatējusi TF apdraudējuma raksturu, kas attiecas uz šo nozari. KD ir veikusi divas atsevišķas pārbaudes attiecībā uz ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem un ziņojumiem par neparastiem darījumiem, kas saistīti ar BO un iesniegti laikā no 2007. gada līdz 2015. gadam, un izvērtējusi iespējamo saikni ar TF. Ziņojumi, kas norādītu uz TF, konstatēti netika. Primārais bezpeļņas organizāciju regulators ir Valsts ieņēmumu dienests (VID). VID, DP un KD ir tās institūcijas, kuras var savlaicīgi iegūt informāciju par nozari kopumā vai konkrētām BO. BO ir jāiesniedz gada pārskati ar informāciju par to direktoriem, biedriem, darbībām un izdevumiem, un VID var arī veikt padziļinātākus pārskatus. Tie tiek veikti, lai uzraudzītu atbilstību piemērojamiem nodokļu un komercdarbības noteikumiem, kā arī lai ļautu VID novērot citu rīcību, kas varētu radīt bažas.

c) 2014. gadā DP sāka pārskatīt tiesību aktus, kas attiecas uz BO, jo pastāv bažas, ka ārvalstu personas tos varētu izmantot, lai apdraudētu Latvijas Republiku. DP sagatavoja grozījumus MK noteikumiem Nr. 808 (03.10.2006.) "Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem", kurā sniegta detalizēta informācija par ziedojumu izlietojumu. Tie arī ierosināja veikt grozījumus Biedrību un nodibinājumu likumā, lai palielinātu BO pārskatāmību un dotu institūcijām lielāku rīcības brīvību uzraudzīt to darbības un vajadzības gadījumā tās likvidēt. Šis process norāda uz to, ka vispārējā tiesiskā regulējuma, kas reglamentē šo BO kategoriju, atbilstība ir novērtēta nevis konkrēti, bet gan tādā veidā, kas ir būtisks arī TF novēršanai.

d) Latvijā nav tādu noteikumu, kas paredz periodiski un regulāri izvērtēt to normatīvo aktu atbilstību, kas attiecas uz BO, ņemot vērā jaunus vai potenciālus TF riskus. Šķiet, ka tā arī nav īpaši pievērsusies tam, kā ārvalstu teroristi varētu izmantot citas NILLTFN režīmā vājās vietas, piemēram, tās, kuras tā identificē arī kā NILL riskus. Jāpiebilst gan, ka Latvija ir identificējusi un novērsusi nepilnības tiesību aktos saistībā ar asociāciju ziedojumu pārskatāmību. Nav ieviesta sistemātiska prasība veikt pastāvīgu novērtēšanu, izņemot attiecībā uz reliģiskām organizācijām. Uz reliģiskām organizācijām attiecas desmit gadus ilgs ikgadējs pārreģistrācijas periods, kas ietver TM, Valsts policijas un pašvaldības policijas pārskatu, bet nav skaidrs, cik lielā mērā tā ietvaros tiek izskatīti TF riski.

81. 8.2. kritērijs – a) var uzskatīt, ka biedrībām un nodibinājumiem noteiktie pienākumi un prasības atspoguļo politiku, kas vērsta uz atbildības, integritātes un sabiedrības uzticības veicināšanu BO vadībā un pārvaldībā (skat. 8.3. kritēriju). VID darbības un attīstības stratēģijā 2017.–2019. gadam ir iekļauts stratēģisks rīcības virziens par "efektīvāku SLO monitoringu", kas paredz pilnveidot risku analīzi pārbaudīto veikšanas procesā. Viens no stratēģiskajiem mērķiem ir "atvērta un aktīva sadarbība ar valsts, nevalstiskajiem un privātajiem partneriem".

b) Latvija neaprunā konkrētu iniciatīvu, lai BO vai līdzekļu devēju kopienu informētu par TF; Ar MK noteikumiem Nr. 14(2014) izveidotā Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome sastāv no valsts amatpersonām un dažu BO vadītājiem. Tā nodrošina forumu, kura ietvaros BO var konsultēties ar attiecīgo valsts aģentūru vadītājiem. Nav ziņots, ka šādā formātā ir notikušas diskusijas par ar TF saistītiem jautājumiem. Tomēr DP ziņo, ka tā ir tikusies ar BO, lai pārrunātu ar TF saistītās tendences.

c) Latvija neaprunā konkrētas iniciatīvas par paraugpraksi attiecībā uz TF riskiem nozarē.

d) Biedrību un nodibinājumu likums nosaka, ka tām jāiesniedz gada pārskati VID par ienākumiem un izdevumiem, kas var veicināt likumīgu finanšu kanālu izmantošanu, ko varētu panākt arī SLO statuss, jo pēc revīzijas vai citu pārbažu veikšanas BO, kas ir SLO, var būt nepieciešams iesniegt dokumentārus pierādījumus par to finanšu darījumiem. Tomēr šīs prasības nav uzskatāmas par skaidrām norādēm vai pamudinājumu izmantot likumīgus finanšu kanālus.

82. *8.3. kritērijs* – lielākā daļa no 8. skaidrojošās piezīmes 6. punkta b) apakšpunktā aprakstītajiem pasākumiem tiek attiecināti uz Latvijas biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskajām organizācijām, neņemot vērā konkrēto TF risku līmeni, ar ko tās saskaras, kā jau norādīts iepriekš. Lai iegūtu juridiskas personas statusu un atvērtu bankas kontu, BO ir jāreģistrējas. Reģistrējoties tām ir jāiesniedz informācija Uzņēmumu reģistrā (UR). Biedrībām un nodibinājumiem būtu jāsniedz UR informācija par to mērķiem. Biedrībām būtu arī jāpaziņo valdes locekļu identitāte un jāuztur biedru reģistrs, kurā ietverta identifikācijas informācija, kura pēc pieprasījuma tiek darīta pieejama tiesībaizsardzības iestādēm. Reliģiskajām organizācijām Reģistram būtu jāsniedz informācija par to mērķiem, kā arī pārvaldes institūcijas locekļu un amatpersonu, kas ir tiesīgas pārstāvēt šo organizāciju, identitātēm. Pirms reģistrācijas TM pārbauda, vai mērķi atbilst attiecīgajiem tiesību aktiem un vai organizācija apdraud cilvēktiesības, valsts demokrātisko struktūru, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

83. Visa informācija, kas tiek sniegta UR, ir attiecīgi jāatjaunina, tā ir publiski pieejama tiešsaistē un tiek glabāta neierobežotu laiku. MK noteikumi Nr. 808 pieprasa BO iesniegt gada finanšu pārskatus, tostarp par BO ienākumiem un izdevumiem. Ziņojumos jānorāda ziedojumu un dāvinājumu avoti un to izmantojums. Uz BO attiecas likums Par grāmatvedību, saskaņā ar kuru grāmatvedības reģistros un gada pārskatos sniegtajai informācijai ir jābūt patiesai, salīdzināmai, savlaicīgai, nozīmīgai, saprotamai un pilnīgai. BO jāiesniedz gada darbības pārskati, kas ļauj kontrolēt līdzekļu izmantošanu. Nodibinājuma līdzekļu devēji var jebkurā laikā pārbaudīt nodibinājuma darbības, kā arī piekļūt visiem dokumentiem, izņemot grāmatvedības uzskaiti un informāciju par citiem līdzekļu devējiem. Informācija, kas jāiesniedz reģistrējoties, neaptver visu to personu loku, kuras varētu kontrolēt vai kurām piederēt BO. Turklāt nav norādīts pienākums veikt uzskaiti par iekšzemes darījumiem un informatīviem darījumiem.

84. *8.4. kritērijs* – (a) VID kā nodokļu administrācijas institūcija uzrauga finanšu aktīvus un ziedojumus BO, tostarp uzraugot atbilstību nosacījumiem, kas attiecas uz to bezpeļņas statusu. Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu (52. panta 3. daļa) un MK noteikumiem Nr. 808(2006) biedrībām jāiesniedz VID gada pārskati par ziedojumiem, dāvinājumiem, izdevumiem un ienākumiem. Papildu informācija tiek prasīta no biedrībām, kurām piešķirts SLO statuss, kas ļauj izmantot noteiktus nodokļu atvieglojumus un ko ciešāk uzrauga VID, galvenokārt nodokļu vajadzībās. Biedrībām un nodibinājumiem ir jāsniedz informācija UR, kas to glabā un dara pieejamu VID un tiesībaizsardzības iestādēm (Biedrību un nodibinājumu likuma 13. panta 1. daļa). UR reģistrē vai pārreģistrē attiecīgo struktūru pēc informācijas saņemšanas un “pārbaudīšanas”. Tomēr UR veikto pārbažu būtība joprojām ir neskaidra. Ja UR saņem informāciju par iespējamu nepatiesu ziņu sniegšanu, tas nodod lietu VP. Institūcijas arī norāda, ka DP pastāvīgi uzrauga BO darbības. KL 272. pants paredz kriminālatbildību par nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai, tai skaitā arī UR. Ja UR saņem jebkādu informāciju par faktu, ka kāds UR ir sniedzis nepatiesu informāciju, UR ziņo attiecīgajām institūcijām (VP) par iespējamiem normatīvo aktu pārkāpumiem (likuma Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru 4. panta 4. daļa).

b) Tiesa var pārtraukt biedrības vai nodibinājuma darbību vairāku iemeslu dēļ, saņemot pieteikumu no prokurora vai VID, tostarp ja to darbība ir pretrunā Satversmei, likumiem vai citiem normatīvajiem aktiem; vai ja par tās pamatdarbību ir kļuvusi peļņas gūšana (Biedrību un nodibinājumu likuma 57. pants). Tiesa var izbeigt reliģiskas organizācijas darbību dažādu iemeslu dēļ: ja tā ir pretrunā Satversmei, normatīvajiem aktiem vai statūtiem; ja tā aicina citas personas neievērot likumu; ja tā ar savām darbībām apdraud valsts demokrātisko struktūru, sabiedrisko mieru un kārtību, kā arī citu personu veselību un tikumību. (Reliģisko organizāciju likuma 18. panta 2. daļa)

85. *8.5. kritērijs* – a) Latvijas institūcijas, kas ir atbildīgas par BO un TF pārraudzību, ir vispārīgi pilnvarotas savā starpā apmainīties ar attiecīgo informāciju. UR var sniegt informāciju attiecīgajām institūcijām (likuma Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru 4. panta 4. daļa), kuras ir pilnvarotas sadarboties savā starpā un kuras parasti ir pilnvarotas to darīt saskaņā ar to iekšējām procedūrām un reglamentējošiem statūtiem. Saskaņā ar NILLTFN likuma 3. panta 4. daļu Reģistra pienākums ir ziņot par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem, tostarp aizdomām par TF. KD var nodot informāciju par tam zināmiem darījumiem, kas tiek turēti aizdomās par saistību ar TF, bet VID var nodot ziņas par aizdomīgiem darījumiem KD. Tāpat DP ir pilnvarota vajadzības gadījumā dalīties ar informāciju ar KD un VID, kā arī VP.

b) DP kā vadošā institūcija TF jautājumos var sadarboties ar VID un KD, lai izmeklētu aizdomīgas BO. Katra institūcija izmanto tās īpašās zināšanas, kas kopā ļauj pienācīgi izpētīt aizdomīgas BO.

c) kompetentās institūcijas var pieprasīt informāciju par konkrētu BO pārvaldi un vadību, tostarp finanšu un programmatisku informāciju, no informācijas, kas jāiesniedz UR (likuma Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru 4.¹⁰ pants). Latvijas TAI var arī iegūt informāciju par pārvaldi un vadību, izmantojot standarta izmeklēšanas kompetences.

d) starp informācijas apmaiņas mehānismiem, kas pieejami KD, TM, UR un TAI, Latvija var apmainīties ar informāciju par TF darbībām, kurās iesaistītas BO, un atbilstoši reaģēt.

86. *8.6. kritērijs* – Latvijas KD un TAI uztur gan oficiālus, gan neoficiālus kanālus informācijas apmaiņai TF draudiem, tostarp Egmont kanāli. Latvijas TAI var nodot informāciju ārvalstu kolēģiem, ja tas tiek pieprasīts savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumos (skatīt arī diskusiju R.40 ietvaros).

Vērtējums un secinājums

87. Ir ieviesti likumi, kas pieprasa pārskatāmību attiecībā uz BO. Attiecīgās institūcijas var apmainīties ar informāciju par BO, kas potenciāli iesaistītas ar TF saistītās darbībās. DP un VID veic rūpīgāku šīs nozares kontroli, lai novērstu citas bažas, un BO, kuras iesaistījušās nelikumīgās darbībās, var likvidēt. Tomēr Latvija nav definējusi tās BO vai veikusi to BO novērtējumu, kuras varētu būt uzņēmīgas pret TF risku vai iesaistīties TF saskaņā ar FATF definīciju. Latvija nemin konkrētus pasākumus, ko tā veikusi, lai informētu BO nozari par TF. **R.8 ir novērtēta kā DA.**

9. rekomendācija – finanšu iestāžu slepenības tiesību akti

88. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā atbilstoša iepriekšējai R.4.

89. *9.1. kritērijs* – finanšu iestāžu noslēpuma aizsardzības noteikumi nekavē NILLTFN pasākumu īstenošanu Latvijā.

a) Kompetento iestāžu piekļuve informācijai: Atbilstoši Kredītiestāžu likuma 63. pantam konfidenciāla informācija var tikt sniegta plašam iestāžu lokam, tai skaitā FKTK, KD, tiesām,

izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai, VID, LB u.c. Turklāt NILLTFN likuma 37. panta 1. un 2. daļa nosaka, ka subjektiem jāiesniedz KD, kā arī uzraudzības un kontroles institūcijām informācija, kas iegūta, piemērojot klienta izpētes pasākumus, un informācija par klienta veiktajiem darījumiem, kā arī cita informācija saistībā ar NILLTF risku pārvaldību. Līdzīgas prasības, kas ļauj piekļūt informācijai pēc uzraudzības iestāžu, TAI un tiesu pieprasījuma, ir noteiktas arī citos nozaru tiesību aktos¹⁴⁶.

b) Informācijas apmaiņa starp kompetentajām institūcijām valsts mērogā: NILLTFN likuma 54. pants nosaka, ka visām valsts un pašvaldību iestādēm saskaņā ar MK noteikto kārtību ir pienākums sniegt KD visu tā funkciju īstenošanai pieprasīto informāciju. Likuma 55. pantā noteikts, ka KD jāsniedz informācija pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai, ja šī informācija rada pamatotas aizdomas, ka attiecīgā persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tajā skaitā veikusi NILLTF vai šo darbību mēģinājumu.

c) Informācijas apmaiņa starp kompetentajām institūcijām starptautiskā mērogā: NILLTFN likuma 46. panta 1. daļas 10. punkts ļauj uzraudzības un kontroles institūcijām veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu uzraudzības un kontroles institūcijām, lai tiktu veiktas darbības, kas samazinātu NILLTF iespējas Likuma 62. pantā ir noteikts, ka KD pēc savas iniciatīvas vai atbilstoši lūgumam veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu pilnvarotajām institūcijām, kuru pienākumi pēc būtības ir līdzīgi, un tai ir tiesības šajā nolūkā slēgt līgumus. Kredītiestāžu likuma 63. panta 5. daļa nosaka, ka, lai novērstu NILLTF, citas dalībvalsts un ārvalsts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma finansēšanas novēršanas kontroles dienestam vai kredītiestāžu darbības uzraudzības institūcijai atbilstošā Latvijas institūcija neizpaužamās ziņas sniedz, pamatojoties uz savstarpējas sadarbības līgumu vai citu vienošanos. Līdzīgi noteikumi, kas ļauj veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu partneriem, ir ietverti citos nozaru tiesību aktos¹⁴⁷.

d) Informācijas apmaiņa starp finanšu iestādēm: Kredītiestāžu likuma 63. panta 6. daļa nosaka, ka kredītiestāde iesniedz konfidenciālu informāciju citai dalībvalstī vai ārvalstī reģistrētai kredītiestādei NILLTFN likumā noteiktajā kārtībā. NILLTFN likuma 44. pants, savukārt, nosaka, ka likuma mērķu īstenošanai kredītiestāde pēc korespondentbankas pieprasījuma sniedz tai savu klientu un to patieso labuma guvēju vai pilnvaroto personu identifikācijas un izpētes gaitā iegūto informāciju un dokumentus, kas attiecas uz darījumu, kurš tiek veikts ar šīs korespondentbankas starpniecību. Par šādu datu sniegšanu kredītiestādei neiestājas juridiskā atbildība.

Vērtējums un secinājums

90. Latvija atbilst R.9.

10. rekomendācija – klienta izpēte

91. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai R.5. Novērtējumā tika konstatētas šādas tehniskas nepilnības: nav skaidri noteikts aizliegums atvērt kontus ar fiktīviem vārdiem; procedūras, kas ļauj noteikt jurisdikciju līdzvērtīgu klienta izpētes vajadzībām, ir nepietiekamas; LB noteikumi nespēj nodrošināt skaidras prasības pašreizējai klientu izpētei dažās svarīgās jomās; un dažos vienkāršotās klienta izpētes gadījumos ir iespējama atbrīvošana no klienta izpētes.

¹⁴⁶ Piem. Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 61. panta 2. daļa, Finanšu instrumentu tirgus likuma 131. panta 7. daļa.

¹⁴⁷ Piem. Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 107. panta 1. daļa, Finanšu instrumentu tirgus likuma 143. pants, Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 88. pants.

92. *10.1. kritērijs* – NILLTFN likuma 15. pants nosaka, ka kredītiestādēm un FI ir aizliegts atvērt un uzturēt anonīmus kontus vai kontus ar fiktīviem (personu apliecinošiem dokumentiem neatbilstošiem) vārdiem.

Kad nepieciešams veikt klienta izpēti?

93. *10.2. kritērijs* – NILLTFN likuma 11. pants nosaka, ka subjektiem jāveic klienta izpēte, tostarp šādos apstākļos: 1) pirms darījumu attiecību uzsākšanas; 2) pirms darījumu gadījuma rakstura darījuma, ja: a) darījuma apjoms vai vairāku šķietami saistītu darījumu kopējā summa ir 15 000 EUR vai lielāka; b) tiek veikts līdzekļu pārvedums virs 1000 EUR; c) tiek veikts ārvalstu¹⁴⁸ valūtas skaidras naudas pirkšanas vai pārdošanas darījums, kura apmērs vai vairāku šķietami saistītu darījumu kopējā summa pārsniedz 1500 EUR; 5) ja darījums atbilst vismaz vienai no neparasta darījuma pazīmju sarakstā ietvertajām pazīmēm vai rodas aizdomas par NILLTF vai šo darbību mēģinājumu; un 6) ja rodas aizdomas, ka iepriekš iegūtie klientu izpētes dati nav ticami. Vērtētājiem tika informēti, ka attiecībā uz vairākiem darījumiem jēdzienu “šķietami saistīts” lieto FATF definējuma “šķietami saistīts” nozīmē. Līdz ar to NILLTFN likums nenosaka, ka subjektiem ir jāveic klienta izpēte, ja pastāv šaubas par iepriekš iegūto klienta izpētes datu pietiekamību.

Nepieciešamie klienta izpētes pasākumi, kas attiecināmi uz visiem klientiem

94. *10.3. kritērijs* – pienākums identificēt klientus ir noteikts NILLTFN likuma 11.¹ panta 1. daļā. Saskaņā ar NILLTFN likuma 12. pantu fizisku personu identificē, pārbaudot tās identitāti pēc klienta personu apliecinoša dokumenta,¹⁴⁹ kas izdots vai ir derīgs ieceļošanai Latvijā. NILLTFN likuma 13. pants nosaka, ka juridiskās personas un juridiskie veidojumi tiek identificēti, piemēram, pārbaudot to dibināšanas dokumentus un iegūstot informāciju par to juridisko adresi. Likums ļauj identificēt juridisku personu vai juridisku veidojumu, iegūstot attiecīgo informāciju no publiski pieejama, uzticama un neatkarīga avota.

95. *10.4. kritērijs* – NILLTFN likuma 12. panta 5. daļa un 13. panta 1. daļa nosaka, ka gadījumos, kad persona rīkojas klienta vārdā, likuma subjektam ir jānoskaidro un jāpārbauda šīs personas identitāte, iegūstot (kopējot) dokumentu vai attiecīgā dokumenta kopiju, kas apliecina tās tiesības pārstāvēt fizisko vai juridisko personu.

96. *10.5. kritērijs* – NILLTFN likuma 18. pants nosaka, ka gadījumos, kad veicama klienta izpēte, NILLTFN likuma subjektam jānosaka klienta PLG un, balstoties uz riska novērtējumu, jāveic nepieciešamie pasākumi, lai pārbaudītu to identitāti. Iespējamās PLG identifikācijas un identitātes pārbaudīšanas metodes ietver klienta apstiprināta rakstiska paziņojuma iegūšanu un ziņu iegūšanu no Latvijas un ārvalstu informācijas sistēmām. Tiek veikti attiecīgi pasākumi, lai pārbaudītu PLG identitāti, iegūstot par tiem konkrētu datu kopumu¹⁵⁰.

¹⁴⁸ Tostarp kredīta pārvedums, tiešais parāda pārvedums, naudas pārvedums, ko veic bezkonta turētājs, vai pārvedums, ko veic ar maksājumu karti, elektroniskās naudas instrumentu, mobilo tālruni, digitālu ierīci vai citu informācijas tehnoloģijas ierīci

¹⁴⁹ Personu apliecinošs dokuments ir definēts Personu apliecinošu dokumentu likuma 4. panta 1. daļā, kurā noteikts, ka pastāv divu veidu derīgi personu apliecinoši dokumenti – pase un personas apliecība. Personu apliecinošā dokumentā jāiekļauj šādas ziņas: 1) pilsoņi – vārds, uzvārds, personas kods; 2) nepilsoņi – vārds, uzvārds, dzimšanas datums, fotogrāfija, personu apliecinoša dokumenta sērijas numurs un izdošanas datums, kā arī izdevējvalsts un iestāde.

¹⁵⁰ Piemēram, vārds, uzvārds, dzimšanas datums, mēnesis un gads, personu apliecinoša dokumenta sērijas numurs un izdošanas datums, dokumenta izdevēja valsts un institūcija, pilsonība, pastāvīgās dzīvesvietas valsts, kā arī to klienta kapitāla daļu vai akciju apmērs, kas ir viņa īpašums un ko tieši vai netieši kontrolē šī persona, ieskaitot tiešo un netiešo akciju turēšanu, kopsumma, kā arī tieši vai netieši īstenotās klienta kontroles veids.

97. PLG definīcija ir sniegta NILLTFN likuma 1. panta 5. daļā, kas atsaucas uz fiziskām personām, kurām pieder vai kuras kontrolē klientu, vai kuru vārdā, vai kuru interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums. Juridisku personu gadījumā tā ir fiziska persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. Juridisku veidojumu gadījumā tā ir fiziska persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks);

98. Lai gan minētā definīcija konkrēti neatsaucas uz situācijām, kurās īpašumtiesības vai kontroli īsteno, izmantojot īpašumtiesību ķēdi, to var pamatoti secināt no jēdziena “netiešas īpašumtiesības vai kontrole”. Tādējādi šķiet, ka PLG definīcija ietver galīgos efektīvos īpašumtiesību un kontroles jēdzienus, kas kopumā atbilst FATF definīcijai.

99. *10.6. kritērijs* – informācijas vākšana par darījumu attiecību mērķi un paredzamo būtību ir daļa no klienta izpētes pasākumiem, kas noteikti NILLTFN likuma 11.¹ panta 1. daļā. Turklāt šī paša panta 6. daļā ir noteikts, ka, uzsākot darījuma attiecības, NILLTFN likuma subjektam jāiegūst un jādokumentē informācija par darījuma attiecību mērķi un paredzamo būtību, tai skaitā kādus pakalpojumus klients plāno izmantot, kāds ir plānotais darījumu skaits un apjoms, kāda ir klienta saimnieciskā vai personiskā darbība, kuras ietvaros tas izmantos attiecīgos pakalpojumus

100. *10.7. kritērijs* – NILLTFN likuma 11.¹ panta 1. daļas 4. punktā noteikts, ka klienta izpētes pasākumu ietvaros NILLTFN likuma subjektam pēc darījuma attiecību uzsākšanas veic to uzraudzību, tai skaitā pārbaudes, kas apstiprina, ka darījuma attiecību laikā slēgtie darījumi tiek veikti saskaņā ar likuma subjekta rīcībā esošo informāciju par klientu, tā saimniecisko darbību, risku profilu un līdzekļu izcelsmi; Turklāt tās pašas daļas 5. punktā ir noteikts, ka NILLTFN likuma subjektam ir jānodrošina klienta izpētes gaitā iegūto dokumentu, personas datu un informācijas uzglabāšana, regulāru izvērtēšanu un aktualizēšanu atbilstoši piemītošajiem riskiem, bet ne retāk kā reizi piecos gados. Visbeidzot, NILLTFN likuma 20. panta 1. daļa turpmāk nosaka, ka NILLTFN likuma subjektam pastāvīgi jāaktualizē informācija par klienta saimniecisko vai personisko darbību (domājams, arī par augstāka riska kategorijas klientiem).

101. *10.8. kritērijs* – informācijas iegūšana par saimniecisko darbību, t.i., klientu uzņēmējdarbības veidu ir daļa no klienta izpētes pasākumiem, kas noteikti NILLTFN likuma 11.¹ panta 1. daļā. Attiecībā uz juridiskām personām un juridiskiem veidojumiem NILLTFN likuma subjektam ir nepieciešams noteikt klienta īpašumtiesību un kontroles struktūru. Likuma 28. pantā ir noteikts, ka NILLTFN likuma subjektam ir tiesības pieprasīt no saviem klientiem un klientiem ir pienākums sniegt klienta izpētei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus.

Īpaši klienta izpētes pasākumi juridiskām personām un juridiskiem veidojumiem

102. *10.9. kritērijs* – NILLTFN likuma 13. panta 1. daļa nosaka, ka juridiskas personas identificē: 1) pieprasot uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiskās personas nosaukumu, juridisko formu un dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju; 2) pieprasot sniegt ziņas par juridiskās personas juridisko adresi un saimnieciskās darbības faktisko veikšanas vietu, ja tā atšķiras no juridiskās adreses; un 3) pieprasot uzrādīt juridiskās personas dibināšanas dokumentu (dibināšanas līgumu, statūtus) un identificējot personas, kuras ir tiesīgas pārstāvēt juridisko personu attiecībās ar likuma subjektu, tai skaitā noskaidrojot attiecīgo personu vārdus un uzvārdus, kuras ieņem amatu juridiskās personas pārvaldes institūcijā. Tā paša panta 1.¹ daļa nosaka, ka juridisku veidojuma identificē: 1) pieprasot uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiska veidojuma statusu, izveidošanas mērķi un nosaukumu;

2) pieprasot sniegt ziņas par juridiska veidojuma juridisko adresi un faktiskās darbības vietu, ja tā atšķiras no juridiskās adreses; 3) noskaidrojot juridiska veidojuma struktūru un pārvaldes mehānismu, tai skaitā patieso labuma guvēju vai personu, kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums. Tādējādi attiecībā uz juridiskiem veidojumiem nav prasības iegūt to attiecīgo personu vārdus, kuras struktūrā ieņem vadošus amatus.

103. *10.10. kritērijs* – atsauce veikta uz 10.5. kritērija ietvaros veikto analīzi attiecībā uz juridisko personu PLG definīciju un vispārīgo prasību tos identificēt un veikt pamatotus pasākumus, lai pārbaudītu to identitāti.

104. NILLTFN likuma 1. panta 5. daļa nosaka, ka attiecībā uz juridiskajām personām PLG ir fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. Turklāt attiecīgo fizisko personu, kas ieņem augstākās vadības amatus, identitāte jānosaka saskaņā ar NILLTFN likuma 13. panta 1. daļu. PLG noteikšanas kārtība, kas izklāstīta NILLTFN likuma 18. pantā, nosaka, ka, īstenojot pienākumu pienācīgi pamatot un dokumentēt PLG identificēšanas darbības, NILLTFN likuma subjekts par PLG var uzskatīt tādu personu, kas ieņem vadošu amatu juridiskajā personā vai juridiskajā veidojumā, ja ir izmantoti visi iespējamie PLG noskaidrošanas līdzekļi un nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu – patieso labuma guvēju NILLTFN likuma izpratnē, kā arī izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai vai juridiskam veidojumam ir cits PLG.

105. *10.11. kritērijs* – atsauce veikta uz 10.5. kritērija ietvaros veikto analīzi attiecībā uz juridisko veidojumu PLG definīciju un vispārīgo prasību tos identificēt un veikt pamatotus pasākumus, lai pārbaudītu to identitāti.

106. NILLTFN likuma 1. panta 5 daļa nosaka, ka attiecībā uz juridiskiem veidojumiem – fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks). NILLTFN likuma 11.¹ panta 11. daļa noteikts, ka, ja juridiska veidojuma PLG tiek noteikts juridiska veidojuma pārvaldības ietvaros pēc īpašām pazīmēm, likuma subjekts iegūst informāciju par PLG tādā apjomā, lai spētu noteikt PLG identitāti līdzekļu (labuma) izmaksas laikā vai laikā, kad PLG izmantos tam paredzētās tiesības.

107. Šo noteikumu formulējums šķiet nedaudz neviennozīmīgs tādu terminu kā “pilnvarnieks” un “pārraudzītājs (pārvaldnieks)” izmantojuma dēļ (pretstatā FATF definētajiem terminiem “pilnvarotā persona” un “pārraudzītājs”).

Klienta izpēte attiecībā uz dzīvības apdrošināšanas polišu saņēmējiem

108. *10.12. kritērijs* – NILLTFN likuma 11.¹ panta 9. daļas 1. un 2. punktā noteikts, ka likuma subjekts, ciktāl tas sniedz dzīvības apdrošināšanas vai citus ar līdzekļu uzkrāšanu saistītus apdrošināšanas pakalpojumus papildus klienta izpētes pasākumiem veic šādus izpētes pasākumus attiecībā uz apdrošināšanas atlīdzības saņēmēju, tiklīdz tas ir identificēts vai noteikts: 1) ja apdrošināšanas atlīdzības saņēmējs ir konkrēta fiziskā vai juridiskā persona, — noskaidro fiziskās personas vārdu, uzvārdu vai juridiskās personas nosaukumu; 2) ja apdrošināšanas atlīdzības saņēmēju nosaka pēc pazīmēm, — iegūst informāciju par atlīdzības saņēmēju tādā apjomā, lai spētu noteikt apdrošināšanas atlīdzības saņēmēja identitāti apdrošināšanas atlīdzības izmaksas veikšanas

brīdī. NILLTFN likuma 11.¹ panta 10. daļa turklāt nosaka, ka abos gadījumos minētie pasākumi jāveic pirms apdrošināšanas atlīdzības izmaksas.¹⁵¹

109. 10.13. kritērijs – NILLTFN likuma 11.¹ panta 9. daļas 3. punkts nosaka, ka likuma subjekts, ciktāl tas sniedz dzīvības apdrošināšanu vai citus ar līdzekļu uzkrāšanu saistītus apdrošināšanas pakalpojumus, papildus klienta izpētes pasākumiem, ja apdrošināšanas atlīdzības saņēmējs ir juridiskā persona vai juridisks veidojums, veic tā padziļinātu izpēti, lai noteiktu apdrošināšanas atlīdzības saņēmēja PLG apdrošināšanas atlīdzības izmaksas veikšanas brīdī.

Pārbaudes laiks

110. 10.14. kritērijs – veikta atsauce uz 10.3. kritērija ietvaros analizēto klientu identifikācijas procedūru (ņemot vērā to, ka šādu identifikāciju¹⁵² veic, pārbaudot fizisko personu identitāti¹⁵³ un iegūstot identifikācijas informāciju par juridiskām personām¹⁵⁴) un 10.5. kritērija ietvaros analizēto identifikācijas procedūru un pasākumiem, ko veic, lai pārbaudītu PLG identitāti.

111. Saskaņā ar NILLTFN likuma 11. panta 1. daļu klientu un PLG identifikācija, ko veic, pārbaudot to identitāti, ir veicama pirms darījuma attiecību uzsākšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas. Likuma 11. panta 3. daļa nosaka, ka tad, ja ir konstatēts zems NILLTF risks un padziļināta klienta izpēte nav nepieciešama, lai nepārtrauktu darījuma normālu norisi, klienta identifikācijas pārbaudi un pārliecināšanos par norādīto PLG var veikt darījuma attiecību uzsākšanas brīdī, tiklīdz tas ir iespējams pēc sākotnējā kontakta ar klientu, taču pirms darījuma veikšanas. Likuma 11. panta 4. punkts arī nosaka, ka līdzīgos apstākļos dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji un starpnieki klienta identifikācijas pārbaudi un pārliecināšanos par noskaidrotā PLG atbilstību var veikt arī pēc darījuma attiecību uzsākšanas, bet pirms persona, kura gūst labumu no apdrošināšanas, saņem atlīdzības izmaksas, vai pirms tā izmanto apdrošināšanas līgumā paredzētās tiesības.

112. 10.15. kritērijs – attiecībā uz klientu un PLG identitātes pārbaudes laiku, NILLTFN likuma 11. panta 5. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjektam jādokumentē attiecīgie riska novērtējumi un politikās un procedūrās jānosaka NILLTF riskus mazinošus pasākumus, tai skaitā darījumu apmēra, skaita vai veida ierobežojumus.

Esošie klienti

113. 10.16. kritērijs – NILLTFN likuma 11.¹ panta 1. daļas 5. punktā noteikts, ka uz risku balstīto NILLTFN pasākumu ietvaros NILLTFN likuma subjekts nodrošina klienta izpētes gaitā iegūto dokumentu, personas datu un informācijas uzglabāšanu, regulāru izvērtēšanu un aktualizēšanu atbilstoši piemītošajiem riskiem, bet ne retāk kā reizi piecos gados. Nosakot šādu regularitāti klienta izpētes pasākumu piemērošanai esošo klientu bāzei, netiek ņemta vērā, piemēram, ietekme, ko radīja 2017. gada 26. oktobrī Latvijas Saeimas pieņemtās un 2017. gada 9. novembrī Latvijas Valsts prezidenta parakstītās būtiskās izmaiņas nacionālajos tiesību aktos attiecībā uz klienta izpēti un ar to saistītajām prasībām. Attiecīgi NILLTFN likumā nav prasīta klienta izpētes pasākumu piemērošana esošajiem klientiem atbilstošā laikā, ņemot vērā to, vai un kad iepriekš veikti klienta izpētes pasākumi, un izvērtējot iegūto datu atbilstību.

¹⁵¹ Skat. 10.3. kritērija ietvaros veikto analīzi par klientu (tostarp dzīvības apdrošināšanas produktu saņēmēju) identitātes pārbaudes specifiku.

¹⁵² Kā noteikts 11.¹ pantā

¹⁵³ Kā sīkāk izklāstīts 12. pantā.

¹⁵⁴ Kā sīkāk izklāstīts 13. pantā.

Uz risku balstīta pieeja

114. 10.17. *kritērijs* – NILLTFN likuma 22. panta 2. daļa nosaka, ka gadījumos, kad tiek uzsāktas darījuma attiecības vai tiek veikti gadījuma rakstura darījumi, NILLTFN likuma subjektam ir jāpiemēro pastiprināta klientu uzticamības pārbaude: 1) klientiem, kuri paši nav ieradušies pie likuma subjekta; 2) klientiem vai PLG, kas ir politiski nozīmīgas personas (PNP), to ģimenes locekļiem vai cieši saistītām personām; un 3) kredītiestādēm vai finanšu iestādēm (respondentu) korespondentattiecību ietvaros; un 4) citos gadījumos, kad pastāv paaugstināts NILLTF risks.

115. NILLTFN likuma 22. panta 1. daļa definē klienta padziļināta izpēte kā uz risku novērtējumu balstītas darbības, kas tiek veiktas papildus klienta izpētei, tai skaitā lai: 1) papildus pārliecinātos, ka persona, kas noskaidrota kā PLG, ir klienta PLG; un 2) nodrošināt klienta veikto darījumu pastiprinātu uzraudzību. Tādējādi, paturot prātā, ka PLG identitātes noskaidrošana ir daļa no standarta klienta izpētes, kā definēts NILLTFN likuma 11.¹ pantā, saskaņā ar likumu vienīgais pasākums, ar ko klienta padziļināta izpēte atšķiras no standarta klienta izpēte, ir pastiprināta klientu darījumu uzraudzība.

116. NILLTFN likuma 20. panta 2. daļa nosaka klienta darbību un darījumu uzraudzības procesu, kura nolūks ir pārliecināties, ka darījumi netiek uzskatīti par neparastiem vai aizdomīgiem. Uzraudzības ietvaros NILLTFN likuma subjektam nepieciešams pievērst īpašu uzmanību: 1) klientam netipiski lielumam, sarežģītam darījumam, šķietami savstarpēji saistītiem darījumiem vai darījumam, kuram šķietami nav ekonomiska vai nepārprotami likumīga mērķa; un (2) darījumam, kurā piedalās persona no augsta riska trešajām valstīm.

117. Tā kā pastiprinātas uzraudzības komponenti piemērojamajos tiesību aktos nav definēti tā, lai, piemēram, tiktu palielināts piemēroto kontroļu skaits un regularitāte vai izvēlēti darījumu modeļi, kam nepieciešama tālāka pārbaude, klientu darbību un darījumu uzraudzība, kas tiek veikta saskaņā ar NILLTFN likuma 20. panta 2. daļu, (pat ja to piemēro nedefinētajā “padziļinātajā” režīmā, kā to nosaka NILLTFN likuma 22. panta 1. daļa) nenozīmē, ka tiek piemēroti tādi pastiprināti pasākumi kā, piemēram, papildu informācijas iegūšana par klientu un regulārāka klienta un PLG identifikācijas datu atjaunināšana, papildu informācijas iegūšana par paredzēto darījuma attiecību būtību, informācijas iegūšana par klienta naudas līdzekļu vai ienākumu avotu, kā arī augstākās vadības apstiprinājuma iegūšana, lai uzsāktu vai turpinātu biznesa attiecības ar klientiem, kas nav PNP.

118. NILLTFN likuma 11.¹ panta 2. daļa nosaka, ka, nosakot klienta izpētes apjomu un kārtību, kā arī klienta izpētes gaitā iegūto dokumentu, personas datu un informācijas izvērtēšanas regularitāti, likuma subjekts ņem vērā NILLTFN riskus, kurus rada klients, tā rezidences (reģistrācijas) valsti, klienta saimnieciskās vai personiskās darbības veidus, izmantojamās pakalpojumus un produktus un to piegādes kanālus, kā arī veiktos darījumus. Tā paša panta 3. daļa arī pieprasa, lai NILLTFN likuma subjekti ņemtu vērā noteiktus risku paaugstinošus faktorus attiecībā uz klientiem¹⁵⁵, valstīm¹⁵⁶, darījumu attiecībām¹⁵⁷ un produktiem, pakalpojumiem vai piegādes kanāliem, kas¹⁵⁸ formulēti līdzīgi kā Direktīvas (ES) 2015/849 III pielikuma neizsmeļošajā sarakstā izklāstītie faktori.

¹⁵⁵ Privātās aktīvu pārvaldīšanas sabiedrības, sabiedrības ar uzrādītāja akcijām vai akcionāru pārstāvjiem, sabiedrības ar sarežģītu īpašumtiesību struktūru

¹⁵⁶ ES definētās augsta riska jurisdikcijas, tās, kurās ir augsts korupcijas un citu noziedzīgu darbību līmenis, tās, uz kurām attiecas ANO, ASV vai ES noteiktās sankcijas

¹⁵⁷ Neparastas darījumu attiecības, lieli darījumi ar skaidru naudu, maksājumi, kas saņemti no nesaistītām trešajām personām

¹⁵⁸ Jauni produkti, pakalpojumi vai piegādes kanāli, tie, kas veicina anonimitāti, ierobežo iespēju identificēt klientu, izmanto jaunas tehnoloģijas, privātu banku pakalpojumu

119. NILLTFN likuma 22. panta 4. daļā noteikts, ka FKTK var tās uzraudzībā esošajām kredītiestādēm un FI papildus noteikt tās klientu kategorijas, attiecībā uz kurām veicama padziļināta izpēte, padziļinātās izpētes minimālo apjomu dažādām klientu kategorijām, kā arī NILLTF risku paaugstinošus faktorus. To panāk ar dažādiem FKTK noteikumiem par klienta padziļinātu izpēti, piemēram, Noteikumi Nr. 234 (2015. gada 23. decembris)¹⁵⁹ un Noteikumi Nr. 125 (2008. gada 27. augusts)¹⁶⁰. Pirmajā ir stingri noteiktas raksturlielumu kombinācijas, lai noteiktu noteiktas klientu kategorijas attiecībā uz to pakļautību NILLTF riskam. Tajā ir arī tehniska pārklāšanās, definējot klientu veidus un apstākļus, kuros ir nepieciešama klienta padziļināta izpēte. Otrie noteikumi šķiet novecojuši un nerada skaidru prasību attiecīgajām FI veikt klienta padziļinātu izpēti atbilstoši FATF definīcijai, gadījumos, kur NILLTF risks ir paaugstināts.

120. *10.18. kritērijs* – NILLTFN likuma 26. pants definē vienkāršotas klientu izpētes darbības jomu, kas atļauta zema riska gadījumā, piemēram, veicot fizisko un juridisko personu identifikāciju saskaņā ar NILLTFN likuma 12.–14. pantu, un par citiem klienta izpētes pasākumiem, kas noteikti NILLTFN likuma 11.¹ pantā, “darījuma attiecību vai gadījuma rakstura darījuma raksturam un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku līmenim atbilstošā apmērā”. Tas ļauj subjektam piemērot vienkāršotu klienta izpēti, ja konstatētie zemākie riski nav pretrunā nacionālajam NILLTF riska novērtējuma ziņojumam, attiecībā uz klientiem, kas ir Latvijas valsts institūcijas un uzņēmumi, kas iekļautas vienas vai vairāku dalībvalstu sarakstos, darījumiem, kas atbilst konkrētām pazīmēm, kā arī konkrētiem apdrošināšanas un pensiju ieguldījumu produktiem. Tā arī iesaka dažus riska samazināšanas faktorus, ko NILLTFN likuma subjekti var ņemt vērā, novērtējot NILLTF risku. Tie visi ir formulēti līdzīgi vai nu attiecīgajiem agrāko ES direktīvu 2005/60 un 2006/70 noteikumiem, vai arī neizsmelšajam faktoru sarakstam, kas sniegts Direktīvas (ES) 2015/849 II pielikumā.

121. 26. panta 8. daļa nosaka, ka vienkāršotu klienta izpēti nepiemēro, ja, balstoties uz risku novērtējumu, likuma subjekts konstatē, vai tā rīcībā ir informācija par NILLTF, vai mēģinājumu veikt šīs darbības, vai paaugstinātu šādu darbību risku, tostarp ja pastāv NILLTFN likuma 11.¹ panta trešajā daļā minētie risku paaugstinošie faktori. Turklāt saskaņā ar 26. panta 9. daļu vienkāršotu klienta izpēti nepiemēro attiecībā uz klientu, kas veic saimniecisko darbību augsta riska trešajās valstīs.

Nespēja nodrošināt pilnvērtīgu klienta izpēti

122. *10.19. kritērijs* – NILLTFN likuma 28. panta 2. daļa nosaka vispārīgu prasību, ka gadījumos, kad NILLTFN likuma subjekts neiegūst likuma 11. un 11.¹ panta noteiktās klienta izpētes prasību izpildei nepieciešamo informāciju un dokumentus, tiem darījuma attiecības ar klientu jāizbeidz. Savukārt likuma 11. panta 7. daļa nosaka, ka, ja likuma subjekts nespēj identificēt un pārbaudīt klienta un PLG identitāti, kā arī iegūt informāciju par darījumu attiecību mērķi un paredzēto raksturu, likuma subjektam ir aizliegts uzsākt vai turpināt darījuma attiecības,¹⁶¹ vai veikt gadījuma rakstura darījumu ar attiecīgo klientu. Šādos apstākļos likuma subjektam ir jādokumentē un jānovērtē situācija, un, ja rodas aizdomas par NILLTF, jāziņo KD.

123. Tādējādi iepriekš minētie noteikumi skaidri nepieprasa, lai NILLTFN likuma subjekts atturētos no kontu atvēršanas, ja tie nespēj nodrošināt atbilstību klienta izpētes pasākumiem, kas noteikti saskaņā ar NILLTFN likuma 11. un 11.¹ panta, kā arī atturēties no kontu atvēršanas, darījuma

¹⁵⁹ Kas attiecas uz bankām, kā arī licencētām MI un ENI

¹⁶⁰ Kas attiecas uz reģistrētām MI un ENI, privātiem pensiju fondiem, ieguldījumu brokeru sabiedrībām (ieguldījumu firmām), ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām

¹⁶¹ Kā noteikts NILLTFN likuma 11.1 panta 1. daļas 1.–3. punktā.

attiecību uzsākšanas, darījumu veikšanas un darījumu attiecību izbeigšanas, ja tie nespēj nodrošināt atbilstību visiem attiecīgajiem klienta izpētes pasākumiem (un ne tikai tiem, kas noteikti saskaņā NILLTFN likuma 11. un 11.¹ pantu). Arī noteikums par aizdomīgu darījumu ziņojumu iesniegšanu KD ir atkarīgs no apstākļiem, kuros pastāv aizdomas par NILLTF, pretstatā FATF prasībai paredzēt aizdomīgu darījumu ziņojumu iesniegšanu visos gadījumos, kad likuma subjekts nespēj nodrošināt atbilstību attiecīgajiem klienta izpētes pasākumiem.

Klienta izpēte un informācijas izpaušana

124. *10.20. kritērijs* – NILLTFN likuma 11. panta 6. daļa nosaka, ka gadījumā, ja NILLTFN likuma subjektam, no vienas puses, rodas aizdomas par NILLTF, un, no otras puses, ir pamats uzskatīt, ka, piemērojot turpmākus klienta izpētes pasākumus, šīs aizdomas var apstiprināties, tam ir tiesības neturpināt klienta izpēti, bet iesniegt ziņojumu KD.

Vērtējums un secinājums

125. NILLTFN likums nenosaka, ka NILLTFN likuma subjektam ir jāveic klienta izpēte, ja pastāv šaubas par iepriekš iegūto klienta izpētes datu pietiekamību. Tajā arī nav prasīta esošo klienta izpētes pasākumu piemērošana esošajiem klientiem atbilstošā laikā, ņemot vērā to, vai un kad iepriekš veikti klienta izpētes pasākumi, un iegūto datu atbilstību. Vienīgais pasākums, ar ko klienta padziļināta izpēte atšķiras no standarta klienta izpētes, ir klientu darījumu pastiprināta uzraudzība, kas piemērojamajos tiesību aktos nav definēta tā, lai ietvertu noteiktus klienta padziļinātās izpēte pamatelementus. NILLTFN likuma subjektiem nav pienākuma atturēties no kontu atvēršanas, darījumu attiecību uzsākšanas, darījumu veikšanas, un nav noteikts pienākums pārtraukt darījumu attiecības, ja tie nespēj nodrošināt atbilstību visiem attiecīgajiem klientu izpētes pasākumiem. **R.10 ir novērtēta kā DA.**

11. rekomendācija – datu uzglabāšana

126. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējai R.10. Novērtējumā tika identificētas tehniskas nepilnības saistībā ar institūciju ierobežoto spēju pieprasīt parādniekiem uzglabāt uzskaites datus ilgāk par pieciem gadiem.

127. *11.1. kritērijs* – NILLTFN likuma 37. panta 2. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjektam piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas glabā informāciju par visiem klientu veiktiem maksājumiem. Tādējādi NILLTFN likums nepieprasa saglabāt datus par ļoti dažādiem darījumiem, kas nav maksājumi.

128. Tomēr plašākā kontekstā likuma Par grāmatvedību 2. pants, kas attiecas uz visām fiziskām un juridiskām personām, kuras veic saimniecisko darbību, nosaka, ka jebkura uzņēmuma pienākums ir kārtot grāmatvedību tā, lai uzskatāmi atspoguļotu visus uzņēmuma saimnieciskos darījumus un saglabātu visus šo darījumu apliecinošo dokumentu oriģinālus, kopijas vai datu atveidojumus.

129. Attiecībā uz 10.1. kritērija un 10.2. kritērija analīzei nepieciešamo informācijas un datu glabāšanas termiņu, NILLTFN likuma 37. panta 3. daļa nosaka, ka, izvērtējot turpmākās uzglabāšanas nepieciešamību, samērīgumu un pamatotību, lai novērstu, atklātu vai izmeklētu NILLTF gadījumus, KD, uzraudzības un kontroles institūcijas, kā arī tiesībaizsardzības iestādes un tiesas var pagarināt šo piecu gadu termiņu uz citu termiņu, bet ne ilgāku par pieciem gadiem.

130. *11.2. kritērijs* – NILLTFN likuma 37. panta 2. daļa paredz, ka likuma subjekts piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas glabā 1) visu klientu izpētes ietvaros iegūto informāciju, tai skaitā informāciju par klientu un tā kontiem, klienta identifikācijas

datus apliecinošu dokumentu kopijas, klientu izpētes rezultātus; un 2) saraksti ar klientu, tai skaitā elektronisko saraksti. Tā kā šis saraksts ir ļoti specifisks, nevar pieņemt, ka tas noteikti ietver FATF prasību uzglabāt NILLTFN likuma subjekta veikto analīžu rezultātus.

131. *11.3. kritērijs* – NILLTFN likumā nav noteikts, ka darījumu uzskaitē ir jābūt pietiekamai, lai varētu rekonstruēt neregulārus darījumus tā, lai nepieciešamības gadījumā varētu gūt pierādījumus kriminālvajāšanai.

132. Tomēr plašākā kontekstā likuma Par grāmatvedību 7. pants nosaka, ka darījumu uzskaitē jābūt balstītai uz “attaisnojuma dokumentiem”, kuros ietverts dokumenta nosaukums, numurs un datums, darījuma apraksts un pamatojums, dati par darījuma dalībniekiem un skaitļiem (apjomi, summas). Šādi attaisnojuma dokumenti, kā arī grāmatvedības reģistri un citi attiecīgie dati sistemātiski jāorganizē un jāglabā uzņēmuma arhīvā.

133. KPL 127. un 130. pants definē jēdzienu “pierādījumi” un tā pieņemamību kriminālprocesā. Saskaņā ar Latvijas institūcijām NILLTFN likuma subjekta glabātā informācija par darījumiem ir uzskatāma par pietiekamu, lai veiktu atsevišķu darījumu rekonstrukciju un sniegtu pierādījumus, kā to nosaka KPL.

134. *11.4. kritērijs* – NILLTFN likuma 37.² pants pieprasa, lai NILLTFN likuma subjekts dokumentē klienta izpētes pasākumus, kā arī informāciju par visiem klienta veiktajiem un saņemtajiem maksājumiem (un, kā noteikts 11.1. kritērija analīzē, citiem veiktajiem darījumiem) un pēc uzraudzības un kontroles institūcijas vai KD pieprasījuma tajā noteiktajā termiņā uzrāda šos dokumentus likuma subjekta uzraudzības un kontroles institūcijai vai iesniedz šo dokumentu kopijas KD.

135. NILLTFN likuma 37.¹ pants paredz, ka FKTK uzraudzītie ziņojumu iesniedzēji¹⁶² sniedz FKTK informāciju, kas iegūta klientu identifikācijas un izpētes rezultātā, kā arī informāciju par klienta veiktajiem darījumiem un citu informāciju, kas saistīta ar NILLTF riska pārvaldību.

Vērtējums un secinājums

136. Datu uzglabāšanas noteikumi ir definēti pārāk precīzi, lai uzskatītu, ka tie noteikti ietver FATF prasību uzglabāt NILLTFN likuma subjekta veikto analīžu rezultātus. **R.11 ir novērtēta kā LA.**

12. rekomendācija – politiski nozīmīgas personas

137. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējai R.6. Novērtējums identificēja tehniskas nepilnības saistībā ar PNP definīciju, kas neaptvēra visas FATF standartos norādītās PNP kategorijas.

138. *12.1. kritērijs* – PNP definīcija ir sniegta NILLTFN likuma 1. panta 18. daļā un šķiet atbilstoša FATF politiski nozīmīgas personas definīcijai. Likuma 25. panta 5. daļa nosaka, ka tad, ja PNP nomirst vai pārtrauc pildīt funkcijas, kas saistītas ar PNP statusu, padziļinātā izpēte tiek piemērota vismaz 12 mēnešus un līdz brīdim, kad darījumu attiecības ar personu vairs nerada paaugstinātu NILL risku. Šis 12 mēnešu laika periods neatbilst FATF glosārijā iekļautajai PNP definīcijai, kurā iekļautas personas “kas ir vai ir bijušas” šajās lomās.

¹⁶² T.i., bankas, ENI, apdrošināšanas sabiedrības, kas veic dzīvības apdrošināšanu, privātie pensiju fondi, apdrošināšanas starpnieki, kas sniedz dzīvības apdrošināšanas pakalpojumus, ieguldījumu brokeru sabiedrības, alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, krājaizdevu sabiedrības, pārāpdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji un MI.

139. NILLTFN likuma 1. panta 18.¹ daļa un 1. panta 18.² daļa likumā attiecīgi ir sniegtas PNP ģimenes locekļu un PNP cieši saistītas personas definīcijas, kas kopumā atbilst FATF norādījumos sniegtajām definīcijām.

140. Latvijas tiesību akti nenošķir ārvalstu un vietējās PNP.

141. NILLTFN likums ietver šādus noteikumus attiecībā uz PNP:

a) riska pārvaldības sistēmas – saskaņā ar NILLTFN likuma 25. panta 1. daļu, uzsākot darījuma attiecības ar klientu, likuma subjekts, veicot uz risku novērtējumu balstītus pasākumus, noskaidro, vai klients vai PLG ir PNP vai PNP ģimenes loceklis vai cieši saistītas personas. Turklāt NILLTFN likuma 25. panta 2. daļa pieprasa uzturēt iekšējās kontroles sistēmas, kas ļauj noteikt, vai klients, kas, uzsākot darījuma attiecības, nav PNP vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona, par tādu kļūst pēc darījuma attiecību uzsākšanas.

b) augstākās vadības apstiprinājums – NILLTFN likuma 25. panta 3. daļas 1. punkts nosaka, ka, ja pirms darījuma attiecību uzsākšanas vai darījuma attiecību laikā tiek konstatēts, ka klients vai tā PLG ir PNP vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona, NILLTFN likuma subjektam pirms darījuma attiecību uzsākšanas jāsaņem augstākās vadības apstiprinājums.

c) līdzekļu un līdzekļu avots – NILLTFN likuma 25. panta 3. daļas 2. punkts nosaka, ka NILLTFN likuma subjekti veic un dokumentē uz risku novērtējumu balstītus pasākumus, lai noteiktu klienta un tā PLG, kurš ir PNP vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona, līdzekļu izcelsmi un materiālo stāvokli raksturojošas labklājības izcelsmi.

d) pastiprināta pastāvīga uzraudzība – saskaņā ar NILLTFN likuma 25. panta 4. daļu, likuma subjekts, uzturot darījuma attiecības ar PNP vai PNP ģimenes locekli, vai ar PNP cieši saistītu personu, pastāvīgi uzrauga klienta veiktos darījumus. Lai gan šajā tiesību normā nav atsauces uz ciešāku attiecību ar PNP uzraudzību, likuma 22. pants īpaši nosaka, ka attiecībā uz klientu, kas ir PNP vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona, ir jāpiemēro pastiprināta darījumu un darījumu attiecību uzraudzība kā daļa no padziļinātās klienta izpētes.

142. *12.2. kritērijs* – pasākumi, kas noteikti NILLTFN likumā attiecībā uz PNP, ir vienādi piemērojami gan vietējām, gan ārvalstu PNP, kā arī personām, kuras pilda ievērojamas funkcijas starptautiskā organizācijā, jo uz visām šīm personu kategorijām attiecas NILLTFN likuma 1. pantā sniegtā PNP definīcija. Tādējādi klienta vai PLG PNP statuss tiek noteikts, kā aprakstīts 12.1. kritērija analīzē, un 12.1. kritērija b) līdz d) punktā minētie pasākumi tiek īstenoti visās (tostarp augstāka riska) darījuma attiecībās ar PNP.

143. *12.3. kritērijs* – visi papildu NILLTFN likumā noteiktie pasākumi ir vienlīdz attiecināmi arī uz klientiem, kuriem ir PNP ģimenes locekļa vai ar PNP cieši saistīta personas statuss.

144. *12.4. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 25. panta 2.¹ daļu dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji un starpnieki pārliecinās, ka ar dzīvības apdrošināšanas līgumu ar līdzekļu uzkrājumu atlīdzības vai citas atlīdzības vai citu līdzekļu saņēmējs vai — attiecīgajā gadījumā — atlīdzības saņēmēja PLG ir PNP vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona. Tas jāveic ne vēlāk kā pirms apdrošināšanas atlīdzības vai citas izmaksas veikšanas vai pirms apdrošināšanas līguma nodošanas citam apdrošināšanas komersantam. Ja tiek identificēts paaugstināts risks, apdrošināšanas komersants un apdrošināšanas starpnieks papildus šā likuma 11.¹ pantā noteiktajiem klienta izpētes pasākumiem iegūst augstākā vadības apstiprinājumu, noskaidro līdzekļu izcelsmi un materiālo stāvokli raksturojošas labklājības izcelsmi, kā arī veic klienta padziļinātu izpēti

(kurā ietilpst pastiprināta darījuma attiecību uzraudzība) un izvērtē nepieciešamību Kontroles dienestam iesniegt aizdomīga darījuma ziņojumu.

Vērtējums un secinājums

145. PNP statusa atcelšanai noteiktais 12 mēnešu termiņš neatbilst FATF glosārijā sniegtajai PNP definīcijai. **Latvija lielākoties atbilst R.12.**

13. rekomendācija – korespondentbanku pakalpojumi

146. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā atbilstoša iepriekšējai R.7.

147. Grozījumi, kurus Latvijas Saeima pieņēma 2017. gada 26. oktobrī un Valsts prezidents parakstīja 2017. gada 9. novembrī, ieviesa izmaiņas, lai nodrošinātu atbilstību visiem R.13 kritērijiem.

148. 13.1. kritērijs – NILLTFN likuma 24. panta 1. daļa nosaka, ka, dibinot korespondentattiecības ar kredītiestādi vai citu FI (respondentu), Latvijas bankas un citi FI papildus klienta izpētes pasākumiem veic šādus pasākumus: 1) iegūst informāciju par respondentu, lai pilnībā saprastu respondenta darījumu būtību, kā arī lai no publiski pieejamas informācijas noteiktu attiecīgās kredītiestādes vai ieguldījumu brokeru sabiedrības reputāciju un tās uzraudzības kvalitāti; 2) novērtē NILLTFN pasākumus, ko veicis respondents, ar kuru tiek uzsāktas korespondentattiecības; 3) saņem savas kredītiestādes valdes vai valdes īpaši pilnvarota valdes locekļa piekrišanu pirms jaunu korespondentattiecību nodibināšanas; 4) dokumentē respondenta atbildību NILLTFN jomā; 6) iegūst informāciju par respondenta reputāciju, tai skaitā tā iespējamo iesaisti ar NILLTF saistītās darbībās vai starptautisko vai nacionālo sankciju prasību pārkāpšanā, un par likuma subjektam piemērotajām sankcijām saistībā ar minētajām darbībām.

149. 13.2. kritērijs – NILLTFN likuma 24. panta 1. daļas 5. punktā noteikts, ka, dibinot korespondentbankas attiecības ar kredītiestādi vai citu FI (respondentu), Latvijas bankas un citas finanšu iestādes pārlicinās, ka respondents, kas izmanto ar tiešu pieeju korespondentkontiem saistītus pakalpojumus, ir pārbaudījis to klientu identitāti, kuriem ir atļauta tieša pieeja korespondentiestādes kontiem, attiecībā uz šiem klientiem ir veicis padziļinātu izpēti un pēc pieprasījuma ir spējīgs iesniegt klienta izpētes datus.

150. 13.3. kritērijs – NILLTFN likuma 1. panta 15. daļa nosaka, ka čaulas banka ir kredītiestāde vai finanšu iestāde, vai cita iestāde, kas veic tādas darbības, kuras ir līdzvērtīgas tām, kādas veic kredītiestāde vai finanšu iestāde, un kas ir reģistrēta valstī, kurā tā fiziski neatrodas (arī tās faktiskā vadība), un kas nav saistīta ar kādu regulētu un uzraudzītu grupu. Šķiet, ka tā neņem vērā atsevišķus FATF čaulas bankas definīcijas elementus: fiziskās klātbūtnes trūkums valstī, kurā banka ir licencēta (pretstatā tam, ka tā ir tikai reģistrēta), un, kas ir būtiskāk, piederības trūkums regulētai finanšu grupai, kura ir pakļauta efektīvai konsolidētai uzraudzībai (pretstatā tam, ka tā ir pakļauta neefektīvai un/vai nekonsolidētai uzraudzībai).

151. Likuma 21. panta 1. daļa aizliedz NILLTFN likuma subjektam veikt jebkāda veida darījumus ar čaulas bankām. Saskaņā ar NILLTFN likuma 24. panta 2. daļu, kredītiestāde neiesaistās korespondentattiecībās vai izbeidz šādas attiecības ar kredītiestādi vai finanšu iestādi, par kuru ir zināms, ka tā uztur darījuma attiecības ar čaulas banku.

152. Šķiet, ka čaulas bankas definīcijā nav ņemti vērā atsevišķi FATF definīcijas elementi. **Latvija lielākoties atbilst R.13.**

14. rekomendācija – naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi

153. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai SR.VI. Novērtējumā tika konstatētas tehniskas nepilnības saistībā ar konsolidēta aģentu saraksta neesamību, Latvijas pasta nespēju veikt pilnīgu klienta pārbaudi un nodrošināt atbilstošu lietvedību, kā arī Satiksmes ministrijas (SM) nepietiekamās efektīvas uzraudzības pilnvaras, kā arī nepietiekamo kompetenci un resursus, lai tā spētu uzraudzīt Latvijas pasta darbu.

154. *14.1 kritērijs* – saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 4., 5. un 51. pantu pirms šādu pakalpojumu sniegšanas jebkurš naudas un vērtības pārvedumu pakalpojumu sniedzējs iegūst FKTK licenci vai reģistrējas komercreģistrā (pēc tam, kad FKTK ir pienācīgi rakstveidā brīdināta).

155. Naudas pārvedumu pakalpojumus Latvijā var sniegt bankas, maksājumu iestādes (MI), elektroniskās naudas iestādes (ENI) un Latvijas pasta. Bankas¹⁶³, kas sniedz naudas pārvedumu pakalpojumus, tos sniedz kā vienu no finanšu pakalpojumiem, kas noteikts attiecīgās bankas no FKTK saņemtajā licencē. MI un ENI¹⁶⁴ ir jābūt reģistrētām FKTK vai jāiegūst FKTK licence.¹⁶⁵ Latvijas pasta ir reģistrēts Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas reģistrā kā pasta operators¹⁶⁶ un darbojas kā "cits maksājumu pakalpojumu sniedzējs",¹⁶⁷ piedāvājot pakalpojumus caur divām sistēmām – Western Union (uz kuru attiecas Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums) un Pasaules Pasta savienību (*Universal Postal Union jeb UPU*) (uz ko saskaņā ar Pasta likumu attiecas divpusēji līgumi ar UPU dalībvalstu pasta administrācijām).

156. *14.2. kritērijs* – Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.² pantā noteikts, ka par komercdarbības uzsākšanu bez reģistrēšanas vai bez speciālās atļaujas (licences), izziņas vai atļaujas, ja tās nepieciešamību nosaka likums vai Ministru kabineta noteikumi, fiziskai vai juridiskai personai uzliek naudas sodu no 200 LVL (aptuveni 285 EUR) līdz 500 LVL (aptuveni 711 EUR) apmērā, konfiscējot administratīvā pārkāpuma priekšmetus un izdarīšanas rīkus vai bez konfiskācijas un atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā. Nešķiet, ka naudas soda apmērs, kas noteikts par neregistrētām/nelicencētām naudas pārvedumu pakalpojumu darbībām, Latvijas kontekstā ir samērīgs vai atturošs.

157. FKTK informēja, ka gadījumā, kad tiek identificētas fiziskas un juridiskas personas, kas veic naudas pārvedumu pakalpojumus bez atļaujas (licences vai reģistrācijas) saņemšanas, šīm personām nelikumīgā darbība ir jāpārtrauc. Par nelikumīgo darbību FKTK informē arī Patērētāju aizsardzības centru, VID un VP. Informācija par personām, kas veic naudas pārvedumu pakalpojumus bez licences vai reģistrācijas, tiek iegūta vai nu no klientiem vai tirgus dalībniekiem, vai arī FKTK veiktās uzraudzības (pārbažu) gaitā.

¹⁶³ Kā definēts NILLTFN likuma 1. panta 6. daļā

¹⁶⁴ Kā definēts NILLTFN likuma 1. panta 7. daļas f) un g) punktos

¹⁶⁵ Reģistrētās MI/ENI, kuras neiegūst licenci no FKTK, ir tiesīgas darboties tikai Latvijas teritorijā, un uz to darbības apjomiem attiecas atsevišķi monetārie robežlielumi.

¹⁶⁶ Komisija ir pasta pakalpojumu regulators, kuras kompetence ir noteikta Pasta likuma 6. pantā.

¹⁶⁷ Kā noteikts NILLTFN likuma 1. panta 7. daļas i) punktā

158. *14.3. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 45. panta 1. daļu, uzraudzības institūcijas, kuru uzdevums ir kontrolēt NILLTFN likuma subjektu atbilstību, ir šādas: FKTK attiecībā uz bankām, elektroniskās naudas iestādēm un MI, bet SM attiecībā uz Latvijas pasta. NILLTFN likuma pārejas noteikumu 28. punktā noteikts, ka no 2019. gada 25. jūnija SM pārtrauks pildīt Latvijas pasta uzraudzības institūcijas funkcijas attiecībā uz atbilstību grozījumiem NILLTFN likumā, ko 2017. gada 26. oktobrī pieņēma Latvijas Saeima un 2017. gada 9. novembrī parakstīja Latvijas Valsts prezidents, attiecīgo funkciju nododot FKTK.

159. *14.4. kritērijs* – Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 27. un 28. pantā ir noteikts, ka naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējs var piedāvāt pakalpojumus tieši vai ar pārstāvja starpniecību pēc tam, kad par to ir pienācīgi paziņots FKTK un tā nav izteikusi iebildumus. 31. un 32. pants paredz noteikumus, kas regulē attiecīgi citā dalībvalstī reģistrētu iestāžu filiāļu atvēršanu un darbību ar pārstāvju starpniecību Latvijā un Latvijā reģistrētu iestāžu atvēršanu un darbību ar pārstāvju starpniecību citā dalībvalstī, ar nosacījumu, ka FKTK ir apstiprinājusi šādu darbību un informējusi naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēju un dalībvalsts uzraudzības iestādi par tās pieņemto pozitīvo lēmumu. Informācija par pārstāvjiem tiek publicēta FKTK tīmekļa vietnē (atsevišķi MI un ENI).

160. *14.5. kritērijs* – saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 27. pantu iestādei, kas plāno darboties ar pārstāvja starpniecību, jāiesniedz rakstisks pieteikums FKTK, kurā sniegts iekšējās kontroles mehānisma apraksts, ko pārstāvis izmantos, lai ievērotu normatīvo aktu prasības NILLTF novēršanai. Likuma 28. pants nosaka, ka FKTK ir jāaizliedz iestādei sniegt maksājumu pakalpojumus ar pārstāvja starpniecību, ja tā nespēj nodrošināt atbilstību normatīvo aktu prasībām NILLTF novēršanai. Tomēr likumā nav noteikts iestādes pienākums uzraudzīt, kā pārstāvji ievēro NILLTFN programmas. Institūcijas informēja, ka grozījumi tiek apspriesti ar ieinteresētajām personām, lai paredzētu, ka pilnvarojuma līgumam starp iestādi un pārstāvi jāietver iestādes tiesības pastāvīgi uzraudzīt aģenta atbilstību NILLTFN noteikumiem.

Vērtējums un secinājums

161. Naudas soda apmērs, kas noteikts par neregistrētām/nelicencētām naudas pārvedumu pakalpojumu darbībām, Latvijas kontekstā nav nedz samērīgs, nedz atturošs. NILLTFN likums neparedz pienākumu naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem uzraudzīt, vai pārstāvji ievēro NILLTFN programmas. **R.14 ir novērtēta kā LA.**

15. rekomendācija – jaunās tehnoloģijas

162. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējai R.8. Novērtējumā tika identificētas tehniskas nepilnības, kas saistītas ar nepietiekami stingriem klienta izpētes līmeņiem, ņemot vērā ievērojamo neklātienes klientu apjomu.

163. *15.1. kritērijs* – nedz pēdējā nacionālajā NILLTF riska novērtējumā¹⁶⁸, nedz citās novērtēšanas grupai iesniegtajās analizēs nebija norādes uz institūciju veikto darbu tāda NILLTF riska noteikšanai un novērtēšanai, kas varētu rasties saistībā ar jaunu produktu izstrādi un jaunu uzņēmējdarbības praksi, tostarp jauniem piegādes mehānismiem, un jaunu tehnoloģiju izmantošanu gan jauniem, gan jau esošiem produktiem.

164. NILLTFN likuma 8. panta 3. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjektam jāveic NILLTFN risku novērtējums ikreiz, kad tās plāno veikt izmaiņas savas darbības procesos, pārvaldības struktūrā,

¹⁶⁸ Pieņemts 2017. gada 27. aprīlī

sniegtajos pakalpojumos un produktos un to piegādes kanālos, klientu bāzē vai darbības ģeogrāfiskajos reģionos, kā arī pirms jaunu tehnoloģiju vai pakalpojumu ieviešanas. Institūcijas norādīja, ka jēdziens "izmaiņu veikšana" minētajās pozīcijās tiek interpretēts tā, lai ietvertu jaunu pozīciju izstrādes elementu.

165. *15.2. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 8. panta 3. daļu pēc NILLTF riska novērtēšanas, pirms tiek ieviestas izmaiņas produktos, praksē un tehnoloģijās, NILLTFN likuma subjektam ir jāveic pasākumi iekšējās kontroles sistēmu uzlabošanai, ko veic, pārskatot un pielāgojot NILLTFN politiku un procedūras u.tml.

Vērtējums un secinājums

166. Nacionālais NILLTF riska novērtējums un citas analīzes neatspoguļo institūciju veikto darbu NILLTF riska noteikšanai un novērtēšanai, kas varētu rasties saistībā ar jaunu produktu izstrādi un jaunu uzņēmējdarbības praksi, tostarp jauniem piegādes mehānismiem, un jaunu tehnoloģiju izmantošanu gan jauniem, gan jau esošiem produktiem. **R.15 ir novērtēta kā LA.**

16. rekomendācija – elektroniski pārskaitījumi

167. 2012. gadā Latvija tika novērtēta kā atbilstoša bijušajai FATF SR.VII, ņemot vērā attiecīgo prasību tiešo piemērojamību ES līmenī, kā noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 15. novembra Regulā (EK) Nr. 1781/2006. FATF prasības šajā jomā ir grozītas, jo 2012. gadā tika pārskatīti FATF standarti un tie tika iestrādāti jaunajā Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Regulā (ES) 2015/847 par līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju un ar ko atceļ Regulu (EK) 1781/2006, kas stājās spēkā 2017. gada 26. jūnijā. Tādējādi īstenošana valsts līmenī aprobežojas kā atbilstoša uzraudzības, izpildes un sodu režīma izveide un dažu ES Regulās pieļautu atkāpju piemērošana.

168. Konsekvences labad turpmākajā analīzē FATF rekomendāciju terminoloģija izmantota savstarpēji aizstājamā veidā ar Regulas (ES) 2015/847 terminoloģiju.

169. *16.1. kritērijs* – Regulas (ES) 2015/847 4. pants īsteno FATF prasību attiecībā uz to, ka visiem pārrobežu elektroniskajiem naudas līdzekļu pārskaitījumiem par summu 1000 EUR vai vairāk vienmēr jāvieno pieprasītā un precīza informācija par maksātāju, kā arī ar pieprasītā saņēmēja informācija.

170. *16.2 kritērijs* – FATF prasības attiecībā uz sērijveida pārvedumiem tiek īstenotas ar Regulas (ES) 2015/847 6. pantu un attiecīgām atsaucēm uz 4. pantu attiecībā uz pieprasīto un precīzu informāciju par maksātāju, kā arī attiecībā uz pieprasīto saņēmēja informāciju.

171. *16.3. kritērijs* – Regulas (ES) 2015/847 6. pants īsteno FATF prasību attiecībā uz pārrobežu naudas līdzekļu pārskaitījumiem, kuru summa ir mazāka par 1000 EUR saistībā ar to, ka tiem vienmēr jāpievieno pieprasītā informācija par maksātāju un saņēmēju.

172. *16.4. kritērijs* – saskaņā ar Regulas (ES) 2015/847 6. pantu finanšu iestādēm nav jāverificē informācija par maksātāju, ja vien tām nav pamatotas aizdomas par NILLTF.

173. *16.5. un 16.6. kritērijs* – elektroniskie naudas līdzekļu pārskaitījumi, kuros visi maksājumu ķēdes dalībnieki ir izveidoti ES, tiek uzskatīti par iekšzemes pārskaitījumiem saskaņā ar R.16, kas atbilst FATF standartam. Regulas (ES) 2015/847 5. pantā ir noteikts, ka šādiem pārvedumiem ir jāpievieno vismaz maksātāja un maksājuma saņēmēja maksājumu konta numuri vai unikālo darījuma identifikators. Tajā pašā laikā izpildošajai FI ir noteikts 3 darba dienu periods, lai nepieciešamo informāciju darītu pieejamu, tiklīdz to pieprasa saņēmējs vai starpnieka FI. Regulas

14. pantā ir noteikts, ka FI pilnībā un nekavējoties jāatbild uz attiecīgo institūciju, kas ir atbildīgas par NILLTFN, vaicājumiem.

174. 16.7. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 16. pants nosaka, ka izpildošajai FI ir pienākums maksātāja un maksājuma saņēmēja informāciju uzglabāt piecus gadus. Pēc šā glabāšanas termiņa beigām personas dati ir jādzēš, ja vien nav citādi paredzēts valsts tiesību aktos. Regulā ir noteikts, ka dalībvalstis var atļaut vai pieprasīt turpmāku uzglabāšanu vienīgi pēc tam, kad tās ir rūpīgi izvērtējušas šādas turpmākas uzglabāšanas nepieciešamību un samērīgumu, un ja tās uzskata, ka tās vajadzība ir pamatota, lai novērstu, atklātu un izmeklētu NILLTF. Minētais turpmākas uzglabāšanas laikposms nepārsniedz piecus gadus.

175. 16.8. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 4. pants aizliedz izpildošajai FI veikt jebkādus līdzekļu pārvedumus, pirms tiek nodrošināta pilnīga atbilstība saistībām attiecībā uz naudas līdzekļu pārskaitījumiem pievienoto informāciju.

176. 16.9. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 10. pants nosaka, ka starpnieku FI nodrošina, ka visa saņemtā informācija par maksātāju un maksājuma saņēmēju, kas pievienota līdzekļu pārvedumam, tiek uzglabāta kopā ar pārvedumu.

177. 16.10. kritērijs – Regulā (ES) 2015/847 nav paredzēts šajā kritērijā norādītais atbrīvojums attiecībā uz tehniskajiem ierobežojumiem, kas neļauj pienācīgi īstenot iekšzemes elektronisko pārskaitījumu prasības.

178. 16.11. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 11. pants nosaka, ka starpnieku FI īsteno efektīvas procedūras, tostarp attiecīgā gadījumā *ex post* vai reāllaika pārraudzība, lai pārlicinātos, vai netrūkst nepieciešamā maksātāja vai maksājuma saņēmēja informācija par naudas līdzekļu pārskaitījumu.

179. 16.12. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 12. pants nosaka, ka starpnieka FI ir pienākums izveidot efektīvas, uz riska faktoriem balstītas procedūras, lai varētu izlemt, vai līdzekļu pārskaitījumu izpildīt, noraidīt vai apturēt, ja nav pievienota nepieciešamā informācija par maksātāju un maksājuma saņēmēju, un lai varētu noteikt turpmāk veicamos pasākumus.

180. 16.13. kritērijs (Met) – Regulas (ES) 2015/847 7. pants nosaka, ka saņēmēja FI īsteno efektīvas procedūras, tostarp attiecīgā gadījumā *ex post* pārraudzību vai pārraudzību reāllaikā, lai pārlicinātos, vai par maksātāju un maksājuma saņēmēju netrūkst informācijas par naudas līdzekļu pārskaitījumu.

181. 16.14. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 7. pantā noteikts, ka attiecībā uz līdzekļu pārvedumu, kas pārsniedz 1000 EUR, pirms maksājuma saņēmēja maksājumu konta kreditēšanas vai pirms līdzekļi tiek darīti pieejami maksājuma saņēmējam, maksājuma saņēmēja FI verificē identifikācijas informācijas par saņēmējiem precizitāti. Regulas 16. panta noteikumus par saņēmēja informācijas ierakstu kārtošānu piemēro, kā aprakstīts 16.7. kritērija analizē.

182. 16.15. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 8. pants nosaka saņēmēja FI pienākumu īstenot efektīvas, uz riska faktoriem balstītas procedūras, varētu izlemt, vai līdzekļu pārvedumu izpildīt, noraidīt vai apturēt, ja nav pievienota pilnīga nepieciešamā informācija par maksātāju un maksājuma saņēmēju, un lai varētu noteikt turpmāk veicamos pasākumus.

183. 16.16. kritērijs – Regula (ES) 2015/847 ir saistoša visiem naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem un saskaņā ar 2. pantu attiecas uz jebkurā valūtā veiktiem līdzekļu pārvedumiem, ko nosūta vai saņem maksājumu pakalpojumu sniedzēja, starpnieka vai saņēmēja FI, kas veic uzņēmējdarbību ES. NILLTFN likuma 1. panta 6. un 7. daļā definētās kredītiestādes un FI, kuras ir

pilnvarotas sniegt naudas pārvedumu pakalpojumus, ir NILLTFN likuma subjekti un saskaņā ar NILLTFN likuma 3. panta 2. daļu nodrošina, ka to struktūrvienības (tostarp pārstāvji), filiāles un meitasuzņēmumi, kas sniedz finanšu pakalpojumus dalībvalstīs un trešajās valstīs, izpilda NILLTF novēršanas prasības vismaz tiktāl, cik to paredz spēkā esošie Latvijas tiesību akti.

184. *16.17. kritērijs* – Regulā (ES) 2015/847 nav konkrēti aplūkotas situācijas, kad maksājumu pakalpojumu sniedzēja un saņēmēja iestādes kontrolē viens un tas pats naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējs.

185. Regulas 9. un 13. pantā noteikts, ka saņēmēja un starpnieku FI ņem vērā trūkstošo vai nepilnīgo informāciju par maksātāju vai maksājuma saņēmēju kā faktoru, lai novērtētu, vai līdzekļu pārvedums vai jebkurš ar to saistīts darījums ir aizdomīgs un vai par to ir jāziņo KD. Savukārt Regulas 4. pants aizliedz izpildošajai FI veikt naudas līdzekļu pārskaitījumus, pirms tiek nodrošināta pilnīga atbilstība saistībām attiecībā uz naudas līdzekļu pārskaitījumiem pievienoto informāciju Kopumā šķiet, ka tas neatbilst FATF prasībai par to, ka naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējam jāņem vērā visa informācija gan no maksājuma izpildītāja puses, gan no maksājuma saņēmēja puses (pretstatā trūkstošai vai nepilnīgai informācijai par maksātāju vai saņēmēju).

186. Regula (ES) 2015/847 neprasa iesniegt aizdomīgu darījumu ziņojumus valstij, kuru ietekmē aizdomīgais elektroniskais naudas līdzekļu pārskaitījums, un darīt zināmu attiecīgo darījuma informāciju KD.

187. *16.18. kritērijs* – uz FI, kas veic elektroniskos naudas līdzekļu pārskaitījumus, attiecas ES Regulu prasības un iekšējie pasākumi, kas īsteno ANO DPR 1267, 1373 un turpmākās rezolūcijas. Sīkākas informācijas nolūkos veikta atsauce uz R.6 analīzi.

Vērtējums un secinājums

188. Šķiet, ka Regula (ES) 2015/847 neatbilst FATF prasībai par to, ka naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējam jāņem vērā visa informācija gan no maksājuma izpildītāja puses, gan no maksājuma saņēmēja puses (pretstatā trūkstošai vai nepilnīgai informācijai par maksātāju vai saņēmēju). Tā neprasa iesniegt aizdomīga darījuma ziņojumu valstī, kuru ietekmē aizdomīgais elektroniskais naudas līdzekļu pārskaitījums, un darīt zināmu attiecīgo darījuma informāciju KD.
R.16 ir novērtēta kā LA.

17. rekomendācija – paļaušanās uz trešajām pusēm

189. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai R.9. Novērtējumā tika identificētas tehniskas nepilnības saistībā ar NILLTFN likuma nespēju nodrošināt beznosacījuma un tūlītēju piekļuvi nepieciešamajai informācijai no trešās puses saistībā ar klienta izpēti procesu, tādu noteikumu trūkumu, lai pēc pieprasījuma no trešajām pusēm nekavējoties varētu iegūt klienta izpēti dokumentāciju, un to, ka nav tiešas atsauces uz līdzvērtīgu valstu sarakstiem.

190. *17.1. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 29. panta 1. daļu kredītiestāde vai finanšu iestāde ir tiesīga atzīt un pieņemt pieņemamas trešās puses veiktus noteiktus klienta izpēti¹⁶⁹ rezultātus, ja¹⁷⁰ tā: 1) spēj nekavējoties iegūt no trešās puses visu dokumentu kopijas un citu nepieciešamo informāciju attiecībā uz klienta izpēti; 2) pārliecinās, ka trešā puse piemēro klienta izpēti un informācijas glabāšanas prasības, kas ir līdzvērtīgas Latvijas NILLTFN likumā noteiktajām prasībām,

¹⁶⁹ Īpaši klienta un PLG identitātes identifikācija un pārbaude, kā arī darījuma attiecību mērķa un paredzētā rakstura izpratne

¹⁷⁰ Kas definētas kā kredītiestādes un finanšu iestādes dalībvalstīs vai trešajās valstīs

un ka tās tiek uzraudzītas un kontrolētas vismaz tādā apmērā, kā to nosaka NILLTFN likums; Līdz ar to atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt (bet tām nav pienākums nekavējoties saņemt) nepieciešamo informāciju par minētajiem klienta izpētes pasākumiem. Turklāt Latvijas NILLTFN likuma ievērošana ne vienmēr atbilst R.10 un R.11 prasībām.

191. Likuma 29. panta 3. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekti atbild par likuma prasību izpildi arī tādā gadījumā, ja klienta izpēte veikta, paļaujoties uz trešajām pusēm, un tām ir pienākums pastāvīgi uzraudzīt darījumu attiecības ar klientu.

192. *17.2. kritērijs* – NILLTFN likuma 29. panta 1. daļa nosaka, ka kredītiestādei vai finanšu iestādei ir tiesības atzīt un pieņemt tādas klienta izpētes rezultātus, ko veikušas pieņemamas trešās puses, ja tā ir novērtējusi risku, kas saistīts ar trešo pusi vai tās darbības valsti, un ir veikusi attiecīgus risku mazinošus pasākumus. Valsts riska novērtējumā jāņem vērā augsta riska trešo valstu definīcija, kas sniegta NILLTFN likuma 1. panta 12.¹ daļā, kas ietver valstis un teritorijas, kuras Eiropas Komisija noteikusi par tādām, kuru NILL un TF/PF novēršanas režīmos ir stratēģiskas nepilnības, kas rada būtiskus draudus Eiropas Savienības finanšu sistēmai;

193. *17.3. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 29. panta 4. daļu kompetentā institūcija var pieņemt, ka kredītiestāde un finanšu iestāde ar savas grupas politikām un procedūrām NILL un TF/PF novēršanas jomā ievēro noteikumus par paļaušanos uz trešajām pusēm, ja ir izpildīti visi šādi nosacījumi: 1) kredītiestāde un finanšu iestāde balstās uz informāciju, ko sniedz kredītiestāde un finanšu iestāde, kas ietilpst tajā pašā grupā; 2) grupas ietvaros piemērotie klienta izpētes pasākumi, informācijas uzglabāšanas prasības un NILL un TF/PF novēršanas prasības ir līdzvērtīgas Latvijas NILLTFN likuma prasībām; šo prasību efektīvu īstenošanu grupas līmenī uzrauga piederības dalībvalsts vai trešās valsts uzraudzības un kontroles institūcija. Jāatzīmē, ka Latvijas NILLTFN likuma ievērošana ne vienmēr atbilst R.10 līdz R.12 un R.18 noteiktajām prasībām.

194. Likuma 29. panta 1. daļa nosaka arī to, ka kredītiestādei vai finanšu iestāde ir tiesības atzīt un pieņemt konkrētu klienta izpētes pasākumu rezultātus, ko veikušas pieņemamas trešās puses, ja tā nepieņem šādas trešās puses veiktas klienta izpētes pasākumu rezultātus, kuras darbībai vai darbības valstij piemīt augstāks NILLTF risks.

Vērtējums un secinājums

195. Atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt, bet tām nav pienākums nekavējoties saņemt nepieciešamo informāciju par klienta izpētes pasākumiem. Atbilstība NILLTFN likumam, kura mērķis ir izpildīt 17.1. kritērijā un 17.3. kritērijā noteiktās prasības, ne vienmēr atbilst R.10- R.12 un R.18 noteiktajām prasībām. **R.17 ir novērtēta kā LA.**

18. rekomendācija – iekšējās kontroles mehānismi, ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi

196. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējām R.15 un R.22. Novērtējumā tika identificētas tehniskas nepilnības, kas saistītas ar juridisko vai reglamentējošo prasību trūkumu, lai noteiktu ar pietiekamiem resursiem nodrošinātu un neatkarīgu revīzijas funkciju atsevišķām FI; nebija skaidri noteiktas prasības iecelt atbilstības uzraudzības amatpersonas vadības līmenī un ieviest skrīninga procedūras, lai nodrošinātu augstus standartus, pieņemot darbā darbiniekus. Ierobežotas bija arī prasības, lai nodrošinātu, ka ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi ievēro NILLTFN pasākumus, un nebija noteiktas prasības piemērot augstāko standartu.

197. *18.1. kritērijs* – NILLTFN likuma 6. panta 1. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekts atbilstoši savas darbības veidam veic un dokumentē NILLTF risku novērtējumu un, pamatojoties uz šo

novērtējumu, izveido NILLTFN iekšējās kontroles sistēmu, tai skaitā izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras.

a) atbilstības pārvaldības kārtība – NILLTFN likuma 10. panta 1. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekti, kas ir juridiskas personas, ieceļ vienu vai vairākus darbiniekus, kas ir tieši atbildīgi par NILLTFN likuma prasību ievērošanu. 10. panta 2. daļā turklāt noteikts, ka papildus atbilstības nodrošināšanas personāla iecelšanai NILLTFN likuma subjektiem jāieceļ arī loceklis augstākajā vadībā, kas nodrošina NILLTFN prasību izpildes pārraudzību attiecīgajā juridiskajā personā. Tomēr šķiet, ka attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam.

b) darbinieku skrīnings – saskaņā ar NILLTFN likuma 10. panta 2.¹ daļu bankām, MI un ENI ir jāizstrādā iekšējā politika, lai nodrošinātu par likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka un atbildīgā valdes locekļa atbilstību. Tādējādi šī prasība neattiecas uz FI, izņemot tām, kas norādītas NILLTFN likuma 10. panta 2.¹ daļā.

c) notiekošā apmācība – NILLTFN likuma 9. pants nosaka, ka NILLTFN likuma subjekts nodrošina, lai atbildīgie darbinieki pārzina ar NILLTF saistītos riskus, un NILLTFN regulējošos normatīvos aktus, kā arī veic regulāru darbinieku apmācību par šiem jautājumiem.

d) neatkarīga audita funkcija – NILLTFN likuma 7. panta 1. daļa, kas nosaka iekšējās kontroles sistēmas komponentus, nosaka, ka NILLTFN likuma subjektam jābūt neatkarīgai iekšējai audita funkcijai, lai nodrošinātu iekšējās kontroles sistēmas atbilstību normatīvo aktu prasībām NILLTFN jomā un novērtētu tās efektivitāti, “ja tas ir atbilstošu, ņemot vērā likuma subjekta darbinieku skaitu”. Līdz ar to neatkarīga audita pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita.

198. *18.2. kritērijs* – grupa NILLTFN likuma 1. panta 2.¹ daļā definēta kā juridisko personu vai juridisku veidojumu grupa: a) kas sastāv no mātes sabiedrības un tās meitas sabiedrības, kā arī veidojumiem, kuros mātes sabiedrībai vai meitas sabiedrībai ir dalība; un b) kas ir koncerns Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma izpratnē.

199. Informācijas apmaiņas politika un procedūras – NILLTFN likuma 3. panta 2. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekti, kas ir kādas grupas sastāvā, īsteno grupas mēroga informācijas apmaiņas politiku un procedūras NILLTFN jomā. Institūcijas apgalvoja, ka formulējums “NILLTFN jomā” tiek interpretēts tā, lai ietvertu arī klienta izpēti un NILLTF risku pārvaldību. Šādu grupas mēroga politiku un procedūras dalībvalstīs un trešās valstīs efektīvi īsteno arī filiāļu un meitasuzņēmumu, kuros tiem pieder lielākā kapitāla daļa, līmenī.

200. Informācijas sniegšana no filiālēm un meitasuzņēmumiem – NILLTFN likuma 3. panta 2.¹ daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekti, kas ir kādas grupas sastāvā, grupas līmenī nodrošina, ka par atbilstību, auditu vai NILLTFN funkciju izpildi atbildīgajām struktūrvienībām ir pieejama šo funkciju izpildei nepieciešamā informācija no filiālēm un meitas uzņēmumiem, tai skaitā informācija par klientiem, kontiem un maksājumiem.

201. Drošības pasākumi attiecībā uz konfidencialitāti un informācijas izmantošanu – NILLTFN likuma 3. panta 2. daļa nosaka, ka konkrētas grupas sastāvā esošie uzņēmumi īsteno, *inter alia*, grupas mēroga personas datu aizsardzības politiku NILLTFN jomā.

202. *18.3. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 3. panta 3. daļu NILLTFN likuma subjekti, kuru filiāles vai likumīgie pārstāvji darbojas (piedāvā pakalpojumus) citā dalībvalstī, nodrošina, ka šīs filiāles un likumīgie pārstāvji ievēro attiecīgās dalībvalsts normatīvo aktu prasības NILLTFN jomā.

203. NILLTFN likums 3. panta 3.¹ daļā noteikts, ka, ja NILLTFN likuma subjektam ir filiāles vai meitas uzņēmumi, kuros tiem ir kapitāla daļu vairākums, dalībvalstīs vai trešajās valstīs, kur minimālās prasības attiecībā uz NILLTFN nav tik stingras kā Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktās prasības, šo subjektu dalībvalstī vai trešajā valstī izveidotās filiāles un meitas uzņēmumi, kuros tiem ir kapitāla daļu vairākums, īsteno Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktās prasības, ja tās nav pretrunā ar dalībvalstu vai trešo valstu normatīvajos aktos noteiktajām prasībām NILLTFN jomā. Visbeidzot, NILLTFN likuma 3. panta 3.² daļa paredz, ka ja dalībvalsts vai trešās valsts normatīvie akti neļauj pienācīgi īstenot NILLTFN pasākumus, kas atbilst Latvijā piemērotajiem pasākumiem, NILLTFN likuma subjekts nodrošina, ka to filiāles un meitas uzņēmumi, kuros tiem pieder kapitāla daļu vairākums, minētajā dalībvalstī vai trešajā valstī veic papildu pasākumus, lai efektīvi ierobežotu NILLTF risku, un informē savu uzraudzības un kontroles institūciju Latvijas Republikā

Vērtējums un secinājums

204. Šķiet, ka attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam. Darbinieku skrīninga prasība attiecas tikai uz bankām un MI/ENI. Neatkarīgas audita funkcijas pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita. **R.18 ir novērtēta kā LA.**

19. rekomendācija – augsta riska valstis

205. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai R.21. Novērtējumā tika konstatētas tehniskas nepilnības saistībā ar sankciju mehānisma īstenošanas uzraudzības trūkumu attiecībā uz Latvijas pastu; attiecībā uz FI, kas nav pakļautas FKTK uzraudzībai, nebija noteikta prasība pievērst īpašu uzmanību darījumiem bez acīmredzama ekonomiska vai likumīga mērķa, kā arī saistībā ar padziļinātas klienta izpētes prasībām attiecībā uz klientiem no valstīm, kas nepietiekami ievēro FATF rekomendācijas.

206. *19.1. kritērijs* – kā aprakstīts 10.17. kritērija analīzē, likuma 22. panta 2. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjekts veic padziļinātu izpēti gadījumos, kad tiek uzsāktas darījumu attiecības vai veikti gadījuma rakstura darījumi, ja, piemēram, pastāv augstāks NILLTF risks.

207. Likuma 11.¹ panta 3. daļa nosaka, ka NILLTFN likuma subjektiem jāņem vērā vismaz noteikti risku paaugstinoši faktori, piemēram, ja klients vai PLG ir saistīts ar paaugstināta riska jurisdikciju, tostarp valsti vai teritoriju, kura ir “atteikusies sadarboties ar starptautiskām organizācijām NILLTFN jomā”. Institūcijas norādīja, ka šis formulējums ietver valstis, attiecībā uz kurām FATF pieprasa konkrētas darbības.

208. *19.2. kritērijs* – NILLTFN likuma 46. panta 1.¹ un 1.² daļā noteikts plašāks uzraudzības un kontroles iestāžu pienākums veikt uzraudzības pasākumus, pamatojoties uz regulāri veiktiem un aktualizētiem riska novērtējumiem. Ar NILLTFN likuma 47. panta 1. daļu uzraudzības un kontroles institūcijai ir piešķirtas tiesības izdot ieteikumus NILLTFN likuma subjektam likumā noteikto saistību izpildei, un 78. panta 1. daļā ir paredzēts sankcijas pasākums, piemēram, nosakot pienākumu veikt vai neveikt noteiktas darbības saistībā ar NILLTFN likuma subjektu atbilstības nodrošināšanu. Šis pilnvaras un instrumenti ļauj piemērot pretpasākumus, kad to pieprasa FATF vai kad to nosaka valsts institūcijas.

209. *19.3. kritērijs* – FKTK mājaslapā ir nodrošinātas saites uz FATF mājaslapu. FKTK informēja, ka tā nosūta ikmēneša ziņojumus tirgus dalībniekiem par jaunumiem (tostarp tiem, kas atrodami FATF, MONEYVAL, Bāzeles komitejas u.c. tīmekļa vietnēs). Novērtēšanas grupa uzskata, ka proaktīvās

darbības ir iespējams uzlabot (piemēram, sniedzot atjauninātu informāciju par pārskatītajiem sarakstiem, publicējot paziņojums utt.), lai informētu finanšu iestādes par bažām saistībā ar nepilnībām citu valstu NILLTF novēršanas sistēmās.

Vērtējums un secinājums

210. Proaktīvās darbības ir jāuzlabo, lai nodrošinātu, ka FI tiek informētas par bažām saistībā ar nepilnībām citu valstu NILLTF novēršanas sistēmās. **R.19 ir novērtēta kā LA.**

20. rekomendācija – ziņošana par aizdomīgiem darījumiem

211. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai R.13 un SR.IV. Novērtējumā tika konstatētas šādas tehniskas nepilnības: nespēja izpildīt ziņošanas pienākumu attiecībā uz noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un līdzekļiem, par kuriem ir aizdomas, ka tie ir saistīti vai tiks izmantoti saistībā ar terorismu, terora aktiem, vai ka tos izmantos teroristu organizācijas; ierobežojoša aizdomīgo rādītāju saraksta piemērošana; kā arī nepilnības attiecībā uz kriminālatbildības noteikšanu par TF, kas potenciāli var ierobežot ziņošanas pienākumu. Kopš 2012. gada grozījumi NILLTFN likumā ir mainījuši ziņošanas režīmu.

212. 20.1. kritērijs – NILLTFN likuma 30. pants nosaka pienākumu NILLTFN likuma subjektam nekavējoties ziņot KD par katru neparastu vai aizdomīgu¹⁷¹ darījumu. Tajā pašā laikā ziņošanas pienākums attiecas arī uz līdzekļiem, kas rada aizdomas par to, ka tie ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai ir saistīti ar TF, vai mēģinājumu veikt šādas darbības, bet vēl nav pabeigtā darījumā vai darījuma mēģinājumā. Saskaņā ar NILLTFN likuma 1. panta 16. daļu un 1. panta 17. daļu neparasts darījums tiek definēts kā “darījums, kas atbilst vismaz vienai no neparasta darījuma pazīmju sarakstā minētajām pazīmēm”, un aizdomīgs darījums tiek definēts kā “darījums vai darbība, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar TF/PF vai šādu darbību mēģinājumu”.

213. NILLTFN likuma 4. panta 1. daļa nosaka, ka par noziedzīgi iegūtiem tiek uzskatīti līdzekļi, ja personas īpašumā vai valdījumā tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, t.i., visi noziegumi ir predikatīvi noziedzīgi nodarījumi. Turklāt likuma 4. panta 3. daļa nosaka, ka par noziedzīgi iegūtiem uzskatāmi arī līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona, kas iekļauta ar terorismu vai ieroču izplatīšanu saistīto personu sarakstos¹⁷², neatkarīgi no to likumīgās izcelsmes. Visbeidzot, NILLTFN likuma 5. panta 2. daļa nosaka, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, kad predikatīvais nodarījums ir izdarīts ārpus Latvijas Republikas teritorijas¹⁷³, un 5. panta 2.¹ daļa nosaka, ka NILL par tādu atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti.

214. Pievēršoties ziņošanai aizdomu klātbūtnē (“aizdomīgs darījums” vai “līdzekļi, kas rada aizdomas”), NILLTFN likums, šķiet, neiekļauj neuzmanības (nespēja pievērst pietiekamu uzmanību, lai izvairītos no kaitējuma vai kļūdām) vai nolaidības (rūpības pienākuma neievērošana, kas nodara

¹⁷¹ Latvijas institūcijas informēja, ka termins “nekavējoties” tiek interpretēts kā ziņošana KD 24 stundu laikā vai arī vēlākais nākamajā darba dienā.

¹⁷² Saskaņā ar MK vai izmeklēšanas un tiesu iestāžu lēmumu.

¹⁷³ NILL ir definēts NILLTFN likuma 5. panta 1. daļā un kriminālatbildība par to ir noteikta ar KL 195. pantu. TF definīcija ir sniegta NILLTFN likuma 5. panta 3. daļā un 5. panta 4. daļā; kriminālatbildība par terorismu ir noteikta ar KL 88. pantu un 88.¹ pantu. Atsauce veikta uz 3.1. un 5.1. kritēriju analīzi par šo definīciju atbilstību FATF prasībām.

kaitējumu) elementu, proti,¹⁷⁴ situācijām, kurās pastāv pamatoti iemesli aizdomām, bet tās tiek ignorētas.

215. 2008. gada 22. decembra MK noteikumi Nr. 1071 definē neparastu darījumu rādītājus, kā arī kārtību un formu¹⁷⁵ kādā KD iesniedzami ziņojumi par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem. Kaut gan tie noteikti paplašina to darījumu loku, par kuriem jāziņo KD, šie neparastu darījumu rādītāji, šķiet, neveicina vai nepastiprina aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākumu, lai “kompensētu” to, ka pienākums ziņot par aizdomām, balstoties uz pamatotiem iemesliem, netiek pildīts, kā norādīts iepriekš veiktajā analizē. Rekomendācija Nr. 152, ko FKTK izdevusi 2017. gada 25. septembrī, definē brīdinājuma signālus kredītiestādēm aizdomīgu darījumu identificēšanai.

216. *20.2. kritērijs* – ziņošanas pienākums aptver visus aizdomīgos darījumus, tajā skaitā mēģinājumus, neatkarīgi no darījuma apjoma. Turklāt MK noteikumu Nr. 1071 2. punkts nosaka, ka ziņojums KD jāsniedz par katru konsultētu, paredzētu (plānotu), pieteiktu, uzsāktu, atliktu, veiktu vai apstiprinātu neparastu darījumu.

Vērtējums un secinājums

217. Lai gan NILLTFN likums pievēršas ziņošanas elementam aizdomu gadījumā, tas, šķiet, neattiecas uz neuzmanības vai nolaidības elementu, t. i., situācijām, kurās pastāv pamatoti iemesli aizdomām, bet tās tiek ignorētas. **R.20 ir novērtēta kā LA.**

21. rekomendācija – izpaušana un konfidencialitāte

218. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā atbilstoša iepriekšējai R.14.

219. *21.1. kritērijs* – saskaņā ar NILLTFN likuma 40. pantu, ja likuma subjekts atbilstoši šā likuma prasībām labā ticībā ir sniedzis ziņojumu vai citu informāciju saskaņā ar šo likumu KD, neatkarīgi no tā, vai NILLTF vai šo darbību mēģinājuma, vai ar to saistītu citu noziedzīgu nodarījumu fakts tiek vai netiek pierādīts pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesā (t.i., neatkarīgi no tā, vai tas ir vai nav noticis), kā arī neatkarīgi no klienta un šā likuma subjekta savstarpējā līguma noteikumiem ziņu sniegšana KD nav uzskatāma par neizpaužamu ziņu izpaušanu un saistībā ar to likuma subjektam, tā vadībai un darbiniekiem neiestājas juridiskā, tajā skaitā civiltiesiskā atbildība (ko institūcijas definē tā, lai tajā būtu iekļauta jebkāda veida atbildība, tostarp kriminālatbildība).

220. Turklāt NILLTFN likuma subjekta rīcību atbilstoši likuma prasībām nevar kvalificēt kā profesionālās darbības reglamentējošo normu vai uzraudzības un kontroles institūciju prasību pārkāpšanu.

221. *21.2. kritērijs* – NILLTFN likuma 38. pants aizliedz NILLTFN likuma subjektiem – tostarp tā vadībai (padomes, valdes locekļiem) un darbiniekiem – informēt klientu, PLG, kā arī citas personas, izņemot uzraudzības un kontroles institūcijas, par to, ka ziņas par klientu vai tā darījumu (darījumiem) ir sniegtas KD un var tikt vai tiek veikta šo ziņu analīze, vai pirmstiesas kriminālprocess saistībā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, tajā skaitā NILLTF vai šādu darbību mēģinājumu.

222. Likuma 32. panta 1. daļa dod tiesības subjektiem atturēties no darījuma veikšanas, ja darījums saistīts vai ir pamatotas aizdomas, ka tas saistīts ar NILLTF, vai ir pamatotas aizdomas, ka līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar TF vai šā noziedzīgā nodarījuma

¹⁷⁴ Jēdzieni “paviršība” un “nolaidība” ir definēti arī kā nespēja rīkoties ar tādu piesardzību, ar kādu saprātīga persona rīkotos tādos pašos apstākļos.

¹⁷⁵ Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 765, sākot ar 2018. gada 1. janvāri *de jure* tiks ieviesta jauna tiešsaistes ziņošanas sistēma, ko šobrīd (kopš 2016. gada aprīļa) testē KD.

mēģinājumu. Šādos gadījumos likuma subjektiem par to nekavējoties jāziņo KD. Kā tiesiskās aizsardzības līdzekli situācijās, kad atturēšanās no darījuma veikšanas varētu izpaust informāciju iesaistītajam klientam, NILLTFN likuma 36. panta 1. daļa pieprasa, lai ikreiz, kad atturēšanās no šādu darījumu veikšanas var kalpot par informāciju, kas palīdz NILLTF iesaistītajām personām izvairīties no atbildības, NILLTFN likuma subjektiem ir tiesības veikt darījumu, pēc tā veikšanas ziņojot par to KD.

Vērtējums un secinājums

223. Latvija atbilst R.21.

22. rekomendācija – NNDP: klienta izpēte

224. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai R.12. Novērtējumā tika identificētas tehniskas nepilnības – papildus tām, kas attiecas uz bijušajām R.5 un R.10 – saistībā ar attiecīgo NILLTF novēršanas prasību nevienmērīgu piemērošanu visā izložu organizatoru un azartspēļu, nekustamo īpašumu mākleru jomā u.c.

225. Turpmākajā analizē izklāstītie trūkumi, kas noteikti saistībā ar FI atbilstību FATF prasībām attiecīgo rekomendāciju ietvaros, attiecīgā gadījumā attiecas arī uz NNDP, ja vien nav norādīts citādi.

226. *22.1. kritērijs* – veikta atsauce uz R.10 analīzi par vispārējām klienta izpētes prasībām Latvijas tiesību aktos. Vērtētājiem tika norādīts, ka attiecībā uz vairākiem darījumiem jēdzienu “savstarpēji saistīti” piemēro FATF definētā termina “šķietami saistīti” izpratnē.

a) Kazino – NILLTFN likuma 3.¹ panta 7. punkts nosaka, ka izložu un azartspēļu organizētāji ir ziņojumu iesniedzēji. NILLTFN likuma 11. pants nosaka īpašas situācijas, kurās šāda veida NNDP ievēro klienta izpētes prasības, jo īpaši, ja tie veic darījumus¹⁷⁶ ar klientu par summu, kuras apmērs 2000 EUR vai vairāk, neatkarīgi no tā, vai darījumu veic kā vienu operāciju vai kā vairākas savstarpēji saistītas operācijas. Šķiet, ka šis noteikums atbilst FATF noteiktajām situācijām, kurās minētajām NNDP kategorijām jāievēro R.10 izklāstītās prasības¹⁷⁷.

b) Nekustamā īpašuma aģenti – 3. panta 1. daļas 6. punkts nosaka, ka personas, kuras darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu, ir uzskatāmas par NILLTFN likuma subjektu, bet neprecizē situācijas, kurās tās iegūst minēto statusu. Nav paredzēts, ka nekustamā īpašumu aģentiem jāizpilda R.10 noteiktās prasības gan attiecībā uz pircējiem, gan īpašuma pārdevējiem. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti papildu īpaši noteikumi attiecībā uz to atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.10.

c) Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem – NILLTFN likuma 3. panta 1. daļas 9. punkts kā NILLTFN likuma subjektus definē citas juridiskās vai fiziskās personas, kas nodarbojas ar dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecību. NILLTFN likuma 11. pants nosaka īpašas situācijas, kurās šāda veida NNDP ievēro klienta izpētes prasības, īpaši, ja maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā, neatkarīgi no tā, vai darījumu veic kā vienu operāciju vai kā vairākas

¹⁷⁶ Tostarp gadījumi, kad klients uzvar, iegādājas līdzekļus, lai piedalītos spēlēs, vai loterijas biļetes, vai apmaina valūtu šādā nolūkā

¹⁷⁷ Tāpat Azartspēļu un izložu likumā ir ietverti daži noteikumi, kas attiecas uz klientu identifikāciju un to identitātes pārbaudi, ko veic klātienē kazino operatori, kā arī uz klientu identifikāciju (bez identitātes pārbaudes), ko veic interaktīvo azartspēļu organizatori.

savstarpēji saistītas operācijas. Šķiet, ka šis noteikums atbilst FATF noteiktajām situācijām, kurās minētajām NNDP kategorijām jāievēro R.10 izklāstītās prasības.

d) Zvērināti advokāti, notāri, citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un grāmatveži (nodokļu konsultanti) – NILLTFN likuma 3. panta 1. daļas 4. punkts šīs NNDP kategorijas definē kā NILLTFN likuma subjektus, kad tie, darbojoties savu klientu vārdā un labā, sniedz palīdzību darījumu plānošanā vai veikšanā, piedalās tajos vai veic citas ar darījumiem saistītas profesionālas darbības sava klienta labā attiecībā uz: a) nekustamā īpašuma, komercsabiedrības kapitāla daļu pirkšanu vai pārdošanu, b) klienta naudas, finanšu instrumentu un citu līdzekļu pārvaldīšanu, c) visu veidu kontu atvēršanu vai pārvaldīšanu kredītiestādēs vai finanšu iestādēs, d) juridisko personu vai juridisku veidojumu dibināšanu, vadību vai darbības nodrošināšanu, kā arī attiecībā uz juridiskās personas vai juridiska veidojuma dibināšanai, vadīšanai vai pārvaldīšanai nepieciešamo ieguldījumu veikšanu. Izņemot to, ka FATF noteiktā uzņēmējdarbības vienību pirkšana un pārdošana ne vienmēr notiek, pērkot vai pārdodot komercsabiedrības akcijas, šķiet, ka šis noteikums atbilst FATF definētajām situācijām, kurās minētajām NNDP kategorijām jāievēro R.10 izklāstītās prasības.¹⁷⁸

Tomēr saskaņā ar NILLTFN likuma 11. panta 8. daļu šīs NNDP kategorijas neaptver 28. panta 2. daļas un 11. panta 7. daļas prasības izbeigt darījuma attiecības, ja NNDP nespēj iegūt klienta izpētei nepieciešamo informāciju un dokumentus (saskaņā ar 10.19. kritēriju), gadījumos, kad NNDP aizstāv vai pārstāv klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā, vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā, tādējādi nepārprotami novirzoties no FATF definētās advokāta konfidencialitātes aizsardzības, kas paredzēta tikai aizdomīgu darījumu ziņošanai.

e) Juridisku veidojumu vai juridisku personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji – NILLTFN 3. panta 1. daļas 5. punkts nosaka, ka juridiska veidojuma vai juridiskas personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji ir pastāvīgi NILLTFN likuma subjekti, nenorādot situācijas, kurās tie iegūst minēto statusu. Latvijas tiesību akti neatzīst trustus par atsevišķa veida juridiskiem veidojumiem. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti papildu īpaši noteikumi attiecībā uz to atbilstību R.10 prasībām NILLTFN jomā.

227. *22.2. kritērijs* – veikta atsauce uz R.11 analīzi par vispārējām datu uzglabāšanas prasībām Latvijas tiesību aktos. Izņemot, kā aprakstīts R.11. analīzes ietvaros, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti īpaši papildu noteikumi attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.11.

228. *22.3. kritērijs* – veikta atsauce uz R.12 analīzi par PNP prasību vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti specifiski papildu noteikumi attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.12.

229. *22.4. kritērijs* – veikta atsauce uz R.15 analīzi par vispārējo prasību, kas attiecas uz jaunām tehnoloģijām, aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti specifiski papildu noteikumi attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.15.

¹⁷⁸ Turklāt Notariāta likumā ir ietverti atsevišķi noteikumi, kas attiecas uz klientu (bet ne PLG) identifikāciju un identitātes pārbaudi.

230. 22.5. *kritērijs* – veikta atsauce uz R.17 analīzi par prasību, kas attiecas uz paļaušanos uz trešajām pusēm, vispārēju aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti specifiski papildu noteikumi attiecībā uz NNDF atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.17.

231. Saskaņā ar NILLTFN likuma 29. pantu no visiem NILLTFN likuma subjektiem tikai kredītiestādēm un finanšu iestādēm ir atļauts atzīt un pieņemt klientu un PLG identifikācijas un klienta izpētes rezultātus, tostarp informāciju par darījumu attiecību mērķi un paredzēto raksturu, ko veikušas pieņemamas trešās personas.¹⁷⁹ Tomēr šī atļauja neattiecas uz NNDF.

Vērtējums un secinājums

232. Izdarīta atsauce uz nepilnībām, kas konstatētas saistībā ar R.10, R.11, R.12, R.15 un R.17. Turklāt nav paredzēts, ka nekustamā īpašumu aģentiem jāizpilda R.10 noteiktās prasības gan attiecībā uz pircējiem, gan īpašuma pārdevējiem. Uz zvērinātiem advokātiem, notāriem, citiem neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem un grāmatvežiem (nodokļu konsultantiem) neattiecas prasība izbeigt darījuma attiecības, ja tie nespēj iegūt nepieciešamo klienta izpētes informāciju un dokumentus gadījumos, kad tie aizstāv vai pārstāv klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā, tādējādi nepārprotami novirzoties no FATF definētās advokāta un klienta saziņas konfidencialitātes, kas paredzēta tikai aizdomīgu darījumu ziņošanai. **R.22 ir novērtēta kā DA.**

23. rekomendācija – NNDF: citi pasākumi

233. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai FATF R.16. Novērtējumā tika konstatētas tehniskas nepilnības saistībā ar nespēju izpildīt ziņošanas pienākumu attiecībā uz noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un līdzekļiem, par kuriem ir aizdomas, ka tie ir saistīti vai tiks izmantoti saistībā ar terorismu, terora aktiem, vai ka tos izmantos teroristu organizācijas; ierobežojoša aizdomīgo rādītāju saraksta piemērošana; kā arī nepilnības attiecībā uz TF kriminālvajāšanu, kas potenciāli var ierobežot ziņošanas pienākumu.

234. Turpmākajā analīzē izklāstītie trūkumi, kas noteikti saistībā ar FI atbilstību FATF prasībām attiecīgo rekomendāciju ietvaros, attiecīgā gadījumā attiecas arī uz NNDF, ja vien nav norādīts citādi.

235. 23.1. *kritērijs* – veikta atsauce uz R.20 analīzi par aizdomīgu darījumu ziņošanas prasību vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos.

236. NILLTFN likuma 30. panta 1. daļa nosaka NILLTFN likuma subjektam pienākumu ziņot KD par aizdomām saistībā ar NILLTF. NNDF pašregulējošām struktūrām¹⁸⁰, kas saskaņā ar NILLTFN likuma 45. pantu ir atzītas par uzraudzības un kontroles institūcijām, nav juridiski noteiktas kompetences attiecībā uz aizdomīgu darījumu ziņojumu saņemšanu.

237. Saistībā ar to Latvijas institūcijas atsaucās uz Likumu par nodokļiem un nodevām, kas paredz pienākumu katram NILLTFN likuma subjektam iesniegt ziņojumus VID (saskaņā ar rādītājiem darījumu aizdomīguma noteikšanai no nodokļu atbilstības viedokļa) par ar nodokļiem saistītiem darījumiem, kuri ir aizdomīgi NILLTFN likuma izpratnē. Lai gan šāda “paralēla” ziņošanas sistēma NILLTFN jomā potenciāli var radīt neskaidrības par to, kurai institūcijai attiecīgi jārikojas gadījumā,

¹⁷⁹ Pieņemamas trešās personas tiek definētas kā kredītiestādes un finanšu iestādes.

¹⁸⁰ Piemēram, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija, Latvijas Zvērinātu notāru padome un Latvijas Zvērinātu advokātu padome

ja NILLTFN likuma subjektiem rodas aizdomas par NILLTF, tai nav nozīmes attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām, kas noteiktas R.20.

a) Zvērināti advokāti, notāri, citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un grāmatveži (nodokļu konsultanti) – NILLTFN likumā noteiktā prasība ziņot par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem KD attiecas uz šīm NNDP kategorijām, ja tās kvalificējas kā NILLTFN likuma subjekts (kā aprakstīts 22.1. kritērija d) punktā), izņemot gadījumus, kad, kā noteikts likuma 30. panta 3. daļā, tās aizstāv vai pārstāv savus klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā, vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā (izņemot NILLTFN jomā). Šķiet, ka tas atbilst FATF definētajai kvalifikācijai, kas attiecas uz minētajām NNDP kategorijām, kurām jāievēro aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākums, bet attiecīgā gadījumā tās ir atbrīvotas no aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākuma ievērošanas.

b) Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem – NILLTFN likumā noteiktā prasība ziņot par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem KD attiecas uz šīm NNDP kategorijām, kad tās kvalificējas kā NILLTFN likuma subjekts (kā aprakstīts 22.1. kritērija c) punktā). Šķiet, ka tas atbilst FATF definētajai kvalifikācijai, kas attiecas uz minētajām NNDP kategorijām, kurām jāievēro aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākums.

c) Juridisku veidojumu vai juridisku personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji – Latvijas tiesību akti neatzīst trastus par atsevišķa veida juridiskiem veidojumiem. NILLTFN likumā noteiktā prasība ziņot par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem KD attiecas uz uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzējiem, neprecizējot situācijas, kurās tie kvalificējas kā NILLTFN likuma subjekti (kā raksturots 22.1. kritērija e) punkta ietvaros veiktajā analizē).

238. *23.2. kritērijs* – veikta atsauce uz R.18 analīzi par iekšējās kontroles prasību vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti specifiski papildu noteikumi attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.18.

239. Jāatzīmē, ka prasība par darbinieku skrīninga procedūrām, kā noteikts NILLTFN likuma 10. panta 2.¹ daļā, neattiecas uz NNDP.

240. *23.3. kritērijs* – veikta atsauce uz R.19 analīzi par prasību, kas attiecas uz augsta riska valstīm, vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti specifiski papildu noteikumi attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.19.

241. *23.4. kritērijs* – veikta atsauce uz R.21 analīzi par prasību, kas attiecas uz iespējamu informācijas izpaušanu un konfidencialitāti, vispārēju aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Izņemot NILLTFN likumu, vērtētājiem nav iesniegti tiesību akti, kuros paredzēti specifiski papildu noteikumi attiecībā uz NNDP atbilstību NILLTFN prasībām saskaņā ar R.21.

242. Likuma 40. panta 4. punkts nosaka, ka, ja zvērināti advokāti, notāri, neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un grāmatveži (nodokļu konsultanti) attur klientu no iesaistīšanās noziedzīgās darbībās, tā nav uzskatāma par neizpauzamu ziņu izpaušanu (t.i., nerada informācijas noplūdi). Šķiet, ka tas atbilst FATF definētajām situācijām, kurās minētajām NNDP kategorijām jāievēro informācijas neizpaušanas pienākums.

Vērtējums un secinājums

243. Veikta atsauce uz nepilnībām, kas konstatētas saistībā ar R.18–21. Turklāt prasība par darbinieku skrīninga procedūrām neattiecas uz NNDP. **Latvija lielākoties atbilst R.23.**

24. rekomendācija – juridisko personu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji

244. 4. kārtā Latvija tika novērtēta kā atbilstoša R.33.

245. *24.1. kritērijs* – a) juridisko personu veidi, formas un iezīmes: Latvijā tās ir personālsabiedrības (pilnsabiedrības un komandītsabiedrības), sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), akciju sabiedrības, Eiropas personālsabiedrības, kooperatīvās sabiedrības, biedrības un nodibinājumi. Atsevišķi tiesību akti definē katru juridiskās personas veidu, kā tas apskatīts turpmāk b) punktā.

246. b) juridisko personu izveides process: Attiecīgo juridisko personu veidu izveidošanas procesu, tostarp pamatdatu iegūšanu un reģistrēšanu, regulē Komerclikums, Eiropas komercsabiedrību likums, Kooperatīvo sabiedrību likums, kā arī Biedrību un nodibinājumu likums. Visa nepieciešamā informācija par reģistrāciju ir publiski pieejama latviešu un angļu valodā. No klātienēs vizītes datuma tiesību akti tikuši grozīti, lai definētu PLG (personālsabiedrībām un uzņēmējsabiedrībām) saskaņā ar FATF definīciju.

247. *24.2. kritērijs* – NRA pievēršas NILLTF riskiem, kas saistīti ar juridiskām personām Latvijā. Saskaņā ar NRA informāciju Latvijā izplatītākais juridisko personu veids ir SIA, kam seko komandītsabiedrības un akciju sabiedrības (AS). Attiecībā uz neaizsargātību pret NILLTF NRA norāda, ka SIA un ārvalstu juridiskās personas, kas reģistrētas valstīs ar zemiem nodokļu režīmiem vai beznodokļu režīmiem, parasti ir tās juridiskās personas, kas galvenokārt iesaistītas NILLTF shēmās.

248. *24.3. kritērijs* – visas Latvijā izveidotās juridiskās personas juridisko darbību uzsāk ar datumu, kad tās tiek reģistrētas UR.

249. UR veido 13 reģistri. Galveno juridisko personu reģistri ir komercreģistrs (sabiedrībām (pilnsabiedrībām un komandītsabiedrībām); un uzņēmumiem (SIA un akciju sabiedrībām)), UR žurnāls (kooperatīvajām sabiedrībām) un biedrību un nodibinājumu reģistrs (biedrībām, nodibinājumiem un arodbiedrībām). Juridiskas personas statusu var iegūt tikai pēc reģistrācijas. Informācija, kas ievākta un reģistrēta par komercsabiedrībām, aptver visas prasības saskaņā ar šo kritēriju (Komerclikuma 8. panta 3. daļas 4. punkts un 149. pants). Visa komercreģistrā iekļautā informācija ir publiski pieejama (Komerclikuma 7. pants). Kooperatīvās sabiedrības ir reģistrētas UR žurnālā (Kooperatīvo sabiedrību likuma 4. panta 4. daļa). Informācija, kas ievākta un reģistrēta par kooperatīvām sabiedrībām, ietver visas šā kritērija prasības (Kooperatīvo sabiedrību likuma 11. pants un 12. pants un likuma Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru 6. pants). Biedrības un nodibinājumi ir reģistrēti biedrību un nodibinājumu reģistrā. Informācija, kas ievākta un reģistrēta par biedrībām un nodibinājumiem, visas šā kritērija prasības (Biedrību un nodibinājumu likuma 13. pants, 26. pants un 92. pants). Saskaņā ar likuma Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru 4.¹⁰ panta 1. daļu informāciju no Uzņēmumu reģistra reģistriem valsts institūcijas saņem bez maksas, galvenokārt tiešsaistē.

250. *24.4. kritērijs* – juridiskajām personām ir skaidri noteikts pienākums pastāvīgi atjaunināt UR iesniegto informāciju, (Komerclikuma 16. pants, Biedrību un nodibinājumu likuma 21. pants, Kooperatīvo sabiedrību likuma 42. panta 5. daļa). Visām juridiskajām personām, kurām ir akcionāri, ir jāuzglabā un jāuztur dalībnieku vai reģistrēto akcionāru reģistrs (Komerclikuma 187. pants (SIA)

un 234. pants (akciju sabiedrības)). Visām akciju sabiedrībām ir pienākums uzturēt informāciju arī par akciju kategorijām. Visām sabiedrībām jāreģistrē informācija par katra komandītpartnera iemaksu summu un komandītpartnera iemaksu kopējo summu. Nav skaidri izteikta prasība reģistru uzturēt Latvijas teritorijā, tomēr katras akcionāru reģistra nodalījuma (atjauninājuma) kopija (187. pants (SIA) un informācija par jaunajiem dalībniekiem, kas pievienojas personālsabiedrībai (Komerclikuma 78. panta 3 daļa) ir jāreģistrē komercreģistrā; attiecībā akciju sabiedrībām kompetentajām institūcijām ir likumā noteiktas tiesības piekļūt akcionāru reģistram (236. pants).

251. *24.5. kritērijs* – juridiskajām personām ir skaidri noteikts pienākums pastāvīgi atjaunināt komercreģistrā iesniegto informāciju (Komerclikuma 16. pants, Biedrību un nodibinājumu likuma 21. pants un Kooperatīvo sabiedrību likuma 42. panta 5. daļa). Informāciju un dokumentus iesniedz attiecīgajos reģistros 14-15 dienu laikā no attiecīgā lēmuma pieņemšanas dienas. APK 166.³ pants nosaka termiņu un paredz administratīvo sodu par saistību nepildīšanu. Komerclikums un likums Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru paredz vairākus pasākumus, lai reģistrētājs varētu pārbaudīt informāciju, kas minēta 24.3. un 24.4. kritērijā.

252. *24.6. kritērijs* – a) un b) PLG ir definēts NILLTFN likuma 1. panta 5. daļā. Komerclikums nosaka pienākumu akcionāru pārstāvjiem paziņot juridiskajai personai, ja viņiem pieder akcijas citas personas labā (Komerclikuma 17. panta 2. daļa).

253. Fiziskas personas nekavējoties ziņo juridiskai personai, ja tās kļūst par juridiskas personas PLG (NILLTFN likuma 18.¹ pants).

254. Saskaņā ar 18.¹ pantu juridiska persona noskaidro un identificē uzņēmuma PLG, ja ir saprātīgs pamats apšaubīt, ka to fizisko personu, kas ir PLG, sniegtā informācija nav precīza vai attiecīgā informācija nav iesniegta.

255. Saskaņā ar 18.² pantu juridiskām personām (tostarp personālsabiedrībām) ir jāiesniedz UR pieteikumu informācijas par patiesajiem labuma guvējiem reģistrācijai. Tomēr šis noteikums stājas spēkā tikai pēc klātienēs vizītes, un šā novērtējuma vajadzībām to nevar ņemt vērā.

256. c) NILLTFN likums nosaka, ka FI un NNDP ievāc informāciju par savu klientu PLG kādā no šādiem veidiem: saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG; izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām; vai patstāvīgi noskaidrojot PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi (NILLTFN likuma 18. pants).

257. *24.7. kritērijs* – attiecībā uz juridiskajām personām klātienēs vizītes laikā spēkā bija skaidri noteikta prasība pastāvīgi aktualizēt komercreģistrā iesniegto informāciju (Komerclikuma 16. pants, Biedrību un nodibinājumu likuma 21. pants, Kooperatīvo sabiedrību likuma 42. panta 5. daļa). Šis noteikums nav attiecināms uz citām juridiskām personām. UR reģistrētās juridiskās personas un personālsabiedrības 14 dienu laikā pēc informācijas iegūšanas nekavējoties iesniedz pieteikumu par informācijā veikto izmaiņu reģistrēšanu, to atjaunojot (NILLTFN likuma 18.² panta 1. daļa). Tomēr šis noteikums stājas spēkā tikai pēc klātienēs vizītes, un šā novērtējuma vajadzībām to nevar ņemt vērā. Kā norādījušas institūcijas, UR apmainās ar informāciju ar citām kompetentajām institūcijām, tostarp VID, lai pārbaudītu, vai juridisko personu iesniegtā informācija ir precīza un aktuāla. NILLTFN likuma subjektiem ir regulāri jāatjaunina klienta izpētes informācija, kas ietver arī PLG informāciju (skat. 10.7. kritēriju).

258. *24.8. kritērijs* – uzņēmējsabiedrības vai komandītsabiedrības, vai biedrības, vai nodibinājuma valdes locekļi ir tiesīgi institūcijām izpaust pamata informāciju un informāciju par PLG (Komerclikuma 17.¹ panta 10. daļa, Biedrību un nodibinājumu likuma 26. daļa). Tas ietver

informācijas atklāšanu TAI (tostarp policijai) un kontroles institūcijām nodokļu administrēšanas, publiskā iepirkuma vai arī publiskā un privātā sektora partnerības jomā, kurām ir tiesības piekļūt informācijai par personālsabiedrības un kapitālsabiedrības PLG. Tomēr nav īpašu noteikumu, kas pieprasītu norādīt vienu vai vairākas Latvijā dzīvojošas fiziskas personas, vai iecelt atbildīgu NNDP, kuri būtu atbildīgi par PLG informācijas glabāšanu un atskaitītos varas institūcijām.

259. *24.9. kritērijs* – informācija par juridiskām personām likvidatoram ir jāglabā 10 gadus (Arhīvu likums, Komerclikums, Kooperatīvo sabiedrību likums, Biedrību un nodibinājumu likums). Nav skaidrs, vai tas attiecas uz PLG informāciju. Uz komercreģistru neattiecas minimālais informācijas glabāšanas periods, bet institūcijas apgalvoja, ka informācija tiek glabāta nenoteiktu laiku. NILLTFN likuma subjektiem ir pienākums glabāt visu informāciju, kas iegūta klienta izpētes ietvaros, tostarp informāciju par klientu, klientu identifikācijas datus apliecinošo dokumentu kopijas, klienta izpētes rezultātus piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas.

260. *24.10. kritērijs* – TAI un kontroles institūcijām nodokļu administrēšanas, publisko iepirkumu vai arī publiskās un privātās partnerības jomā ir tiesības piekļūt informācijai par personālsabiedrības un kapitālsabiedrības PLG (Komerclikuma 17.¹ panta 10. daļa, Biedrību un nodibinājumu likuma 26. pants). Turklāt NILLTFN likuma 18.³ pants paredz, ka ikvienai personai ir tiesības saņemt UR rīcībā esošo tiešsaistes informāciju par PLG. Turklāt KD ir tiesības pieprasīt un saņemt informāciju no NILLTFN likuma subjektiem (NILLTFN likuma 51. panta 2. daļas 4. punkts). Ņemot vērā zemo PLG darba līmeni FI nozarēs un nepilnīgo PLG definīciju, kas tika koriģēta tikai klātienēs vizītes laikā, vērtētāji uzskata, ka TAI un uzraudzības iestāžu spēja savlaicīgi piekļūt FI turētajai PLG informācijai ir zema.

261. *24.11. kritērijs* – uzrādītāja akcijas Latvijā ir aizliegtas kopš 2008. gada. Saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem uzrādītāja garantijas nav zināmas. Esošās uzrādītāja akcijas tika dematerializētas un reģistrētas centrālajā depozitārijā.

262. *24.12. kritērijs* – akcionāru pārstāvji: kā minēts iepriekš, personai, kurai pieder akcijas juridiskajā personā citas personas labā, ir pienākums šo informāciju, tostarp PLG vārdu, paziņot juridiskajai personai. Šķiet, ka šis PLG jēdziens aptver tikai vienkāršus pārstāvju veidus. Ieceltie direktori: Likumdošana, kas attiecas uz SIA, uzliek pienākumus un atbildību visām personām, kuras ir direktori, un neparedz nominālo darbību ieceltiem direktoriem, tomēr nav skaidri izteikta aizlieguma personai rīkoties kā ieceltam direktoram.

263. *24.13. kritērijs* – juridisko personu nespēja iesniegt dokumentus/informāciju komercreģistrā ir sodāma ar naudas sodu no 70 līdz 430 EUR, kas var tikt palielināts maksimāli līdz 700 EUR, ja 12 mēnešu periodā tiek izdarīti atkārtoti pārkāpumi (APK 166.³ pants). Par nepatiesas informācijas sniegšanu valsts institūcijai tiek piemērots sods līdz 38 000 EUR apmērā (KL 272. pants). Ja persona nesniedz PLG informāciju juridiskai personai vai fiziskai personai, tai piemēro brīvības atņemšanu, piespiedu darbu vai naudas sodu (KL 195.¹ panta 1. daļa). Ja šādas neiesniegšanas rezultātā tiek nodarīts būtisks kaitējums, brīvības atņemšanas soda apmērs palielinās maksimāli līdz vienam gadam, un naudas sods tiek palielināts līdz 150 mēnešalgām.

264. *24.14. kritērijs* – a) pamatinformācija komercreģistrā ir pieejama bez maksas pēc pieprasījuma un tiešsaistē caur Eiropas uzņēmumu reģistru, kurā Latvija ir dalībniere. b) un c) kompetentās institūcijas var izmantot to KPL noteiktās pilnvaras, kuras nosaka, ka par ārvalsts lūgumu sniegt palīdzību procesuālās darbības veikšanā lemj nekavējoties, bet ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc tā saņemšanas. Ja pieprasījuma izlemšanai nepieciešama papildu informācija, to pieprasa no lūguma iesniedzējas valsts. Valsti, kura ir iesniegusi lūgumu, nekavējoties informē, ja lūguma vai tā daļas

izpilde ir noraidīta, vai ja ārvalsts to ir lūgusi. Turklāt KPL 849. panta 2. daļa nosaka, ka ārvalsts lūguma izpildes institūcija pēc kompetentās institūcijas norādījuma savlaicīgi informē ārvalsti par procesuālās darbības veikšanas vietu un laiku. Nepastāv īpaši noteikumi, kas attiecas uz informācijas par akcionāriem apmaiņu. Skatīt arī R.37 un R.40 analīzi.

265. 24.15. kritērijs – FKTK pārbauga saņemtās palīdzības kvalitāti. No citām kompetentajām institūcijām netika saņemta informācija par to, kā Latvijas kompetentās institūcijas izvērtē no citām valstīm saņemtās informācijas kvalitāti, kas sniegta, atbildot uz pamatinformācijas un PLG informācijas pieprasījumiem vai palīdzības lūgumiem par ārpus Latvijas dzīvojošu PLG atrašanu.

Vērtējums un secinājums

266. Latvija atbilst vai lielākoties atbilst visiem kritērijiem, izņemot 24.9., 24.12. un 24.15. Latvija to panākusi, pieņemot tiesību aktus klātienēs vizītes laikā, lai novērstu nepilnības PLG definīcijā un lai padarītu informāciju pieejamu institūcijām. **R.24 ir novērtēta kā LA.**

25. rekomendācija – juridisko veidojumu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji

267. Iepriekšējā kārtā 34. rekomendācija tika novērtēta kā NAV jeb neattiecas.

268. 25.1. kritērijs – a) saskaņā ar Metodoloģiju 25.1. kritērija a) punkts uz Latviju neattiecas, jo nedz trasti, nedz citi juridiskie veidojumi nav atzīstami saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Tomēr nepastāv aizliegums ārvalstu trastiem veikt darbību Latvijā (skat. 25.5. kritēriju). b) neeksistē tādi trasti, ko pārvalda saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem (skatīt a) punktu). NILLTFN likums attiecas uz fizisku vai juridisku personu, kurai ir darījuma attiecības ar klientu un kura sniedz šādus pakalpojumus: “pilda uzticības personas pienākumus saskaņā ar tiešu pilnvarojumu vai līdzīgu juridisku dokumentu vai nodrošina, ka šos pienākumus pilda cita persona” (NILLTFN likuma 1. panta 1. daļas d) punkts). Šādus pakalpojumus faktiski piemēro ārvalstu trastiem, jo saskaņā ar valsts tiesību aktiem trasti neeksistē/netiek atzīti; c) persona, kas darbojas kā profesionāla ārvalstu tiesību trasta uzticības persona, būtu pakļauta NILLTFN likumam un būtu pakļauta tā prasībām attiecībā uz datu uzglabāšanu. 3. panta 1. daļas 5. apakšpunkts nosaka, ka juridiska veidojuma vai juridiskas personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji ir pastāvīgi NILLTFN likuma subjekti, nenorādot situācijas, kurās tie iegūst minēto statusu. Trūkumi, kas konstatēti 10.11. kritērijā, varētu ietekmēt šīs prasības piemērošanu.

269. 25.2. kritērijs – saskaņā ar NILLTFN likuma 11.¹ punktu, NILLTFN likuma subjekti kas ir ārvalstu trastu uzticības persona, ir jānodrošina klienta izpētes procesā iegūto dokumentu, datu un informācijas glabāšanu un regulāru atjaunināšanu.

270. 25.3. kritērijs – lai gan NILLTFN likums nosaka, ka gadījumos, kad persona rīkojas klienta vārdā, likuma subjektam jāidentificē un jāpārbauda klienta identitāte un jānosaka klienta īpašumtiesību un kontroles struktūra, nav prasības, kas nosaka, ka ārvalstu trastu uzticības personām, veidojot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu virs noteiktā sliekšņa, ir jāatklāj to statuss FI vai NNDP.

271. 25.4. kritērijs – Latvijas tiesību aktos nav noteikumu, kas liegtu izpaust informāciju par ārvalstu trastu vai juridisku veidojumu (kā norādīts iepriekš, saskaņā ar valsts tiesību aktiem netiek atzīti ne trasti, ne citi juridiski veidojumi).

272. 25.5. kritērijs – NILLTFN likums attiecas uz fizisku vai juridisku personu, kurai ir darījuma attiecības ar klientu un kura sniedz šādus pakalpojumus: “pilda uzticības personas pienākumus saskaņā ar tiešu pilnvarojumu vai līdzīgu juridisku dokumentu vai nodrošina, ka šos pienākumus

pilda cita persona” (NILLTFN likuma 1. panta 10. daļas d) punkts). Šādus pakalpojumus de facto piemēro ārvalstu trastiem, jo saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem trasti neeksistē/netiek atzīti. Šķiet, ka kompetento iestāžu spēja piekļūt informācijai, kas ir to personu rīcībā, kuras Latvijā darbojas kā ārvalstu trastu uzticības personas, nav ierobežota. Tomēr, tā kā nepastāv prasība, kas nosaka, ka šādām uzticības personām jādeklarē savs statuss NILLTFN likuma subjektiem, kompetentajām institūcijām nav sistemātisks veids, kādā noteikt, vai šādi subjekti rīkojas kā uzticības personas. Saskaņā ar 31.1. kritēriju kompetentajām institūcijām ir iespēja piekļūt visiem nepieciešamajiem dokumentiem un informācijai, veicot NILLTF un ar to saistīto predikatīvo nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu.

273. *25.6. kritērijs* – Latvijai ir mehānisms starptautiskās sadarbības nodrošināšanai trastu jomā, skatīt 24.14. kritēriju. Skatīt arī R.37 un R.40 analīzi.

274. *25.7. kritērijs* – personai, kas darbojas kā profesionāla ārvalstu tiesību trasta uzticības persona, būs pakļautas pietiekami proporcionālām un atturošām sankcijām par klienta izpētes un datu uzglabāšanas prasību neievērošanu saskaņā ar NILLTFN likumu. Skat 28.4. kritēriju un R.35.

275. *25.8. kritērijs* – kaut arī Latvija tās jurisdikcijas robežās neatzīst trastus, valstī nav noteikts aizliegums sniegt trasta pakalpojumus. Saskaņā ar NILLTFN likumu ārvalstu trastu uzticības personu informācijas glabāšanas pienākumu neizpilde ir sodāma. FI vai NNDP, kas ir uzticības personas, rīcībā esošā klienta izpētes informācija ir pilnībā pieejama kompetentajām institūcijām, ja institūcijas zina, ka FI vai NNDP rīkojas kā uzticības persona.

Vērtējums un secinājums

276. Latvija atbilst 25.2., 25.4., 25.5., 25.7. un 25.8. kritērijam, un lielākoties atbilst 25.1. un 25.6. kritērijam. Tas daļēji atbilst 25.3. kritērijam, jo nav prasības, ka trastu uzticības personām, veidojot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu virs robežvērtības, jāatklāj to statuss finanšu iestādēm vai NNDP. **R.25 ir novērtēta kā LA.**

26. rekomendācija – finanšu iestāžu regulēšana un uzraudzība

277. 4. kārtas MER Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša bijušajai R.23. Pārapsūdzināšanas uzņēmumi NILLTFN nolūkos netika uzraudzīti. Vērtētāji norādīja, ka NILLTFN uzraudzības darbības efektivitāti mazināja tas, cik nevienmērīgi NILLTFN likuma subjekti piemēro NILLTFN prasības dažādās nozarēs Turklāt uzraudzīto iestāžu direktoriem un valdes locekļiem finanšu sankcijas netika piemērotas.

278. *26.1. kritērijs* – saskaņā ar vienoto uzraudzības mehānismu Eiropas Centrālā banka (ECB) ir atbildīga par nozīmīgu banku konsultatīvu uzraudzību. Tomēr NILLTFN uzraudzību pār bankām, kredītiestādēm, ENI, apdrošināšanas sabiedrībām, uzņēmumiem, kas sniedz finanšu garantijas un saistības (ar nosacījumu, ka tās ir “kredītiestādes”, kā definēts Kredītiestāžu likumā), privātiem pensiju fondiem, apdrošināšanas starpniekiem, ciktāl tie sniedz dzīvības apdrošināšanas pakalpojumus, ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām un MI (NILLTFN likuma 45. panta 1. daļa) veic FKTF LB ir atbildīga par LB licencēto kapitālsabiedrību regulēšanu un uzraudzību attiecībā uz ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanu un pārdošanu (NILLTFN likuma 45. panta 1. daļas 6. punkts). Latvijas pastu uzrauga SM (NILLTFN likuma 45. panta 1. daļas 5. punkts). VID uzrauga citas institūcijas (ja tās nav finanšu un kapitāla tirgus dalībnieces), kuras sniedz šādus pakalpojumus: a) kredītešanu, tai skaitā finanšu līzingu, ja pakalpojumu sniegšanai nav nepieciešama licencēšana); b) galvojumu un citu tādu saistību aktu izsniegšanu, ar

kuriem uzlikts pienākums; c) konsultācijas klientiem finansiāla rakstura jautājumos; d) inkasāciju; e) virtuālās valūtas maiņas pakalpojumus (NILLTFN likuma 45. panta 2. daļas 6. punkts).

279. 26.2. kritērijs – FI: Kredītiestādes licencē Eiropas Centrālā banka (ECB), kas sadarbojas ar FKTK. Apdrošināšanas sabiedrības licencē FKTK (Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 4. pants). Ieguldījumu brokeru/pārvaldes sabiedrības licencē FKTK (Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 4. pants). Alternatīvo ieguldījumu fondiem jāreģistrējas tikai tad, ja tie pārvalda fonda aktīvus (tai skaitā aktīvus, kas iegūti, izmantojot sviras finansējumu), kuru kopsumma nesasniedz 100 miljonus EUR, vai fonda aktīvus, kuru kopsumma nesasniedz 500 miljonus EUR, ar nosacījumu, ka ieguldījumu fondu portfeļi sastāv no alternatīviem ieguldījumu fondiem, kuriem nav sviras finansējuma un nav paredzēta ieguldījumu daļu atpakaļpirkšana piecu gadu laikā no dienas, kad veikts pirmais ieguldījums fondā (Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likuma 7. pants).

280. Citas FI: ENI un MI licencē vai reģistrē FKTK saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumu (1. un 4. pants). Naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēji, kas ir kapitālsabiedrības, kas nodarbojas ar ārvalstu valūtas pirkšanu un pārdošanu, pēc reģistrēšanās UR saņem atļaujas (licences) no LB (likuma Par LB 11. panta 1. daļa). Latvijas pasta dienests, kas sniedz MVT pakalpojumus. Šobrīd to uzrauga SM, bet ir panākta vienošanās šo funkciju nodot FKTK saskaņā ar grozījumiem NILLTFN likumā, kas stāsies spēkā 2019. gada jūnijā. Uz skaidras naudas iekasēšanas pakalpojumu sniedzējiem neattiecas prasības par reģistrēšanu vai licencēšanu. Licencēšanas prasības attiecībā uz kredītešanas darbībām, ko veic nebanku FI, attiecas tikai tad, ja tās sniedz patēriņa kredītešanas pakalpojumus.

281. Čaulu banku izveide vai darbības turpināšana Latvijā ir aizliegta (NILLTFN likuma 21. pants).

282. 26.3. kritērijs – personām, kas vēlas iegūt vai palielināt būtisku līdzdalību, jāiesniedz informācija par personas finansiālo stabilitāti, profesionālo darbību, administratīvajiem sodiem un sodāmību, citiem labuma guvējiem, juridiskajām personām sniegtajā informācijā būtu jāiekļauj informācija par īpašniekiem, padomes un valdes locekļiem. FKTK izvērtē lūguma atbilstību tiesību aktu prasībām, kas ietver kritērijus par personas "labo reputāciju". (Kredītiestāžu likuma 29. pants). Kredītiestāžu likuma 16. panta 3. daļā noteikts, ka FKTK ir tiesības pārbaudīt 19. pantā minēto personu identitāti, sodāmību un dokumentus. Kā to precizējušas institūcijas, tā ir obligāta prasība, un to piemēro visos gadījumos. Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 19. pantu FKTK ir tiesīga pārbaudīt kredītiestādes dibinātāju identitāti.

283. Ja dibinātājs pats ir juridiska persona, FKTK ir tiesības pārbaudīt ziņas par dibinātājiem (akcionāriem) un PLG.

284. Saskaņā ar Kredītiestāžu likumu par kredītiestādes valdes priekšsēdētāju, valdes locekli, iekšējā audita dienesta vadītāju, risku direktoru, par darbības atbilstības kontroli atbildīgo personu, par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas prasību izpildi atbildīgo personu, sabiedrības kontrolieri, ārvalsts kredītiestādes filiāles vai kredītiestādes filiāles citā dalībvalstī vadītāju un prokūristu var būt persona: kas ir kompetenta finanšu vadības jautājumos. Par NILLTFN prasību izpildi atbildīgo personu var būt persona, kura ir kompetenta uzņēmuma vadības jautājumos; kurai ir nepieciešamā izglītība un triju gadu attiecīga profesionālā darba pieredze atbilstoša lieluma komercsabiedrībā, organizācijā vai iestādē; kurai ir nevainojama reputācija; kurai nav atņemtas tiesības veikt komercdarbību.

285. Kredītiestādei ir pienākums nekavējoties atsaukt no amata šā panta pirmajā daļā minētās personas, ja tās neatbilst šā panta prasībām.

286. Attiecībā uz MI un ENI – jebkurai personai, kas vēlas iegūt būtiska līdzdalību MI vai ENI vai palielināt būtisku līdzdalību, par to iepriekš jāziņo FKTK (Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 26. pants). Paziņojumā norāda līdzdalības summu kā procentuālo daļu no iestādes pamatkapitāla vai akcijām, vai akcijām ar balsstiesībām. Paziņojumu iesniedz kopā ar informāciju, kas ir noteikta FKTK normatīvajos aktos un ir nepieciešama, lai novērtētu personas atbilstību kritērijiem, kas noteikti Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumā (15. panta 1. daļa). Saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 15. panta 1. daļu FKTK izvērtē personas brīvā kapitāla pietiekamību, ņemot vērā visu tās iegādājamo iestādes akciju vai daļu skaitu, šīs personas finansiālo stabilitāti un plānotās līdzdalības iegūšanas finansiālo pamatotību, lai nodrošinātu tās iestādes noturīgu un rūpīgu pārvaldību, kurā attiecīgā persona plāno iegūt līdzdalību, kā arī šīs personas iespējamo ietekmi uz iestādes vadību un darbību.

287. Novērtēšanas procesā FKTK ņem vērā arī šādus kritērijus: 1) personas nevainojama reputācija un atbilstība iestādes akcionāriem vai dalībniekiem noteiktajām prasībām; 2) tās personas nevainojama reputācija un profesionālā pieredze, kura plānotās līdzdalības iegūšanas rezultātā vadīs iestādes darbību; 3) personas finanšu stabilitāte, īpaši saistībā ar to, kādā veidā saimniecisko darbību veic vai veiks iestāde, kurā šī persona plāno iegūt līdzdalību; 4) vai iestāde spēs pildīt šā likuma un citu normatīvo aktu prasības un vai tās komercsabiedrību grupas struktūra, kuras sastāvā iestāde iekļausies, neierobežo Komisijas iespējas veikt tai likumā noteiktās uzraudzības funkcijas, nodrošināt efektīvu informācijas apmaiņu starp uzraudzības institūcijām un noteikt uzraudzības institūciju pilnvaru sadalījumu; 5) vai ir pamatotas aizdomas, ka saistībā ar plānoto līdzdalības iegūšanu ir veikta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana un terorisma finansēšana vai mēģināts veikt šādas darbības vai ka plānotā līdzdalības iegūšana varētu palielināt šādu risku.

288. Saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumu FKTK pieņem lēmumu par aizliegumu personai iegūt vai palielināt būtisku līdzdalību, ja: 1) persona neatbilst Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 15. panta 1. daļā noteiktajiem kritērijiem; 2) persona nesniedz vai atsakās sniegt FKTK šajā likumā noteikto informāciju vai FKTK pieprasīto papildu informāciju; 3) no personas neatkarīgu apstākļu dēļ tai nav iespējams sniegt šajā likumā noteikto informāciju vai FKTK pieprasīto papildu informāciju.

289. Saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 20. pantu par iestādes valdes priekšsēdētāju, valdes locekli, padomes (ja tāda izveidota) priekšsēdētāju, padomes locekli, personu, kas, pieņemot būtiskus lēmumus iestādes vārdā, rada iestādei civiltiesiskas saistības, par NILLTFN prasību izpildi atbildīgo personu, kā arī par tādu personu, kas ir tieši atbildīga par iestādes maksājumu pakalpojumu darbības vai elektroniskās naudas emisijas pārvaldību, var būt persona: 1) kura ir kompetenta finanšu vadības jautājumos; 2) kurai ir nepieciešamā izglītība un triju gadu attiecīga profesionālā darba pieredze, kas iegūta atbilstoša lieluma komercsabiedrībā, organizācijā vai iestādē; 3) kurai ir nevainojama reputācija; 4) kurai nav atņemtas tiesības veikt komercdarbību.

290. MI/ENI ir pienākums nekavējoties izraidīt iepriekš minētās personas, kas neatbilst šajā iedaļā noteiktajām prasībām.

291. Par iestādes valdes priekšsēdētāju, valdes locekli, padomes (ja tāda izveidota) priekšsēdētāju, padomes locekli, personu, kas, pieņemot būtiskus lēmumus iestādes vārdā, rada iestādei civiltiesiskas saistības, par NILLTFN prasību izpildi atbildīgo personu, kā arī par tādu personu, kas ir tieši atbildīga par iestādes maksājumu pakalpojumu darbības vai elektroniskās naudas emisijas

pārvaldību, nevar būt persona: 1) kura ir notiesāta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai kurai par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu piemērots prokurora priekšraksts par sodu; 2) kura ir notiesāta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai kurai par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu piemērots prokurora priekšraksts par sodu, pat ja tā ir atbrīvota no soda izciešanas sakarā ar noilgumu, apžēlošanu vai amnestiju; 3) pret kuru uzsāktais kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts sakarā ar noilgumu vai amnestiju; 4) pret kuru uzsāktais kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts, atbrīvojot no kriminālatbildības, ja ar nodarījumu nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu, vai ja panākts izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi; 5) pret kuru uzsāktais kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts, ja tā būtiski palīdzējusi atklāt smagu vai sevišķi smagu noziegumu, kas ir smagāks vai bīstamāks par pašas šīs personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu; 6) pret kuru uzsāktais kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības.

292. Iestādes kompetentajai pārvaldes institūcijai ir pienākums pašai vai pēc Komisijas pieprasījuma nekavējoties atsaukt no amata šā panta pirmajā daļā minētās personas, ja uz tām var attiecināt šā panta pirmajā daļā minētos ierobežojumus.

293. Nav skaidrs, vai šī prasība attiecas uz ar personām ar iepriekšēju sodāmību cieši saistītām personām.

294. Pirms dalībnieka, kuram ir būtiska līdzdalība kapitālsabiedrībā, izpildinstitūcijas pārstāvja vai prokūrista maiņas, kapitālsabiedrībai no LB licencēšanas komitejas jāsaņem izmaiņu apstiprinājumu. Informācijā, kas iesniedzama LB, jāietver informācija par kriminālsodāmību un administratīvo sodāmību. Nav noteiktas prasības attiecībā uz PLG un ar personām, kuriem ir sodāmība, cieši saistītām personām.

295. Saskaņā ar vienoto uzraudzības mehānismu ECB ir pienākums novērtēt pārvaldes institūciju sastāva un nozīmīgo banku pamatfunkciju veicēju piemērotību, pamatojoties uz kritērijiem, kas ietver reputāciju un interešu konfliktu esamību: ES Regulas Nr. 468/2014 93. un 94. pants. ECB arī atļauj iegūt būtisku līdzdalību visās Latvijas bankās neatkarīgi no tā, vai tās ir nozīmīgas vai mazāk nozīmīgas bankas. Viens no kritērijiem nosaka, ka ir jāizskata, vai darījums ietver vai palielina NILLTF risku: Direktīvas Nr. 2013/36/ES 23. panta 1. punkta e) apakšpunkts un ES Regulas Nr. 468/2014 85. līdz 87. pants.

296. 26.4. kritērijs – a) FI: Latvijā nav veikta Bāzeles komitejas principu, Starptautiskās Apdrošināšanas uzraudzības asociācijas (IAIS) principu un IOSCO principu un atbildības novērtēšana.

297. Latvijas banku, krājaizdevu sabiedrību, apdrošināšanas sabiedrību un apdrošināšanas brokeru sabiedrību, finanšu instrumentu tirgus dalībnieku, kā arī privāto pensiju fondu, MI un ENI uzraudzību veic FKTK, tostarp veicot NILLTFN likuma prasību izpildes uzraudzību un kontroli. Saskaņā ar FKTK likuma 5. pantu Komisijas darbības mērķis ir veicināt ieguldītāju, noguldītāju un apdrošināto personu interešu aizsardzību un finanšu un kapitāla tirgus attīstību un stabilitāti. Saskaņā ar NILLTFN likuma 7. pantu uzraudzības un kontroles institūcijas nosaka NILLTF atklāšanas un riska novērtēšanas metodiku atbilstoši NILLTFN likuma subjekta darbībai.

298. Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 112.² pantu FKTK veic konsolidēto uzraudzību konsolidācijas grupas līmenī. FKTK arī veic konsolidēto uzraudzību attiecībā uz ieguldījumu brokeru sabiedrību (ieguldījumu sabiedrību) konsolidācijas grupām (Finanšu instrumentu tirgus likuma 142. pants);

ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām (Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 8.pants); apdrošināšanas/pārapirošināšanas grupām – (Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma 221.pants); alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem (Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likuma 16.panta 15.daļa).

299. b) citas finanšu iestādes: Saskaņā ar NILLTFN likuma 45.panta 1.daļas 6.punktu LB ir atbildīga par tās licencēto kapitālsabiedrību likuma prasību izpildes uzraudzību un atbilstības kontroli. Iepriekš minētais NILLTFN likuma 7.pants ir piemērojams arī attiecībā uz LB.

300. NILLTFN likuma 47.panta 3.daļa paredz, ka LB nosaka kapitālsabiedrībām, kas nodarbojas ar ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanu un pārdošanu, saistošas prasības šajā likumā noteikto pienākumu izpildei attiecībā uz NILLTF risku novērtēšanu, iekšējās kontroles sistēmu un tās izveidi, klientu izpēti un klientu veikto darījumu uzraudzību.

301. Saskaņā ar NILLTFN likuma 47.panta 3.daļu LB ir izdevusi noteikumus Nr. 141 par NILLTFN likumā noteikto prasību papildu precizējumiem. Nav pieejama informācija par LB pienākumu ņemt vērā NILLTF riskus nozarē.

302. Kā minēts iepriekš, FKTK uzrauga naudas MI un ENI. FKTK 2017.gadā izstrādāja iekšējās vadlīnijas par naudas MI un ENI uzraudzību.

303. *26.5. kritērijs* – nozaru uzraudzības institūcijām ir jāveic “saskaņā ar tās izstrādāto metodiku regulāras pārbaudes” (NILLTFN likuma 46.panta 1.daļas).

304. 2017.gada 26.oktobrī FKTK pieņemtā Kārtība noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtēšanai bankās un NILLTF riska pakāpes noteikšanai ietver NILLTF raksturīgo risku novērtēšanas procesu un NILLTF uz risku balstītu pieeju, ko izmanto banku uzraudzībai.

305. FKTK īstenotās NILLTFN uzraudzības biežums un intensitāte ir balstīta uz šādiem kritērijiem, kas nosaka institūcijas riska kategoriju: NILL revīzijas novērtējumi, ko veikuši neatkarīgi revidenti; pakļautība NILLTF riskam, kas noteikta kredītiestāžu NILLTF riska pārvaldības stratēģijās (finanšu aktīvu īpatsvars un visu klientu, kuriem piemēro padziļinātas klienta izpētes procedūras, kredīta apgrozījums un čaulas uzņēmumu kredīta apgrozījuma daļa no kopējā kredītu apgrozījuma); kredītiestādes riska apetīte un faktiskā pakļautība riskam (par ko reizi ceturksnī ziņo FKTK); atbilstošo attiecību ģeogrāfiskais raksturojums (NOSTRO un LORO, tostarp USD korespondentkontu esamība ASV bankās); finansiālais stāvoklis (spēja izturēt zaudējumus uzņēmējdarbības pasliktināšanās dēļ (ierobežojumu vai uzņēmējdarbības zaudēšanas gadījumā attiecīgo attiecību problēmu dēļ) un ieguldīt iekšējās kontroles sistēmas attīstībā); spēja un gatavība mainīt uzņēmējdarbības modeli; citi faktori, kas ietekmē NILLTF riskus (iepriekšējo pārbaūžu rezultāti, negatīva ārējā informācija, tiesvedības utt.); Latvijas reputācijas apdraudējumi.

306. Izstrādājot pārbaūžu plānu, tiek ievērots šāds klātienes pārbaūžu biežums: kritiska riska banka – reizi pusgadā; augsta riska banka – reizi 18 mēnešos; vidēja riska banka – reizi trijos gados; zema riska banka – reizi četros gados.

307. LB ir izdevusi noteikumus Nr. 953-6, kas regulē tās pārraudzībā esošo kapitālsabiedrību uzraudzību.

308. Saskaņā ar noteikumu Nr. 953-6 24.punktu, kapitālsabiedrību darbības pārbaūžu plānu izstrādā tā, lai ikgadējās pārbaudes aptvertu vismaz 30% no visiem skaidras naudas (tai skaitā ārvalstu valūtu) pirkšanas un pārdošanas vietās un katra šāda vieta tiktu pārbaudīta vismaz reizi

četros gados. Plānam ir jāatbilst arī šādiem principiem: pārbaudes aptver maksimālo pārbaudāmo kapitālsabiedrību skaitu; prioritāra ir to kapitālsabiedrību pārbaude, kurām ir lielāka tirgus daļa; pārbauda kapitālsabiedrības ar netipiskām darījumu apjoma izmaiņām; atkārtoti pārbauda kapitālsabiedrības, kurās iepriekšējo pārbaūžu laikā ir konstatēti būtiski pārkāpumi; izskata citus pierādījumus, kas liecina par iespējamu tiesību aktu neievērošanu.

309. Nav skaidrs, vai citas finanšu sektora uzraudzības institūcijas veic pārbaudes, pamatojoties uz NILLTF risku novērtējumu. VID ir agrīnā NILLTFN uzraudzības metodoloģijas izstrādes stadijā, bet tas vēl nav veicis novērtējumus.

310. SM uzrauga tikai vienu FI – Latvijas pastu. SM veic pārbaudes divas reizes gadā – viena pārbaude tiek veikta uzņēmumā uz vietas, un viena pārbaude tiek veikta ārpus objekta, pieprasot informāciju sniegt rakstiski, un, ja nepieciešams, reaģējot uz sūdzībām (ļoti retos gadījumos).

311. SM ir pieņēmusi iekšējos noteikumus, kas ietver pārbaudes ziņojumu paraugus ar jautājumiem par NILLTFN likuma prasību praktisko izpildi. SM arī veic pārbaudes, lai konstatētu, vai ir novērsti iepriekšējo pārbaūžu laikā konstatētie trūkumi. Izvērtējot Latvijas valsts iekšējās kontroles sistēmu, SM ņem vērā nacionālos riskus un Latvijas pasta ievainojamības.

312. 26.6. *kritērijs* – sniegtajā informācijā aprakstīti FI pienākumi izstrādāt riska novērtējumus. Saskaņā ar NILLTFN likuma 46. panta 1. daļas 11. punktu uzraudzības institūcijām jāveic uzraudzības pasākumi, pamatojoties uz NILLTF riska novērtējumu; kā arī jāveic riska novērtējumu un tā regulāru pārskatīšanu atbilstoši riska līmenim. Saskaņā ar FKTF pieņemto Kārtību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtēšanai bankās un NILLTF riska pakāpes noteikšanai uz risku balstīta uzraudzība tiek periodiski pārskatīta, un informācija, kas izmantota NILLTF raksturīgā riska novērtēšanai un NILLTF riska novērtējuma sistēmai, vajadzības gadījumā tiek atjaunināta. Procedūra tiek pārskatīta vairākos gadījumos, tostarp, ja tiek konstatēti jauni NILLTF riska faktori vai notiek būtiskas izmaiņas banku sektorā. Netiek sniegta informācija par nebanku FI uzraudzības iestāžu pienākumiem pārskatīt FI vai grupu NILLTF riska profila riska novērtējumus periodiski, kā arī gadījumos, kad notiek ievērojami notikumi vai izmaiņas FI vai grupas pārvaldībā un darbībā.

Vērtējums un secinājums

313. Latvija atbilst 26.1. kritērijam, lielākoties atbilst 26.6. kritērijam un daļēji atbilst 26.2., 26.3., 26.4. un 26.5. kritērijam. Dažu veidu alternatīvo ieguldījumu fondiem ir tikai jāreģistrējas (nav jāiegūst licence); attiecībā uz nebanku FI kredītēšanas darbībām licencēšanas prasības tiek attiecinātas tikai tad, ja tie sniedz patēriņa kredītēšanas pakalpojumus. Valsts tiesību aktos nav ietverti noteikumi, kas attiecas uz personām ar iepriekšēju sodāmību cieši saistītām personām. Ne visas finanšu uzraudzības institūcijas veic uz NILLTF risku balstītu uzraudzību. **Latvija daļēji atbilst R.26.**

27. rekomendācija – uzraudzības institūciju pilnvaras

314. 4. kārtā Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša bijušajai R.29. Vērtētāji secināja, ka SM ir nepietiekamas uzraudzības pilnvaras, lai uzraudzītu un nodrošinātu tās regulēto struktūru atbilstību NILLTFN. Tāpat tika atzīmētas efektivitātes problēmas saistībā ar SM ierobežotajām zināšanām un interešu konfliktu, piemērojot uz risku balstītas pieejas prasības, kā arī apdrošināšanas nozares uzraudzību NILLTFN jomā. 5. kārtā efektivitātes jautājumi TA pielikumā vairs netiek analizēti.

315. *27.1. kritērijs* – Latvijā nozaru FI un NNDP uzraudzības institūcijām ir arī piešķirta atbildība par NILLTFN prasību un NILLTFN saistību ievērošanas uzraudzību attiecīgajās nozarēs (NILLTFN likums). Gadījumā, ja nozares uzraudzības institūcijas nepastāv, atbildība par NILLTFN uzraudzību ir piešķirta VID (NILLTFN likuma 45. panta 2. daļa)¹⁸¹.

316. *27.2. kritērijs* – nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības veikt pārbaudes (NILLTFN likuma 46. panta 1. daļas 3. punkts). Pārbaūžu veikšanas normatīvais regulējums ietver spēju apmeklēt telpas, pieprasīt informāciju un dokumentus, attiecīgo dokumentu kopijas.

317. *27.3. kritērijs* – nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar NILLTFN likuma prasību izpildi (NILLTFN likuma 47. panta 1. daļas 2. punkts). Tas ietver tiesības pieprasīt paskaidrojumus no RE.

318. *27.4. kritērijs* – visas finanšu uzraudzības institūcijas saskaņā ar NILLTFN likumu ir pilnvarotas piemērot sankcijas, ja tiek konstatēta NILLTFN likuma prasību neievērošanu. Tie ir naudas sodi, pagaidu aizlieguma noteikšana par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus, licences anulēšana un citi NILLTFN likumā paredzētie pasākumi. Turklāt sankciju piemērošanas pilnvaras ir paredzētas arī saskaņā ar nozaru tiesību aktiem. FKTK ir pilnvarota piemērot sankcijas par NILLTF novēršanas pienākumu neizpildi saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 198.¹ panta 1. daļu. Tas ietver pilnvaras uzlikt naudas sodus un anulēt FI licenci.

319. Vērtspapīru nozarē FKTK ir plašas pilnvaras piemērot dažādus sodus par Finanšu instrumentu tirgus likuma pārkāpumiem. Saskaņā ar NILLTFN likuma 78. pantu FKTK ir arī pilnvarota sodīt kredītiestādes un citas FI par normatīvo aktu pārkāpumu NILLTFN jomā.

320. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību nozarē par darbībām, kuru rezultātā tiek pārkāptas NILLTFN normatīvo aktu prasības, FKTK ir tiesīga piemērot ("piemēro") naudas sodu no 7100 līdz 142 000 EUR (Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 87. panta 1.² daļa).

321. Naudas pārvedumu nozarē FKTK var piemērot pasākumus, kas paredzēti Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 56. panta 2. daļā par "normatīvo aktu pārkāpumiem NILLTFN jomā".

322. LB licencēšanas komiteja var uz ierobežotu laiku apturēt vai anulēt ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas licenci, ja kapitālsabiedrība pārkāpj normatīvo aktu prasības attiecībā uz NILLTFN, kā arī dokumentos par iekšējās kontroles sistēmu politikām un procedūrām noteiktās prasības.

Vērtējums un secinājums

323. **Latvija atbilst R.27.**

28. rekomendācija – NNDP regulēšana un uzraudzība

324. Latvija 4. kārtā tika novērtēta kā daļēji atbilstoša bijušās R.24 prasībām šādu trūkumu dēļ: VID klātienes uzraudzība bija vāja, kā arī nebija noteikta kārtība neklātienē veiktai uzraudzībai; piemērotās sankcijas netika atzītas par preventīvām, efektīvām un samērīgām; pašregulējošo

¹⁸¹ ECB veic nozīmīgu banku konsultatīvu uzraudzību. To banku konsultatīvo uzraudzību, kuras netiek uzskatītas par nozīmīgām, veic valsts uzraudzības institūcijas, un ECB ir iespēja sniegt norādījumus valstu institūcijām. ECB var nolemt tieši uzraudzīt mazāk nozīmīgās iestādes, ja tas nepieciešams, lai nodrošinātu konsekventu augstu uzraudzības standartu piemērošanu.

organizāciju veiktā uzraudzība tika uzskatīta par vāju, tika konstatētas neskaidrības saistībā ar uzraudzības pilnvaru sadalīšanu starp LZNP un KD.

325. *28.1. kritērijs* – a) Azartspēļu un izložu likuma 3. pants nosaka, ka Latvijā azartspēles un loterijas drīkst organizēt tikai licencētas kapitālsabiedrības. Licences izsniedz Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija. Saskaņā ar Azartspēļu un izložu likuma 46. pantu ir atļauts licencēt interneta kazino.

326. b) valdes locekļiem un azartspēļu organizētāja revidentam jābūt ar nevainojamu reputāciju, un tiem nedrīkst būt atņemtas tiesības veikt komercdarbību. Tas skaidri izslēdz personas, kurām ir iepriekšēja sodāmība (Azartspēļu un izložu likuma 9. panta 2. un 3. daļa). Tomēr tas neattiecas uz ar noziedzniekiem cieši saistītām personām.

327. Nav attiecīgu prasību, kas attiecas uz personām, kuru īpašumā ir būtiska kontrolpakete (vai kuras ir tās PLG), vai ar tām cieši saistītām personām.

328. c) Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija (IAUI) ir ieceltais kazino uzraugs, kas atbild par NILLTFN uzraudzību (Azartspēļu un izložu likuma 81. pants; NILLTFN likuma 45. pants). IAUI veic pārbaudes uz vietas kazino.

329. *28.2. kritērijs* – Latvija uzskaita šādus NNDP, uz kuriem attiecas NILLTFN: nekustamā īpašuma aģenti, personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, juristi, notāri, revidenti, grāmatveži un uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēji, t.sk. uzticības personas. Latvija nedefinē uzticības personas kā atsevišķu NNDP kategoriju un neizsniedz tām licences.

330. NILLTFN uzraudzības institūcijas ir šādas: Nekustamā īpašuma aģentus uzrauga VID (NILLTFN likuma 45. panta 2. daļas 4. punkts); personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, uzrauga VID (NILLTFN likuma 45. panta 2. daļas 5. punkts); advokātus uzrauga LZAP (NILLTFN likuma 45. panta 1. daļas 2. punkts); notārus uzrauga LZNP (NILLTFN likuma 45. panta 1. daļas 3. punkts); revidentus uzrauga LZRA (NILLTFN likuma 45. panta 1. daļas 4. punkts); grāmatvežus uzrauga VID (NILLTFN likuma 45. panta 2. daļas 1. punkts); uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzējus (tostarp uzticības personas) uzrauga VID (NILLTFN likuma 45. panta 2. daļas 2. un 3. punkts).

331. *28.3. kritērijs* – skatīt 28.2.

332. *28.4. kritērijs* – (a) NILLTFN likuma 45. līdz 47. pants, šķiet, sniedz uzraudzības institūcijām/pašregulējošām organizācijām, kas minēti 28.1. un 28.2, pietiekamas pilnvaras, lai uzraudzītu dažādu NNDP atbilstību NILLTFN prasībām. Nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības veikt pārbaudes (NILLTFN likuma 46. panta 1. daļas 3. punkts). Pārbaūžu veikšanas normatīvais regulējums ietver spēju apmeklēt telpas, pieprasīt informāciju un dokumentus, attiecīgo dokumentu kopijas. Nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar NILLTFN likuma prasību izpildi (NILLTFN likuma 47. panta 1. daļas 2. punkts). Tas ietver tiesības pieprasīt paskaidrojumus no RE.

b) un c) no iesniegtā materiāla nav skaidrs, vai tie (izņemot notārus) ir veikuši un var veikt pasākumus, lai atturētu noziedzniekus no NNDP kontrolēšanas. Uzraudzības un kontroles institūcija piemēro NILLTFN likuma 78. pantā noteiktās sankcijas, ja tiek konstatēti NILLTFN tiesiskā regulējuma pārkāpumi. Likuma 78. pantā noteiktās sankcijas attiecībā uz zvērīnātiem revidentiem un zvērīnātu revidentu komercsabiedrībām piemēro VID pēc uzraudzības un kontroles institūcijas –

LZRA – ierosinājuma. Attiecībā uz NNDF ir piemērojami NILLTFN likuma 78. panta noteikumi, kas aprakstīti 27.4. kritērijā, un sistēma, kas aprakstīta R.35.

333. 28.5. kritērijs – VID uzrauga atbilstību, pamatojoties uz valstisko risku un subjektu apgrozījuma novērtējumu, bet ir nepieciešams vairāk informācijas par katru uzraugāmo grupu un to riska izpratni. LZNP riska novērtēšanai izskata septiņus riska faktorus: iepriekšējo novērtējumu rezultātus, darbinieku kvalifikāciju, pieredzi, LZNP intereses, reputāciju (sūdzības, disciplinārbildību), kopējos parādus, finanšu rezultātus un notāra profesionālo darbību ārpus biroja.

b) uzraudzības riska profili: LZNP izmanto “kontroles klienta” metodi, lai noteiktu augsta riska notārus, kurus nepieciešams pārbaudīt. Sniegtā informācija nav detalizēta un neprecīzē, kas ir augsta riska notārs. VID, šķiet, par prioritāriem uzskata uzņēmumus, kuriem piemīt lielāks risks izvairīties no nodokļu maksāšanas. Šķiet, ka IAUI neievēro uz risku balstītu pieeju. Informācija par zvērinātiem juristiem, personām, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, zvērinātiem revidentiem, grāmatvežiem un uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzējiem sniegta minimālā apjomā vai nav sniegta vispār.

Vērtējums un secinājums

334. Latvija atbilst 28.1. līdz 28.3. kritērijam. Latvija daļēji atbilst 28.4. un 28.5. kritērijiem, jo nav skaidrs, vai ir ieviesti pasākumi, lai novērstu to, ka noziedznieki kontrolē NNDF (izņemot notārus), un pastāv nepilnības uzraudzības iestāžu veiktajā uz NILLTF risku balstītajā uzraudzībā. **R.28 ir novērtēta kā DA.**

29. rekomendācija – finanšu izlūkošanas vienības

335. Iepriekšējā MER Latvija tika vērtēta LA prasībām, kas saistītas ar finanšu izlūkošanas vienībām. Trūkumi bija saistīti ar iespējamām neskaidrībām vadlīnijās par ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem; nepietiekama informācijas sniegšanu vadlīnijās par ar TF saistītu ziņošanu; to, ka KD izplatītās informācijas saturs nebija daļa KD aizsargātās IT sistēmas pret patvaļīgu grozīšanu un/vai dzēšanu; un nepieciešamību pieprasīt prokurora apstiprinājumu, lai KD varētu gūt piekļuvi papildu finanšu informācijai. Turklāt prasību īstenošanas efektivitāti nav iespējams pilnībā pierādīt.

336. 29.1. kritērijs – NILLTFN likuma IX nodaļa nosaka KD juridisko statusu, tiesības un pienākumus, kā arī atbildību. 50. panta 1. daļa nosaka, ka Kontroles dienests, kas darbojas kā Latvijas finanšu izlūkošanas dienests, ir speciāli izveidota valsts institūcija, kas veic aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanas kontroli un iegūst, saņem, reģistrē, apstrādā, apkopo, uzglabā, analizē un sniedz pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai informāciju, kuru var izmantot NILLTF vai šo darbību mēģinājuma, vai cita ar to saistīta noziedzīga nodarījuma novēršanai, atklāšanai, pirmstiesas kriminālprocesam vai iztiesāšanai.

337. 29.2. kritērijs – NILLTFN likuma 30. panta 1. daļa nosaka pienākumu NILLTFN likuma subjektiem, kā arī valsts institūcijām, atvasinātām publiskām personām un to institūcijām paziņot KD gan par neparastu, gan par aizdomīgu darījumu ziņojumiem, kas arī ir vienīgās informācijas kategorijas, kuras NILLTFN likuma subjektiem ir pienākums atklāt spontāni.

338. 29.3. kritērijs – a) saskaņā ar NILLTFN likuma 30. panta 2. daļu, pēc aizdomīgu/neparastu darījumu ziņojumu iesniegšanas NILLTFN likuma subjektam pēc KD pieprasījuma tā rīcībā esošo papildu informāciju jāsniedz septiņu darbdienu laikā (KD termiņu var pagarināt). KD, pamatojoties uz Latvijas juridiskas vai fiziskas personas “ziņojumu”, kā arī pamatojoties uz ārvalstu iestāžu sniegto informāciju, var jebkuram NILLTFN likuma subjektam pieprasīt sniegt papildu informāciju.

b) KD ir tieša elektroniska piekļuve plašam informācijas un datubāzu lokam. KD ir arī tieša institūcija, kura saņem ziņojumus par pārrobežu skaidras naudas pārvadājumiem. NILLTFN likuma 54. pants nosaka, ka visām valsts un pašvaldību institūcijām ir pienākums sniegt KD tā funkciju veikšanai pieprasīto informāciju. Izmantojot šo mehānismu, KD, kaut arī tikai pēc rakstiska pieprasījuma, var piekļūt dažādām valsts un pašvaldību datu bāzēm, tostarp bankas kontu reģistram un UR iekļautajai PLG informācijai. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 1092, institūcijām atbilde jāsniedz 14 dienu laikā.

339. 29.4. *kritērijs* – NILLTFN likuma 50. un 51. pants nosaka, ka KD jāveic operatīvā un stratēģiskā analīze, pamatojoties uz informāciju, kas saņemta no NILLTFN likuma subjektiem, un citu tai pieejamo informāciju. KD veic abu veidu darbības.

340. 29.5. *kritērijs* – KD ir atļauts spontāni sniegt informāciju pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai, ja šī informācija rada pamatotas aizdomas, ka attiecīgā persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tajā skaitā veikusi NILLTF vai šo darbību mēģinājumu (NILLTFN likuma 55. pants).

341. Saskaņā ar NILLTFN likuma 56. pantu KD sniedz tā rīcībā esošo informāciju pēc operatīvās darbības subjektu, izmeklēšanas iestāžu vai prokuratūras pieprasījuma operatīvās darbības procesā vai kriminālprocesā, kā arī pēc tiesas pieprasījuma (skatīt 31.4. kritēriju). 56. panta 5. daļā ir pievienoti kritēriji, ar kuriem var pamatot atteikumu izpildīt informācijas pieprasījumu pēc tam, kad to saņēmis KD (informācijas sniegšana “negatīvi ietekmētu notiekošo operatīvo darbību, pirmstiesas izmeklēšanu, KD sniegto analīzi vai varētu apdraudēt personas dzīvību vai veselību vai citos ārkārtējos apstākļos vai ja informācijas izpaušana būtu acīmredzami nesamērīga ar fiziskās vai juridiskās personas tiesiskajām interesēm vai neatbilstīga nolūkam, kādam tā pieprasīta”). Kritēriju tvērums ir neskaidrs.

342. KD ir iespēja pēc pieprasījuma sadarboties ar VID (valsts amatpersonu ienākumu deklarāciju pārbaude gadījumos, kad ir pamatotas aizdomas par nepatiesu ziņu sniegšanu), ar FKTK un drošības iestādēm konkrētās situācijās, kas saistītas ar NILLTF, bet ne saistībā ar predikatīviem nodarījumiem.

343. KD jāveic nepieciešamie administratīvie, tehniskie un organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu informācijas aizsardzību un novērstu neatļautu piekļuvi informācijai, neatļautu tās grozīšanu, izplatīšanu vai iznīcināšanu. KD izplata informāciju, izmantojot autokurjeru. KD 2017. gada jūnijā sāka izstrādāt e-rīku informācijas apmaiņas kanālam ar TAI (klātienē vizītes laikā tas vēl nedarbojas).

344. 29.6. *kritērijs* – KD priekšnieks ieceļ KD informācijas sistēmu drošības vadītāju, informācijas resursu turētājus un KD informācijas sistēmu tehnoloģisko resursu turētājus, nosakot virkni drošības noteikumu. Ir izdoti vairāki informācijas sistēmu drošības noteikumi, kas reglamentē informācijas drošību un konfidencialitāti, tostarp procedūras informācijas apstrādei, uzglabāšanai, izplatīšanai, aizsardzībai un piekļuvei. Konkrētāk, iekšējos noteikumus par “kārtību, kādā saņemta informācija tiek reģistrēta, apstrādāta, uzglabāta un iznīcināta”, KD priekšnieks ir apstiprinājis ar rīkojumu Nr. 64 (08.07.2011.). KD izstrādā šo noteikumu jaunas versijas.

345. NILLTFN likuma 50. panta 5. daļa nosaka, ka KD priekšniekam un darbiniekiem ir jāievēro likumā “Par valsts noslēpumu” noteiktās prasības, lai saņemtu speciālo atļauju piekļūt sevišķi slepenai informācijai.

346. Visām trim ar aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanu saistītajām sistēmām ir uz piekļuves tiesības atkarībā no pienākumiem un tās veido žurnālēšanas datnes. KD uzglabā šifrētas datu rezerves kopijas īpašā seifā, kas atrodas LB, saskaņā ar Līgumu starp KD un LB (10.03.2017.). Piekļuvi

KD telpām kontrolē, izmantojot pilnvaroto personu identifikācijas kartes un mehāniskās atslēgas; fiziskās drošības sistēmu pret fizisku ielaušanos pastāvīgi uzrauga ārējā drošības organizācija; dokumentu vai datu rezerves kopiju glabāšanai izmanto seifus vai metāla plauktus utt.

347. *29.7. kritērijs* – KD ir īpaši izveidota valsts institūcija. KD priekšnieks tiek iecelts amatā uz četriem gadiem un to no amata atbrīvo ģenerālprokurors. Prokuratūras likuma 49.² pants noteic, ka KD priekšnieku var atlaist tikai par: noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, kas saistīta ar viņa profesionālo darbību, ja tam ir ievērojamas sekas, vai apkaunojošu rīcību, kas nav savienojama ar priekšnieka statusu. Pēdējais iemesls ir neskaidrs, lai gan KD informēja, ka to pamatotu KD ētikas kodekss. KD darbiniekus pieņem darbā un atlaiž KD priekšnieks. Darbinieku atlīdzība tiek noteikta saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumu.

348. KD var neatkarīgi veikt informācijas apmaiņu ārvalstu partneriem (NILLTFN likuma 62. pants).

349. Iekšējo sadarbību starp KD, valsts un pašvaldību iestādēm regulē MK noteikumi Nr. 1092 (saskaņā ar NILLTFN likuma 54. pantu), kas paredz, ka KD slēdz rakstisku vienošanos ar valsts vai pašvaldību institūciju par elektroniskā veidā sniedzamās informācijas apjomu un piekļuves nosacījumiem.

350. KD nav ģenerālprokuratūras daļa, un KD parasti var pildīt savus pienākumus bez prokurora atļaujas. Tomēr KD darbojas prokuratūras uzraudzībā, tās struktūras un nodaļu skaitu nosaka ģenerālprokurors saskaņā ar piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem (NILLTFN likuma 50. pants). Turklāt dažas KD pilnvaras ir pakļautas prokurora lēmumam, piemēram, par informācijas izplatīšanu pēc pieprasījuma (NILLTFN likuma 56. pants). 10% informācijas pieprasījumu netiek apmierināti juridisku vai praktisku iemeslu dēļ. Lai gan institūcijas norādīja, ka nav novērota nepamatota iejaukšanās, varas institūcijām vajadzētu apsvērt iespēju novērst jebkādas neskaidrības NILLTFN likumā attiecībā uz KD funkcionālo autonomiju no Ģenerālprokuratūras.

351. *29.8. kritērijs* – KD ir Egmont grupas loceklis kopš 1999. gada.

Vērtējums un secinājums

352. Latvija atbilst vai lielākoties atbilst lielākajai daļai R.29 kritēriju. **Latvija lielākoties atbilst R.29.**

30. rekomendācija – tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pienākumi

353. 2006. gada 3. kārtā Latvija tika novērtēta kā atbilstoša bijušajai R.27, līdz ar to šī rekomendācija Latvijas 2012. gadā veiktajā 4. kārtas novērtējumā vērtēta netika. Jaunajā R.30 ir iekļautas detalizētākas prasības.

354. *30.1. kritērijs* – Latvijā ir plašs TAI loks, kuru pienākums ir izmeklēt NILL, saistītos predikatīvos nodarījumus un TF. TAI kompetences un pienākumi Latvijā ir noteikti KPL 387. pantā.

NILL un ar to saistītie predikatīvie noziedzīgie nodarījumi

355. Ja vien ar KPL 387. pantā nav noteikts citādi, jebkuru noziedzīgu nodarījumu izmeklē VP. VP ir vairākas struktūrvienības, tostarp piecas reģionālās struktūrvienības. Ar NILL saistītos noziedzīgos nodarījumus izmeklē gan šīs reģionālās iestādes, gan Galvenā kriminālpolicijas pārvalde, precīzāk, tās Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde. Saskaņā ar Pārvaldes iekšējo reglamentu tajā ietilpst 1. nodaļa, kas izmeklē noziedzīgus nodarījumus kredītiestādēs un NILL.

356. KPL 387.pants nosaka vairākas citas TAI, kuru pienākums ir izmeklēt noziedzīgus nodarījumus, piemēram, finanšu policija (par noziedzīgiem nodarījumiem valsts ieņēmumu jomā), Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar politisko organizāciju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem un ar korupciju saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts pārvaldē), muitas institūcijas (par noziedzīgiem nodarījumiem muitas jomā) un Valsts robežsardze (par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu).

TF nodarījumi

357. TF nodarījumus izmeklē DP, kas ir viena no trim Latvijas valsts drošības iestādēm, un kura darbojas IeM padotībā. Valsts drošības jomā DP veic pretizlūkošanas un izmeklēšanas pasākumus, lai apkarotu vairākus smagus noziegumus. Tas ietver organizēto un ekonomisko noziedzību, terorismu, kaitniecību un citus valsts drošību un varu apdraudošus noziedzīgus nodarījumus, bandītismu, korupciju, naudas viltošanu, kā arī kodolmateriālu, narkotisko un citu (ķīmisko, radioaktīvo) stipras iedarbības vielu vai dubultā lietojuma preču, šaujamo un cita veida ieroču, sprāgstvielu nesankcionētu izplatīšanu (Valsts drošības iestāžu likuma 15. panta 2. daļas 1. punkts). DP darbojas saskaņā ar Nacionālās drošības likumu, Operatīvās darbības likumu, likumu "Par policiju", Valsts drošības iestāžu likumu un MK apstiprinātu nolikumu (Valsts drošības iestāžu likuma 15. panta 4. daļa). DP izmeklē noziedzīgus nodarījumus, kas izdarīti valsts drošības jomā vai valsts drošības iestādēs, vai citus noziedzīgus nodarījumus savas kompetences ietvaros un gadījumos, kad izmeklēšanu uzdevis veikt ģenerālprokurors (KPL 387. panta 2. daļa).

358. *30.2. kritērijs* – "tradicionālās" kriminālizmeklēšanas gaitā TAI veic darbības, lai identificētu noziedzīgi iegūtu mantu. Ja predikatīva noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas laikā tiek atklāts saistīts NILLTF nodarījums, tad šo otro lietu nodod kompetentajai institūcijai neatkarīgi no tā, kur predikatīvais nodarījums noticis, ja vien nepieciešamība pēc izmeklēšanas darbībām nav nenovēršama (smaga vai sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma gadījumā, kā noteikts KL 7. pantā). Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) ir pilnvarots izmeklēt NILL, kas saistīta ar korupciju. Tomēr nav pilnīgi skaidrs, cik lielā mērā tai ir atļauts izmeklēt NILLTF nodarījumus, veicot paralēlu finanšu izmeklēšanu. Šķiet, ka nav (iekšēju) noteikumu, kas pieprasītu regulāri veikt (paralēlas) finanšu izmeklēšanas.

359. *30.3. kritērijs* – iepriekšminētajām TAI ir tiesības identificēt, izsekot mantu, ierosināt mantas iesaldēšanu un izņemšanu (KPL 361. pants). Pirmstiesas procesā arestu mantai uzliek ar procesa virzītāja lēmumu, ko apstiprinājis izmeklēšanas tiesnesis, iztiesāšanas laikā lēmumu pieņemt tiesa. VP Ekonomisko noziegumu apkarošanas departaments 2009. gadā pārņēma ARO kompetenci ar mērķi izsekot un identificēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai citu saistītu mantu. Sakarā ar strukturālo reformu 2016. gadā kā ARO tika izveidota VP speciālā vienība ("Kriminālizlūkošanas pārvaldes 2. nodaļa"), kuras pamatfunkcija ir noziedzīgi iegūtas mantas meklēšana, identificēšana un atgūšana. No 2017. gada 27. jūnija ir spēkā IeM izdots iekšējs rīkojums/noteikumi, kas nosaka pienākumu visiem kriminālpolicijas darbiniekiem/izmeklētājiem ātri izvērtēt nepieciešamību izsekot aktīviem un tos konfiscēt, kā arī pieņemt lēmumu par iepriekš minētās VP speciālās vienības iesaistīšanu jau izmeklēšanas sākumposmā. Attiecībā uz citām TAI līdzīgi noteikumi ieviesti nav.

360. *30.4. kritērijs* – Latvijā nav kompetentas institūcijas, kas nav TAI, bet tomēr veic predikatīvu noziedzīgu nodarījumu finanšu izmeklēšanu.

361. *30.5. kritērijs* – KNAB kompetencē ir izmeklēt ar korupciju saistītus noziedzīgus nodarījumus, kas izdarīti valsts pārvaldē. Tas ietver predikatīvus noziedzīgus nodarījumus un ar tiem saistītus

noziedzīgus nodarījumus, piemēram, NILL. Ja tiek atklātas tikai norādes tikai uz NILL, kompetence tiek nodota Ģenerālprokuratūrai. Parasti šādus noziegumus izmeklē VID vai VP. Saskaņā ar KPL 361. pantu KNAB ir pilnvarots uzlikt arestu īpašumam un ierosināt aktīvu iesaldēšanu un izņemšanu.

Vērtējums un secinājums

362. Latvija lielākoties atbilst R.30.

31. rekomendācija – tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pilnvaras

363. 2006. gada 3. kārtā Latvija tika novērtēta kā atbilstoša bijušajai FATF 28. rekomendācijai, līdz ar to šī rekomendācija Latvijas 2012. gadā veiktajā 4. kārtas novērtējumā vērtēta netika. Jaunajā 31. rekomendācijā ir iekļautas detalizētākas prasības.

364. 31.1. kritērijs – TAI, kas ir atbildīgas par NILL izmeklēšanu, ar to saistītiem predikatīviem nodarījumiem un TF, spēj piekļūt visiem nepieciešamajiem dokumentiem un informācijai, kas izmantojama šāda veida izmeklēšanā. Lai to nodrošinātu, ir pieejams šādu rīku klāsts:

a) finanšu iestāžu, NNDP un citu fizisku vai juridisku personu rīcībā esošas informācijas pieprasīšana;

365. institūcijas ir tiesīgas no fiziskām vai juridiskām personām rakstveidā pieprasīt kriminālprocesam nozīmīgus priekšmetus, dokumentus un ziņas par faktiem, tai skaitā elektroniskas informācijas vai dokumenta formā, kas apstrādātas, uzglabātas vai pārraidītas, izmantojot elektroniskās informācijas sistēmas (KPL 190. panta 1. daļa). Ja fiziskās un juridiskās personas neiesniedz procesa virzītāja pieprasītos priekšmetus un dokumentus viņa noteiktajā termiņā, procesa virzītājs KPL (KPL 190. panta 2. daļa) noteiktajā kārtībā izdara izņemšanu vai kratīšanu. Izņemšanu izdara ar procesa virzītāja lēmumu (KPL 187. panta 1. daļa). Dienesta noslēpumus var pieprasīt tikai ar tiesas rīkojumu.

b) personu un telpu kratīšana

366. Kratīšana ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir telpas, apvidus teritorijas, transportlīdzekļa un atsevišķas personas piespiedu pārmeklēšana nolūkā atrast un izņemt meklējamo objektu, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka meklējamais objekts atrodas kratīšanas vietā (KPL 179. panta 1. daļa). Kratīšanu izdara ar kompetentās tiesas lēmumu. Neatliekamajos gadījumos kratīšanu var izdarīt ar procesa virzītāja lēmumu (ja lēmumu pieņem izmeklētājs, tad kratīšanu izdara ar prokurora piekrišanu) un kratīšanas tiesiskumu un pamatotību savlaicīgi pārbauda izmeklēšanas tiesnesis (KPL 179.–184. pants).

c) liecinieku liecību pieņemšana

367. KPL 109. pants paredz liecinieka nopratināšanas iespēju pirmstiesas kriminālprocesā. Saskaņā ar KPL 111. pantu lieciniekiem ir jāsniedz tikai patiesas ziņas un jāliecina par visu, kas viņam zināms saistībā ar konkrēto noziedzīgo nodarījumu. Tas pats noteikums paredz iespēju pieprasīt, lai liecinieki neizpauž informāciju par nopratināšanu. Noteikumi par liecinieku nopratināšanu ir noteikti arī KPL 145.–149. pantā.

d) pierādījumu iegūšana un izņemšana

368. Fiziskām un juridiskām personām ir pienākums nodot izmeklēšanas iestādēm dokumentus, priekšmetus un ziņas, kas var būt nozīmīgi kā pierādījumi kriminālizmeklēšanā attiecībā uz NILL, saistītiem predikatīviem pārkāpumiem vai TF (KPL 190. panta 1. daļa). Pretējā gadījumā institūcijas var tos konfiscēt saskaņā ar KPL 186. pantā un turpmākajos pantos noteikto procedūru. Juridisko personu vadītājiem pēc procesa virzītāja pieprasījuma ir pienākums savas kompetences ietvaros

izdarīt dokumentālo revīziju, inventarizāciju, resorisko vai dienesta pārbaudi un iesniegt pieprasītos dokumentus (KPL 190. panta 3. daļa). Piespiedu rīkojums par elektroniskās informācijas sistēmās glabāto datu atklāšanu ir iespējams ar prokuratūras vai izmeklēšanas tiesneša piekrišanu (KPL 192. pants).

369. 31.2. kritērijs – Latvijā izmeklēšanas darbības reglamentē Operatīvās darbības likums (ODL), kas tiek piemērots pirms kriminālprocesa uzsākšanas un KPL aptvertā¹⁸² kriminālprocesa laikā. ODL 24. panta 1. daļa nosaka, ka operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Šādu informāciju kā pierādījumu kriminālprocesā drīkst izmantot tikai KPL noteiktajā kārtībā. KPL 11. nodaļa (210. pants *et seq.*) ir veltīta “speciālajām izmeklēšanas darbībām”.

370. Kompetentajām institūcijām, kas veic NILL nodarījumu un TF nodarījumu izmeklēšanu, ir pieejams plašs izmeklēšanas darbību klāsts, tostarp saskaņā ar ODL 6. pantu: 1) operatīvā izzināšana; 2) operatīvā novērošana (izsekošana); 3) operatīvā apskate; 4) operatīvā paraugu iegūšana un operatīvā izpēte; 5) personas operatīvā aplūkošana; 6) operatīvā iekļūšana; 7) operatīvais eksperiments; 7.1) kontrolētā piegāde; 8) operatīvā detektīvdarbība; 9) operatīvā korespondences kontrole; 10) operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem; 11) operatīvā sarunu noklausīšanās; 12) operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana.

371. Saskaņā ar KPL 11. nodaļas noteikumiem var veikt šādas speciālās izmeklēšanas darbības: 1) legālās korespondences kontrole; 2) sakaru līdzekļu kontrole; 3) automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole; 4) pārraidīto datu satura kontrole; 5) vietas vai personas audiokontrole; 6) vietas videokontrole; 7) personas novērošana un izsekošana; 8) objekta novērošana; 9) speciālais izmeklēšanas eksperiments; 10) salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā; 11) noziedzīgās darbības kontrole.

372. Speciālās izmeklēšanas darbības veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, izņemot KPL 11. nodaļā paredzētos ārkārtējos gadījumus (kad prokurors dod piekrišanu, bet izmeklēšanas tiesnesim tas ir jāapstiprina nākamajā darba dienā). Publiski nepieejamā vietā veicamās speciālās izmeklēšanas darbības ilgums nedrīkst pārsniegt 30 dienas (bet šo termiņu var pagarināt). Speciālo izmeklēšanas darbību veikšana pieļaujama tikai, izmeklējot “mazāk smagus noziegumus” (t.i., par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par trim gadiem, KL 7. panta 3. daļa), “smagus noziegumus” (t.i., par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem, KL 7. panta 4. daļa) vai “sevišķi smagus noziegumus” (t.i., par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem, vai mūža ieslodzījums, KL 7. panta 5. daļa). Pierādījumus, kas iegūti, pārkāpjot KPL, kriminālprocesā izmantot nedrīkst.

373. 31.3. kritērijs – Latvijā ir spēkā virkne likumu, kas nodrošina, ka kompetentajām institūcijām ir pieejami mehānismi, lai savlaicīgi identificētu to, vai fiziskas vai juridiskas personas tur vai kontrolē kontus, kā aktīvu identificēšanai bez to īpašnieka iepriekšējas informēšanas. Kontu reģistra likuma 5. panta 1. daļa, kas stājās spēkā 2017. gada 1. jūlijā, nosaka, ka kredītiestādes, krājaizdevu sabiedrības un maksājumu pakalpojumu sniedzēji sniedz ziņas par kontu turētājiem. Šajā reģistrā ir ietverta informācija par kontu reģistra PLG (5. panta 3. daļa). Kontu reģistra likums paredz iespēju

¹⁸² Operatīvās darbības process var sākties pirms kriminālprocesa uzsākšanas, tas var norisēt kriminālprocesa laikā un turpināties pēc tā pabeigšanas (ODL 18. panta 2. daļa).

izmeklēšanas iestādēm un prokuratūrai saņemt informāciju no kontu reģistra par noguldījumu turētājiem un PLG īsā laikā vai par norēķinu kontiem, kas atvērti kredītiestādēs, finanšu pakalpojumu sniedzējos vai maksājumu pakalpojumu sniedzējos. Kredītiestāžu likuma 63.¹ pants liedz kredītiestādēm informēt klientu vai trešo personu par to, ka ziņas par klienta kontu vai tā darījumu (darījumiem) ir sniegtas tiesai vai prokuratūrai. Jāatzīmē, ka saskaņā ar KPL 121. panta 5. daļu, pirmstiesas procesā pieprasīt no kredītiestādēm vai finanšu iestādēm to rīcībā esošās neizpaužamās ziņas vai dokumentus (t.i., informāciju par klientu, tostarp darījumiem) ir nepieciešama izmeklēšanas tiesneša atļauja. Šis tiesnesis var atļaut uzraudzīt darījumus uz trīs mēnešu (pagarināmu) periodu.

374. *31.4. kritērijs* – kompetentās institūcijas, kas veic NILL, ar to saistītu predikatīvu noziedzīgu nodarījumu vai TF izmeklēšanu, var pieprasīt būtisku informāciju no KD, kā noteikts NILLTF likuma 56. pantā. Šajā pantā noteikts, ka KD sniedz informāciju saskaņā ar NILLTFN likuma prasībām pēc operatīvās darbības subjektu, izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras, kā arī tiesas pieprasījuma operatīvās darbības procesā vai kriminālprocesā. Tomēr, kā jau atzīmēts 29.5. kritērijā, to jāapstiprina ģenerālprokuratūrai, kas ierobežo KD spēju sniegt informāciju citām institūcijām. NILLTF likuma 56. panta 5. daļa tomēr nosaka, ka, ja ir objektīvi iemesli uzskatīt, ka informācijas sniegšana negatīvi ietekmētu notiekošo operatīvo darbību, pirmstiesas izmeklēšanu, KD sniegto analīzi vai varētu apdraudēt personas dzīvību vai veselību, vai citos ārkārtējos apstākļos, vai ja informācijas izpaušana būtu acīmredzami nesamērīga ar fiziskās vai juridiskās personas tiesiskajām interesēm vai neatbilstīga nolūkam, kādam tā pieprasīta, KD nav pienākuma izpildīt informācijas pieprasījumu. Lai gan iestāžu iespēja pieprasīt attiecīgo informāciju, kas ir KD rīcībā, nav neierobežota saskaņā ar R.31, šis izņēmums ir samērā plašs un neskaidrs (skatīt arī 29.5. kritēja analīzi).

Vērtējums un secinājums

375. **Latvija lielākoties atbilst R.31.**

32. rekomendācija – skaidras naudas pārvadātāji

376. 2012. gada 4. kārtas MER Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša bijušajai FATF īpašajai rekomendācijai IX. Galvenie trūkumi, kas ietekmēja tehnisko atbilstību, bija tas, ka nav noteikta prasība pieprasīt un iegūt papildu informāciju nepatiesas deklarēšanas/atklāšanas gadījumā un muitas dienesta ierobežotās līdzekļu iesaldēšanas spējas.

377. *32.1. kritērijs* – Latvija ir ieviesusi deklarēšanas sistēmu skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu ieviešanai un izvešanai, fiziskām personām izbraucot no ES un ie braucot tajā. Ar ES Regulu (EK) Nr. 1889/2005 par skaidras naudas kontroli, kuru ieved Kopienas teritorijā vai izved no tās fiziskām personām, kas izbrauc no ES vai ie brauc tajā, uzliek pienākumu deklarēt skaidru naudu (tostarp apgrozāmus uzrādītāja instrumentus), kuras vērtība ir 10 000 EUR vai vairāk. Šis pienākums tiek īstenots Latvijas tiesību aktos ar likuma Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas 5. pantu. Attiecībā uz valūtas vai apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu pārvadāšanu pa pastu un kā kravu pārvadājumu piemēro Kopienas Muitas kodeksu Nr. 952/2013, un uz to attiecas muitas deklarācija. Latvijā nav mehānisma, lai deklarētu vai atklātu ienākošos un izejošos skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu pārrobežu pārvadājumus ES.

378. *32.2. kritērijs* – Latvija ir ieviesusi rakstveida deklarēšanas sistēmu visiem ceļotājiem, kuru kopējā pārvadātā summa pārsniedz 10 000 EUR. Deklarācija jā sagatavo rakstveidā, izmantojot

norādīto skaidras naudas deklarācijas veidlapu (likuma Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas 7. panta 1. daļa).

379. *32.3. kritērijs* – šis kritērijs nav piemērojams, jo Latvijā pastāv deklarēšanās sistēma.

380. *32.4. kritērijs* – iestāžu iespēja pieprasīt un saņemt no pārvaldītāja papildu informāciju par nepareizi deklarētas vai nedeklarētas skaidras naudas vai apgrozāmu uzrādītāja instrumentu izcelsmi un paredzēto izmantojumu ir atkarīga no tā, vai VID Muitas policijas pārvalde iepriekš ierosinājusi kriminālprocesu. Saskaņā ar iestāžu sniegto informāciju šādas procedūras tomēr tiek uzsāktas uz vietas par summām, kas pārsniedz 19 000 EUR (un par summām, kas ir zemākas, ja attiecīgajai personai nav pamatota skaidrojuma par naudas likumību).

381. *32.5. kritērijs* – muitas tiesību aktu vai pienākuma deklarēt skaidru naudu un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu neizpilde ir administratīvs pārkāpums, par kuru paredzēts naudas sods 5% apmērā no nedeklarētās vai nepatiesi deklarētās summas (APK 190.¹⁵ pants). Ja naudas nedeklarēšana vai nepatiesa deklarēšana saistīta ar noziedzīgi iegūtu naudu vai to izdarījusi organizēta grupa, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu (KL 195.² pants, "Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas"). Sankcijas ir samērīgas, bet attiecībā uz administratīvo sodu par nenoziedzīgi iegūtu skaidru naudu tās šķiet nepietiekami preventīvas (lai gan 2014. gadā tās tika palielinātas no 280 EUR līdz 5% no nedeklarētās vai nepatiesi deklarētās summas).

382. *32.6. kritērijs* – informācija, kas iegūta no skaidras naudas deklarācijām, tostarp ziņas par nepatiesām deklarācijām, tiek glabāta centrālajā muitas informācijas sistēmā un tiek darīta pieejama KD saskaņā ar likuma Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas 6. panta 2. daļu. Turklāt informācija katru mēnesi tiek noglabāta FTPS serverī KD vajadzībām.

383. *32.7. kritērijs* – koordināciju valsts robežas drošības jautājumos starp valsts institūcijām – tostarp Valsts robežsardzi, policiju un VID – regulē MK instrukcija Nr. 5, kas pieņemta 2010. gadā. Muitas noteikumu saskaņošanu organizē VID.

384. *32.8. kritērijs* – VID iekšējos normatīvajos aktos ir paredzēta iespēja uz saprātīgu laiku apturēt vai ierobežot naudu vai apgrozāmu uzrādītāja instrumentu, lai pārlicinātos, vai ir atrodami pierādījumi par NILLTF. Tas attiecas gadījumos, kad skaidra nauda tiek slēpta vai ir norādes uz nelikumīgām darbībām (tostarp NILLTF). Ja naudas summa, kas nepatiesi deklarēta vai nav deklarēta, pārsniedz 50 minimālo mēnešalgu summu (ekvivalents 19 000 EUR klātienēs vizītes laikā), skaidras naudas apturēšana ir iespējama, ja dokumenti, kas apliecina summas izcelsmi, nav iesniegti vai, visticamāk, nav autentiski. Tomēr šķiet, ka šie noteikumi neattiecas uz summām, kas ir mazākas par 19 000 EUR, bet kas tomēr pārsniedz obligāto deklarēšanas robežvērtību 10 000 EUR, ja vien nav norādes uz nelikumīgu darbību.

385. *32.9. kritērijs* – informācija, kas iegūta no skaidras naudas deklarācijām, tai skaitā ziņas par nepatiesām deklarācijām, tiek glabāta centrālajā muitas informācijas sistēmā. Ja pastāv pamatotas aizdomas par noziedzīgu nodarījumu, informācija nekavējoties tiek iesniegta kompetentajām institūcijām turpmākai rīcībai (KPL 387. pants). Tomēr joprojām nav skaidrs, kādā veidā un uz cik ilgu laiku Latvijas institūcijas glabā informāciju starptautiskās sadarbības nolūkos.

386. *32.10. kritērijs* – informācijas konfidencialitāti nodrošina ES Regulas Nr. 1889/2005 8. pants un aizsargā ES Regula Nr. 45/2001 (datu aizsardzība). Šos noteikumus Latvijas tiesību aktos īsteno ar Fizisko personu datu aizsardzības likumu. Latvija kā ES dalībvalsts ir daļa no iekšējā tirgus, zonas

bez iekšējām robežām, kurā ir nodrošināta brīva preču, personu, pakalpojumu un kapitāla aprīte (LESD 26. panta 2. daļa un ES Regulas Nr. 1889/2005 preambula).

387. 32.11. kritērijs – personas, kuras veic ar NILLTF vai predikatīviem nodarījumiem saistītu skaidras naudas vai apgrozāmu uzrādītāja instrumentu fizisku pārrobežu pārvadāšanu, var tikt sodītas vai nu par NILLTF nodarījumiem, vai par “izvairīšanos no skaidras naudas deklarēšanas” saskaņā ar KL 195.² pantu (par ko soda brīvības atņemšanas sodu līdz trim gadiem). Tās ir samērīgas un preventīvas sankcijas. Noziedzīgi iegūtu mantu, tostarp skaidru naudu un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu, izņem un vēlāk konfiscē (KPL 355. panta 1. daļa un 358. panta 1. daļa).

Vērtējums un secinājums

388. Latvijā nav ES iekšējās robežas skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu deklarēšanas sistēmas. Attiecībā uz ES ārējām robežām sankcijas par nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarāciju nav pietiekami preventīvas. **Latvija daļēji atbilst R.32.**

33. rekomendācija – statistika

389. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā DA iepriekšējai R.32. Tika konstatēti šādi trūkumi: nepietiekama informācija par policijas/prokuratūras uzsāktu lietu skaitu, KD uzsāktajām lietām un autonomi legalizācijas gadījumi; netiek ievākti detalizēti statistikas dati par konfiskācijām; neatbilstība starp statistikas datiem par konfiskācijām, kas saņemti no dažādām institūcijām; nav statistikas datu par aizdomīgu/neparastu darījumu ziņojumiem, kā arī saistībā ar KD izplatīto informāciju – TAI veiktajām izmeklēšanām/kriminālvajāšanām/panākumiem notiesājošiem spriedumiem; nav pieejama detalizēti statistikas dati par lietu skaitu attiecībā uz deklarēšanas pienākuma neievērošanu un informācijas apmaiņu ar ārvalstu partneriem par skaidras naudas pārvadātājiem; nepietiekama savākto statistikas datu pārbaude, ņemot vērā kopējo NILLTFN sistēmas novērtējumu; nepastāv visaptverošas centrālās datu bāzes savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumiem; nav statistikas datu par vidējo laiku, kas nepieciešams, lai atbildētu uz savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumiem, kā arī nav statistikas datu par vidējo laiku, kas nepieciešams, lai atbildētu uz starptautiskajiem lūgumiem saskaņā ar R.40.

390. 33.1. kritērijs – Latvijā tiek uzturēts plašs statistikas datu klāsts par šīm tēmām:

a) saņemtie, analizētie un izplatītie STR: Latvija iesniedza statistiku par laikā periodā no 2012.–2016. gadam saņemtajiem aizdomīgu/neparastu darījumu ziņojumiem, tostarp vairākiem ziņojumiem par TF, izskatīto darījumu skaitu un darījumu skaitu, kas ietverts tālāk nodotajās lietās. Statistika aptvēra arī ziņojumu skaitu, ko iesniegusi katra ziņošanas nozare, un tie bija sadalīti pa FI vai NNDP veidiem. Novērtējuma grupai nodotajās datu kopās attiecībā uz ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem tika konstatētas dažas neatbilstības.

b) izmeklēšana, kriminālvajāšana un notiesāšana. Latvija iesniedza statistiku par TAI informācijas pieprasījumiem un dažādām TAI nodoto lietu skaitu, to noziedzīgo nodarījumu skaitu, par kuriem ziņots TAI, notiesājošajiem spriedumiem par predikatīvajiem nodarījumiem, kriminālprocesiem, kas izriet no KD izplatītās informācijas, tiesvedībām saistībā ar NILLTF, tiesvedībām, kas saņemti prokuratūrā un kas nodotas tiesā, tiesvedībām, ko nav uzsācis KD, notiesājošiem un attaisnojošiem spriedumiem, piemērotajiem sodiem un tiesvedības ilgumu.

c) iesaldētā, izņemtā un konfiscētā manta: Latvija iesniedza statistiku par iesaldēto mantu. Institūcijas nevarēja sniegt vispusīgu statistiku par mantu, kas iesaldēta, izņemta, konfiscēta un atgūta pēc notiesājoša sprieduma, atsevišķu statistiku par nozieguma rīku konfiskāciju, FPP veikto

izņemšanu un konfiscētajām summām. Netika iesniegti statistikas dati par konfiskāciju, kas izriet no informācijas par skaidras naudas pārrobežu apriti.

d) izejošie un ienākoši savstarpējās tiesiskās palīdzības vai citi starptautiskas sadarbības lūgumi: VP starptautiskā sadarbība; KNAB starptautiskā sadarbība; FPP starptautiskā sadarbība; uzraudzības iestāžu starptautiskā sadarbība; savstarpējā tiesiskā palīdzība saistībā ar NILLTF lietām; ienākošie un izejošie pieprasījumi (Ģenerālprokuratūra). Attiecīgās institūcijas neievāc informāciju par laiku, kas nepieciešams, lai atbildētu uz ārvalstu pieprasījumiem.

Vērtējums un secinājums

391. Statistikas datus par aizdomīgu darījumu ziņošanu ir konstatētas dažas neatbilstības. Institūcijas nevarēja sniegt vispusīgu statistiku par mantu, kas iesaldēta, izņemta, konfiscēta un atgūta pēc notiesājoša sprieduma, atsevišķu statistiku par nozieguma rīku konfiskāciju, KD izdotajiem iesaldēšanas rīkojumiem, FPP veikto izņemšanu un konfiscētajām summām. Netika iesniegti statistikas dati par konfiskāciju, kas izriet no informācijas par skaidras naudas pārrobežu apriti. Attiecīgās institūcijas neievāc informāciju par laiku, kas nepieciešams, lai atbildētu uz ārvalstu pieprasījumiem. **R.33 ir novērtēta kā LA.**

34. rekomendācija – vadlīnijas un atgriezeniskā saite

392. 2012. gada ziņojumā Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša iepriekšējai R.25. Reitings tika balstīts uz nepietiekamām atsauksmēm par TF ziņojumiem, to, ka nav izstrādātas konkrētām FI nozarēm paredzētas vadlīnijas par NILLTF paņēmieniem un metodēm, īpašas vadlīnijas par aizdomu pamatu, tostarp brīdinājuma signāliem un indikatoriem, un vadlīnijām par rādītājiem, kā arī NNDP paredzētas vadlīnijas par TF. Ziņojumā tika minēts arī tas, ka revidentiem un notāriem paredzētās vadlīnijas nesniedza palīdzību ziņošanā par aizdomīgiem darījumiem, kā arī VID uzraudzīto NNDP vidū nebija pietiekamas informētības par konkrēto vadlīniju saturu.

393. *34.1. kritērijs* – FI un NNDP uzraudzības institūcijām ir jāveic uzraugāmo un kontrolējamo likuma subjektu darbinieku apmācību un vadlīniju izstrādi jautājumos, kas saistīti ar NILLTF novēršanu (NILLTFN likuma 46. panta 1. daļas 2. pants). Pienākums attiecas uz FKTK, VID, LB, IAUI, SM, LZNP un LZAP. KD ir pienākums analizēt aizdomīgu darījumu ziņojumus un to izmantošanas efektivitāti un informēt par to NILLTFN likuma subjektus (NILLTFN likuma 51. panta 1. daļas 3. punkts). KD ir līdzīgi saistīti pienākumi, kas attiecas uz citām kompetentajām institūcijām, kas noteikti NILLTFN likumā 51. panta 1. daļā.

394. IAUI ir publicējusi vadlīnijas kapitālsabiedrībām, kas ieguvušas licenci izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai, par iekšējās kontroles sistēmas izveidošanu NILLTF novēršanas nolūkos. LZNP ir izstrādājusi kārtību, kādā zvērināts notārs izpilda NILLTFN likuma prasības, un rekomendācijas zvērinātiem notāriem par NILLTFN. LZAP ir izstrādājusi kārtību, kādā tiek nodrošināta NILLTFN likuma prasību izpilde, kas ir pieejama katram advokātam. KD publicē gada pārskatus, kuros iekļautas tipoloģijas. Turklāt KD savā tīmekļa vietnē ir publicējis plašu vadlīniju klāstu.

395. Apjoms, kādā šīs dažādās institūcijas īsteno šīs saistības, ir aplūkots MER efektivitātes analizē.

Vērtējums un secinājums

396. **R.34 ir novērtēta kā A.**

35. rekomendācija – sankcijas

397. MER 4. kārtā Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša iepriekšējai R.17. Novērtētāji secināja, ka LB nav pilnvaru piemērot sankcijas attiecībā uz fiziskām personām, un sankciju loks, kas noteikts saskaņā ar likumu Par Latvijas Banku, nebija efektīvs, samērīgs un preventīvs. Turklāt tika atzīmēts, ka SM nav piešķirtas pietiekamas juridiskas sankciju piemērošanas pilnvaras un ka neuzraudzītām finanšu iestādēm netika piemērots sankciju režīms. Sankciju režīma efektivitāte tika uzskatīta par ierobežotu. Attiecībā uz NNDP tika norādīts, ka nav īpaša NILLTFN sankciju režīma, ka vispārējās NNDP piemērotās sankcijas nav preventīvas un ka sankcijas tiek piemērotas reti.

398. 35.1. kritērijs – turpmāk izklāstīts, kā NILLTFN likums dod tiesības piemērot sankcijas par NILLTFN likuma pārkāpumiem.

399. NILLTFN likuma 78. pants nosaka sankcijas par normatīvo aktu pārkāpumu NILLTFN jomā. Tajā ietverta virkne sankciju: izteikt publisku paziņojumu, norādot par pārkāpumu atbildīgo personu un pārkāpuma būtību, izteikt brīdinājumu, uzlikt soda naudu līdz 1 000 000 EUR, apturēt vai anulēt licenci vai anulēt ierakstu attiecīgajā reģistrā, noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus, pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās, uzlikt par pienākumu likuma subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata.

400. Turklāt tajā pašā pantā kredītiestādēm un citām finanšu iestādēm ir paredzēti smagāki naudas sodi: uzlikt juridiskajai personai soda naudu līdz 10% apmērā no kopējā gada apgrozījuma saskaņā ar pēdējo apstiprināto finanšu pārskatu, kas izstrādāts, apstiprināts un revidēts, ja nepieciešams, saskaņā ar kredītiestādei vai finanšu iestādei saistošiem normatīvajiem aktiem gada pārskatu sagatavošanas jomā. Ja 10% no gada kopējā apgrozījuma ir mazāki par 5 000 000 EUR, uzraudzības un kontroles institūcija ir tiesīga uzlikt soda naudu līdz 5 000 000 EUR. Ja kredītiestāde vai finanšu iestāde ir mātes sabiedrība vai mātes sabiedrības meitas sabiedrība, attiecīgais kopējais gada apgrozījums ir kopējais gada apgrozījums vai atbilstīga veida ienākumi saskaņā ar attiecīgajiem normatīvajiem aktiem un pēdējiem pieejamiem konsolidētajiem pārskatiem, kurus apstiprinājusi galvenā mātes sabiedrības vadības struktūra; uzlikt amatpersonai, darbiniekiem vai personai, kura pārkāpuma izdarīšanas laikā ir atbildīga par noteiktas darbības veikšanu kredītiestādes vai finanšu iestādes uzdevumā vai interesēs, soda naudu līdz 5 000 000 EUR.

401. 78. pants paredz, ka uzraudzības un kontroles institūcija savā mājaslapā internetā publicē informāciju par likuma subjektam piemērotajām sankcijām, kā arī informāciju par lēmuma par sankciju piemērošanu pārsūdzēšanu, pārsūdzības iznākumu un lēmumu par sankciju atcelšanu. Uzraudzības un kontroles institūcija var publiskot, neidentificējot personu, ja pēc iepriekšēja izvērtējuma veikšanas konstatē, ka tās fiziskās personas datu atklāšana, kurai piemērota sankcija, nav samērīga vai arī fiziskās vai juridiskās personas datu atklāšana var apdraudēt finanšu tirgus stabilitāti vai uzsākta kriminālprocesa norisi vai radīt nesamērīgu kaitējumu iesaistītajām personām.

402. FKTK ir tiesīga finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem piemērot NILLTFN likuma 78. pantā paredzētās sankcijas arī par normatīvo aktu prasību pārkāpumiem attiecībā uz Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā noteiktajiem finanšu ierobežojumiem ne vēlāk, kā līdz datumam, kad stājas spēkā grozījumi normatīvajos aktos, kas nosaka atbildību par normatīvo aktu prasību izpildes pārkāpumiem attiecībā uz finanšu ierobežojumiem, par kuriem saskaņā ar KL 84. pantu kriminālatbildība neiestājas. Citām uzraudzības institūcijām nav paredzēti līdzīgi noteikumi.

403. Kopumā uzraudzības institūcijām pieejamās sankciju pilnvaras ir samērīgas un preventīvas.

404. 35.2. kritērijs – uz privātpersonām attiecināmas šādas pilnvaras saskaņā ar NILLTFN likuma 78.pantu: pagaidu aizliegums par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus, uzlikt par pienākumu likuma subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata, uzlikt amatpersonai, darbiniekiem vai personai, kura pārkāpuma izdarīšanas laikā ir atbildīga par noteiktas darbības veikšanu kredītiestādes vai FI uzdevumā vai interesēs, soda naudu līdz 5 000 000 EUR.

Vērtējums un secinājums

405. Nav skaidri noteikta juridiskā pamata visām uzraudzības institūcijām piemērot sankcijas par R.6 prasību neievērošanu. **Latvija lielākoties atbilst R.35.**

36. rekomendācija – starptautiskie instrumenti

406. 4. kārtā Latvija tika novērtēta ar LA gan iepriekšējai R.35, gan SRI, jo TF nodarījums netika uzskatīts par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu NILL, kriminālatbildība par TF nodarījumu pilnībā neatbilda TF konvencijai, kā netika veikti pasākumi, lai īstenotu ANO DPR 1267 un 1373.

407. 36.1. kritērijs – Latvija ir Vīnes konvencijas, Palermo konvencijas, Meridas konvencijas un TF konvencijas puse. Latvija ir parakstījusi arī Eiropas Padomes 2005. gada Varšavas konvenciju un 2001. gada Konvenciju par kibernetiskajiem.

408. 36.2. kritērijs – Latvija īsteno Vīnes, Palermo, Meridas un TF konvenciju noteikumus ar valsts līmeņa tiesību aktiem.

409. Attiecībā uz Vīnes konvencijas 5. panta 6. punkta b) apakšpunktu institūcijas norāda, ka, ja noziedzīgi iegūtu mantu nav iespējams konfiscēt, jo tā ir atsavināta, iznīcināta, noslēpta vai nomaskēta un šādas mantas konfiskācija nav iespējama, var piedzīt konfiscējamās mantas vērtību (KL 70.¹⁴ pants).

410. Attiecībā uz Meridas konvenciju par piesavināšanos valsts sektorā kriminālatbildība tiek noteikta, kombinējot KL 179. pantu, 180. pantu, 317. pantu, 318. panta 2. daļu un 319. pantu. Tomēr noteiktības labad būtu jāievieš *ad hoc* noteikumi, ar kuriem īsteno Konvencijas 17. pantu. Novērtēšanas grupa pievienojas ANO paustajām bažām attiecībā¹⁸³ uz spēkā esošās KL sankciju sistēmas konsekvenci, kas vērsta uz korupciju (Konvencijas 30. panta 1. punkts). Attiecībā uz imunitāti, uz ko atsaucas Konvencijas 30. panta 2. punkts, KPL 120 paredz, ka Valsts prezidentam un Saeimas locekļiem ir kriminālprocesuālā imunitāte, ko var atcelt ar Saeimas lēmumu. Varētu veikt pasākumus, lai izvairītos no potenciālā riska, ka laikā, kad tiek atcelta imunitāte, pierādījumi varētu pazust vai tikt izmainīti. Izmeklēšanas darbība, kuras mērķis ir nodrošināt pierādījumus, varētu tikt atļauta pirms imunitātes atcelšanas, un procesuālā imunitāte varētu attiekties tikai uz kriminālvajāšanu (nevis pirmstiesas izmeklēšanu), kā to ierosina ANO.

411. Palermo konvencijas 5. pants nav pilnībā īstenots, jo saskaņā ar KL sazvērētība un dalība organizētā noziedzīgā grupā nav noziedzīgi nodarījumi, bet gan būtiski citu noziedzīgo nodarījumu elementi. 12. panta 4. punkts Latvijas tiesību aktos nav skaidri atspoguļots.

¹⁸³http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2014_10_24_Latvia_Final_Country_Report.pdf

412. Latvija plaši īsteno TF konvencijām pievienotos starptautiskos instrumentus. Tomēr Latvija nav parakstījusi 2010. gada Konvenciju par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas attiecas uz starptautisko civilo aviāciju.

Vērtējums un secinājums

413. Latvijā tiek īstenota Vīnes, Meridas un Palermo konvencija, izņemot virkni tehnisku prasību, kas nav transponētas valsts tiesību aktos vai nav transponētas pietiekami skaidri. Latvija arī īsteno TF konvenciju, lai gan tā vēl nav pievienojusies kādam no pievienotajiem Līgumiem. **R.36 ir novērtēta kā LA.**

37. rekomendācija – savstarpēja tiesiskā palīdzība

414. Iepriekšējā kārtā Latvija tika novērtēta attiecīgi kā A un LA iepriekšējai R.36 un SR.V., jo tika uzskatīts, ka nepilnības kriminālatbildības noteikšanā par TF nodarījumu varētu radīt šķērslī efektīvai sadarbībai ar ārvalstīm.

415. *37.1. kritērijs* – Latvija ir vairāku starptautisku līgumu, piemēram, 1959. gada Eiropas padomes konvencijas par savstarpējo palīdzību krimināllietās, 1990. gada Strasbūras konvencijas, 2003. gada Meridas konvencijas un 2005. gada Varšavas konvencijas, puse. Tā ir arī vairāku divpusēju savstarpējās tiesiskās palīdzības nolīgumu līgumslēdzēja puse.

416. savstarpējo tiesisko palīdzību regulē KPL C daļa, kas nosaka, ka Latvija nodrošina starptautisko sadarbību šādās jomās: (1) izdošana; (2) kriminālprocesa nodošana; (3) procesuālo darbību izpilde; (4) ar brīvības atņemšanu nesaistīta drošības līdzekļa izpilde; (5) sprieduma atzīšana un izpilde; (6) citi starptautiskajos līgumos paredzēti gadījumi (KPL 673. pants). Ir atļauta arī tieša starptautiska sadarbība (KPL 675. pants).

417. Latvijas savstarpējā tiesiskā palīdzība ietver vispārējo palīdzību procesuālo darbību izpildē (KPL 673. panta 1. daļas 4. punkts), kas jāizpilda saskaņā ar KPL noteikumiem (847. panta 1. daļa): ārvalstu lūgumu izpildē ir piemērojamas visas procesuālās darbības, kas tiktu īstenotas, veicot iekšzemes izmeklēšanu.

418. savstarpējā tiesiskā palīdzība tiek sniegta, pamatojoties uz divpusējiem vai daudzpusējiem nolīgumiem, ja tādi ir noslēgti. Ja nolīgumi nav noslēgti, savstarpējo tiesisko palīdzību var nodrošināt uz savstarpīguma pamata (KPL 675. panta 3. daļa).

419. Saskaņā ar KPL 848. pantu savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu pieņemamība jānovērtē 10 dienu laikā. Tomēr nav tiesību normu, kas skaidri pieprasa savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu “ātru” izpildi.

420. *37.2. kritērijs* – atkarībā no kriminālprocesa stadijas par centrālajām institūcijām ieceltas trīs kompetentās institūcijas – VP¹⁸⁴ izmeklēšanas stadijā, Ģenerālprokuratūra kriminālvajāšanas stadijā un TM pēc lietas nodošanas tiesai. Tās pašas centrālās institūcijas ir ieceltas Eiropas Konvencijas par savstarpēju palīdzību krimināllietās ietvaros. Pēc pieprasījuma saņemšanas centrālā institūcija izvērtē tā pieņemamību un, ja nepieciešams, nodod to attiecīgajai kompetentajai institūcijai.

421. Tieša sadarbība ir iespējama arī, pamatojoties uz KPL 675. panta 2. daļu un 846. panta 3. daļu, ja ir noslēgts iepriekšējs nolīgums starp kompetentajām institūcijām.

¹⁸⁴ Starptautiskās sadarbības departamenta 3. nodaļa

422. 2014. gadā tika izveidota informācijas sistēma par tiesisko sadarbību krimināllietās, ko izmanto centrālās institūcijas. MK noteikumi Nr. 1045, kas izdoti saskaņā ar KPL 673. pantu, nosaka starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības lūgumu informācijas sistēmas uzturēšanas un izmantošanas kārtību, tajā iekļaujamo ziņu apjomu, ziņu iekļaušanas, izmantošanas un dzēšanas kārtību, ziņu glabāšanas termiņus, kā arī institūcijas, kurām ir piešķirama piekļuve informācijas sistēmā iekļautajām ziņām. Sistēmai jāreģistrē palīdzības lūgumu saņemšana, atribūcija un izpildes statuss. Tomēr Latvija nav sniegusi informāciju par patieso savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildes laiku, kas liecina, ka informācijas sistēma šādus datus neapkopo sistemātiski un nespēj pienācīgi pārvaldīt un prioritizēt savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus. Nav skaidra procesa savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu prioritātes savlaicīgai noteikšanai. Institūcijas norāda, ka lūgumi tiek apstrādāti hronoloģiskā secībā, lai gan steidzamos gadījumos tiek ņemts vērā pieprasītājas valsts paredzētais termiņš.

423. Savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildes process ir detalizēti aprakstīts KPL C daļā. Kā atzīmēts 37.1. kritērijā, nav noteikts termiņš atbildes sniegšanai. Normatīvie akti skaidri nenodrošina savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu savlaicīgu izpildi.

424. *37.3. kritērijs* – savstarpējās tiesiskās palīdzības atteikuma iemesli, kas noteikti KPL 850. pantā, ir pamatoti un vispārīgi izplatīti vai pieņemti starptautiskās sadarbības jomā (izpilde var kaitēt valsts suverenitātei, drošībai, sabiedriskajai kārtībai, dubultā sodāmība, politiskie izņēmumi).

425. *37.4. kritērijs – a)* KPL nav paredzēta iespēja atteikt palīdzību, pamatojoties uz to, ka tiek skarts tāds nodarījums, kas tiek uzskatīts par finansiālu nodarījumu. Turklāt Latvija ir Eiropas Konvencijas par savstarpēju palīdzību krimināllietās 1978. gada papildu protokola līgumslēdzēja puse, kura 1. pants šādu palīdzības atteikuma pamatu skaidri izslēdz.

b) nešķiet, ka Latvijas tiesību aktu noteikumi par dienesta noslēpumu vai konfidencialitāti ir šķērslis savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšanai NILLTFN jomā.

426. *37.5. kritērijs* – saskaņā ar KPL 847. panta 1. daļu procesuālā kārtība savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšanā ir pakļauta KPL, kas ietver pirmstiesas kriminālprocesa slepenības pamatprincipu (396. pants). Pirmstiesas kriminālprocesā iegūtās ziņas izpaužamas tikai ar izmeklētāja vai prokurora atļauju

427. *37.6. kritērijs* – dubultās sodāmības princips kopumā nav iemesls savstarpējās tiesiskās palīdzības lūguma atteikšanai (KPL 850. pants). Dubultā sodāmības prasība netiek piemērota attiecībā uz ES dalībvalstu pieprasījumiem par vairākiem “pozitīvajā sarakstā” norādītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, tostarp terorismu, NILL, cilvēku tirdzniecību un narkotiku kontrabandu (Konsolidētā likuma par atsevišķu krimināltiesību lēmumu starptautisko izpildi ES 6. pants un 13. panta e) apakšpunkts).

428. *37.7. kritērijs* – kā minēts iepriekš, dubultās sodāmības princips kopumā nav iemesls savstarpējās tiesiskās palīdzības lūguma atteikšanai. Saskaņā ar KPL 852. pantu Latvija var atteikt piespiedu līdzekļa piemērošanu par nodarījumu, kas Latvijā nav krimināli sodāms, ja: 1) ar lūguma iesniedzēju valsti tai nav līguma par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās; 2) šāds līgums ir, bet ārvalsts tajā apņēmusies piemērot piespiedu līdzekļus tikai par savā valstī krimināli sodāmiem nodarījumiem. Jebkurā gadījumā, pat piemērojot dubultās sodāmības principu, Latvijas tiesību aktos nekas neliecina par to, ka noziegumiem noteikti ir jāietilpst vienā noziedzīgā nodarījuma kategorijā vai ka jābūt vienādai terminoloģijai. Latvijas tiesību aktos ir noteikts, ka ārvalstu lūgumos ir jāiekļauj noziedzīgā nodarījuma apraksts un šāda nodarījuma juridiskā kvalifikācija (KPL 678. panta 2. daļa).

429. *37.8. kritērijs* – saskaņā ar KPL 847. panta 1. daļu, savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildē var tikt piemērotas visas ar KPL Latvijā nodrošinātās procesuālās darbības. Šīs darbības ietver “izmeklēšanas darbības” (piemēram, kratīšana un izņemšana) un “speciālās izmeklēšanas darbības”¹⁸⁵. Tomēr saskaņā ar KPL 210. panta 3. daļu “speciālās izmeklēšanas darbības” nevar tikt veiktas attiecībā uz “kriminālpārkāpumiem”, kas KL .7. pantā definēti kā nodarījumi, par kuriem KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no piecpadsmit dienām, bet ne ilgāku par trim mēnešiem (īslaicīga brīvības atņemšana), vai vieglāka soda veids. Kriminālpārkāpumi ietver dažus predikatīvus noziedzīgus nodarījumus, piemēram, nelikumīgu brīvības atņemšanu, dažus nodarījumus nodokļu jomā, dažus nodarījumus pret vidi, kā arī alkoholisko dzērienu un tabakas nelikumīgu tirdzniecību.

Vērtējums un secinājums

430. Latvija ir izpildījusi vai lielākoties ir izpildījusi visus, izņemot vienu, rekomendācijas kritērijus. Tomēr ir nelielas problēmas, tostarp skaidra procesa trūkums, lai savlaicīgi noteiktu prioritātes un izpildītu savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus, kā arī skaidras lietu pārvaldības sistēmas trūkums. **R.37 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

38. rekomendācija – savstarpēja tiesiskā palīdzība: iesaldēšana un konfiskācija

431. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā DA rekomendācijai par savstarpējo tiesisko palīdzību attiecībā uz iesaldēšanu un konfiskāciju, jo ārvalstu konfiskācijas rīkojumu izpilde attiecībā uz nelikumīgi iegūtu mantu, izņemot nozieguma rīkus un nelikumīgi iegūtu mantu, bija pieejama tikai tad, ja sods par tādu pašu nodarījumu Latvijā bija konfiskācija; un nebija skaidrs, vai mantas konfiskācijas pieprasījumi var attiekties uz visu noziedzīgi iegūto līdzekļu, paredzēto rīku un teroristu mantu konfiskāciju.

432. *38.1. kritērijs* – Latvijas savstarpējā tiesiskā palīdzība ietver vispārējo palīdzību procesuālo darbību veikšanā (KPL 673. panta 1. daļas 4. punkts), kas jāizpilda saskaņā ar KPL noteikumiem. Nav skaidri formulētas prasības rīkoties ātri. Kā atzīmēts 4.2. kritērijā, KPL 361. līdz 366. pants ļauj iesaldēt/arēstēt 38.1. kritērijā definētās mantas kategorijas. Tomēr, kā norādīts 37. rekomendācijas ietvaros, attiecībā uz dažiem predikatīviem nodarījumiem “speciālās izmeklēšanas darbības” nav piemērojamas.

433. KPL 791. panta 1. daļa nosaka, ka ārvalstu konfiskācijas lūgumus var izpildīt tikai tad, ja KL par tādu pašu nodarījumu paredz mantas konfiskāciju kā pamatsodu vai papildsodu, vai ja mantu var konfiscēt kā iegūtu noziedzīgā ceļā. Noziedzīgi iegūtas mantas (ieņēmumu, rīku vai līdzvērtīgas vērtības) konfiskāciju regulē KPL 791. panta 2. daļa, kas nosaka, ka “konfiskācija piemērojama tikai tādā apmērā, kādā ārvalsts spriedumā konstatēts, ka konfiscējamā lieta ir noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīks vai iegūta noziedzīgā ceļā”. 2. daļā ir skaidri noteikts, ka ārvalsts nolēmumā paredzētā mantas konfiskācija izpildāma neatkarīgi no tā, kādā procesā tā ārvalstī piemērota, šādi nodrošinot konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma izpildi.

434. *38.2. kritērijs* – konfiskācija bez notiesājoša sprieduma tiek nodrošināta saskaņā ar KPL 59. nodaļu, un tā ir pieejama, ja likumpārkāpējs nav pieejams nāves, bēgšanas, prombūtnes vai nezināmu iemeslu dēļ.

¹⁸⁵ Saskaņā ar KPL 215. pantu speciālās izmeklēšanas darbības ietver legālās korespondences kontroli, sakaru līdzekļu kontroli, automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontroli, pārraidīto datu saturu kontroli, audio un video kontroles pasākumus, objektu un personu novērošanu utt.

435. Konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma var piemērot tikai tad, ja iepriekš ir piemēroti pagaidu pasākumi (t. i., izņemšana vai “arests”) (KPL 626. panta 1. daļa). Tādēļ pagaidu pasākumu iepriekšēja pastāvēšana attiecībā uz noziedzīgo mantu ir priekšnoteikums, lai īstenotu konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma, tostarp pamatojoties uz ārvalsts lūgumu.

436. Attiecībā uz konfiskāciju KPL 791. pants nodrošina ārvalsts konfiskācijas rīkojumu izpildi, nosakot, ka minētā mantas konfiskācija izpildāma neatkarīgi no tā, kādā procesā ārvalstī tā piemērota. Institūcijas sniedza dažus piemērus, kas apliecināja, ka ārvalstu savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi attiecībā uz konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma tiek izpildīti.

437. *38.3. kritērijs* – a) Latvija ir CARIN tīkla dalībniece, kas tiek izmantots atkarībā no konkrētajiem apstākļiem. Latvijas institūcijas atsaucās uz arī dažām saskaņotām darbībām ar citām valstīm, tomēr Latvijā nav skaidri noteikti koordinācijas pasākumi attiecībā uz izņemšanas un konfiskācijas darbībām.

b) izņemtās, iesaldētās vai konfiscētās mantas pārvaldības mehānismi ir ierobežoti ar mantas glabāšanu, un nav noteikumu par šādas mantas izmantošanu vai pārvaldīšanu (KPL 235. pants, 239. pants un 365. pants). Lai gan šie noteikumi attiecas uz visiem lietiskajiem pierādījumiem, izņemtās un iesaldētās mantas realizācijas iespēja ir ierobežota līdz objektiem, kuru ilgstoša glabāšana nav iespējama vai rada zaudējumus valstij. Lai gan šī mehānisma darbības joma ir pietiekami plaša, lai aptvertu ātrbojīgu mantu un mantu, kas ar laiku zaudē vērtību, tas būtu jāprecizē, to skaidri norādot. Konfiscētā īpašuma realizāciju galvenokārt nodrošina ar Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likumu, kas detalizēti regulē dažādus konfiscētā īpašuma realizācijas veidus. Valdība ir arī noteikusi kārtību noziedzīgi iegūtas mantas glabāšanai un atsavināšanai MK noteikumos Nr. 1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”. Turklāt 239. panta 3. daļa paredz, ka lietiskos pierādījumus, kuru ilgstoša uzglabāšana nav iespējama vai kuru ilgstoša uzglabāšana rada zaudējumus valstij, ja tos nevar atdot īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, ar procesa virzītāja lēmumu: (1) realizē vai iznīcina; (2) iznīcina, ja tie atzīti par lietošanai vai izplatīšanai nederīgiem.

438. *38.4. kritērijs* – KPL 792. pants un 800. pants paredz iespēju konfiscēto mantu nodot citām valstīm atkarībā no konkrētajiem apstākļiem. Šie noteikumi izstrādāti MK noteikumos Nr. 431, kuros aprakstīta mantas sadales procedūra, bet ne mantas sadales kritēriji, kā noteikts KPL 792. panta 7. daļā. Jebkurā gadījumā ir nepieciešams TM apstiprinājums. Minētie noteikumi neattiecas uz atbilstošas vērtības mantu.

439. Pamatojoties uz Latvijas sniegto statistiku, konfiscētie līdzekļi ar citām valstīm ir sadalīti divas reizes.

Vērtējums un secinājums

440. Latvija atbilst vai lielākoties atbilst četriem R.38 kritērijiem. **R.38 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

39. rekomendācija – izdošana

441. 2012. gada MER saglabāja Latvijai 3. kārtas MER piešķirto A reitingu.

442. *39.1. kritērijs* – a) (Latvija spēj izpildīt izdošanas pieprasījumus kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai sprieduma izpildei par nodarījumiem, kas gan saskaņā ar Latvijas, gan pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesību aktiem ir noziedzīgi (dubultās sodāmības princips). Latvija ir Eiropas Konvencijas par izdošanu (1957) dalībniece un kā ES dalībvalsts ir ieviesusi Eiropas apcietināšanas orderus (EAO).

Izdošana kriminālvajāšanai vai tiesāšanai ir iespējama tikai tad, ja attiecīgo noziedzīgo nodarījumu soda ar brīvības atņemšanu, kuras maksimālā robeža nav mazāka par vienu gadu. Izdošana sprieduma izpildei ir iespējama tikai tad, ja piespriestais sods par brīvības atņemšanu uz laiku, ne mazāku par četriem mēnešiem. Šie nosacījumi var atšķirties, ja kādā piemērojamajā starptautiskajā nolīgumā ir noteikts citādi (KPL 696. pants). Gan NILL, gan TF ir nodarījumi, uz kuriem attiecināmais brīvības atņemšanas soda maksimālais apmērs pārsniedz vienu gadu.

b) nav izveidota skaidra lietu pārvaldības un prioritāšu noteikšanas sistēma (skat. 37.2. kritēriju). Saskaņā ar KPL prokurors 20 dienu laikā no ārvalstu izdošanas lūguma saņemšanas dienas pārbauda izdošanas lūguma pieņemamību (šo termiņu var pagarināt ģenerālprokurors). Ja lūgums ir pieņemams, tas tiek iesniegts ģenerālprokuroram, kas pieņem galīgo lēmumu (šim lēmumam nav noteikts termiņš). Izdodamā persona var pārsūdzēt lēmumu Augstākajā tiesā 10 dienu laikā, bet Augstākā tiesa nav pakļauta nekādam laika limitam attiecībā uz lēmuma pieņemšanu. ES ietvaros izdodamās personas apcietinājuma termiņš nedrīkst pārsniegt vienu gadu (KPL 702. panta 5. daļa). Šie procesi skaidri nenodrošina izdošanas lūgumu savlaicīgu izpildi. Institūcijas norādīja, ka EAO tiek izpildīti ne ilgāk kā 2 mēnešu laikā no brīža, kad valstis, kas nav ES dalībvalstis, iesniedz lūgumu par aizturēšanu un izdošanu, bet ne ilgāk kā 1 gada laikā.

c) Petruhina (Igaunijas pilsonis, kura izdošanu Latvijai lūgusi Krievija) lietas ietvaros Eiropas Savienības Tiesas virspalātas spriedums kavē citas ES dalībvalsts pilsoņa tiešu izdošanu kādai no valstīm ārpus ES un pieprasa Latvijai kā ES dalībvalstij informēt Igauniju par lūgumu, lai Igaunija varētu izdot EAO. Nav skaidrs, vai šī prasība attiektos arī uz vienkāršotām izdošanas procedūrām, ja attiecīgā persona izdošanai piekristu. Jebkurā gadījumā "Petruhina prasība" tiek uzskatīta par nepamatoti ierobežojošu vai nesamērīgi apgrūtināšu nosacījumu izdošanas lūgumu izpildei, un varētu radīt savstarpības principa piemērošanu.

443. 39.2. *kritērijs* – vispārīgi Latvijas pilsoņu izdošana nav pieļaujama (KPL 697. panta 2. daļas 1. punkts un 714. panta 5. daļas 4. punkts). Attiecībā uz ES dalībvalstīm, ja attiecībā uz Latvijas pilsoni ir pieņemts EAO, šīs personas izdošana notiek ar nosacījumu, ka personu pēc notiesāšanas nosūtīs atpakaļ uz Latviju, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu.

444. Latvijas pilsoņa izdošana valstij, kas nav ES dalībvalsts, vēl nav pieprasīta. Ja izdošana tiktu atteikta, pamatojoties uz to, ka persona ir Latvijas pilsonis, prokurors izdošanas pieprasījumu nodotu kompetentai izmeklēšanas institūcijai kriminālprocesa uzsākšanai (KPL 705. panta 5. daļa) un tiktu izpildīts kriminālprocesa pārņemšanas vai nodošanas lūgums¹⁸⁶ (KPL 725. panta 3. daļa). Tomēr KPL 726. pants nosaka vairākus ierobežojumus, kas apgrūtinātu Latvijas valstspiederīgo kriminālvajāšanu Latvijā (piemēram, pārņemšana nav iespējama bez īpašas vienošanās ar pieprasītāju valsti). Normatīvie akti aizliedz ārvalstu sodu izpildi, ja nav īpašu nolīgumu par spriedumu savstarpēju atzīšanu un izpildi.

445. 39.3. *kritērijs* – dubultā sodāmība ir nesaraujama prasība izdošanas lūgumu izpildei. Tomēr Latvijas tiesību aktos nav noteikumu, kas liecinātu, ka nodarījumam noteikti ir jāietilpst tajā pašā noziedzīgā nodarījuma kategorijā vai ka jābūt vienādai terminoloģijai. Neviens tiesas nolēmums to neapstiprina, bet institūcijas norāda, ka fakts, ka abas valstis paredz kriminālatbildību par noziedzīgā nodarījuma pamatā esošo rīcību, ir pietiekams, lai uzskatītu, ka ir izpildīta dubultās sodāmības

¹⁸⁶ Kriminālprocesa pārņemšana KPL ir definēta kā ārvalstīs uzsākta kriminālprocesa turpināšana Latvijā pēc ārvalsts lūguma vai ar tās piekrišanu. Kriminālprocesa nodošana KPL ir definēta kā tā apturēšana Latvijā un turpināšana ārvalstī.

prasība. Latvijas tiesību aktos ir noteikts, ka ārvalstu lūgumos ir jāiekļauj noziedzīgā nodarījuma apraksts un šāda nodarījuma juridiskā kvalifikācija (KPL 678. panta 2. daļa).

446. ES tiek uzskatīts, ka dubultā sodāmība ir izpildīta attiecībā uz tā sauktajiem “sarakstā iekļautajiem noziegumiem” (skat. 37.6. kritēriju). Šādos gadījumos izdošana notiks neatkarīgi no dubultās sodāmības principa neizpildes un neņemot vērā noziedzīgā nodarījuma nosaukumu vai citu noziedzīgā nodarījuma novērtējumu.

447. 39.4. kritērijs – vienkāršota izdošana saskaņā ar KPL ir iespējama ar izdodamās personas rakstisku piekrišanu, ja šī persona nav Latvijas pilsonis (KPL 731. pants).

Vērtējums un secinājums

448. Latvija atbilst vai lielākoties atbilst trim no četriem R.39 kritērijiem. Ņemot vērā neseno EST judikatūru, Latvija var nespēt izpildīt ES pilsoņu tiešo izdošanu valstīm, kas nav ES dalībvalstis. KPL ir noteikti vairāki ierobežojumi, kas varētu apgrūtināt Latvijas valstspiederīgo kriminālvajāšanu Latvijā, ja tiktu pieprasīta to izdošana. **R.39 ir novērtēta kā DA.**

40. rekomendācija – citi starptautiskās sadarbības veidi

449. 2012. gada MER Latvija tika novērtēta kā atbilstoša rekomendācijai par citiem starptautiskās sadarbības veidiem.

450. 40.1. kritērijs – Latvijas kompetentajām institūcijām ir kopumā atbilstošs tiesiskais pamats, lai nodrošinātu plašu starptautiskās sadarbības spektru attiecībā uz NILL, saistītiem predikatīviem nodarījumiem un TF gan spontāni, gan pēc pieprasījuma. Tomēr papildus vairākiem ierobežojumiem, kas aprakstīti kritērijos 40.2.–6., 40.8. un 40.15, šķiet, ka nav skaidri izteikta pienākuma nodrošināt “ātru” sadarbību.

451. 40.2. kritērijs – a) kopumā Latvijas kompetentajām institūcijām ir tiesiskais pamats starptautiskās sadarbības nodrošināšanai: NILLTFN likuma 62. un 63. pants KD, NILLTFN likuma 46. pants uzraudzības institūcijām, bet TAI – KPL. Latvija ir arī līgumslēdzēja puse vairākiem starptautiskiem un divpusējiem līgumiem, kas nodrošina tiesisko pamatu starptautiskai sadarbībai, tostarp ārpustiesas.

b) nepastāv šķēršļi visefektīvāko sadarbības līdzekļu izmantošanai.

c) KD (ar Egmont Secure Web un FIU.NET starpniecību) un TAI (ar Interpola un Eiropola starpniecību) izmanto skaidrus un drošus kanālus, shēmas un mehānismus, lai atvieglotu lūgumu pārsūtīšanu un izpildi. LB izmanto drošus speciālus kanālus, ko akceptējuši visi iesaistītie partneri. FKTK norāda, ka informāciju tā parasti pārraida ar KD starpniecību vai veic tiešu informācijas apmaiņu, ievērojot stingras drošības procedūras, tostarp datu šifrēšanu. IAU nesniedz informāciju par īpaši drošiem kanāliem, ko tā izmanto. Citas uzraudzības institūcijas informāciju nesniedza.

d) kopumā nav skaidru procesu lūgumu prioritātes noteikšanai (skatīt savstarpējās tiesiskās palīdzības analīzi R.37 un R.39 ietvaros). Tiesību aktos nav ietverts nedz pienākums noteikt prioritātes, nedz ietverti kritēriji vai termiņi, saskaņā ar ko KD jāapstrādā lūgumi. Tomēr KD norādīja, ka prioritāte tiek piešķirta tiem ārvalstu FIU lūgumiem, kas attiecas uz iespējamu TF, pieprasījumiem nekavējoties iesaldēt līdzekļus un citiem steidzamiem pieprasījumiem. Uzraudzības institūcijas nav sniegušas informāciju par ārvalstu lūgumu prioritātes noteikšanu.

e) tiesu iestāžu informācija ir aizsargāta saskaņā ar KPL. KD informācijas aizsardzības pasākumi, kas aprakstīti 29.3. kritērijā, attiecas arī uz informāciju, kas saņemta no ārvalstu partneriem (NILLTFN

likuma 53. pants). Nav sniegta informācija par uzraudzības iestāžu izveidotajiem procesiem (izņemot NILLTFN likuma 46. pantā iekļauto nosacījumu veikt informācijas apmaiņu, ja tiek nodrošināta datu konfidencialitāte).

452. TAI informācija tiek aizsargāta arī, pamatojoties uz policijas tiesisko regulējumu (KPL 375. pants un likuma Par policiju 6. panta 2. daļa).

453. *40.3. kritērijs* – kopumā kompetentajām institūcijām nav nepieciešami nolīgumi, lai sadarbotos. Tomēr Latvija ir līgumslēdzēja puse daudziem divpusējiem un daudzpusējiem nolīgumiem sadarbības veicināšanai. KD ir parakstījis 33 saprašanās memorandus. FKTK ir parakstījusi vairākus saprašanās memorandus ar institūcijām valstīs, kas nav ES dalībvalstis. IAUI ir parakstījusi vairākus “sadarbības pasākumus starp EEZ dalībvalstu azartspēļu uzraudzības institūcijām tiešsaistes azartspēļu jomā” par informācijas apmaiņu, ko ierosinājusi Eiropas Komisija. VID FPP ir noslēgusi vairākus divpusējās sadarbības nolīgumus ar Igauniju, Lietuvu un Gruziju.

454. Latvija ir līgumslēdzēja puse daudziem divpusējiem un daudzpusējiem nolīgumiem sadarbības veicināšanai. KD nav nepieciešami nolīgumi vai vienošanās, lai sadarbotos, tomēr KD ir parakstījusi 33 saprašanās memorandus sadarbības veicināšanas nolūkos. FKTK nav nepieciešami līgumi vai vienošanās, lai sadarbotos ar ES dalībvalstīm, bet tā ir parakstījusi vairākus saprašanās memorandus ar institūcijām valstīs, kas nav ES dalībvalstis. IAUI ir parakstījusi vairākus “sadarbības pasākumus starp EEZ dalībvalstu azartspēļu uzraudzības institūcijām tiešsaistes azartspēļu jomā” par informācijas apmaiņu, ko ierosinājusi Eiropas Komisija. LB nav vajadzīgi līgumi vai vienošanās, lai sadarbotos NILLTFN jomā, un tā nav parakstījusi nevienu sadarbības līgumu. VID FPP ir noslēgusi vairākus divpusējās sadarbības nolīgumus ar Igauniju, Lietuvu un Gruziju.

455. *40.4 kritērijs* – kopumā nav juridisku ierobežojumu tam, lai ārvalstu kompetentajām institūcijām savlaicīgi tiktu sniegta atgriezeniskā saite. KD kā Egmont grupas dalībniecei ir jāsniedz atsauksmes, ja tas ir nepieciešams saskaņā ar Egmont informācijas apmaiņas principu 19. punktu. KD pienākums ir sniegt atgriezenisko saiti “ja tas ir iespējams”. NILLTFN uzraudzības institūcijas nav ziņojušas par īpašiem pienākumiem vai praksi saistībā ar atsauksmju sniegšanu, izņemot FKTK, kas norāda, ka tai ir pienākums sniegt atsauksmes, ja tās tiek pieprasītas. VP norādīja, ka tai ir mehānismi, lai sniegtu atsauksmes ārvalstu institūcijām. FPP norāda, ka tā savlaicīgi sniedz atsauksmes, ja tās tiek pieprasītas.

456. *40.5. kritērijs* – Latvijas tiesību aktos nav noteikts neviens no a) līdz d) apakšpunktā minētajiem ierobežojumiem. Tomēr pastāv bažas saistībā ar citiem nosacījumiem, kas attiecas uz KD iesaistīšanos starptautiskajā sadarbībā: dubultās sodāmības nosacījums var būt šķērslis informācijas apmaiņai ar TAI vai tiesām saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, dalību organizētā noziedzīgā grupā; nav skaidrs, kā varētu tikt interpretētas NILLTFN likuma 62. panta 2. daļā ietvertās tiesības “noteikt vēl citus sniegtās informācijas izmantošanas ierobežojumus un nosacījumus, kā arī pieprasīt ziņas par tās izmantošanu”; un NILLTFN likuma 62. panta 3. daļas 4. punkts varētu radīt šķēršļus sadarbībai attiecībā uz MFS.

457. *40.6. kritērijs* – NILLTFN likuma 62. pants nosaka skaidrus aizsardzības pasākumus attiecībā uz KD ārvalstu institūcijām sniegtās informācijas izmantošanu. Tiesību aktos nekas nav teikts par tiesiskajām garantijām, kas KD jāīsteno, izmantojot no ārvalstu partneriem saņemto informāciju. Tomēr šādas tiesiskās garantijas ir iekļautas saprašanās memorandos.

458. Turklāt NILLTFN likuma 46. pantā nav minēta kontrole vai aizsardzības pasākumi papildus prasībai pēc savstarpēja nolīguma par kopīgotās informācijas izmantošanu.

459. Saskaņā ar Rokasgrāmatu par tiesībaizsardzības informācijas apmaiņu VP IKB reģistrē visu saņemto un izejošo informāciju, lai nodrošinātu, ka to izmanto tikai tiem mērķiem, kādiem informācija tika pieprasīta, un to izmanto tās institūcijas, kurām tā tika sniegta.

460. *40.7. kritērijs* – TAI, KD un Tieslietu administrācijas dalībniekiem ir saistošs to attiecīgajos tiesību aktos noteiktais pienākums ievērot slepenību.

461. Prasības attiecībā uz KD veikto informācijas aizsardzību attiecas uz visu tās rīcībā esošo informāciju, kas iegūta saskaņā ar NILLTFN likumu, neatkarīgi no tā, kādā veidā informācija ir iegūta, tostarp no ārvalstu partnera.

462. NILLTFN likuma 46. panta 9. daļā un 48. pantā noteikts, ka uzraudzības un kontroles institūcijām jāveic nepieciešamie administratīvie, tehniskie un organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu informācijas konfidencialitāti. Šā pienākuma neizpildi varētu uzskatīt par noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar KL 200. pantu.

463. *40.8. kritērijs* – Latvijas savstarpējā tiesiskā palīdzība ietver vispārējo palīdzību procesuālo darbību veikšanā (KPL 673. panta 1. daļas 4. punkts), kas jāizpilda saskaņā ar KPL noteikumiem (847. panta 1. daļa). Tas nozīmē, ka ārvalstu lūgumu izpildē ir piemērojamas visas procesuālās darbības, kas tiktu īstenotas, veicot iekšzemes izmeklēšanu.

464. Nav skaidri formulēta pilnvarojuma (skat. 40.15. kritēriju) KD un uzraudzības un kontroles institūcijām veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā. NILLTFN likums atsaucas tikai uz “informācijas apmaiņu”. FPP atzīmē, ka šādi pieprasījumi ir iespējami.

465. *40.9. kritērijs* – NILLTFN likuma XIII nodaļa nosaka plašu starptautiskās sadarbības iespēju spektru KD, neatkarīgi no tā, vai ārvalstu FIU ir administratīva, tiesībaizsardzības vai tiesu FIU. Uz šo sadarbību attiecas dubultās sodāmības princips, un pastāv bažas saistībā ar spēju sadarboties, ja pieprasījums ir saistīts tikai ar noziedzīgu nodarījumu, kas klasificēts kā līdzdalība noziedzīgā grupā.

466. *40.10. kritērijs* – jaunā NILLTFN likuma 62. panta 2. daļa nosaka, ka “par saņemtās informācijas izmantošanu KD, ja tas ir iespējams, informē tās sniedzēju”. KD atzīmē, ka atgriezeniskā saite tiek sniegta vienmēr, izņemot gadījumus, kad: uz laiku tehniski nav iespējams to sniegt; nav iespējams to sniegt lūguma iesniedzēja noteiktajā termiņā; pastāv *force majeure*; vai arī to aizliedz citi tiesību akti, noteikumi vai izmeklēšanas apstākļi (uz laiku).

467. *40.11. kritērijs* – šķiet, ka nepastāv ierobežojumi attiecībā uz informācijas veidiem, ko saskaņā ar NILLTFN likuma 62. pantu KD var sniegt. Informācijas apmaiņas ierobežojumi tiek noteikti, pamatojoties uz informācijas potenciālo izmantojumu (skat. 40.5. kritēriju), nevis informācijas raksturu.

468. *40.12. kritērijs* – saskaņā ar 46. panta 7. daļu un 46. panta 10. daļu finanšu uzraudzības institūcijām pēc savas iniciatīvas vai atbilstoši lūgumam jāveic informācijas apmaiņa ar ārvalstu institūcijām, kuru pienākumi pēc būtības ir līdzīgi, ja tiek nodrošināta datu konfidencialitāte un to izmantošana ir iespējama vienīgi savstarpēji saskaņotiem mērķiem (skat. 40.1. kritēriju). FKTK likuma 6. un 7. pants un LB noteikumu Nr. 36 93. pants “Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas noteikumi” papildina šo juridisko pamatu attiecībā uz FKTK un LB.

469. *40.13. kritērijs* – iepriekš minētajos tiesību aktos nav noteikti ierobežojumi attiecībā uz informācijas veidu, ko finanšu uzraudzības institūcijas var nodot ārvalstu kolēģiem. FKTK ir pilnvarota apmainīties ar jebkādu informāciju, kas nepieciešama uzraudzības vajadzībām (pamatojoties uz saprašanās memorandu, kas noslēgts ar ārpus ES esošām uzraudzības institūcijām).

470. 40.14. kritērijs – iepriekš aprakstītās tiesību normas neierobežo informācijas apjomu, ko var sniegt ārvalstu uzraudzības institūcijām, un tāpēc šķiet, ka finanšu uzraudzības institūcijas ir pilnvarotas sniegt arī saskaņā ar šo kritēriju nepieciešamo informāciju.

471. 40.15. kritērijs – institūcijas norāda, ka tehniski nepastāv tādas tiesību normas, kas liktu FKTK vai citām finanšu uzraudzības institūcijām rīkoties ārvalstu partneru vārdā, tostarp veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā. Nav skaidri izteikta pilnvarojuma tā rīkoties (NILLTFN likumā, FKTK likumā un Kredītiestāžu likumā minēta tikai “informācijas apmaiņa”).

472. Tas būtu iespējams tikai konkrētajā gadījumā, kad attiecībā uz FKTK regulējumu ES dalībvalsts (vai pat trešā valsts ar zināmiem nosacījumiem) varētu veikt pārbaudes Latvijas Republikā reģistrētajās attiecīgās dalībvalsts kredītiestāžu filiālēs un pārstāvniecībās, kā arī tajās kredītiestādēs un komercsabiedrībās, kuras iesniegušas šai dalībvalsts uzraudzības institūcijai informāciju konsolidētās uzraudzības veikšanai (Kredītiestāžu likuma 107.¹ un 107.² pants), bet šīs tiesības pilnībā neaptver 40.15. kritēriju.

473. 40.16. kritērijs – saskaņā ar NILLTFN likuma 46. pantu uzraudzības un kontroles institūcijas veic informācijas apmaiņu ar ārvalstu institūcijām, kuru pienākumi pēc būtības ir līdzīgi, ja tiek nodrošināta datu konfidencialitāte un ziņas tiek izmantotas tikai tādiem mērķiem, par ko lūguma iesniedzējs un finanšu uzraudzības institūcija, kas šo informāciju sniedz, ir vienojušies.

474. 40.17. kritērijs – KPL noteikumi, kas nodrošina juridisko pamatu policijas veiktajai sadarbībai, nosaka plašu TAI sadarbības spektru. Likuma Par policiju 7. un 14. pants nosaka plašu policijas pārvaldes sadarbības spektru.

475. 40.18. kritērijs – KPL noteikumi nosaka plašu TAI sadarbības spektru, tai skaitā iespēju iegūt nepieciešamo informāciju no fiziskām un juridiskām personām. Policijas sadarbība notiek īpaši Interpola, Eiropola vai Eurojust parakstīto konvenciju un nolīgumu ar trešajām valstīm ietvaros (skat. arī 40.8. kritēriju).

476. 40.19. kritērijs – TAI Latvijā ir iespēja izveidot un piedalīties apvienotās izmeklēšanas grupās, par kurām informācija sniegta KPL 84. nodaļā. KPL 888. pants ļauj izveidot apvienotās izmeklēšanas grupas un veicina to izveidi, norādot, ka apvienotās izmeklēšanas grupas izveido nolūkā novērst procesa neattaisnotu novilcināšanu, kad vairākas valstis uzsākušas kriminālprocesu par vienu un to pašu nodarījumu. Latvija ir arī Eurojust dalībniece un piedalās tās kopīgajās izmeklēšanās.

477. 40.20. kritērijs – NILLTFN likuma 62. panta 4. daļa ļauj KD pieprasīt no citām institūcijām, kuru funkcijas nav līdzvērtīgas, informāciju, kas nepieciešama tās funkciju veikšanai. Uzraudzības un kontroles institūcijām ir tiesības nosūtīt informāciju KD (NILLTFN likuma 49. pants), informāciju, ko KD varētu izmantot starptautiskās sadarbības nolūkos.

Vērtējums un secinājums

478. Latvija atbilst vai lielākoties atbilst 14 no 20 R.40 kritērijiem. Nav skaidri formulētu tiesību normu, kas nosaka, ka palīdzība sniedzama ātri. Trūkst prioritāšu noteikšanas un lietu pārvaldības sistēmas ārvalstu lūgumu apstrādei. Kompetentajām institūcijām, izņemot KD, nav pienākuma sniegt atsauksmes ārvalstu partneriem. Šķiet, ka KD spēju sniegt palīdzību ierobežo daži tiesiskie ierobežojumi. Ir ierobežots skaits noteikumu, kas nodrošina ārvalstu pieprasījumu un tajos ietvertās informācijas konfidencialitāti. Uzraudzības institūcijām nav skaidri formulētu prasību vai pilnvaru veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā. **R.40 ir novērtēta kā DA.**

Atbilstība FATF rekomendācijām

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
1. Risku novērtēšana un uz risku balstītas pieejas īstenošana	A	
2. Sadarbība un koordinācija valsts līmenī	LA	Latvijas institucionālajā sistēmā nav skaidri definēta sadarbība un, attiecīgos gadījumos, koordinācijas mehānismi masu iznīcināšanas ieroču proliferācijas finansēšanas apkarošanai.
3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījums	LA	- Dalība ONG nav pilnībā krimināli sodāma kā patstāvīgs nodarījums, izņemot attiecībā uz sevišķi smagiem nodarījumiem (piemēram, genocīds, kara noziegumi). - Kriminālatbildības noteikšana par TF nodarījumu neietver visus starptautiskajos standartos pieprasītos aspektus un tādējādi tas ir zināmā mērā ierobežots kā NILL predikatīvais nodarījums.
4. Konfiskācija un pagaidu pasākumi	A	
5. Teroristu finansēšanas nodarījumi	LA	- Vispārīgais TF nodarījums neiekļauj netiešu pārskaitīšanu, kā arī tiešu un netiešu līdzekļu nodošanu vai vākšanu. - Kriminālatbildības noteikšana par ceļojuma finansēšanu terorisma nolūkā skaidri neaptver teroristu apmācību nodrošināšanu vai saņemšanu.
6. Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar terorismu un TF	DA	- Nepastāv oficiāls mehānisms, lai identificētu sarakstos iekļaujamās personas/struktūras un/vai veiktu priekšlikumus sankciju noteikšanai saskaņā ar ANO DPR 1267 un 1373. - Priekšlikumiem attiecībā uz sankciju noteikšanu, tostarp pēc ārvalstu pieprasījuma, nepiemēro skaidrus pierādīšanas standartus un procedūras. Nav noteikumu, kas nodrošina to, ka pēc trešās personas pieprasījuma par iekļaušanu sarakstā varētu ātri veikt konstatēšanu. - ES līmenī iesaldēšanu nevar piemērot ES pilsoņiem (ANO DPR 1373). - Noteikumi skaidri nenodrošina to, ka, iesniedzot pieprasījumu par iekļaušanu sarakstā, trešajām valstīm tiktu sniegta pēc iespējas vairāk informācijas. - MFS netiek ieviestas nekavējoties. - To personu loks, uz kurām attiecas iesaldēšanas pienākums, un iesaldējamo līdzekļu apjoms valsts tiesību aktos noteikts neskaidri. - Pastāvīgus iesaldēšanas rīkojumus var izdot tikai ar tiesas rīkojumu. - NILLTFN likuma 32. pants nav skaidri piemērojams attiecībā uz MFS.

Atbilstība FATF rekomendācijām		
Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
		- Nav skaidri noteiktas procedūras svītrotšanai no saraksta valsts līmenī. - Kārtība, kādā ar zināmiem nosacījumiem tiek atļauta piekļuve naudas līdzekļiem un citiem aktīviem, NILLTFN likumā nav minēta.
7. Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar proliferāciju	DA	- Attiecināmi R.6 ietvaros konstatētie trūkumi. - Uzraudzības un sankciju pasākumu darbības joma ir neskaidra.
8. Bezpeļņas organizācija	DA	- Nav identificēta to BO apakšgrupa, kas atbilst FATF definīcijai, nav arī sistemātiski identificētas augstāka riska BO un ar tām saistītie draudi. - Nav īpaši uz TF novēršanu vērsta pārskata par to pasākumu piemērotību, kas attiecas uz BO. - Netiek veikts nozares regulārs atkārtots novērtējums. - Netiek veikta BO un līdzekļu devēju informēšana par konkrētiem TF novēršanas pasākumiem, labākajām praksēm, tie netiek mudināti izmantot regulētus finanšu kanālus. - Plašais attiecīgo pasākumu klāsts, ko piemēro BO, nepietiekami ņem vērā TF risku. - Nav skaidrs, kādā veidā Uzņēmumu reģistrs veic pārbaudes attiecībā uz BO.
9. Finanšu iestāžu noslēpuma aizsardzības noteikumi	A	
10. Klienta izpēte	DA	- NILLTFN likums nenosaka, ka NILLTFN likuma subjektam ir jāveic klienta izpēte, ja pastāv šaubas par iepriekš iegūto klienta izpētes datu pietiekamību. - NILLTFN likumā nav prasīta klienta izpētes pasākumu piemērošana esošajiem klientiem atbilstošā laikā, ņemot vērā to, vai un kad iepriekš veikti klienta izpētes pasākumi, un izvērtējot iegūto datu atbilstību. - Vienīgais pasākums, ar ko klienta padziļināta izpēte atšķiras no standarta klienta izpētes, ir klientu darījumu pastiprināta uzraudzība, kas piemērojamajos tiesību aktos nav definēta tā, lai ietvertu noteiktus klienta padziļinātās izpēte pamatelementus. - NILLTFN likuma subjektiem nav pienākuma atturēties no kontu atvēršanas, darījumu attiecību uzsākšanas, darījumu veikšanas, un nav noteikts pienākums pārtraukt darījumu attiecības, ja tie nespēj nodrošināt atbilstību visiem attiecīgajiem klientu izpētes pasākumiem.
11. Lietvedība	LA	Datu uzglabāšanas noteikumi ir definēti pārāk precīzi, lai uzskatītu, ka tie noteikti ietver FATF prasību uzglabāt NILLTFN likuma subjekta veikto analīžu rezultātus.

<i>Atbilstība FATF rekomendācijām</i>		
Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
12. Politiski nozīmīgas personas	LA	• PNP statusa atcelšanai noteiktais 12 mēnešu termiņš neatbilst FATF terminu skaidrojošajā sarakstā sniegtajai PNP definīcijai.
13. Korespondentbanku pakalpojumi	LA	• Šķiet, ka čaulas bankas definīcijā nav ņemti vērā atsevišķi FATF definīcijas elementi.
14. Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi	LA	• Naudas soda apmērs, kas noteikts par neregistrētām/nelicencētām naudas pārvedumu pakalpojumu darbībām, Latvijas kontekstā nav nedz samērīgs, nedz atturošs. • NILLTFN likums neparedz pienākumu naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem uzraudzīt, vai pārstāvji ievēro NILLTFN programmas.
15. Jaunās tehnoloģijas	LA	• Nacionālais NILLTF riska novērtējums un citas analīzes neatspoguļo institūciju veikto darbu NILLTF riska noteikšanai un novērtēšanai, kas varētu rasties saistībā ar jaunu produktu izstrādi un jaunu uzņēmējdarbības praksi, tostarp jauniem piegādes mehānismiem, un jaunu tehnoloģiju izmantošanu gan jauniem, gan jau esošiem produktiem.
16. Elektroniski naudas līdzekļu pārskaitījumi	LA	• Šķiet, ka Regula (ES) 2015/847 neatbilst FATF prasībai par to, ka naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzējam jāņem vērā visa informācija gan no maksājuma izpildītāja puses, gan no maksājuma saņēmēja puses (pretstatā trūkstošai vai nepilnīgai informācijai par maksātāju vai saņēmēju). • Tā neprasa iesniegt aizdomīga darījuma ziņojumu valstī, kuru ietekmē aizdomīgais elektroniskais naudas līdzekļu pārskaitījums, un darīt zināmu attiecīgo darījuma informāciju KD.
17. Paļaušanās uz trešajām pusēm	LA	• Atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt, bet tām nav pienākums nekavējoties saņemt nepieciešamo informāciju par klienta izpētes pasākumiem. • Atbilstība NILLTFN likumam, kura mērķis ir izpildīt 17.1. kritērijā un 17.3. kritērijā noteiktās prasības, ne vienmēr atbilst FATF 10–12 rekomendācijās un 18. rekomendācijā noteiktajām prasībām.
18. Iekšējās kontroles mehānismi, ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi	LA	• Šķiet, ka attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam. • Darbinieku skrīninga prasība attiecas tikai uz bankām un MI/ENI. • Neatkarīgas audita funkcijas pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita.

Atbilstība FATF rekomendācijām

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
19. Paaugstināta riska valstis	LA	• Ir jāuzlabo proaktīvās rīcības iespējas, lai nodrošinātu, ka finanšu iestādes tiek informētas par bažām saistībā ar trūkumiem citu valstu NILLTF novēršanas sistēmās.
20. Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem	LA	• Lai gan NILLTFN likums pievēršas ziņošanas elementam aizdomu gadījumā, tas, šķiet, neattiecas uz neuzmanības vai nolaidības elementu, t. i., situācijām, kurās pastāv pamatoti iemesli aizdomām, bet tās tiek ignorētas.
21. Izpaušana un konfidencialitāte	A	•
22. NNDP: klienta izpēte	DA	• Veikta atsauce uz konstatētajiem trūkumiem saistībā ar 10., 11., 12., 15. un 17. rekomendāciju. • Nav noteikumu, kas liek nekustamo īpašumu aģentiem ievērot 10. rekomendācijā noteiktās prasības gan attiecībā uz pircējiem, gan īpašuma pārdevējiem. • Zvērināti advokāti, notāri, citi neatkarīgi juridisko profesiju pārstāvji un grāmatveži (nodokļu konsultanti) ir atbrīvoti no prasības izbeigt darījuma attiecības, ja tie nespēj iegūt klienta izpētei nepieciešamo informāciju un dokumentus, gadījumos, kad tie aizstāv vai pārstāv klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā, tādējādi nepārprotami novirzoties no FATF definētās advokāta un klienta saziņas konfidencialitātes, kas paredzēta tikai aizdomīgu darījumu ziņošanai.
23. NNDP: citi pasākumi	LA	• Veikta atsauce uz konstatētajiem trūkumiem saistībā ar 18. līdz 21. rekomendāciju. • Prasība par darbinieku skrīninga procedūrām neattiecas uz NNDP.
24. Juridisko personu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji	LA	• Nav īpašu noteikumu, kas pieprasītu norādīt vienu vai vairākas Latvijā dzīvojošas fiziskas personas, vai iecelt atbildīgu NNDP, kuri būtu atbildīgi par PLG informācijas glabāšanu un atskaitītos varas institūcijām. • Likvidatoram informācija par juridiskām personām jāglabā 10 gadus. Tomēr nav skaidrs, vai tas attiecas uz informāciju par patiesajiem labuma guvējiem. • Tiesību aktos nav paredzēta nominālā darbība ieceltiem direktoriem, nav skaidri izteikta aizlieguma personai rīkoties kā ieceltam direktoram.
25. Juridisko veidojumu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji	LA	• Ārvalstu trastu uzticības personām nav pienākuma atklāt to statusu finanšu iestādēm vai NNDP, uzsākot darījumu attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu virs noteiktā sliekšņa.
26. Finanšu iestāžu regulēšana un uzraudzība	DA	• Uz alternatīvo ieguldījumu fondiem attiecas tikai prasība reģistrēties (tiem nav jāiegūst licences).

Atbilstība FATF rekomendācijām

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
		• Licencēšanas prasības attiecībā uz kredītēšanas darbībām, ko veic nebanku FI, attiecas tikai tad, ja tās sniedz patēriņa kredītēšanas pakalpojumus. • Valsts tiesību aktos nav ietverti noteikumi, kas attiecas uz personām ar iepriekšēju sodāmību cieši saistītām personām. • Ne visas finanšu uzraudzības institūcijas veic uz NILLTF risku balstītu uzraudzību.
27. Uzraudzības iestāžu pilnvaras	A	
28. NNDP regulēšana un uzraudzība	DA	• Nav skaidrs, vai ir ieviesti pasākumi, lai novērstu, ka noziedznieki kontrolē NNDP (izņemot notārus). • Uzraudzības institūcijas nepilnīgi veic uz NILLTF risku balstītu uzraudzību.
29. Finanšu izlūkošanas vienības	LA	• KD ir netieša piekļuve vairākām valdības datubāzēm. • KD diskrecionārās pilnvaras sniegt informāciju pēc pieprasījuma potenciāli ierobežo Ģenerālprokuratūras filtrs un neskaidrie apstiprināšanas kritēriji KD līmenī. • NILLTFN likums varētu precizēt, ka ģenerālprokuratūras loma KD organizācijā un darbībā atbilst KD funkcionālajai autonomijai.
30. Izmeklēšanas un citu tiesībaizsardzības iestāžu atbildība	LA	• Nav pilnīgi skaidrs, cik lielā mērā tai ir atļauts izmeklēt NILLTF nodarījumus, veicot paralēlu finanšu izmeklēšanu.
31. Tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pilnvaras	LA	• Noteiktos izņēmuma gadījumos KD nav pienākuma apmierināt informācijas pieprasījumu.
32. Skaidras naudas pārvadātāji	DA	• Deklarēšanas sistēma attiecas tikai uz skaidras naudas un apgrozāmu uzrādītāja instrumentu kustību (gan uz iekšējo, gan ārējo) no ES un uz ES. • Administratīvie sodi par likumīgi iegūtas skaidras naudas pārvadāšanu nav pietiekami preventīvi. • Attiecībā uz summām, kas ir mazākas par 19 000 EUR, VID iekšējos normatīvajos aktos ir paredzēta iespēja apturēt/ierobežot naudas vai apgrozāmu uzrādītāja instrumentu kustību uz saprātīgu laiku, lai pārliecinātos, vai ir atrodami pierādījumi par NILLTF, bet tikai tad, ja ir norādes par pretprettiesisku darbību.
33. Statistika	LA	• Statistikas datus par aizdomīgiem darījumiem ir konstatētas dažas neatbilstības. • Institūcijas nevarēja sniegt vispusīgu statistiku par mantu, kas iesaldēta, izņemta, konfiscēta un atgūta pēc notiesājoša sprieduma, atsevišķu statistiku par nozieguma rīku konfiskāciju, KD izdotajiem iesaldēšanas rīkojumiem, FPP veikto izņemšanu un konfiscētajām summām. Netika

<i>Atbilstība FATF rekomendācijām</i>		
Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
		iesniegti statistikas dati par konfiskāciju, kas izriet no informācijas par skaidras naudas pārrobežu apriti. • Attiecīgās institūcijas neievāc informāciju par laiku, kas nepieciešams, lai atbildētu uz ārvalstu pieprasījumiem.
34. Vadlīnijas un atgriezeniskā saite	A	
35. Sankcijas	LA	• Nav skaidri noteikta juridiskā pamata visām uzraudzības institūcijām piemērot sankcijas par R.6 prasību neievērošanu.
36. Starptautiskie instrumenti	LA	• Daži Vīnes, Meridas un Palermo konvencijas elementi nav transponēti vai ir transponēti nepietiekami skaidri. • Latvija nav Konvencijas par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas saistītas ar starptautisko civilo aviāciju dalībvalsts.
37. Savstarpējā tiesiskā palīdzība	LA	• Nav skaidri formulētas prasības savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumus izpildīt "ātri". • Nav skaidra procesa savlaicīgai prioritāšu noteikšanai un savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildīšanai, tāpat nav arī skaidras lietu pārvaldības sistēmas. • Speciālās izmeklēšanas darbības neattiecas uz dažiem predikatīviem nodarījumiem
38. Savstarpēja tiesiskā palīdzība: iesaldēšana un konfiskācija	LA	• Nav skaidri formulētas prasības darboties "ātri", reaģējot uz konfiskācijas pieprasījumiem. • Nav formālu pasākumu, lai ar citām valstīm koordinētu izņemšanas un konfiskācijas darbības; un mehānismi iesaldētā, izņemtā vai konfiscētā īpašuma pārvaldībai ir nepilnīgi.
39. Izdošana	DA	• Nav skaidra procesa savlaicīgai prioritāšu noteikšanai un izdošanas lūgumu izpildīšanai, tāpat nav arī skaidras lietu pārvaldības sistēmas. • Ņemot vērā neseno EST judikatūru, Latvija var nespēt izpildīt ES pilsoņu izdošanu valstīm, kas nav ES dalībvalstis. • KPL noteikti ierobežojumi, kas varētu apgrūtināt Latvijas valstspiederīgo kriminālvajāšanu Latvijā, ja tiktu pieprasīta to izdošana.
40. Citi starptautiskās sadarbības veidi	DA	• Nav skaidri formulētu tiesību normu, kas nosaka, ka palīdzība sniedzama ātri. • Ne visām kompetentajām institūcijām ir skaidri un droši ceļi, mehānismi vai kanāli lūgumu pārsūtīšanai un izpildei, skaidri noteiktas lietu pārvaldības un prioritāšu noteikšanas sistēmas šim nolūkam vai skaidras procedūras saņemtās informācijas aizsardzībai. • Ne visām kompetentajām institūcijām ir pienākums sniegt atgriezenisko saiti ārvalstu partneriem.

Atbilstība FATF rekomendācijām

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
		• Šķiet, ka KD spēju sniegt palīdzību ierobežo daži tiesiskie ierobežojumi. • Ne visas kompetentās institūcijas īsteno skaidrus kontroles un drošības pasākumus attiecībā uz sniegtās informācijas izmantošanu. • Nav skaidri formulētu prasību vai pilnvaru visām kompetentajām institūcijām veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā.

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

ACAMS – Sertificētu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas speciālistu asociācija
AIFM – Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku direktīva
AM – Aizsardzības ministrija
ĀM – Ārlietu ministrija
ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija
ANO DPR – Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcija
APK – Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
ARO – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves dienests (*Asset recovery office*)
ASV – Amerikas Savienotās valstis
BO – Bezpeļņas organizācijas
CARIN – Kamdenas līdzekļu atgūšanas starpresoru tīkls
DP – Drošības policija
EAO – Eiropas apcietināšanas orderis
ECB – Eiropas centrālā banka
EDSO – Eiropas Drošības un sadarbības organizācija
EM – Ekonomikas ministrija
ENI – Elektroniskās naudas iestādes
ERAB – Eiropas rekonstrukcijas un attīstības banka
ES – Eiropas Savienība
EUROJUST – Eiropas Savienības Tiesu iestāžu sadarbības struktūrvienība
EUROPOL – Eiropas Savienības Aģentūra tiesībaizsardzības sadarbībai
FATF – Finanšu darījumu darba grupa
FI – Finanšu iestādes
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FM – Finanšu ministrija
FSAP – Finanšu sektora attīstības padome
IAUI – Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija
IeM – Iekšlietu ministrija
IKP – Iekšzemes kopprodukts
IKS – Iekšējās kontroles sistēma
Interpols – Starptautiskās kriminālpolicijas organizācija

IO – Efektivitātes rādītājs
IOSCO – Starptautiskā Vērtspapīru komisiju organizācija
ISIS - Islāma valsts
IT – Informācijas tehnoloģijas
JIT – Apvienotā izmeklēšanas grupa
KD – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (Kontroles dienests)
KDKP – Kontroles dienesta Konsultatīvā padome
KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
KL – Krimināllikums
KOMID – Korejiešu kalnrūpniecības attīstības tirdzniecības korporācija
KPL – Kriminālprocesa likums
KTDR – Korejas Tautas demokrātiskā Republika
LAA – Latvijas Apdrošinātāju asociācija
LB – Latvijas Banka
LIKC – Latvijas Islāma kultūras centrs
LKA – Latvijas Komerbanku asociācija
LZAP – Latvijas Zvērinātu advokātu padome
LZNP – Latvijas Zvērinātu notāru padome
LZRA – Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija
MER – Savstarpējais novērtējuma ziņojums
MEQ – Savstarpējā novērtējuma anketa
MFS – Mērķtiecīgas finanšu sankcijas
MI – Maksājumu iestādes
MII – Masu iznīcināšanas ieroči
MK – Ministru Kabinets
MoU – Saprašanās memorands
MPENL – Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums
NATO – Ziemeļatlantijas Līguma organizācija (*North Atlantic Treaty Organization*)
NDK - Saeimas Nacionālās drošības komisija
NILL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
NILLTF - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma finansēšana
NILLTFN – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana

NILLTFN likums – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums
 NILLTFN likuma subjekts – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjekti
 NN – Noziedzīgi nodarījumi
 NNDP – Noteiktas nefinanšu darbības un profesijas
 NRA – Nacionālais riska novērtējums
 NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
 ODL – Operatīvās darbības likums
 OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (*Organisation for Economical Cooperation and Development*)
 ONG – Organizēta noziedzīga grupa
 PB – Pasaules Banka
 PF – Proliferācijas finansēšana
 PLG – Patiesais labuma guvējs
 PMLP – Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
 PNP – Politiski nozīmīga persona
 PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
 PTO - Pasaules tirdzniecības organizācija
 Sankciju likums - Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums
 SIA – Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
 SLO – Sabiedriskā labuma organizācijas
 SM – Satiksmes ministrija
 SNDK – Saeimas Nacionālās drošības komisija
 SVF - Starptautiskais Valūtas fonds
 TA – Tiesu administrācija
 TA pielikums – Tehniskās atbilstības pielikums
 TAI – Tiesībaizsardzības iestādes
 TF – Terorisma finansēšana
 TM – Tieslietu ministrija
 UPU – Pasaules Pasta savienība (*Universal Postal Union*)
 UR – Uzņēmumu reģistrs
 UUK – Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas Uzraudzības un kontroles komisija

VID – Valsts ieņēmumu dienests

VID FPP – Valsts ieņēmumu dienesta Finanšu policijas pārvalde

VID MP – Valsts ieņēmumu dienesta Muitas pārvalde

VID MPP – Valsts ieņēmumu dienesta Muitas policijas pārvalde

VP – Valsts policija

VRS – Valsts robežsardze